

FORRÁSOK A MAGYAR SZÍNPADI
TÁNCMŰVÉSZET TÖRTÉNETÉHEZ
IV.

TÁNCMŰVÉSZET ÉS TUDOMÁNY
A Magyar Táncművészeti Egyetem kiadványsorozata
XIII.

Sorozatszerkesztő:
Bolvári-Takács Gábor PhD egyetemi tanár

Konzultatív szerkesztőbizottság:
Fodor Antal DLA professzor emeritus
Fodorné Molnár Márta PhD egyetemi tanár
Fügedi János PhD főiskolai tanár
Lanszki Anita PhD egyetemi docens
Lőrinc Katalin DLA egyetemi tanár
Macher Szilárd DLA egyetemi tanár
Nagy Péter Miklós PhD egyetemi docens
Németh András DSc egyetemi tanár
Ónodi Béla DLA egyetemi docens
Sándor Ildikó PhD egyetemi docens
Sirató Ildikó PhD egyetemi docens

FORRÁSOK A MAGYAR SZÍNPADI TÁNCMŰVÉSZET TÖRTÉNETÉHEZ IV.

Szerkesztette:
Tóvay Nagy Péter

Magyar Táncművészeti Egyetem
Budapest, 2020

Tartalom

Válogatta és közléteszi:
Bolvári-Takács Gábor
Fuchs Lívía
Major Rita
Péter Petra
Tóvay Nagy Péter

© Szerkesztő és közlétevők, 2020

A kötet a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal
NKFIH K115676 számú kutatása keretében jelenik meg.

A borítón Domenico Ghirlandaio *Heródes lakomája* című freskója
(1486–1490, Santa Maria Novella, Firenze) látható.

A kép forrása:

ISBN 978-615-5852-19-0
ISSN 2060-7091

Kiadja a Magyar Táncművészeti Egyetem
1145 Budapest, Columbus u. 87-89.
honlap: www.mte.eu; e-mail: titkarsag@mte.eu; tel.: +36 1 273 3430
Felelős kiadó az egyetem rektora.
Nyomdai előkészítés: Tellingér András
Borító sorozatterv: Berkes Dávid
Nyomdai munkák: Kapitális Nyomda, Debrecen
Felelős vezető: Kapusi József

Bolvári-Takács Gábor: Előszó	7
Tóvay Nagy Péter: „Sokszor egy kis felleg nagy esőt szokott vetni.” Pathai Baracsi János táncbíró művei	9
Pathai Baracsi János: Tánc fel-bonczolása (1683) – közléteszi: Tóvay Nagy Péter	19
Major Rita: Érdekeségek az első kolozsvári színházi folyóiratból	70
Bolvári-Takács Gábor: Iratok az Állami Népi Együttes történetéhez (1950–1953)	76
Javaslat Állami Népi Együttes szervezésére. Napirendi előterjesztés az MDP Politikai Bizottsága 1950. június 29-ei ülésére	82
Révai József saját kezű feljegyzése Rákosi Mátyáshoz az MDP Politikai Bizottsága 1950. június 29-ei ülésére	87
Ismerős vagy ismeretlen program? Vojnich Iván visszaemlékezése az Állami Népi Együttes megalakulására, 1982.	87
Rendelattervezet Állami Népi Együttes létesítéséről. Előterjesztés a minisztertanács 1951. március 30-ai ülésére	91
Az Állami Népi Együttes létesítéséről szóló kormányrendelet	93
Az Állami Népi Együttes első műsora. Kritika a Szabad Nép című napilapban	93
Rábai Miklós cikke az Állami Népi Együttes indulásáról	97
Az Állami Népi Együttes egyéves munkája. Előterjesztés a Népművelési Minisztérium Kollégiumának 1951. október 2-ai ülésére	99
Jegyzőkönyv a Népművelési Minisztérium Kollégiumának 1951. október 2-i üléséről	107
Jelentés az Állami Népi Együttes eddigi munkájáról. Előterjesztés a Népművelési Minisztérium Kollégiumának 1953. február 3-ai ülésére	109
Jegyzőkönyv a Népművelési Minisztérium Kollégiumának 1953. február 3-i üléséről ...	119
Az Állami Népi Együttes második műsora. Kritika a Táncművészet folyóiratban	122
Fuchs Lívía: Dokumentumok a magyar tánc tudományi kutatás kezdeteiről	126
Beszámoló a Tánc történeti Munkaközösség 1952 és 1954 közötti munkájáról	127
A Tánc történeti Munkaközösség 1954-es költségvetési terve	131
A Tánc történeti Munkaközösség szakmutatója	132
Vályi Rózsi beszámolója a kutatócsoportban elvégzett munkájáról	137
Levél az MTA Elnökségének (Kaposi Edit fogalmazványa)	138
Levél az MTA Elnökségének (Vályi Rózsi fogalmazványa)	139
Javaslat a Tudományos Bizottság létrehozására	140

Péter Petra: Három beszélgetés a Kreatív Mozgás Stúdióról Angelus Ivánnal és Kálmán Ferencsel	142
„Mi úgy láttuk, hogy a contraction-release baromi jól ki van dolgozva, de erre a spirál dologra már nem jutott ideje.” Angelus Ivánt és Kálmán Ferencet Péter Petra kérdezte a Kreatív Mozgás Stúdió megalakulásának szakmai előzményeiről és a KMS-ben kialakított tanítási gyakorlatról	142
„Kiírtuk a szeptemberi programba, hogy aerobic és megtelt a Stúdió.” Kálmán Ferencet Péter Petra kérdezte a Kreatív Mozgás Stúdió indulásának első éveiről.	149
„rendkívül szkeptikus alapállása volt mindenkinek” Kérdezz-felelek Angelus Ivánnal	153
Péter Petra: Források a Budapest Tánciskola Archívumából	158
Angelus Iván levele a Palucca Iskolának, 1980	159
Angelus Iván: Rövid tájékoztató a kreatív mozgás kísérletről, 1982	160
A Kreatív Mozgás Stúdió igazolása útlevel átvételéről, 1984-1985 körül	161
A Palucca Iskola levele Angelus Ivánnak, 1985	162
Modern Tánc Iskola – Munkaterv és költségvetés 1991/1992, 1992	163
Bretus Mária levele Angelus Ivánnak, 1991	165
Levélváltás a Goethe Intézet, Angelus Iván és Malou Ariadou között, 1991-1992	166
Angelus Iván levele Budapest Főváros Önkormányzatához, 1992	169
Fodor Antal észrevétele a modern-kortárs táncos szakképzés tervezetéhez, 1998	170

Bolvári-Takács Gábor

Előszó

A Magyar Táncművészeti Egyetem kutatócsoportjának NKFIH K115676 nyilvántartási számú, *A magyar színpadi táncművészet történetének forrásai 2.* című pályázata a 2015. szeptember 1. – 2020. augusztus 31. közötti időszakra nyert támogatást. A kutatócsoport vezetője: *Bolvári-Takács Gábor* PhD egyetemi tanár; senior kutatók: *Fuchs Livia* c. egyetemi docens, *Gara Márk* tanársegéd, *Major Rita* főiskolai tanár, *Tóvay Nagy Péter* PhD egyetemi docens; kutatók: *Kovács Ilona* PhD egyetemi docens, *Macher Szilárd* DLA egyetemi tanár, *Péter Petra* tánc-történész. A pályázat szakmai háttérintézménye a Magyar Táncművészeti Egyetem Vályi Rózsi Könyvtár, Levéltár és Tánc-tudományi Kutatóközpontja.

A kutatás célja, hogy különböző megközelítésekkel és időhatárok között, alapku-tatás-jelleggel érjen el tudományos eredményeket a színpadi táncművészet hazai története forrásainak feltárásában és feldolgozásában. A pályázat közvetlen előzményének tekintett, *A magyar színpadi táncművészet történetének forrásai* című, 2010–2014 közötti K81672 számú OTKA-kutatás tematikájához hasonlóan a kutatáson belül négy téma-csoport különül el:

1. A magyar színpadi tánc-történet forrásai a korabeli tudósítások, kritikák, esztétikai jellegű viták, értekezések tükrében.
2. A színpadi táncművészet és a hazai egyházi kultúra: a táncról folyó morális vita.
3. A színpadi táncművész-képzés magyarországi intézményesülése a 20. század má-sodik felében.
4. A PIM Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet Táncarchívuma egyes leltá-rozatlan és feltáratlan hagyatékainak feldolgozása.

A jelen kiadvánnyal azonos főcímű, 2013-ban, 2014-ben és 2018-ban megjelent I., II. és III. kötetekhez hasonlóan továbbra is a kutatás során feltárt dokumentumokból és szövegekből szemlélünk. A válogatás mellett, hogy tükrözi a kutatócsoport tagjainak érdeklődési területét, eddig publikálatlan, vagy megjelent, de nehezen hozzáférhető tánc-történeti források közzétételével segíti elő a hazai tánc-tudomány fejlődését.

„Sokszor egy kis felleg nagy esőt szokott vetni.”*

Pathai Baracsi János táncbíró művei

„Istennek buzgó szolgája”¹ Pathai (Pathay) Baracsi János (1623–1729) református prédikátor Patajon (Dunapataj, Bács-Kiskun megye) látta meg a napvilágot.² Iskoláit valószínűleg Debrecenben végezte, ahol 1642. június 23-án subscribált.³ Az iskolai tanulmányok utáni szokásos peregrinációjáról azonban – adatok hiánya miatt – nincs tudomásunk.

A forrásokban 1654-ben találkozunk ismét a nevével, amikor Kecskeméten rektor-ként említik.⁴ Lelkészi pályájának kezdeti állomásai nem ismertek, de az bizonyos, hogy 1671-től Alsónémediben (Pest megye) prédikátor.⁵ A településen való tartózkodását egy 1676-os⁶ és egy 1678-as adat tovább erősíti, hiszen ez utóbbi évben alsónémedi lelkész-ként szerepel a neve a pozsonyi rendkívüli bizottság elé megidézett személyek listájában.⁷

*Az idézet egy régi magyar közmondás (Pázmány is használja az Őt levélben), ami szerintem jól illik Pathai Baracsi életművére, hiszen a református prédikátor kis terjedelmű táncbíró írásai jelentős hatást fejtek ki a korszakban – gondolatait évtizedekig használták, idézték. Másrészt találó abból a szempontból is, hogy Pathai helyi vonatkozású, parányi gyűléstilalmi ügye (akarva-akaratlan) egy országos jelentőségű intézkedés kiváltó oka lett.

¹ Tormássy, 1891. 540. = Tormássy János: Tormási János a dunamelléki ref. püspökökről. Dunántúli Protestáns Lap, 1891. 536–540. Az életút rekonstruálását nehezíti, hogy több Pathai Jánosról is tudunk a korszakból. Például egy 1622-ben Debrecenben subscribáló illetve 1640-ben az Odera menti Frankfurtban tanulórol. Földváry, 1898. 167. 279. Az 1629. évi pataji, az 1630. évi ráckevei, az 1631. évi dunavecsei, az 1632. évi dömsödi zsinatokon is megjelent egy Pathai János nevű lelkész. Földváry, 1898. 127. 132. 139. 147.

² Ezt erősíti meg egyik bejegyzése is: „Joannes Patai Pastor Patriae,” Tormássy, 1891. 537.

³ Földváry, 1898. 278. = Földváry László: Adalékok a Dunamelléki ev. ref. egyházkerület történetéhez I. Werbőczy Könyvnyomda, Budapest, 1898.; Szinnyei, 1905. = Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. Hornyánszky, Budapest, 1905. X. kötet 474–475.; Farkasné, 2018. 18. = Farkasné Faragó Mária: A pataji reformáció története 1812-ig. In: Schill Tamás (szerk.): A Dunapataji Református Egyházközség története a kezdetektől a 19. század végéig. Dunapataji Református Közalapítvány, Dunapataj, 2018. 11–32. (Szinnyei szerint Pathai Debrecenben syntaxist és retorikát is tanított.) Más kutatók azonban inkább a nagyváradi stúdiumok mellett teszik le a voksukat: Zoványi, 1977. 461. = Zoványi Jenő: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya. Budapest, 1977.; RMKT, 1986. = Varga, Imre (szerk.): Régi Magyar Költők Tára. XVII / 11. Akadémiai, Budapest. 843–844.; MAMŰL, 2009. = Diénes Dénes: Pathai Baracsi János. In: Kőszeghy Péter (főszerk.): Magyar Művelődéstörténeti Lexikon, Balassi, Budapest, 2009. 78. A Pathai temetéséről szóló egykorú leírás is a nagyváradi stúdiumokat említi, lásd: 2. sz. melléklet.

⁴ Földváry, 1898. 278., Zoványi, 1977. 461., RMKT, 1986., MAMŰL, 2009., Farkasné, 2018. 18. Szinnyei szerint ekkor szentelték prédikátorrá: Szinnyei, 1905.

⁵ Zoványi, 1977., RMKT, 1986., MAMŰL, 2009., Farkasné, 2018. 18. (1672-es évet szerepelteti, valószínűleg elütés)

⁶ Pathai neve Szeremlei László bogyzslói lelkész 1676. március 2-án – a dömsödi zsinaton kiadott – kiadott papi diplomáján szerepel: Földváry, 1898. 207., Farkasné, 2018. 18.

⁷ Földváry, 1898. 209., Farkasné, 2018. 18. (1648-as évet szerepelteti záródátumként, valószínűleg elütés). Mások véleménye szerint Pathai lehetséges, hogy el sem ment Pozsonyba és még „két év múlva is háborítatlanul ült némedi prédikátorságában egészen a török alóli felszabadulásáig.” Lakatos, 1980. = Lakatos Ernő: Alsónémedi története a X. századtól 1944-ig. In: Lakatos Ernő: Alsónémedi története és néprajza. Alsónémedi Községi Tanács VB., Alsónémedi, 1980. 49–130.

1680-ban,⁸ majd 1682-ben még mindig Alsónémediben találjuk, mert könyve (A tánc felboncolása) tanúsága szerint itt mondta el a híres, „három órákon” át tartó, táncbíráló prédikációját.

Ekkoriban vette kezdetét egyházi pályájának emelkedése is: 1675-től a pesti egyházmegye esperese lesz, mely posztot egészen 1684-ig látta el.⁹ A kilencvenes években egyházi hivatása csúcsára ért: 1691-től haláláig (1729 a Dunamelléki (Alsó-Dunamelléki / Dunáninnyi) Református Egyházkerület püspöke lesz.¹⁰

Életének következő (Alsónémedi utáni) szakaszáról többféle hagyomány is él a történetírásban. Az egyik változat szerint Pathai Baracsi Alsónémediből rögtön Patajra költözött,¹¹ ahol 1704-ig tartózkodott. Ezt követően Ráckeve (1704–1711), Dömsödön (1711-?), majd Patajon élt. Egy másik gondolatmenet szerint Dömsöd (1691), Ráckeve (1710-től), majd Pataj voltak az életút következő állomásai.¹² Egy harmadik verzió¹³ szerint Pathai 1684-től Kunszentmiklóson (Bács-Kiskun megye) lett lelkész, majd 1690-től Dunapatajon teljesített szolgálatot,¹⁴ ahonnan 1704-ben távozott¹⁵ és 1708-ig Ceglédre tartózkodott, majd 1708–1711-ig az általa oly kedvesnek tartott, „Asylumnak és Pathmusnak”¹⁶ nevezett Ráckeven szolgált 1711 után pedig Dömsödön működött.¹⁷

Az életpálya utolsó szakaszával kapcsolatosan azonban a történetírói vélemények már általában egységes képet mutatnak: a prédikátor 1725-től visszavonult a papi hivatástól és Dunapatajra költözött fiához.¹⁸

⁸ „Johannes Pathai, Pastor, Eccl. Nemediensis et Sen. Circa An. 1680 & seq.” Lampe, 1728. 652. = Lampe, Friedrich Adolph-Debreceni Ember Pál: *Historia Ecclesiae Reformatae in Hungaria et Transylvania*. Utrecht, 1728.

⁹ Földváry, 1898. 278., Zoványi, 1977., RMKT, 1986., MAMŰL, 2009., Farkasné, 2018. 18–19.

¹⁰ „Johannes Pathai, Min. Eccl. Patriae & Superintend ab An. 1692. adhuc gratia Dei superest.” Lampe, 1728. 651.; Tóth, 1808. 283. = Tóth Ferenc: *A magyar és erdélyi országok protestáns eklézsiái története*. Komárom, 1808.; Tormássy, 1891. 538., Földváry, 1898. 278., Zoványi, 1977., RMKT, 1986., MAMŰL, 2009., Farkasné, 2018. 19.; Csorba 2008. 147. = Csorba Dávid: „A sovány lelket meg-szépíteni” Debreceni prédikátorok (1657-1711) Hernád, Debrecen, 2008.

¹¹ Földváry, 1898. 278–280., Tóth, 1808. 283., Farkasné, 2018. 19.

¹² Tormássy, 1891. 537., Szinyeyi a Cegléd, Alsónémedi, Dömsöd, Ráckeve, Patajra sorrend mellett száll síkra. Szinyeyi, 1905.

¹³ Zoványi, 1977., RMKT, 1986., MAMŰL, 2009., Farkasné, 2018.

¹⁴ Királyi rendeletek 1745-1807. 1. = Királyi rendeletek, egyházkerületi s egyházmegyei gyűlések végzései. A dunapataji ref. lelképásztorok névsora stb. 1745-1807, A Dunapataji Református Egyházközség archívumában található kézzel írt protocollum kötet, Farkasné, 2018. 19.

¹⁵ Királyi rendeletek 1745-1807. 1. = Királyi rendeletek, egyházkerületi s egyházmegyei gyűlések végzései. A dunapataji ref. lelképásztorok névsora stb. 1745-1807, A Dunapataji Református Egyházközség archívumában található kézzel írt protocollum kötet, Farkasné, 2018. 19.

¹⁶ Tormássy, 1891. 537., Földváry, 1898. 279. (1710. évi convocatoria)

¹⁷ Véleményem szerint ennek a sorrendnek ellentmondani látszik egy – Pathai gyűléstálatom áthágási ügyével kapcsolatban fennmaradt – adat, amely szerint, amely szerint az agg prédikátor gyengesége miatt nem tudott eleget tenni az idézésben szereplő személyes megjelenésnek, ezért az alispán személyesen ment el 1725. szeptember 10-én Pathai tartózkodási helyére, Ráckevére. Csáji, 1985. 35–37.

¹⁸ Sajnos prédikátorunk fiait illetően is sokféle bizonytalanság van a történetírásban. Az egyik álláspont szerint két fia volt Pathai Sámuel (?-1739), pataji prédikátor, tolnai esperes és ifj. Pathai János (?-1739), solti esperes, majd superintendent, akik szintén református lelkészek voltak. Tormássy, 1891. 540., Szinyeyi, 1905. Zoványi azonban csak Pathai P. Sámuel nevet fiának, megkülönböztetve Pathai P. Sámuel (Kannási) (? – 1661.) református püspöktől. Zoványi, 1977. Mások szerint ifj. Pathai Jánosról mindössze

Pathai Baracsi János, ez a „tanult, tudós, bátor, a maga püspöki hatalmának minden határait jól ismert ember”¹⁹ hosszú élete során aktívan részt vett az egyházi közéletben és számos zsinaton elnökölt.

1695-ben Farkas Lossontzi János, 1713-ban pedig Magyar Péter felszentelésén vett részt.²⁰ 1710-ben június 22-én a Tasson,²¹ 1713-ban március 19-én a Nagykőrösön,²² 1714. március 23-án Dunavecscén, 1715. március 15-én Dömsödön tartott zsinódust.²³ Az 1710. évi tassi és az 1715. évi dömsödi zsinat eredménytelenül zárult a budai várparancsnok háborgatása miatt.²⁴

Azonban Pathai Baracsi életének legfontosabb momentuma – a körülmények különös egybeesése folytán és a felekezetek közötti rivalizálásnak köszönhetően – éppen az a (1725. április 8-ra kitűzött) pataji zsinat lett, amelyen előrehaladott kora miatt püspöki lemondását tervezte megtárgyalni. A katolikusok ugyanis feljelentették a református lelkészt tiltott gyűléstartás miatt, így Pathai Baracsi jelentéktelen helyi esetéből egy országos jelentőségű ügy lett, amelyből aztán egy egész országra kiterjedő rendelkezés született. III. Károly ui. ennek hatására hozta meg azt az 1725. augusztus 9-én kelt határozatát, amelyben országos vizsgálatot rendelt el a magyarországi protestáns intézmények, tisztségek (superintendensek, seniorok, prédikátorok, eklézsiák) országos összeírására. Pathai Baracsi szabálytalanul megtartott zsinatának ügye tehát remek ürügyet szolgáltatott a hatalom számára a protestánsok megregulálására. A rendelkezés hatására jöttek létre a vármegyék által a Helytartótanács számára elkészített ún. 1725–1729-es összeírások.²⁵

annyt tudható, hogy 1711-1718-ig (hét évet) Patajra szolgált és nem azonos a Pathai János nevű szeged-szentmiklósi lelkésszel, püspökkel. Farkasné, 2018. 20.

¹⁹ Tormássy, 1891. 540.

²⁰ Tormássy, 1891. 538., Földváry, 1898. 278.

²¹ A zsinat témája valószínűleg az egyházfegyelem hiánya lehetett. Farkasné, 2018. 19. Pathai Baracsi egyik pásztorlevelében érzékletesen jellemzi a korszak egyházfegyelmi problémáit: „Az Úrnak boszszuló keze folyvást kinyújtva van fejünk fölött, mivelhogy az emberek csak magukat szeretik, fősvények, fennhéjázók, kevélyek, istenkáromlók, szülőik iránt engedetlenek, hálátlan gazok, szerzetnélküliek, kérlelhetetlen haragúak, rágalmazók, szívtelenek, a testi gyönyörűséget inkább szeretik, mint az Istent. E bűnöktől az Úrnak szolgálói sem mentek, minélfogva sok botránkozások és rendtelenségek történnek az eklézsiában.” Zsilinszky, 1907. 428. = Zsilinszky Mihály: *A magyarországi protestáns egyház története a múlt közönség számára*. Athenaeum, Budapest, 1907; Földváry, 1898. 279.

²² A zsinat témája papmarasztalás és a városi papok fizetése volt. Farkasné, 2018. 19.

²³ Más vélemény szerint a zsinat 1713. március 31-én került megrendezésre. Tormássy, 1891. A zsinat egyik témája a baranyai lelkészek helyzete volt.

²⁴ Csuthy Zsigmond 1877. 117. = Csuthy Zsigmond: *Magyar protestáns egyháztörténet a szatmári békekötéstől a türelni rendelt kiadásáig, 1712–1782*. Debrecen, 1878.; Farkasné 19. Tormássy nem szól a zsinat eredménytelenségéről: a zsinaton megjelentek „a budai commendansnak két német követi”, kik a magok committensek nevével azt kérték: „1. Kicsoda nevével és hatalmával gyűjtetett össze az a synodus? 2. Ki engedelmeivel? Ezekre a kérdésekre a synodus azt felelvén, hogy az ilyen synodusok a királyoknak régi engedelmekkel szoktak mindenkor tartatni, azután pedig az 1608. esztendei törvénynek oltalma alatt, minnekutána a követeknek ez a felelet Írásban kiadatott, elmentek.” Tormássy, 1891. 538. A zsinatok részletes leírása: Földváry, 1898. 279–281.

²⁵ Az ügy leírása: Földváry, 1898. 281–285., Zsilinszky, 1907. 437–438., Csáji, 1985. 35–37.

Pathai Baracsi János, „ez a patriarchia időt élt superintendens, 1729-ben – életének 105. esztendejében, prédikátorságának 75., superintendensségének 38. évében – fejezte be földi pályafutását.²⁶

***

Pathai Baracsi János táncbíró predikációjának címlapján – Gyulai Mihályhoz hasonlóan, Szentpéteri István művétől eltérően – nem találunk mottót. A kötet belső oldalán azonban viszonylag sok (6) táncbíró idézetet olvasható.²⁷ A citátumok érdekessége, hogy a szokásos egyházatyák (Aranyszájú Szent János, Ágoston) mellett találunk 16. századi francia, német protestáns teológusoktól (Konrad Pellicanus, Erasmus Sarcerius, Augustinus Marloratus) származó gondolatokat is.

A következő oldalon Pathai Baracsi János ajánló levele olvasható, amelyet egy (a kutatás számára ismeretlen) ifjúhoz Halász Mihályhoz intézett, akit „gyermeki idejétől fogva” ismert, oktatott a református vallásra. A fiatalember valószínűleg lelkészünk predikációinak rendszeres hallgatója lehetett az alsónémedi templomban. Pathai Baracsi megadja az ajánlás okát is: Halász Mihályra olyan erőteljes hatást gyakorolt a lelkész táncról szóló beszéde, hogy pénzügyileg is támogatta az eszmefuttatás könyvben való megjelentetését.

A könyvecske következő részében egy *Salutem & pacem* címet viselő szöveg olvasható, Ungvári Gergely (? – 1691) a Dunamelléki Református Egyházkerület püspökének (1661–1691) tollából, amely valójában egy cenzori jóváhagyás, amelynek szükségességéről a szatmárnémeti zsinat (1646) intézkedett.²⁸ A püspök a Biblia táncbíró értelmezése mellett szállt síkra („kárhoztatnac, mind a Sz. Apostoloc, edes Mesterünkkel edgyütt”) de csak általánosságban szöveg a táncbíró irodalom egyes alkotásairól: az egyházatyákról, illetve az ókori keresztény zsinatokról. Tömören utalt a hazai református zsinatok táncellenes rendelkezéseire is.²⁹

Ezt követően – egy rövid fohász után – a predikáció tárgyul szolgáló szöveget olvashatjuk. Pathai Baracsi az erkölcstelen tánc elítélésére egy – a táncról folyó morális vita történetében viszonylag ritkán idézett – újszövetségi igehelyet választott Pálnak a galatákhöz írott leveléből: „Irgységek, gyilkosságok, részegségek, dobozódások és ezekhez hasonlók: melyekről előre mondom néktek, a miképpen már ezelőtt is mondtam, hogy a kik ilyeneket cselekesznek, Isten országának örökösei nem lesznek.” (Gal 5: 21.).³⁰

²⁶ Helmecci István (predikált igehely: Jn. 1: 6. 7.) és Veresmarti Péter (predikált igehely: IV. Móz. 20: 28. 29.) lelkészársai búcsúztatták. Tormássy, 1891. 540. A legkorábbi pataji mezővárosi jegyzőkönyvekben megemlékeznek Pathai haláláról és temetéséről is: lásd: 2. sz. melléklet.

²⁷ Gyulainál mindössze egy, Szentpéterinél kettő szerepel.

²⁸ Csorba szerint a cenzúra bevezetésének oka a „katolikus és állami elnyomás előretörése” volt, hiszen el kellett kerülni a református egyházon belüli pártharcokat így a belső egység megőrzése és a könyvkiadás vált elsődleges feladattá. Csorba, 2001. 71.

²⁹ Kiss, 1882. 173-174., 678., 683., 692. = Kiss Áron: A XVI. században tartott magyar református zsinatok. Franklin, Budapest, 1882.

³⁰ Ezzel kapcsolatban érdekes megemlíteni, hogy két másik kortársa (Gyulai, Szentpéteri) eltérő eljárást követett; mindketten a táncbíró érvelés egyik legemblematikusabb, a morális vita történetében rendkívül magas idézettséggel rendelkező, népszerű ótestamentumi igehelyét (az aranyborjú története) választották.

Szerkezetét tekintve Pathai Baracsi műve az alábbi egységekre tagolódik: Fohász / Adjutorium (1-2. old.), Summa (2. old.), Részei (2. old.), Magyarázat (3-6. old.), Mondás (6. old.), Tudomány (6-7. old.), Tudomány (7-8. old.), Okai a tudománynak (8-12. old.), I. Oktató haszon. (12-19)³¹ II. Haszna rettentés (19-31) III. Haszna intés (31-33), Nevezetesen inti (33-36), Nevezetesen inti (36-38).³² A szerkezetben jól megfigyelhető a rettentés egységének túlbujánzása – a vigasztaló részek rovására. Ez a tendencia meg- egyezik a XVII. századveget jellemző predikációs technikákkal.³³

A Pathai Baracsi által felhasznált szakirodalom vizsgálatából többféle következtetést is levonhatunk. A kortárs táncbíró szerzőkhöz (Gyulai, Szentpéteri) képest megállapítható, hogy predikátorunk viszonylag kisszámú auktort idéz. A puritán angol szerzők hiánya is ugyancsak szembeötlő: míg Gyulai Amest hivatkozta, Szentpéteri pedig Perkinst részesítette előnyben, addig Pathai Baracsi a XVI. századi francia (Augustinus Marloratus) és német (Konrad Pellicanus, Erasmus Sarcerius) protestáns szerzőket idézte. A szövegtörzsben a legjelentősebb számban az egyházatyák írásai (9) fordulnak elő, amelyet az antik irodalom képviselői (5), az ókori keresztény zsinatok határozatai (5) és a protestáns teológusok (4) előfordulásai követnek. Szintén feltűnő, hogy Pathai Baracsi középkori teológusokat, középkori zsinati határozatokat, pápai dekrétumokat egyáltalán nem citált. Táncbíró reneszánsz auktorokat is csekély számban (1) használt fel a művében. Hazai szerzőkre, zsinatokra sem utalt, bár némely jelöletlen idézetéből feltételezhető, hogy egyházkerülete jeles írójának, Szegedi Kis Istvánnak táncbíró művét ismerte.³⁴

Pathai Baracsi János a XVII-XVIII. század magyarországi táncellenes küzdelmeinek egyik jelentős képviselője volt.³⁵ Műveinek jelentőségét jól mutatja, hogy egy másik művének a Tánc javallójának Isten ellen való cselekedetiért meg-pirongattatása (1682–83)³⁶

³¹ A számozásból nyomdahiba folytán a 14. lapszám kimaradt, tehát itt csak 7 oldalról van szó.

³² A haszon a homiletikai (predikációírás elmélete) terminusa, a latin *usus* kifejezés magyar változata. A predikációnak abban a részében (*applicatio*/ alkalmazás, alkalmaztatás) használták, amelyben a predikátor a hallgatóságra vonatkoztatja a hallottakat. A protestánsok a korszakban 3-5 féle típust (tanító, feddő, intő stb.) alkalmaztak. Csorba, 2011. 194. = Csorba Dávid: A zászlós bárány nyomában. A magyar kálvinizmus 17. századi világa. A Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest-Debrecen, 2011.

³³ Csorba, 2008. 186.

³⁴ Pathai a táncokat két csoportba sorolja (7–8.). A szent táncokat megfelelő helyen, időben (a tánc feltételei), a nemek egymástól elkülönülten, az Isten iránti szeretet, a lelki öröm megnyilvánulásaként mutatják be. E táncok bibliai példáját Míriám (2Móz 15:20.), Dávid (2Sam. 6. 14–16.) táncában jelöli meg. A kárhoztatott táncok a bálványimádást szolgáló, pogány rituálék (Aranyborjú, 2Móz 32: 6.) illetve világi emberek táncai, ahol a nemek egymással összekeveredve táncolnak (Sion leányainak tánca, Ézs 3: 16-18., egyéb: Szof 1: 19., Jób 21: 11-12., Ezek 25: 6-7).

³⁵ Egy másik fennmaradt műve a Kecskemét rácok általi kirablásáról szóló *Tristis subnectit* című költemény, amely a Sűrű siralmakkal rakott Jajjalom (1707) című műben látott napvilágot. RMKT, 1986. 451.

³⁶ A vers szövegében szereplő nótautalás *Meg ne fedj engemet, Uram, felgerjedett haragodnak tüzeiben*. RMKT, 1986. 161. sz. (443-451., 843-844.). A vers dallamára vonatkozóan lásd: „...jellegzetes példája (...) a régebbi formaépítésnek a »Szent Dávid próféta éneklő könyvének huszonkettő részében« kezdetű ének (Sztárayé), melynek dallamát a 1651-iki *Cantus Catholici* közli ugyan elsőnek, de mind itt szereplő szövege, mind annak nótajelzése az 1579-iki debreceni énekeskönyvben s egybeült (Nagybánkai Hunyadi Jánosának kezdetére utal) kétségtelenné teszi, hogy már a XVI. században élt. Ez a dallam egy másik melódiának (»Ó dicsőült szép kincs« és »Meg ne fedj engemet« szövegekkel szerepel a *Cantus Catholici*-ban) kiszélesítéséből támadt.” Szabolcsi, 1959. I. 257. = Szabolcsi Bence: A magyar zene évszázadai. Zeneműkiadó, Budapest, 1959. I-II. I. 257. A költemény szövege négy változatban maradt fenn: a *Körmendi-kódexben* (1684): Tánc javallójának Isten ellen való

címet viselő táncbíráló költeményének sorait még 1699-ben is idézték, majd a XVIII. században többször lemásolták, tehát a költemény sorait még ötven év elmúltával is fontos hivatkozási alpnak számítottak a tánc elleni küzdelemben.³⁷

***

A szöveg átírásának szabályai. A mai nyomdai gyakorlatban nem használt jeleket (f, s, ş, ß, z, ě, ě, ỏ, ử, ừ, ỏ stb.) jelenleg használatos betűvel helyettesítettem. A c hangértékű cz helyett c-t, bizonyos esetekben a mássalhangzó kettőzés (szsz) helyett a mai, egyszerűsített alakot (ssz) használtam. Az a névelő, az e mutatónévmás, az s kötőszó és a ragtalan birtokos jelző mellől az aposztróf (') jelet elhagytam. A vonatkozó névmásokat (a ki-aki, a mi-ami) egybeírtam A rövidítések feloldását illetve saját kiegészítéseimet szögletes zárójelben [ ] tüntettem fel. A prédikáció szövegét az Országos Széchényi Könyvtárban található mikrofilm alapján közlöm (Országos Széchényi Könyvtár, Régi Nyomtatványok Tára, RMK I. 1296.), amelyet Schill Tamás (Pataji Múzeum, múzeumvezető) közreműködésével kaptam meg: szíves segítségéért ezúton is szeretném kifejezni köszönetemet. A táncra vonatkozó idézeteket visszakerestem és a forrásukat megadtam. Az esetleges nyomdahibákat javítottam. A szöveg gondozásáért az MTE hallgatójának Velner Annának tartozok köszönettel.

cselekedetiért meg-pirongattatása címmel, 58 versszak, Balassi-strófában írva (1682–83), Dézsi, 1928. = Dézsi Lajos: Régi magyar verseskönyvek ismertetése. VIII. A Körmen-di-kódex. In: Irodalomtörténeti Közlemények, 38-39. 225-251., Takáts, 1961, 307–308., 371. = Takáts Sándor: Küzdelem a tánc és muzsika ellen. In: Takáts Sándor: Művelődéstörténeti tanulmányok a XVI-XVII. századból. Gondolat, Budapest, 1961. 302-316., Baxai T, 1996. = Baxai T. György: Körmen-di-kódex. Csaba József Honismereti Egyesület, Körmen-d, 1996, Stoll, 2002. 81-82. (114. sz.) = Stoll Béla: A magyar kéziratok énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája. (1542–1840) Budapest, Balassi, 2002. 1038. sz. 426-427. old., Tóvay Nagy, 2004. 27-30. = Tóvay Nagy Péter: „Szabad hát a Tánc?” : a tánc motívuma a 16-17. századi magyar és latin nyelvű egyházi irodalomban: Pázmány Péter, Gyulai Mihály, Pathai Baracsi János, Szentpéteri István művei alapján. In: Sic itur ad Astra, 2004. 169-260., Csorba 2008. 147. *Tatai János naplója és életírásában* (1706–1722): Táncot feddő ének címen, 56 strófa (1708). Stoll, 2002. 426-427. (1038. sz.), a *Pápai kéziratban* (XVIII. sz. első fele): Görcsös bot, mely-lyel amaz emberi formát viselő, de az ugrásban és tánczolásban bakokat és gödölyéket követő nyáladékoknak delceges háta megigazítatik és az ugrásban levő undoksága leíratik címmel, 52 strófa (18. sz. első fele) Szabó T., 1934. II. 241. = Szabó T. Attila: *Kéziratok énekeskönyveink és verses kézirateink a XVI-XIX. században*. Zilah, 1934. Stoll, 2002. 133. (229. sz.), Révész, 1893. = Révész Kálmán: Egy régi vers a tánc ellen. Irodalomtörténeti Közlemények, 1893. 449–456., Réthei-Prikkel, 1924. 16. = Réthei-Prikkel Marián: A magyarság táncai. Stúdium, Budapest, 1924., *Beregszászi Tóth Péter gyűjteményében* (1736–38): Jeles strophák a táncolók ellen címmel, 41 strófával került lejegyzésre. Otrókocsi Nagy XXXIV. sz. = Otrókocsi Nagy Gábor: Debreceni református kollégiumi diák-irodalom a felvilágosodás korában. Debrecen, 1942. Stoll, 2002. 121. (197. sz.). Pathai Baracsi János neve csak a Tatai János-féle szövegben fordul elő. RMKT, 1986. 843–844.

³⁷ Szentpéteri István a Tánc pestise (1697) című munkájában a költemény 45–49. versszakából idézett (de a 47. és 49. versszaknak csak a felét): a 136–138., 142–147. 148–152., 163–171. sorokat. A Szentpéteri által felhasznált sorok a Körmen-di-kódex szövegével mutatnak egyezést. Csorba, 2008. 147.

Függelék

Pathai Baracsi János gyűléstílalom áthágási ügye (1725)

Pathai Baracsi János 1725-ben beadvánnyal fordult Pest-Pilis-Solt vármegye vezetőségéhez, amelyben engedély kért az április 8-ra kitűzött dunapataji zsinat megtartására „arra való hivatkozással, hogy túl van már 90. életévén, elaggott és elerőtlenedett volta miatt alkalmatlan a superintendensi tisztség továbbvitelére”. Azt is kérelmezte, hogy a lemondás elintézésére tartandó gyűlésre – az esetleges felekezeti félreértéseket elkerülendő – két katolikus férfit is küldjön ki a megye. Szeleczy Márton, pest megyei alispán meg is adta az engedélyt és a két képviselőt Bencsik László szolgabíró és Borstovics Zsigmond esküdt (assessor) személyében jelölte ki, valamint kikötötte, hogy az egybegyűltek a zsinat jegyzőkönyvét a megyének kötelesek megküldeni.

A delegáltak annak rendje és módja szerint részt is vettek a pataji zsinaton és az 1725 június 20-i jelentésükben részletesen be is számoltak a történetekről. Leírásuk szerint Patajon mintegy öt esperes és húsz prédikátor jelent meg és a következő témák kerültek megvitatásra: az esperesek egyházlátogatási beszámolóit, házassági ügyek, a prédikátorok elhelyezése – Pathai lemondásának tárgyalására azonban végül nem kerítettek sort. A delegáltak a gyűlésen mindvégig jelen voltak, sőt az egyik házassági ügyhöz hozzászólást is tettek.

A katolikusok azonban gyorsan értesültek a dologról ui. a zsinaton felelősségre vonandó egyik református lelkész (Mácsai Mihály foktői prédikátor) – nyilvánvalóan saját ügyének eltussolása végett, személyes motivációtól vezérelve – azonnal tudatta az információt Barbacsi Ferencsel, a kalocsai érsekség generális vikáriusával, aki rögvést jelentést küldött az uralkodónak azt sérelmezve, hogy az 1715. évi 31. törvénycikk alapján egyházi zsinatot csak királyi engedéllyel lehet tartani, tehát a reformátusok tiltott gyűlést szerveztek.³⁸

III. Károly válasza nem sokat váratott magára: az 1725 május 24-én kelt rendeletével szigorú vizsgálat megtartására utasította a Helytartótanácsot, aki a megyét az ügy haldéktalan kivizsgálására szólította fel.

Pest megye június 4-ére el is készítette a jelentését a Helytartótanács számára, amelyben hangsúlyozta, hogy Pathai Baracsi János kérelmére, az idős református superintendens lemondására való tekintettel adott engedélyt a gyűlés megtartásra.

³⁸ Földváry, 1898. 282., Csáji, 1958. 35–36. MNL OL – Helytartótanácsi Levéltár, C szekció – Magyar Királyi Helytartótanács – Acta religionaria (C 40) Ladula G. Fasciculus. 25. 1725. máj. 24., 1725. jún. 4. Az iratokban olvasható Barbacsi Ferenc feljelentése, ifj. Pathai János senior idézőlevele, Pest vármegye jelentése, a két kiküldött tisztviselő nyilatkozata.

Az ügy azonban itt nem ért véget, mert az uralkodó augusztus 9-i határozatával országos vizsgálatot rendelt el a protestáns superintendensek, seniorok, prédikátorok és eklézsiák országos összeírására.

A királyi határozat következtében hamarosan elkezdődtek a vizsgálatok, melynek keretében Fejér megyét is vizsgálatra kötelezték, mert néhány Fejér megyei református is részt vette a pataji zsinaton. A vármegye augusztus 31-re idézte be az érintetteket (Belényesi István cecei, Diószegi Mihály sárkeresztúri, Veszprémi Ádám seregélyesi lelkészeket), akik vallomása azt a tényállást erősítette, hogy a zsinaton semmi, a katolikus felkezetet sértő téma nem szerepelt: „semmi egyébről nem consultálódtanak és tanácskoztanak, hanem ő kegyelmek püspökjük Patai János úr öregségére nézve le akarta püspöki funkcióját tenni és egyéb materiális causák forogván elől, azokat intézték el.”³⁹

Ezt követően Mágócsi Mihály, pest megyei alispán 1725. szeptember 10-én személyesen hallgatta ki Ráckevén Pathai Baracsi János superintendenst, aki a megyei közgyűlésen aggkori gyengesége miatt nem tudott megjelenni. Egy kérdőív kitöltésére is kötelezték a református lelkészt, aki a feltett kérdésekre részletes válaszokat adott, ugyanakkor a mindenkori hatalommal szembeni bizalmatlanságát jelezte, hogy a református gyülekezetek számát, nevét firtató kérdésre csak általánosságban, a megyék nevével válaszolt.

³⁹ Földváry, 1898. 282–284.

Melléklet

1. sz. melléklet

Pathai Baracsi János válaszai a gyűléstiltalom helytartótanácsi kérdőív kérdéseire

1. kérdés. Ki hatalmából és ki által tétetett Patai János superintendenssé ?

Patai János felelete. Az én superintendensségem legelőször magától Krisztustól van, aki győzedelmes felmenvén az égbe, megígérte, hogy a maga vitézkedő eklézsiáját igazgatni fogja mind a világ végezetéig és az apostolok után rendelt evangélistákat, doctorokat, pásztorokat (Efez. 4. 11.); egyszersmind azt akarta, hogy abban mindenek ékesen és szép renddel legyenek (1. Kor. 14. 40.) A Jézusnak ezen rendelése szerint én is a Duna és a Tisza között való lelkipásztorok által már régen, 1691-ben választattam erre a hivatalra, melyben felváltottam főt. Ungvári Gergely urat, aki én előttem viselte ezt a superintendensséget, noha a reformatio eleitől fogva mindenkor megvolt, mindazáltal különösen az 1608. esztendei diaetán törvénybe hozatott: „Ad praecavenda inter status et ordines aliqua odia et dissensiones, ut quaelibet religio suae professionis superiores, seu superintendentes habeat, statutum est.” Így authorizáltatván a ref. eklézsiák superintendensége, ezen a fundamentomon áll az enyém is.

2. kérdés. Micsoda jurisdictioja és praerogatioja?

Patai János felelete. Az én praerogativám és jurisdictióm nem áll valamely jószágnak bírásában és jövedelmekben. amilyenek a superintendensséghez köttetve éppen nincsenek, hanem az eklézsiáknak bevett kánonaink szerint való igazgatásokban, hogy mind a tanítók, mind a hallgatók azok szerint a kánonok és a helvét confessio szerint az Istenre nézve szentül, másokra nézve igazán, magokra nézve józanon éljenek.

3. kérdés. Kitől függ a hivatalát néző dolgokban ?

Patai János felelete. Én függök rész szerint a mai mondott kánonoktól, melyek a szentírásból vétettek, rész szerint a generális gyűléstől, ha a szükség kívánja, ahol egyező tanácskozás által szoktak a végzések lenni.

4. kérdés. Hány eklézsiák vannak igazgatása alatt?

Patai János felelete. Ami a Dunán innen levő megyét nézi, ez innét a Pest, Pilis, Solt vármegyéket foglalja magában leginkább; micsoda helyeken laknak reformátusok. Név szerint előszámlálni nem szükséges.

5. kérdés. Hány superintendensek vannak Pest vármegyében?

Patai János felelete. Én rajtam kívül senki sincs.

6. kérdés. Hány archidiaconusok, vagy vice-archidiaconusok ?

Patai János felelete. Archidiaconusok helyett minálunk seniorok vannak; ilyenek vannak Pest vármegyében hárman, kik között első az én suffraganeusom, aki az én megélemedett időm miatt dolgaiknak és bajaimnak segítője és utánam superintendens lesz.

7. kérdés. Mindenik senior alatt hány prédikátorok vannak?

Patai János felelete. Erre a kérdésre az 4-ik szám alatt megvolt a felelet.

8. kérdés. Kik azok, számlálja elő névszerint!

Patai János felelete. Ez a névszerint való előszámlálás nem látszik szükségesnek; a helytartótanács parancsolatjában sincs az; – de nem is lehet azt mostmindjárt kitenni, míg szorgalmasan utána nem járunk.

Patai János, elfáradt idejű generális fratrum inspector.⁴⁰

⁴⁰ Tormássy, 1891 539. A forrás összefoglalását közli Földváry, 1898. 284–285. , Csáji, 1985. 35–37., 69.: „A hozzáintézett nyolc kérdésre adott feleletét az alábbiakban foglaljuk össze. 1. Superintendensége Jézus Krisztus és az apostolok rendelésén alapszik és azt szolgálja, hogy az egyházban mindenek ékesen és szép renddel legyenek. 1691-ben választották meg erre a tisztségre, mely már a reformációtól fogva megvolt, s az 1608. évi diétán törvénybe is iktatták. 2. Előjoga és jogköre nem világi javak bírásában áll, hanem az eklézsiáknak, a prédikátoroknak és a híveknek a kánonok és a Helvét Hitvallás szerinti igazgatásában. 3. A Bibliából vett kánonoktól és az egyházkerülete lelkészei által alkotott gyűléstől függ. 4. Igazgatása a Dunán innen Pest-Pilis-Solt vármegyére terjed ki, a többi helyeken lakó reformátusokat nem tartja szükségesnek név szerint előszámlálni. 5. Rajta kívül nincs superintendens Pest vármegyében. 6. Pest vármegyében három senior van, kik között az első a helyettese és utódja. 7–8. A seniorok alatt lévő prédikátorok számának és nevének felsorolását – mint a 4. feleleténél is – nem tartja szükségesnek, mert a Helytartótanács parancsolata erről nem szól, de nem is tudná előszámlálni, míg szorgalmasan utána nem jár.”

2. sz. melléklet

Pathai Baracsi János temetéséről szóló leírás

„Ezen Duna és Tisza mellett lévő Superintendentiának Generalis Inspector, Nagy emlékeztű Tiszteletes Tudos, Hazájában nagy haszonnal és hűséggel harminczkilencz esztendeig szolgált Pathay B. János Püspök Atyánk Urunk, életének száz öt, Szent Hivatalának és Házasságban Hites Feleségével együtt vala létének hetven öt esztendejében e Világbul boldogul és csendessenn Die decima sexta July hora octava matutina ki mult, kitül éltében nevezet szerint Fijak és Unokat /: amint lehetett observálnunk:/ száz huszonötönn származtanak kiis Die decima octava July meg tiszteltetvén eltemettetett nagy solennitással, a' ki a Nagy Várad Reformatum Collegiumban tanult.

Ugyan ezen boldog emlékeztű nagy Atyának Hites Felesége Nemzetese Kún Susánna Asszony. Anno 1730. Die 2nda February este a' napnak lemenetelivel e világbul boldogul ki mult, kiis 5ta ejusdem nagy Pompával el temettetett.”

(1729).⁴⁰

⁴⁰ Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára (korábban Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára) V. 320/a. Dunapataj, 1. tétele (1728-1766) 1. doboz, a kötet címe: „Protocolum Oppidi Pathai Tempore Domini Judicis Primarii Georgii Mészáros Com paratum anno Domini 1728. Die 19. Maji”. A szöveg megtalálásáért és publikálásáért Schill Tamásnak tartozom köszönettel, aki felhívta a figyelmet a forrásra és a rendelkezésemre bocsátotta azt.

Megjegyzés: A Covid-19 járvány miatt bevezetett kijárási korlátozás miatt levéltári kutatást végezni nem tudtam, a levéltári források helyességét nem volt módomban ellenőrizni.

Pathai Baracsi János:

Tánc felboncolása

Az az

Oly együgyü Praedicállás, melyben hogy a Pokolbeli ördögnek, egy hathatob[b] eszköz, Pokla töltésere, az ő tojta Táncnál nem lehet, es hogy a Parazna, Gyilkos¹ nem nyavalyásab[b] állapot, a Tánc szerető s gyakorló Embernel, az Ó és az UjT. [estamentum] Könyveiből ki fejtegettetik: annak tilalmanak az Ecclesiában² helyes es mindenkori volta, az Isten Könyveiből. E. Sz. D.³ irasabul &c. megmutogatattvan, szeretői s gyakorló ellenvetesek elharitasaval, intetnek meg-utalására, el hagyására és a L.[elki]Pásztorok, Magistratusok⁴ Atyák &c. a Tántsosok körül való tisztök elkövetesere. Melylyet Praedikállót három órákon az A.N. Templomban 1682 Esztendőben 14. es 21. napjain Juniusnak. Es mostan közönsegesse tett Pathai János A. N. L. P.⁵ és a Kürnyekbeli. Sz. E. Seniora⁶ Debreczenben. Nyomatatta Töltesi István 1683.

¹ Jelzet: RMK I. 1296. Eredetiben nyomdahiba: Gyilkos.

² Eklézsia: egyházközség, gyülekezet.

³ egyházi szent doktorok. Az egyházatyák, egyházi auktoritások elnevezése.

⁴ előjáróság, városi hatóság, tanács (lat).

⁵ Alsónémedi lelkipásztor.

⁶ A senior kifejezés a magyar protestáns nyelvhasználatban régebben az egyházmegye élén álló esperest jelentette.

Aug. Con. petulianum Cap.6.
 Nugaces & lafcivas saltationes Episcopi semper solebant coercere.⁷
 Marloratus [Marloratus] Aug. in Cap. Math.14.
 Certe quinquenque habuerunt curam honestae gravitatis, damnarunt saltationes.⁸
 Chryses. Humilia 76. Super Genesim
 Sponsus & Sponsa corrumpuntur saltando & tota familia foedatur.⁹
 His etiam nominibus Apellantur Chrisostomo; Baratrum Diaboli, opus satanicum, pompa
 satanica Animarum pernicies, Merae nequitatis fomenta. denum diaboli.¹⁰
 Erasmo sarcerio:
 Irritamenta, occasiones & provocamenta ad amorem illicitum.¹¹
 Pellicano
 Irritatio spurca sensuum, & Concupiscentiae adulterinae. & c.¹²

[A2r]

⁷ Augustinus: „A püspökök mindig meg szokták zabolázni a léha, pajzán táncokat.” A Pathai által is követett idézési gyakorlat (pl. Szegedi, Szentpéteri, Daneau, Lovell, Petrus Martyr, Boiseul) rosszul hivatkozta ezeket a sorokat és Ágoston Petilianus elleni művét (Az egy keresztségről Petilianus ellen / De unico baptismo contra Petilianum) jelöli meg forrásként. Valójában ezek a sorok Ágoston Parmenianus levele ellen (Contra epistolam Parmeniani) című munkájából származnak, ahogyan azt Münster és Aretius is hivatkozta. Általában teljesebb formában használják: „A víg és pajzán táncokat a püspökök mindig is megpróbálták korlátozni. Ma is akad azonban néhány püspök, aki részt vesz a táncmultságokon, és együtt táncol a nőekkel, és esze ágában sincs, hogy ezt a bűnt korlátozza.” (Magyar László András fordítása).

⁸ „Nyilvánvalóan mindenki, aki valamennyire is törődött a tisztas méltósággal, elítélte a táncot.” Az idézet Augustinus Marloratus (Augustin Marlorat du Pasquier, 1506–1562) francia protestáns teológus Máté-kommentárjából származik (14. fejezet).

⁹ „[a táncok] beszennyezik a menyasszonyt és a vőlegényt, és egész családjukat bemocskolják.” Az idézet Aranyzájú Szent János 56. homília a teremtésről című művéből származik.

¹⁰ Szegedi Kis István, Szentpéteri István ugyanezeket az idézeteket használja táncbíráló művében, amelyek Aranyzájú Szent János műveiből származnak: 12. homília a Kolosszosz-béliekhez írott levélről: Sátán munkája / sátáni mű (opus satanicum), Sátán pompája / sátáni ékesség (pompa satanica), lelkek veszedelme (animarum pernicies), 48. homília Máté evangéliumáról: ördög feneketlen barlangja / bugyra (diaboli barathrum), ördög tánca (diaboli saltatio), merődön merő hamisságnak táplója / a puszta csintalanság táptalaja (merae iniquitatis fomenta), ördög ajándéka (donum diaboli). A kifejezések egy része csak a kora újkori Chrysostomos-kiadásokban lévő szövegekben lelhetők fel.

¹¹ „[A tánc] az erkölcstelen szerelemre való ingerlés, alkalom és kihívás.” Az idézet Erasmus Sarcerius (1501-1559) német lutheránus teológustól származik (A Prédikátor 9. könyvéhez írott Biblia-kommentárja)

¹² „[A tánc] a szennyes érzék és a házasságtörő kéjvágy ingerlése.” A citátum Konrad Pellicanus / Conrad Kürsner (1478-1556) német teológus, humanista, hebraista egyik művéből (Commentaria bibliorum?) származik.

AJANLO LEVEL

Szelid természetű s nagy remenségű Nemes Iffiu Ferfiunac Halász Mihály¹³ Uramnac, békességet, egességet és minden jokkal valo bövelkedést az Urtul!

Kedves Uram s L[elkész? Lelki?] Fiam! Sokat irhatnek e Tanc fel-boncolását kegyelmednec ajánlo levelemben; de nem irok: irhatnec: m.ünken¹⁴ tudolnac előmben seregi azokoknac, mellyec indittoc engem arra, hogy ez éktelemsigec csomójánac Sz.[ent] irás szerint valo felszaggatásához nyullyac: hogy világ eleiben bocsássam-is, hogy nem más; hanem az kigyelmed neve alat[t] lászson napfényt; de nem irok, mert kölcség szaporitás, és ha mind azokat le irnám, netalán a Fő az egész Testnél, a Pitvar a szobánál dicstelenül nagyob[b] helyet foglalna. Elmulatván azért sokakat azok közzül is, a mellyec ez Pokol szeles és tágas uttyát szorító munkánac kegyelmed b.[ecses] neve alat va-

lo ki
 [A2v]

¹³ Életéről mindössze annyi ismeretes, ami ebben az ajánlólevélben olvasható: Pathai gyerekkora óta ismerte, tanította, talán egy református lelkészjelölt vagy hívő volt, aki rendszeresen hallgatta Pathai Baracsi prédikációt az alsónémedi templomban. Később a lelkész táncról szóló prédikációja olyan nagy hatást tett rá, hogy pénzügyileg támogatta a szöveg könyvben való megjelentetését.

¹⁴ miként

lo ki-jövetelit szerzettec en bennem, ez edgyet emliteném légyen elég: m.[ert] ez együgyü munkámnac három megkülömbítettett órákon a Nemedi¹⁵ Templomban valo Peroralatásánac attentus Auditora¹⁶ leven kigyelmed, töb[b] jo hal[l]gatoim közzül kegyelmedet indította Isten arra, hogy b. Bornemissza T. István¹⁷ Uram által hozzám izennyen s köcsiget¹⁸ készen Nap-fenyre valo jövetelére ez munkánac ajánlya. Maradgyon hát öröc emlekezetben az kigyelmed neve, kegyes affectiojáért: ¹⁹ légyen az Egekben el-rejtet[t] kincse erre kélő penze; külső áldásival-is aldgya-meg Isten kigyelmedet érette, javait szaporitsa és ennel nagyobbakra-is segillye.

Írtam 1682. 26 Junii; szokot műhelyemben A Nemedén
Kegyelmednec (többire) gyermeki idejétül fogva valo L.[elki] Pasztora
Pathai János
Salutem
[A3r]

Salutem & pacem²⁰

Az mennyire sok gondom és faracságim közöt[t] érkezhettem, kedves Atyámfia olvasgattam s ponderaltam²¹ az Isten országából ki-rekesztő, s pokol olthatatlan tüzére vető paráznságnac, edgyic nagy alkalmatosságánac, ugy mint az Ferfiac Asszonyállatokkal és Leanyokkal valo Tancolásnac fel-boncolását. Mellyet mivel kárhoztatnac, mind a Sz. Apostoloc, edes Mesterünkkel edgyütt, mind az jozonon affelől gondolkodo Ecclesiasticus Scriptoroc: ²² magunc Synatunc-is²³ atoc alat[t] az ellen ki ment tilalmaz, regtül fogva ragattya ez Pogányoktul bejüt ocsmany szokas üstöket sok hajdani Conciliomokkal²⁴ edgyüt; helyesnec latom, s illendőnec itelem, hogy ez szep rendes formaban, közönséges tetesek, az kigyelmed affelől valo Conceptusa.²⁵ Töb[b]re-is segélye Isten kegyelmedet, s kegyelmed ösztönző jo peldaja egyebeket is inditson egyebekre.
Legyen az Úr jó kedve kegyelmeddel.

Írom R. Keviben²⁶ Iván hónap 20. napján 1682. Esztendőben
Kegyelmed jo akaro Embere.

Ungvári Gergely

Inspector General. M. S.²⁷

¹⁵ Alsónémedi

¹⁶ Beszédének figyelmes hallgatója.

¹⁷ Talán Bornemissza István (? – ?, ?) református lelkészjelöltről van szó, akinek életéről nagyon keveset tudunk. Mindössze annyi ismeretes, hogy 1624. július 6-án a leideni egyetem hallgatója volt és 1632-ben még a városban tartózkodott. Egyetlen fennmaradt műve is itt került kiadásra: Decas epigrammatum sacrorum de adventu, nativitate, circumcissione et sacro nomine Domini nostri Jesu Christi... (Leiden, 1632.) Zoványi, 1977. 377.

¹⁸ költséget

¹⁹ jóindulat

²⁰ Üdvösséget és békét!

²¹ mérlegel, latolgat, megfontol.

²² egyházi írók, egyházatyák.

²³ Zsinatunk. Több hazai református zsinat is tiltotta a táncot: 1576-os hercegszölősi és az 1577-es nagyváradi zsinat. Kiss, 1882. 173-174., 678., 683., 692.

²⁴ zsinatokkal.

²⁵ fogalmazvány, vázlat.

²⁶ Ráckeve.

²⁷ Ungvári Gergely (? – 1691) a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke (1661–1691). Életéről viszonylag keveset tudunk: 1632. május 22-én subscribált a debreceni református kollégiumban (RMNY 3027). 1652-ben – ráckevei prédikátorként – részt vett a pataji zsinaton, majd nagykőrösi lelkész lett (1661 előtt). Az 1661. évi solti zsinaton elnyerte a püspökséget. 1674-ben nagykőrösi lelkészként a pozsonyi rendkívüli törvényszék elé idézték; ő azonban a török által megszállt Budára menekült. Az üldözések után Dunavecscén végzett lelkészi szolgálatot; majd Ráckevén (1676–1685); 1673–1691 között Bölcskén lelkészkedik, ezt követően a lelkészi hivataltól megvált, de a püspökséget megtartotta és vejéhez Lenti Jánoshoz költözött. Üdvözlő versét Komáromi Csipkés György kötete (Igaz Hit) őrizte meg az utókor számára (RMNY 3322). Szinnyei, 1905.

TANC fel BONCOLÁSA

I. Adjutorium²⁸

Kezd el én bennem oh én Istenem és végezd el, amit öröktül fogva hogy el kezdgy és el-
végezzel-rendeltél a te neved dicsősségére. Amen!

Galatas v. 21.²⁹ És ezekhez hason. &c.³⁰

Eleitül fogva az ördög az Istennek tiszteleti ellen az hivec veszedelmekre, és a pokol
töltésére sok találmányokat koholt; hathatobbat mindazáltal, mind az Isten boszuságára,
mind a szentek üldözése s mind Pokla töltésére a Táncnál nem koholhatott.

Ez uttal kettőt mondoc: az I. ami illeti meg tetszik I. Ó T [estamentum]-mi bizonyosságul,
Gen 4. 5. 6. 8.³¹ Az igaz Isteni tisztelet ellen Kainban (1) haragot, (2) színe meg-változását
(3) gyilkosságot (4) kétségben való esést v. 13.³² II. Az U. T [testamentum]-ban, hogy
meg-fojcsa az Isteni igaz tiszteletet, az hivec örök veszedelmekre & c. és üldözze az
szentek szencségét, Judasban lopásra izgato fősvénysíget Joh. 12. 5. 6.³³ (2) árultatást
Matt. 26.15.³⁴ (3) Pokla töltésére kétségben esést, Matt. 17.4.³⁵ Ami a másodikat: Példa
I. Az Ó T[estamentum]-ban az Izeael [Izrael] népe Exod. 32. 6–19.³⁶ Ezzel (I.) Bálvánt
öntet (2) Néki oltárt épített (3) tobzodtattya (4) Táncolásra indította: Mosest késérgeti,
haragját Istennek fel-gerjeszti, s három ezer Ferfiakat a Tancosok között saját fegyverükkel
meg-ölt v. 28.³⁷

II. Az U. T

²⁸ fohász.

²⁹ „Irigységek, gyilkosságok, részegségek, dobzódások és ezekhez hasonlók: melyekről előre mondom néktek,
a miképen már ezelőtt is mondtam, hogy a kik ilyeneket cselekszenek, Isten országának örökösei nem
lesznek.” (Gal 5: 21.).

³⁰ satöbbi.

³¹ „Kainra pedig és az ő ajándékára nem tekintte, miért is Kain haragra gerjede és fejét lecsüggeszté. / És
monda az Úr Kainnak: Miért gerjedtél haragra? és miért csüggesztéd le fejedet? / Hiszen, ha jól cselekszel,
emelt fővel járhat; ha pedig nem jól cselekszel, a bűn az ajtó előtt leselkedik, és reád van vágyódása; de te
uralkodjál rajta. / És szól s beszél vala Kain Ábelrel, az ő atyjafiával. És lőn, mikor a mezőn valának, támada
Kain Ábelre az ő atyjafiára, és megölte őt.” (1Móz 4: 5-8.).

³² „Akkor monda Kain az Úrnak: Nagyobb az én büntetésem, hogysen elhordozhatnám.” (1Móz 4: 13.).

³³ „Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők: A ki én bennem marad, én pedig ő benne, az terem sok gyümöl-
csőt: mert nálam nélkül semmit sem cselekedhettek. / Ha valaki nem marad én bennem, kivettetik, mint a
szőlővessző, és megszárad; és egybe gyűjtik ezeket és a tűzre vetik, és megégnek.” (Jn 12: 5.6.).

³⁴ „Monda: Mit akartok nékem adni, és én kezetekbe adom őt? Azok pedig rendelének néki harmincz ezüst
pénzt.” (Mt 26: 15.).

³⁵ „Péter pedig megszólalván, monda Jézusnak: Uram, jó nekünk itt lennünk. Ha akarod, építsünk itt három
hajlékot, néked egyet, Mózesnek is egyet, Illésnek is egyet.” (Mt 17: 4.).

³⁶ „Felkelvén azért másnapon jó reggel, áldozának égőáldozattal és hálaáldozattal is; azután leüle a nép enni
és inni; azután felkelének játszani. / Szóla pedig az Úr Mózesnek: Eredj menj alá; mert megromlott a te né-
ped, a melyet kihoztál Égyiptom földéből. / Hamar letértek az útról, a melyet parancsoltam nékik, borjúké-
pet öntöttek magoknak, azt tisztelik és annak áldoznak, és azt mondják: Ezek a te isteneid Izráel, a kik téged
kihoztak Égyiptom földéből. / Monda ismét az Úr Mózesnek: Látom ezt a népet, bizony keménynyakú nép.
/ Azért hagyj békét nékem, hadd gerjedjen fel haragom ellenök, és törüljem el őket: Téged azonban nagy
néppé teszek. / De Mózes esedezek az Úrnak, az ő Istenének színe előtt, mondván: Miért gerjedne Uram a
te haragod néped ellen, a melyet nagy erővel és hatalmas kézzel hoztál vala ki Égyiptomnak földéről? / Miért
mondanak az egyiptomiak, mondván: Vesztökre vivé ki őket, hogy elveszítse a hegyek között, és eltörülje
őket a föld színéről? Múljk el a te haragod tüze, és hagyd abba azt a néped ellen való veszedelmet. / Em-
lékezzél meg Ábrahámról, Izsákról és Izráelről a te szolgálóidról, kiknek megesküdtél te magadra, mondván
nékik: Megsokasítom a ti magotokat mint az égnek csillagait; és azt az egész földet, melyről szóltam, a ti
magotoknak adom, és örökségül bírják azt örökké. / És abba hagyá az Úr azt a veszedelmet, melyet akart vala
bocsátani az ő népére. / Megfordula azért és megindula Mózes a hegyről, kezében a bizonyosság két táblája;
mindkét oldalukon beírt táblák, mind egy felől, mind más felől beírva. / A táblák pedig Isten kezének csinál-
mányai valának, az írás is Isten írása vala, kimetszve a táblákra. / Józsué pedig hallván a nép rivalgását, mon-
da Mózesnek: Harckialtás van a táborban. / Az pedig felele: Nem diadalmasoknak, sem meggyőzetteknek
kiáltása ez, éneklés hangját hallok én. / És mikor közeledett volna a táborhoz, látá a borjút és a táncolást, és
felgerjede Mózesnek haragja, és elveté kezéből a táblákat, és összetöré azokat a hegy alatt.” (2Móz 32: 6-19.).

³⁷ „A Lévi fiai pedig a Mózes beszéde szerint cselekedének, és elhulla azon a napon a népből úgymint há-
romezer férfú.” (2Móz 32: 28.).

[2]

II. Az U. T. [Új Testamentum] elein Keresztelő János, ki midőn azt mondaná Hérodiesnek Matt. 6. 18.³⁸ *Nem szabad & c.* Levit 18. 16.³⁹ Láttya hogy Pokla töltése ellen jár ez a Prophéta, minden tehcsegével ellene igyekezik, azon vagyon, hogy üldözze s el-veszesse I. Herodiadesben⁴⁰ élete után valo incselkedést szerez v. 19.⁴¹ 2. Herodesben vendégség szerzést, ételben, italban merülést v. 21.⁴² de mikor még ez fondorkodásával nem árthatna: mit mível? A Királynac kedves Táncot szerez, véle bolond fogadást tétet v. 22.⁴³ s az lészen hathatob[b] eszköze ez sz.[ent] Jámbor öldöklésére és Hérodiesnek kelepcéjére valo hajtására: Ide való ez szent Lecke:

M.[ajd] midőn hosszas Rendben meg-mutogatta volna az Apl.⁴⁴ az ördög a testnec munkái által, a lélek munkái ellen mint tusakodnék; az Isten híveit azok által mint üldöznék: kelepcéjére mint hajtaná nem kisseb[b], hanem hasonlo hathatosságnac mondgya mind ezekre értelem szerint az ő tüle ki koholtatot[t] Tancot, *Es ezekhez hasonlók & c.*

S U M M A.

A testnec némelly ki nem nevezet munkáit szintén ugy Menyországbul ki-rekesztő véteknec lenni taníttya az Apl. mint a Bálvány imádás, Paráznság, házasság-törés és gyilkosság

R E S Z E I

1. A Némely vétkecek: *Ezekhez hasonlok:*⁴⁵
2. Azoknak veszedelmes ki-menetelek:
3. Isten Országának örökösü nem lésznek.

MAGYA-

³⁸ „Hogy ne az emberek lássák böjtölésedet, hanem a te Atyád, a ki titkon van; és a te Atyád, a ki titkon néz, megfizet néked nyilván.” (Mt 6: 18.).

³⁹ „A te fiútestvéred feleségének szemérmét fel ne fedd; a te fiútestvérednek szemérme az.” (3Móz 18: 16.).

⁴⁰ Heródiás.

⁴¹ „Asszonyhoz ne közelgess, az ő havi tisztátalansága alatt, hogy felfedjed az ő szemérmét.” (3Móz 18: 19.).

⁴² „te magzatodból ne adj, hogy oda áldozzák a Moloknak, és meg ne szentségtelenítsd a te Istenednek nevét. Én vagyok az Úr.” (3Móz 18: 21.).

⁴³ „Férfiával ne hálj úgy, a mint asszonnyal hálnak: útálatosság az.” (3Móz 18: 22).

⁴⁴ apostol.

⁴⁵ Pathai itt a prédikáció versére, textusára utal: „Irigységek, gyilkosságok, részegségek, dobzódások és ezekhez hasonlók: melyekről előre mondom néktek, a miképen már ezelőtt is mondtam, hogy a kik ilyeneket cselekesznek, Isten országának örökösü nem lesznek.” (Gal 5: 21.).

[3]

M A G Y A R A Z A T

Es ezekhez hasonlok. It[t] lássuk im ezeket:

1. Mire valo ez ige? *Es*
2. Mikhez hasonlok?
3. Mint kel[l] értenünk ezt a szot? - *Hasonlok*

F.[elelet] az I. A felsőket t. i. a meg nevezet[t] testnec munkáit, a következendőkhez t. i. a mi leckénkben magyarázat szerint be-foglaltatott testnec munkáihoz egyben kötő Ige.

F.[elelet] a másodikra: A 19. verstül fogva ez 21 v-ig elől számlált, s 17. nemekben kifejeztetett testnec munkáihoz.⁴⁶ Dialecticusok modgyára: ennyi nemeit a test munkáinac elől számlálván, hogy véghetetlen számra ne tellyék, közönséges be-rekesztet csinál az Apl. mint ha mondaná: még többet-is számlálhatunk vala, a testnec Menyországbul ki-rekesztő munkáiban elől; de ezekből a többire légyen ítélet.

Az 3. F.[elelet] Hasonlo az ami mással valami dologban meg-edgyez, és annac valami tekintetben meg-felel Psal. 112. 7. 8.⁴⁷ mint az Istennek népe hasonlonac mondgya magát a pusztai ökor bikához, bagolhoz és egyedül való verébhez: m.[ert] azok bögni, nyögni & c. szoktak, úgy volt az Isten népének dolga Így Jach. I. 6. 23. 7.⁴⁸

II. Az Isten törvennyenek parancsolatyara nevez. Mat. 22. 38. 39. Mar. 12. 30. 31.⁴⁹

Ez az első és nagy parancsolat, a masodik hasonlo éhez t. i. ámenyiben, megkel[l] tartani, és á mennyben annak által hagoit, szinten úgy örök kárhozat követi. Kiváltképpen ez utolsó jedzésben kel[l] vennünk itt, noha az első sem rekesztetik-ki.

K. Mel-

⁴⁶ Pathai az alábbi versekre utal: „A testnec cselekedetei pedig nyilvánvalók, melyek [ezek]: házasságtörés, paráznság, tisztátalanság, bujálkodás. Bálványimádás, varázslás, ellenségeskedések, versengések, gyűlölködések, harag, patvarkodások, visszavonások, pártütések, Irigységek, gyilkosságok, részegségek, dobzódások és ezekhez hasonlók: melyekről előre mondom néktek, a miképen már ezelőtt is mondtam, hogy a kik ilyeneket cselekesznek, Isten országának örökösü nem lesznek.” Gal 5: 19-21.

⁴⁷ „Semmi rossz hírtől nem fél; szíve erős, az Úrban bizakodó.” (Zsolt 112.7.).

⁴⁸ Nem tudtam beazonosítani a verset.

⁴⁹ „Ez az első és nagy parancsolat. / A második pedig hasonlatos ehhez: Szeresd felebarátodat, mint magadat.” (Mt 22: 38-39.) „Szeressed azért az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, és teljes elmédből és teljes erődből. Ez az első parancsolat. / A második pedig hasonlatos ehhez: Szeresd felebarátodat, mint magadat. Nincs más ezeknél nagyobb parancsolat.” (Mk 12: 30-31.).

[4]

K.[érdés] Mellyek hát azok a testnec munkái, amellyec a ki-fejezet testnec munkáihoz hasonloc, azoknac meg-felelők és azokkal egyenlő büntetést érdemlőknek?

F.[elelet] I. Az szemtelen és tisztátalan csokok Pro. 7. 13.⁵⁰ *szemtelenésre vetvén önnön magát, meg ragadá és meg is csokolá.* 2. A buja és parázna tekintetek s hunyorgatások Matt. 5. 28.⁵¹ *Aki gonosz kívánságnak okáért tekint az Asszonyi állatra, immár paráználkodott.* Innét mondgya Salamon, Prov. 31. 1.⁵² *hogya ő az ő szemeivel ugyan szövetségvetet, hogya valamely szüzet meg ne szeplősítene.* 3. A fajtalan ölegetések tapogatók. Ezek 23. 8.⁵³ *tapogatták az ő szüzességeknék emlejit, és ki-öntötték az ő paráznaságokat ő reá.* 4. A pokol széles és tágas uttyára vezető táncok, Soph 1. 9.⁵⁴ *Meg-látogatom aki tombol a más Ember házának küszöbin.* Mind ezek be-foglaltatnac Exodi. 20. 14.⁵⁵ a 7-dic Para[n]csolatban: Ne paráználkodgyál és távoztasd-el a bujálkodást annak okait, uttyait, alkalmatosságit, jeleit és gyümölcsit. Eph. 5. 18. 1. Thessz. 4. 4. 5. Eph. 4. 17-20. Prov. 5. 20. Eph. 5. 3. 4.⁵⁶ m.[ert] mind ezek el-kezdés és [z]senge-keppen a testnec tisztátalan meg-ferteztetési. Rom. 13. 13. Colos. 3. 5.⁵⁷

*Mellyekrül azt mondom; miképpen az elöttis & c.*⁵⁸

It[t] lassuk ezeket:

1. *Mit akar ezzel? 2. Mikor es hol mondotta?*

3: *Az okat mongyac hogya örökös a meny-orzagnak nem lesznek, akik mind ezeket a 17. nembeli testnec munkáit és ezekhez haso[n]lokat cselekszenek? 4. Hon[n]an tudta*

hogya

[5]

hogya ezek, es ezekhez hasonlok, kárhozatot érdemlenek?

F.[elelet] az I. Csak ezt: hogya minemü, drága elettünk, lelkünc idvsege, azokat az elől szá[m]lalt s 17. nemekben ki fejestetet testnek munkait, szinten ugy el-tavoztassuk, minemük a 19. 20. és 21-dik versekben elől szamlaltattak, és azokhoz hasonló szinten ugy elkárhoztato szüntelen csokokat, bujja hunyorgatásokat, fajtalan tapogatókat, pajkos Táncokat.

A 2. F.[elelet]: Mikor elege meg fedette volna ha[l]lगतoit 1. hogya magunk közöt[t] valo törvényen meg nem allanak; hanem idegen Biro elot[t] törvénykeznek egy mással. 1. Cor. 6. v. 5. 6.⁵⁹ (2) hogya egy másnak semmi bosszusagot el nem szenyvednek, semmi kárt el nem türnek v. 7. 3. hogya ő magok bosszut és kart tesznek az ő Attyok fiainak: mikor ezeket el vegezte volna, akkor mongyac eszt. 1. Cor. 6. v. 9. és az Eph. 4. 5.⁶⁰

A 3. F.[elelet] Azokat mind; de 2. nem csak azokat mindnyajat; hanem ezek közül ha csak egyiketis: m.[ert] ezeknek csak egyyikis, meg térés nélkül, a meny-orzágbol való ki rekedésre elege ok, a maga belső természetiben. Deut. 27. 26. Iac. 2. 10.⁶¹ akar edgyik miat[t] rekegy hát ki s akar melyik miat[t], mit használ?

F.[elelet] a 4. Az Isten törvényéből es igazságából, m[ert] a törvény az Isten igasságából minden által hágoit örök átok ala rekeszti. Deut. 27.⁶² a testnek meg nevezet[t] munkait gyakorloc penig által hágoi a törvénynek ha egyiknek, a többinek-is Iac. 2. 10.⁶³ K.[érdés]: Micsoda Isten orzágnak: nem lesznek örökös? F.[elelet] A ditsőség orzágnak: melyben ál[l] a lélek idvsege, m[ert] a kegyelem orzágnak a Tancsok el-türetnek

es

⁵⁰ „És megragadá őt és megcsokolá őt, és szemtelenésre vetemedvén, monda néki.” (Péld 7: 13.).

⁵¹ „Én pedig azt mondom néktek, hogya valaki asszonyra tekint gonosz kívánságnak okáért, immár paráználkodott azzal az ő szívében. (Mt 5: 28.).

⁵² Téves hivatkozás: helyesen: Jóh 31: 1. „Szövetségre léptem szemeimmel, és hajadonra mit sem ügyeltem.”

⁵³ „De az Égyiptombeliektől való paráznaságait is el nem hagyá, mert vele háltak ifjúságában, s ők nyomogatták szüzi kebelét, és kiöntötték ő reá paráznaságukat.” (Ez 23: 8.).

⁵⁴ „És megfenyítem mindazt, a ki a küszöbön ugrál ama napon, a kik erőszakkal és csalárdsággal töltik meg az ő uroknak házát.” (Szof 1: 9.)

⁵⁵ „Ne paráználkodjál.” (2Móz 20: 14.).

⁵⁶ „És meg ne részegedjetek bortól, miben kicsapongás van: hanem teljesedjete be Szent Lélekkel.” (Eph 5: 18.). „Hogya mindenitek szentségben és tisztességben tudja bírni a maga edényét, / Nem kívánság gerjedelmével, mint a pogányok, a kik nem ismerik az Istent.” (Thessz 4: 4-5.). „Ezt mondom annakokáért és bizonyoságot teszek az Úrban, hogya ti többé ne járjatek úgy, mint egyéb pogányok is járnak az ő elméjöknek hiábavalóságában, Kik értelmökben meghomályosodtak, elidegenültek az isteni lélettől a tudatlanság miatt, mely az ő szívek keménysége miatt van bennök; Kik erkölcsi érzés nélkül, önmagukat a bujálkodásra adták, minden tisztátalanságnak nagy nyereséggel való cselekedésére. Ti pedig nem így tanultátok a Krisztust; (Eph 4: 17-20.) „És miért bujdosnál, fiam, az idegen után, és ölelnéd keblét az idegennek?” (Péld 5: 20.). „Paráznaság pedig és akármely tisztátalanság vagy fősvénység ne is nevezessék ti közöttetek, a mint szentekhez illik” / Sem undokság, vagy bolond beszéd, vagy trágárság, melyek nem illenek: hanem inkább hálaadás.” (Eph 5: 3-4.).

⁵⁷ „Mint nappal, ékesen járjunk, nem dobozódásokban és részegségekben, nem bujálkodásokban és feslettségekben, nem versengésben és írgységben.” (Róm 13: 13.). „Öldököljéte meg azért a ti földi tagjaitokat, paráznaságot, tisztátalanságot, bujaságot, gonosz kívánságot és a fősvénységet, a mi bálványimádás.” (Kol 3: 5.).

⁵⁸ Itt szintén a textusra utal Pathai: Gal 5: 19-21.

⁵⁹ „Megszégyenítetekre mondom: Hát nincs ti köztetek egy bölcs ember sem, a ki ítéletet tehetne az ő atyjafiai között? / Hanem atyafi atyafival törvénykezik, még pedig hitetlenek előtt.” (Kor 6: 5-6).

⁶⁰ „Avagy nem tudjátok-é, hogya igazságtalanok nem örökölhetik Istennek orzágnak? Ne tévelyegjete; se paráznak, se bálványimádók, se házasságtörők, se pulyák, se férfiszeplősítők.” (Kor 6: 9). „Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség.” (Eph 4: 5).

⁶¹ „Átkozott, a ki meg nem tartja e törvények ígéit, hogya cselekedje azokat! És mondja az egész nép: Ámen!” (5Móz 27: 26). „Mert ha valaki az egész törvényt megtartja is, de vét egy ellen, az egésznek megrontásában bűnös.” (Jak 2: 10.).

⁶² 5Móz 27.

⁶³ „Mert ha valaki az egész törvényt megtartja is, de vét egy ellen, az egésznek megrontásában bűnös.” (Jak 2: 10.).

[6]

es gyakorta mint a herek a meh kas körül meg nagyob[b] dongással jarnak az igaz meheknel; noha de jure⁶⁴ a kegyelem országából is az Ecclesia fenyítették által ki kellenek efféléket rekeszteni ket s három intesre valo még átalkodás után, mint a paráznát & c. Ki is tiltá Isten amaz három ezer Táncos Férfiakat. Exod. 32.⁶⁵

MONDASZ⁶⁶

Igy mind el kárhoznak az emberek: m[ert] kicsoda, aki ezek közül valamelyet, vagy ezekhez hasonlot nem cselekedet[t] volna? F.[elelet]: Akik veg-keppen cselekedezik, és meg térés nélkül olyanok maradnak mind: nem p.[ontosan], akik cselekedték: de meg szántak bantak, azokrol poenentiát⁶⁷ tartvan, többé a förtöre [fertőre] és okádásra vissza nem térnek. 2. Petri. 2. 22.⁶⁸

TUDOMÁNY

Akar mely éktelen vétekben élő s heverő emberis, nyavalyasab[b] es veszet[t]eb[b] sorsu s alapotu nem lehet a Táncszereto s gyakorlo embernel. It[t] van e leckeben igazsaga 2. meg tetszik Soph. 1. 9. Esa. 3. 17. 18. Ezek. 25. 6. 7.⁶⁹ Mondasz: Én nem hiherem: m[ert] a Táncs gyakorlok közül senkit nem lattam, hogy a Táncert meg öltenek volna; de mas ektelen vetekert lattam s hallottam. F.[elelet]: Meg lehet, hogy nem hisszed, m[ert] ellened vagyon s magadnak kegyelmes Biraja vagy; de ha eddig nem láttad s hallottad lasd es hal[l]d meg most Exod. 32. 28.⁷⁰ Miert vagata le Isten ama három ezer ferfiakat a borju kép előtt[t] valo Tancert v. 19.⁷¹ (2) ha lattatikis elni az ilyen, meg holt: m[ert] a Tanc gyakorlása bujalkodás, aki penig bujalkodásban-el, elvén meg holt. 1. Thimot. 5. 6.⁷²

3. Osz

⁶⁴ jogilag.

⁶⁵ „A Lévi fiai pedig Mózes beszéde szerint cselekedének, és elhulla azon a napon a népből úgymint három-ezer férfiú.” (2Móz 32,28.)

⁶⁶ A mondás kifejezés (akárcsak Szentpéteri művében) itt is az ellenfél érvét jelenti, azaz ellenérv értelemben szerepel.

⁶⁷ bűnbánat.

⁶⁸ „De betelt rajtok az igaz példabeszéd szava: Az eb visszatért a saját okádására, és a megmosódott disznó a sárnak fertőjébe.” (2 Pt 2: 22.)

⁶⁹ „És megfenyítem mindazt, a ki a küszöbön ugrál ama napon, a kik erőszakkal és csalárdsággal töltik meg az ő uroknak házát.” (Szof 1: 9.) „És szól az Úr: Mivel Sion leányai felfuvalkodtak, és felemelt nyakkal járnak, szemekkel pillognak, és aprókat lépve járnak, és lábokkal nagy zengést bongást szereznek: / Megkopszítja az Úr Sion leányainak fejtetőjét, és az ő szemérmöket megmezteleníti.” (Ézs 3: 17-18.) „Mert így szól az Úr Isten: Mivelhogy tapsolsz kezdeddel és tombolsz lábaddal és örülsz teljes megvetéssel lelkedben Izráel földje felett: / Ennekokáért imé kinyújtom kezemet reád, s adlak ragadományul a népeknek, és kiváglak a népségek közül, és elveszték a tartományok közül, eltöröllek, hogy megtudjad, hogy én vagyok az Úr.” (Ezek 25: 6-7.)

⁷⁰ „A Lévi fiai pedig a Mózes beszéde szerint cselekedének, és elhulla azon a napon a népből úgymint három-ezer férfiú.” (2Móz 32: 28.)

⁷¹ „És mikor közeledett volna a táborhoz, látá a borjút és a tánczólást, és felgerjede Mózesnek haragja, és elvété kezéből a táblákat, és összetöré azokat a hegy alatt.” (2Móz 32: 19.)

⁷² „A bujalkodó pedig élvén megholt.” (1Tim 5: 6.)

[7]

3. Osztan, ha külső időszéri halállal meg nem öletik, belső lelki, és örökké valo halállal meg-öletic, m[ert] az Isten országának örököse nem leszen, a lecske⁷³ amint mutattya hat minek? Az ördöggel, aki ötet elcsabította, a tűznek és kénkönek tavanak. Apoc. 20. 10.⁷⁴ holot[t] valo lételek halal ugyan; de örökke valo kincs élet, m[ert] örökke halnak; de soha nem halhatnak meg; hanem kinoztatnak, ejjel esnappal örökkön örökke.

A TUDOMÁNY.

Világosításra valo kérdések:

1. Micsoda a Tanc? Az ördönek oly munkaja a bujja táncolo személyben, mellyel a szí[v]ben lappa[n]go hjában valosagot ki önti es azzal a fajtalan jatekkal ki mutattya.

Miert mondod ördög munkajanak?

Mert első eredetis az ördögtől vette, ki effele Pokol maszlagjaval a gonoszra hajlo szivet, minden tisztalanságra; sőt (mint gyilkos Ioh. 8. 44.)⁷⁵ gyilkossagra-is indittya. Mar. 6. 22.-28.⁷⁶ kétség kívül az ördög Attya akaratyat tettem Nemes leany, ő inditasabol let[t] Tánca, ő kedveltette meg Herodéssel, azért ma is együt[t] tancol a fajtalan Táncosokkal mint egy Tudos mongya. Chry. in Mat. 14.⁷⁷

A holot[t] a bujja táncolas rendeltetik, ott az ördög együt[t] tancol a Táncolokkal. Hany féle a Tánc? I. Szent írástul nem kárhoztatot[t]: mely a lelki örömek a meg bizonyítására, az Istennek rend kívül való jo tetemenyiert, illendő keppen, tisztesegetesen es kegyessen, idejeben es helyeben,⁷⁸ botran-

-koztatás

⁷³ lecke

⁷⁴ „Pál pedig alámenvén, reá borula, és magához öleve monda: Ne háborogjatok; mert a lelke benne van.” (Jel 20: 10.)

⁷⁵ „Ti az ördög atyától valók vagytok, és a ti atyátok kívánságait akarjátok teljesíteni. Az emberölő volt kezdettől fogva, és nem állott meg az igazságban, mert nincsen ő benne igazság. Mikor hazugságot szól, a sajátjából szól; mert hazug és hazugság atyja.” (Jn 8: 44.)

⁷⁶ „És ennek a Heródiásnak a leánya beméne és tánczola, és megtetszék Heródesnek és a vendégeknek, monda a király a leánynak: Kérj tőlem, a mit akarsz, és megadom néked. / És megesküvék néki, hogy: Bármit kérsz tőlem, megadom néked, még ha országom felét is. / Az pedig kimenvén, monda az ő anyjának: Mit kérjek? Ez pedig mondja: A Keresztelő János fejét. / És a királyhoz nagy sietve azonnal bemenvén, kéré őt mondván: Akarom, hogy mindjárt add ide nékem a Keresztelő János fejét egy tálban. / A király pedig noha igen megszorodék, esküje és a vendégek miatt nem akará őt elutasítani. / És azonnal hóhért küldvén a király, megparancsolá, hogy hozzák el annak fejét. / Ez pedig elmenvén, fejét vevé annak a börtönben, és előhozá a fejét egy tálban és adá a leánynak; a leány pedig az anyjának adá azt.” (Mk 6. 22.-28.)

⁷⁷ „Ahol ugyanis buja táncra kerül sor, ott biztos jelen van az ördög is.” (Magyar László András fordítása). Migne, 1857–1866. 58. kötet, 491. = Migne, Jacques Paul (1841–1855): Patrologiae cursus completus. Series Latina. Párizs. (Chrysostomus / Aranyszájú Szent János: 49. homília Máté evangéliumáról).

⁷⁸ Pathai a tánc feltételeire utal. Vö. Bárczi, 2008, 414–417. = Bárczi Ildikó: Ars Compilandi – A későközépkori prédikációs segédkönyvek forráshasználata, Universitas Kiadó, 2008., Tóvay, 2013a = Tóvay Nagy Péter: Disputa a táncról. A tánc feltételei.. Bolvári-Takács Gábor (szerk.): Kultúra-Érték-Változás a táncművészetben, a táncpedagógiában és a táncutatásban. III. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Főiskolán, 2011. november 11–12. MTF, Budapest, 2013. 197–211.

kostatás nélkül, a ferfiaktól magánosan, es az Asszonyoktól az Asszonyok között[t] lett az O.T. [estamentum] Exod. 15. 20. 2Sam. 6. 14. 16.⁷⁹

II Az szent irastul kárhoztatott; mellyeket vagy a Balvanyozok bálványok tiszteletire. I. Cor. 10. v. 7.⁸⁰ ez világi emberek, emberi indulatoknak bizonságára elegyeslek⁸¹ ferfiak asszonyokkal, vagy magánosanis egészlen bujjasagra léven hajlandok Iob. 21. 11. 12. Esai 3. 16. Soph. 1. 9. Ezech. 25. 6. 7.⁸²

Miczoda nevei vadnak a Táncnak? Az sz. [ent] irasban neveztetnek: jadasnak Exod. 32. 6. es 19. v.⁸³ Táncnak. Soph. 1. 9.⁸⁴ *tombolásnak* Esai. 3. 17.⁸⁵ *poroszkalva valo jarasnak: lábbal valo zengésnek bongásnak.* Ezech. 25.⁸⁶ *kézzel valo tapsolásknak, s labbal valo roppantásnak.* Az egyhazi iroknál:

- 1: *Fajtalan jateknak.*
- 2: *Haszontalansagnak.*
- 3: *Illetlen örömmek.*
- 4: *Erkölc[s]ök megvesztegetőjenek.*
- 5: *Ház nép megferteztetőjenek.*
- 6: *Ördög ballangjanak.*⁸⁷
- 7: *Sátán munkajanak.*
- 8: *Lélkek hoherának.*
- 9: *Luciper ajandekának.*
- 10: *Kurvak poharanak.*⁸⁸
- 11: *Boszorkan korcsolyanak.*
1. 12: *öszönnek, alkalmatos[s]agnak, es inge[r]lesnek a tilalmas szeretetre.* s.a.t.

OKAI A TUDOMANNAK.

I. M[ert] szinten ugy mint más szarvas vétekben elő s he

verő

⁷⁹ „Akkor Miriám profétaasszony, Áronnak nénye dobot vőn kezébe, és kimenének utánna mind az asszonyok dobokkal és tánczolván.” (2Móz 10: 20.). „Dávid pedig teljes erejéből tánczol vala az Úr előtt, és golyos efódot övedzett magára Dávid. / Dávid azért és Izráelnek egész háza felvívék az Úr ládáját énekléssel és trombitaszóval. / Lőn pedig, hogy mikor az Úr ládája Dávid városába ért, Mikál, Saulnak leánya kinéz vala az ablakon, és látván, hogy Dávid király ugrál és tánczol az Úr előtt, megútálá őt szívében.” (2Sam 6:14–16.).

⁸⁰ „Se bálványimádók ne legyetek, mint azok közül némelyek, a mint meg van írva: Leüle a nép enni és inni, és felkelének játszani.” (1Kor 10: 7.).

⁸¹ elegyednek.

⁸² „Kieresztik, mint nyáját, kisdedeiket, és ugrándoznak az ő magzataik. / Dobot és hárfát ragadnak, és örvendeznek a síp zengésének.” (Jób 21: 11-12.). „Mi dolog, hogy népemet összezúzzátok, és a szegények orczáját összetöritek? ezt mondja az Úr, a seregeknek Ura. És szól az Úr: Mivel Sion leányai felfuvalkodtak, és felemelt nyakkal járnak, szemeikkel pillognak, és aprókat lépve járnak, és lábokkal nagy zengést bongást szereznek. Megkopaszítja az Úr Sion leányainak fejtetőjét, és az ő szemérmöket megmezteleníti.” (Ézs 3: 16-18.). „És megfenyítem mindazt, a ki a küszöbön ugrál ama napon, a kik erőszakkal és csalárdsággal töltik meg az ő uroknak házát.” (Szo 1: 19.). „Mert így szól az Úr Isten: Mivelhogy tapsolsz kezeddél és tombolsz lábaddal és örülsz teljes megvetéssel lelkedben Izráel földje felett: / Ennekokáért ímé kinyújtom kezemet reád, s adlak ragadományul a népeknek, és kiváglak a népségek közül, és elvesztlek a tartományok közül, eltöröllek, hogy megtudjad, hogy én vagyok az Úr.” (Ezek 25: 6-7).

⁸³ „Felkelvén azért másnapon jó reggel, áldozának égőáldozattal és hálaáldozattal is; azután leüle a nép enni és inni; azután felkelének játszani.” (2Móz 32: 6.). „És mikor közeledett volna a táborhoz, látá a borjút és a tánczolás, és felgerjede Mózesnek haragja, és elveté kezéből a táblákat, és összetöré azokat a hegy alatt.” (2Móz 32: 19.).

⁸⁴ „És megfenyítem mindazt, a ki a küszöbön ugrál ama napon, a kik erőszakkal és csalárdsággal töltik meg az ő uroknak házát.” Szo 1: 9.

⁸⁵ „És szól az Úr: Mivel Sion leányai felfuvalkodtak, és felemelt nyakkal járnak, szemeikkel pillognak, és aprókat lépve járnak, és lábokkal nagy zengést bongást szereznek.” (Ézs 3: 17.).

⁸⁶ „Mert így szól az Úr Isten: Mivelhogy tapsolsz kezeddél és tombolsz lábaddal és örülsz teljes megvetéssel lelkedben Izráel földje felett: / Ennekokáért ímé kinyújtom kezemet reád, s adlak ragadományul a népeknek, és kiváglak a népségek közül, és elvesztlek a tartományok közül, eltöröllek, hogy megtudjad, hogy én vagyok az Úr.” (Ezek 25. 6-7.).

⁸⁷ barlang. Jórész Aranyszájú Szent János műveiből származó kifejezések.

⁸⁸ Az idézet forrása: Pszeudo-Arisztotelész: Természeti problémák (Problemata Physica) című, mintegy kilencszáz problémát taglaló műve (Kr.e. 3–6. sz.). Szentpéteri István is idézi (Tánc pestise).

[9]

verő, átkozot[t] a Táncszerető s gyakorló, az az ocsman, gyűlöleges es minden fele büntetésre melto:

M[e]rt nem mar[a]d mag azzokban, amélylek megirattak a törvénynek könyveben. Deut. 27.⁸⁹ sőt az Istennek minden törvényét megronnyta. Iach. 2. 10.⁹⁰

K[érdés]. A Táncosok nevezetessen mellyik Paranczolatot rontyak meg;

A hetediket: *ne paraznalkogyal*: az az tavosztasd el a bujalkodast, annak okait, alkalmatosságait es jeleit s ' a. t. Tiszta s sz[ent] életre teremtettünk Istentől, nevezet[t] szerent p.[edig] a Tancert tiszta sz[ent] életű senki nem leszen, sőt aki voltis, olyan nem marad: szabadok it[t] a szemek: mit mond pedig idvezítettünk. Mat. 5. 28.⁹¹ es Sz[ent] Peter 2. Pet. 2. 14.⁹² szabadok az ajakak Pro. 7. 13.⁹³ *megravadvan meg csokola ötet*.

Mennyi esik effele a Táncosok között[t] fordulásban tudyak ennek gyakorlo: szabadok a nyelvek: Mit mond p.[éldául] az Apost. Eph. 4. 29. & 5. 3. & Colos 3. 8.⁹⁴ szabadok a kezek, nem tsak a bolond csattogatasokra, hanem a tisztatalan tapogatasokra. Ezechiel 23. 8.⁹⁵ *Es tapogattak az ő szüzeségének emleit, es ki öntöttek az ő Paraznasagokat ő reaja*.

Szabadok a fülek és töb[b] egyeb erzekensegek: nincsen ott a tiszta életnek örizeti, es az szemermeteségnek, veszedelemben vadnak mind ezzek a táncolasban s gyakorta annak csak nézeseben is: m[ert] gerjesztik s ingerlik az ő eredetire nezve a gonoszra elege hajlo szivet. Gen. 6. 5.⁹⁶ es amit nagy szorgalmatoszaggal meg kellenek fojtani, azt a tánc gyöniörűsegre valo edesgetésével elesz[t]geti.

Tan-

[10]

Tanacsold erre magadat tánc szerető, gyakorló: a szemmel látott s füllel hallott példakat és a jó okoskodást: ezek meg mutattak hogy a tánc az ördögnek oly titkos fuvoja, m[e]llyel ő lathatatlanul a tancolok közze elegyitven magat, fujja, gyujtja s gerjeszti a szivnek fajtalan kivansagait.

Mert ha az hazasság töres paraznaság a meny-országból kirek[e]szte testnek munkaja v. 19. nem hasonlo eh[h]ez tancolni a ferfiaknak az asszonyokkal s léányokkal mert ha a polyvat az tűz meg nem egeti Iffju is táncolhat Asszonnyal es nem gerjedez, amitt pedig mondok a férfiu nemről, ercsed az Asszonnyu nemről, m[ert] mind a kettő tűz es polyva, Hyeronimus szerent.⁹⁷

II. M.[ert] a Táncszeretők s gyakorlok arra a munkara nézve az ördög Atyatul valok, es az atyuk kivansagat cselekeszik. Ioh. 8. 44.⁹⁸ neki szolgálak, sőt maga is lathatatlanul vélek együt[t] tancol (mint félyeb[b] meg mutat[t]ok) az ő kecskei (mint ide alab[b] meghallod) Mat. 25. 32. 33.⁹⁹ kiket mind a pokolig ugraltat, az öveből vesznek hat res[z]t jövendőben ő fizet meg, jövendőben ő fizet meg mint ő munkásinak: mivel fizet? ami[j]e vagyon: mi[j]e vagyon? kinya! jajja! pokla! Apoc. 20. 10.¹⁰⁰ m[ert] ha nem megyen be a menyeknek országában, aki valami utalatossagot cselekeszik. Apoc. 21. 27.¹⁰¹ ha a hazugság szollo és szerető kin[n] marad Apoc. 22. 15.¹⁰² es részek leszen a tüzzel égő toban. Apoc. 21. 8.¹⁰³ mint leszen hát a parázna táncosoknak dolgok?

III. Mert sok külömb külömb fele vétkeknek csomojat foglalvan magában, mind időszért¹⁰⁴ s mind

örök

⁸⁹ 5Móz 27.

⁹⁰ „Mert ha valaki az egész törvényt megtartja is, de vét egy ellen, az egésznek megrontásában bűnös.” (Jak 2.10.).

⁹¹ „Én pedig azt mondom néktek, hogy valaki asszonyra tekint gonosz kivánságnak okáért, immár paráználkodott azzal az ő szívében.” (Mt 5: 28.).

⁹² „A kiknek szemei paráznasággal telvék, bűnnel telhetetlenek; elhíthetik az állhatatlan lelkeket, szívök gyakorlott a telhetetlenségben, átok gyermekei.” (2Pt 2: 14.).

⁹³ „És megragadá őt és megcsokolá őt, és szemtelenségre vetemedvén, monda neki.” (Péld: 7: 13.).

⁹⁴ „Semmi rothadt beszéd a ti szátokból ki ne származzék, hanem csak a mely hasznos a szükséges építésre, hogy áldásos legyen a hallgatóknak.” (Ef 4: 29.). „Paráznaság pedig és akármely tisztátalanság vagy fősvénység ne is nevezessék ti közöttetek, a mint szentekhez illik.” (Ef 5: 3.), „Most pedig vessétek el magatoktól ti is mindazokat; haragot, fölgerjedést, gonoszszágot és szátokból a káromkodást és gyalázatos beszédet.” (Kol 3: 8.).

⁹⁵ „De az Égyiptombeliektől való paráznaságait is el nem hagyá, mert vele háltak ifjúságában, s ők nyomogatták szüzi kebelét, és kiöntötték ő reá paráznaságukat.” (Ez 23: 8)

⁹⁶ „És látá az Úr, hogy megsokasult az ember gonoszsága a földön, és hogy szíve gondolatának minden alkotása szüntelen csak gonosz.” (1Móz 6: 5.).

⁹⁷ Hyeronimus: Szent Jeromos, polyva: pelyva.

⁹⁸ „Ti az ördög atyától valók vagytok, és a ti atyátok kívánságait akarjátok teljesíteni. Az emberölő volt-kezdettől fogva, és nem állott meg az igazságban, mert nincsen ő benne igazság. Mikor hazugságot szól, a sajátjából szól; mert hazug és hazugság atya.” (Jn 8: 44.).

⁹⁹ „Es elébe gyűjtetnek mind a népek, és elválasztja őket egymástól, miként a pásztor elválasztja a juhokat a kecskéktől. / És a juhokat jobb keze felől, a kecskéket pedig bal keze felől állítja.” (Mt 25: 32–33.).

¹⁰⁰ „És az ördög, a ki elhíthette őket, vettették a tűz és kénkő tavába, a hol van a fenevad és a hamis próféta; és kínoztatnak éjjel és nappal örökkön örökké.” (Jel 20: 10.).

¹⁰¹ „És nem megy abba be semmi tisztátalan, sem a ki útalatosságot és hazugságot cselekszik, hanem csak a kik beíratnak az élet könyvébe, a mely a Bárányé.” (Jel 21: 27.).

¹⁰² „De kinn maradnak az ebek és a bűbajosok, és a paráznák és a gyilkosok, és a bálványimádók és mind a ki szereti és szólja a hazugságot.” (Jel 22: 15.).

¹⁰³ „A gyáváknek pedig és hitetleneknek, és útaltatosoknak és gyilkosoknak, és paráznáknak és bűbajosoknak, és bálványimádóknak és minden hazugoknak, azoknak része a tüzzel és kénkövel égő toban lesz, a mi a második halál.” (Jel 21: 8.).

¹⁰⁴ alkalmankénti, időnkénti.

[11]

örökre való büntetésekkel meg büntetnek a táncszeretők és gyakorlok, úgy mint szinten más nagy es szarvas vétkekben élők és heverők Exod. 32. 35. Esa. 3. Ezech. 25. Gal. 5. 21.¹⁰⁵

K.[érdés] Mitsoda vétkek csomoját talalod a táncban? F.[elelet]: veszekedesnek, szitkozodasnak, haragnak, Isten nevenek hijaban valo fel vételének, véreked[é]snek, egy masra valo iregykedesnek, gyilkossagnak is. Mat.14. 6. 10. hivalkodasnak Ezech.16. 49. bujálkodásnak. Pro. 7. 18. parazna tekintetnek Mat. 5. 28. fajtalan csóknak. Pro. 7. 13. tilalmas tapogatasnak 23.¹⁰⁶ paraznasagra valo tenyer vakarásnak¹⁰⁷ es ektelen csiklandozasnak.

Továb[b] a tancoloknak, beszedeekben, magok viseleseben es oltozetekben valo kevelysegeknek Ezech. 16. 49. Pro. 7. 10.¹⁰⁸ s töb[b] ezekhez hasonloknak: melyekre is tanacsold a jo okoskodast, szemmel latott, megéset[t] és füllel hallott peldakat, ha a sz[ent]írásnak hinni nem akarsz, ezek is bizonyitnyak mind ezeket.

Ezzeknek mindenike külön külön meg terés nélkül időszerin es örökke valo büntetes alá rékésztik magok természetiben, s hat mindnyajan egy csomoban?

Dinna, a Jákob leánya a Táncnak csak nézéséért a Chivi Chamornak fiatal, Séchemtül el ragatatvan meg szeplosítottak. Gen. 34. 1. 2.¹⁰⁹ Ezért ragadoztatanak el a Siló leányi is. Iud. 21. 21. 23. a Benjamitaktul.¹¹⁰

Ezert fenyegeti Isten a tancolo népet Ezech. 25. 6. 7.¹¹¹ Pogany nepeknek ragadomanyra valo ádással, népek közzül valo kivagatassal, földről valo el

vesztéssel s.a.t.

¹⁰⁵ „És megverte az Úr a népet ezért is, a mit cselekedtek a borjával, melyet Áron készített vala.” (2Móz 32: 35.) „És szól az Úr: Mivel Sion leányai felfuvalkodtak, és felemelt nyakkal járnak, szemekkel pillognak, és aprókat lépve járnak, és lábokkal nagy zengést bongást szereznek: / Megkopasztja az Úr Sion leányainak fejtetőjét, és az ő szemérmöket megmezteleníti.” (Ézs 3: 17-18.) „Mert így szól az Úr Isten: Mivelhogy tapsolsz kezdeddel és tombolsz lábaddal és örülsz teljes megvetéssel lelkedben Izráel földje felett: / Ennekokáért ímé kinyújtom kezemet reád, s adlak ragadományul a népeknek, és kiváglak a népségek közül, és elvesztek a tartományok közül, eltöröllek, hogy megtudjad, hogy én vagyok az Úr.” (Ezek 25: 6-7.) „Irgységek, gyilkosságok, részegségek, dobzódások és ezekhez hasonlók: melyekről előre mondom néktek, a miképen már ezelőtt is mondtam, hogy a kik ilyeneket cselekesznek, Isten országának örökösei nem lesznek.” (Gal 5: 21.)

¹⁰⁶ „Hanem mikor a Heródes születése napját ünnepelték, tánczola a Heródiás leánya ő előttük, és megtetszék Heródesnek.” (Mt 14: 6.) „És elküldvén, fejét véteté Jánosnak a tömlöczben.” (Mt 14: 10.) „Ímé, ez volt a vétke Sodomának, a te öcsédnek: kevelység, eledel bősége és gondtalan békesség volt nála és leányainál, de a szűkölködőnek és szegénynek kezét nem fogta meg.” (Ezek 16: 49.) „No foglaljuk magunkat bőségesen mind virradtig a szeretetben; vígadjunk szerelmeskedésekkel.” (Péld 7: 18.) „Én pedig azt mondom néktek, hogy valaki asszonyra tekint gonosz kívánságnak okáért, immár paráználkodott azzal az ő szívében.” (Mt 5: 28.) „És megragadá őt és megcsókolá őt, és szemtelenségre vetemedvén, monda néki.” (Péld 7: 13.) „Mígnem átjárja a nyíl az ő máját. Miképen siet a madár a törre, és nem tudja, hogy az az ő élete ellen van.” (Péld 7: 23.)

¹⁰⁷ A tenyérvakarás egyfajta udvarlási szokás volt. Bethlen Miklós is említi: „Segesvárott elmenék részegen egy jó szabású szásznéhoz csak egyedül, kit azelőtt ismertem, csak magát találtam, kezét szoritám, tenyerét vakarítám, s mondtam, hogy szeressük egymást...” Bethlen, 1980. 616. = Bethlen Miklós: Bethlen Miklós élete leírása magától. In: Kemény János és Bethlen Miklós művei. Szerk.: V. Windisch Éva. Budapest, Szépirodalmi, 1980. 399–981. Előfordul Gyulai Mihály táncbíró előadásában is. Tóvay, 2013b 18. = Tóvay Nagy, Péter (2013): Gyulai Mihály: Tánc jutalma (1681). In: Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez I. Táncművészet és tudomány. A Magyar Táncművészeti Főiskola kiadványsorozata (VI.). Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest, 6–39. Gyulai és Pathai közötti hasonlóságra utalt: Chikány, 2018. 344. = Merítés Arany János műveinek ponyvairodalmi, folklór és közköltészeti szövegkapcsolataiból. In: Balogh Balázs (főszerk.): Etho-lore XXXV. Bölcsészettudományi Kutatóközpont Néprajztudományi Intézet, Budapest, 2018. 337–374. (A hegyaljai asszony története azonban elütés, téves hivatkozás: nem Pathainál, hanem Gyulainál szerepel.)

¹⁰⁸ „Ímé, ez volt a vétke Sodomának, a te öcsédnek: kevelység, eledel bősége és gondtalan békesség volt nála és leányainál, de a szűkölködőnek és szegénynek kezét nem fogta meg.” (Ezek 16: 49.) „És ímé, egy asszony eleibe jó, paráznának öltözetében, álnok az ő elméjében.” (Péld 7: 10.)

¹⁰⁹ „Kiméne pedig Dína, Leának leánya, kit Jákobnak szült vala, hogy meglátogassa annak a földnek leányait. / És meglátá őt Sekhem, a Khivveus Khámornak, az ország fejedelmének fia, és elragadá őt, és vele hála és erőszakot tesz vala rajta.” (1Móz 34: 1–2.)

¹¹⁰ „És ha látjátok, hogy jönnek Siló leányai a körtáncban tánczolni, akkor jöjjetek elő a szőlőkől, és vegyetek magatoknak kiki feleséget a Siló leányai közül, és menjetek el a Benjámin földre. / Ha aztán atyjait vagy testvéreiket hozzánk jönek perlődni, akkor azt mondjuk nekik: Könyörüljetek rajtuk mi értünk, mert nem hozhattunk mindeniknek feleséget ama hadból, és minthogy nem ti adtátok nekik, most nem vagytok vétkesek. / És ekképen cselekedtek a Benjámin fiai, és vőnek feleségeket az ő számuk szerint a tánczoló közzül, a kiket elraboltak. És elmentek, és hazatértek örökségükbe, és felépítették a városokat, és azokban laktak.” (Bír 21: 21–23.)

¹¹¹ „Mert így szól az Úr Isten: Mivelhogy tapsolsz kezdeddel és tombolsz lábaddal és örülsz teljes megvetéssel lelkedben Izráel földje felett: / Ennekokáért ímé kinyújtom kezemet reád, s adlak ragadományul a népeknek, és kiváglak a népségek közül, és elvesztek a tartományok közül, eltöröllek, hogy megtudjad, hogy én vagyok az Úr.” (Ezek 25: 6–7.)

[12]

Ezért kijált Isten ajt. Esa. 5. 11. 12.¹¹² utanna vetvén a büntetést. v. 13. 14.¹¹³ Ezek idő szeri büntetések örökke valoval a leckében is. I. Cor. 6. 9. Eph. 5. 5.¹¹⁴

I. Oktato Haszon.

Ha akarmely éktelen vetekben s ' a. t. tehát lelki hagymázban vadnak a Tánc szerető s gyakorlo emberek s leg veszedelmeseb[b] dolgok: mert fájdalom nélkül valo nyavalyánc, halálos. Mikor az hagymaz, a bolond betegségben levő nem panaszkodik nyavalyájáru; hanem elvont ajakkal röhög, siralmas egesség jele az, így a bűnös mikor bűnet nem ismeri, szívének fájdalmát azon nem érzi; hanem örül és dicsekedik azokkal, amiket cselekedet[t]t (mint az szemtelen Táncosok gyakran) kétséges idvesség jele. Mikor a tengeren jádcanak és fickándoznak a Cethalac szelvéstet [szelvést] éreznek: Láttatnak a Táncosokis nagy veszedelmüket érzeni, mikor az ti[s]zta sz.[ent] irással s semmi rettentessel nem gondolván, a fajtalan táncokkal jádcanak, ficskandoznc, tombolnac, ugrálnac, kiket az ördög, mint maga kecskéit, ugráltat mind a Pokolig. Ugyanis a kecskéik tulajdonsága az ugrálás. Job. 21.¹¹⁵ a balkéz felől álló Táncosoc lesznek azok a kecskéik kiket a Juhoktul el választ a Christus amaz nagy napon. Mat. 25. 33. és azt mondgya nekik, 41.¹¹⁶

K.[érdés] Mihez hasonló a Tánc szereto s gyakorlo?

I. Pokolhoz: holot[t] vagyon 1. Egőtűz: így a Táncszeretőben s gyakorloban gonosz kivanságnak tüze. 2. Maro fereg: így a Táncszeretőben a fajtalan indulat ösztönző mar-
dosasa

¹¹² „Jaj azoknak, a kik jó reggelen részegítő ital után futkosnak, és mulatnak estig, és bor hevíti őket.” (Ézs 5: 11.). „És czitera, lant, dob, síp és bor van lakodalmokban, de az Úrnak dolgát nem tekintik meg, és nem látják kezeinek cselekedetét.” (Ézs 5: 12.).

¹¹³ „Ezért fogságba megy népem, mivelhogy tudomány nélkül való, és főemberei éhen halnak, és sokasága szomjú miatt eped meg; / Azért a sir kiszélesíti torkát és feltátja száját szertelen, és leszállnak abba népem főemberei, és zajongó sokasága, és minden örvendezői.” (Ézs 5: 13–14.).

¹¹⁴ „Avagy nem tudjátok-é, hogy igazságtalanok nem örökölhetik Istennek országát? Ne tévelyegjete; se paráznák, se bálványimádók, se házasságtörők, se pulyák, se férfiszéplősítők.” (1Kor 6: 9.) „Mert azt jól tudjátok, hogy egy paráznának is, vagy tisztátalannak, vagy fősvénynek, ki bálványimádó, nincs öröksége a Krisztusnak és Istennek országában.” (Eph 5: 5.).

¹¹⁵ Valószínűleg erről a versről van szó: „Kieresztik, mint nyáját, kisdedeiket és ugrándoznak az ő magzataik.” (Jób 21: 11). Legalábbis Gyulai Mihály szövegében ez az idézet fordul elő. Vö: Tóvay, 2013. 34.

¹¹⁶ „És a juhokat jobb keze felől, a kecskéket pedig bal keze felől állítja.” (Mt 25: 33.). „Akkor szól majd az ő bal keze felől állókhöz is: Távozzatok tőlem, ti átkozottak, az örök tűzre, a mely az ördögöknek és az ő angyalainak készítettet.” (Mt 25: 41.).

[13]

dosasa: 3. Bűdös kénkö: úgy a Táncban a ros[s]z hir s nev.

II. Bolond kalmárhoz: ki Lelket (drágáb[b] jóságot) ily alávalo gyönyörűségen adgya-el. Herodes Országának felet ígére, Heródiádes Leánya¹¹⁷ táncáért Matt. 14. s az után K.[eresztelő Szent] János fejet ada; de ma a táncosok nem jóságuknak felet: nem más fejét; hanem egészen a maguk lelkét adgyák (mint a lecke mutattya) a Pokolbeli veszedelemre (mint bolond kalmárok) az semmire kellő Táncért.

III. Noe dögihez ragadot[t] hollohoz. Gen. 8. 7.¹¹⁸

IV. Tudatlan, gondatlan és vigyázatlan vitézhez; ki az ellenseget magához igen közel ereszti.

V. Vad lohoz, amely nem igazgattathatik zabola nélkül; de az zabolát sem örömet veszi, rágya harapja.

VI. Fertőben heverni gyönyörködő disznohoz 2. Petr. 2. 22.¹¹⁹

II. Arra oktat hogy a Tánc szerető s gyakorlo ember idvessége felől, csak annyi remenség lehet amennyi a Bálvány imádo, Parázna, Gyilkos, és más akarmely szarvas és cégéres vétekben élő s heverő Ember idvessege felől. 1. m[ert] a tudomány aztis foglallya magában. 2. m[ert] Pál Apl [Apostol] is azokhoz hasonlonac mondgya: a hasonlokrul és egyenlőkrul penig hasonló és egyenlő iteletet kel[ül] tenni. II. Mert a Táncszerető s gyakorlo az Isten törvényét rontya meg (mint fellyeb[b] meg mutogat[t]ok), aki penig azt meg rontya átkozot[t]. Deut. 27.¹²⁰ Az Istent ingerli haragra. A Király, aki ötet haragra ingerli, mint a gyermekded Oroszlány kegyetlen az ellen, meg öli

azt,

¹¹⁷ Heródiás lánya, Salome.

¹¹⁸ „És kibocsátá a hollót, és az elrepült, meg visszazállt, míg a vizek a földről felszáradának.” (1Moz 8: 7.). Megjegyzés: a korabeli keresztény hagyományban a holló / varjú alantas lénynek számított, mert amikor Noé a bárkáról elküldte, hogy szárazföldet keressen nem tért vissza.

¹¹⁹ „De betelt rajtok az igaz példabeszéd szava: Az eb visszatért a saját okadására, és a megmosódott disznó a sárnak fertőjébe.” (2Pet 2. 22.).

¹²⁰ „Mózes pedig és Izráel vénei parancsot adának a népnek, mondván: Tartsátok meg mind e parancsolatot, a melyet én parancsolok ma néktek.” (5Móz 27. 1.).

azt, Pro. 20. 2.¹²² hát az Isten!

K.[érdés]. Mennyi remensegem lehet hat énnékem Táncszerető és gyakorló Embernek, idvességem felől? Amennyiben meg térétlen e bűnődben heversz, semmi; m[ert] poenitentia¹²³ tartatlanul e bűnődben maradván, meg terésed nem remélhed: m[ert] haláloed bizonyos; de annak Napja és órája igen bizonytalan, Mat. 25. 13.¹²⁴ a meg nem tért Ember penig miken idvezül? mert tisztátalan: nem megyen penig be. Ap. 21. 27.¹²⁵ ez illyennek személye gyűlöseges, Psal. 5. 6.¹²⁶ imádságais utálatos Isten előtt[t]. Pro. 28. 9.¹²⁷ s meg sem hallgattatik. Joh. 9. 31.¹²⁸ poenitentia tartatlan bűnösöket: másképpen valamely oraban fel kijált.

Ide valo, ocsmány és éktelen magok viselése a Táncosoknak: mellyekért csak a külső tisztaság és részesség szerető Emberek sem eresztenének effele kellemes Majmokat házokban s hát az Isten? kinek. Haba. 1. 13.¹²⁹

III. Arra o[ktat], hogy aholot[t] a Tánc gyakorlása bővölködik s pösök¹³⁰ az Emberek között[t] annál inkább[b] büntetetlen foly: ot[t] egyebet nem várhat a nép; hanem annális amiben vagyon boldogtalanab[b], nyavalyássab[b] és veszteteb[b] sorsot és állapotot, s hová tovább[b] mind aláb[b], aláb[b] valo szállást, mind addig mig a föld[d]el, amellyen Esa. 5. 14.¹³¹ gyönyörűséggel eltenek, Tomboltak Táncoltak, sipoltatták, doboltatták, lantoltatták. 1. hegedülteték kevelyen magunkat, rész szerént el nyeleti: m[ert] feltátotta a koporso ellenük száját V. 12. 16.¹³² rész szerént ki okádtattya: m[ert] rabságra viteti V. 13.¹³³ Lásd: Ezech. 22. 11.¹³⁴ összevetve a

14.

¹²¹ A 14. oldal lapszámozása kimaradt.

¹²² „Mint a fiatal oroszlán ordítása, olyan a királynak rettentése; a ki azt haragra ingerli, vétkezik a maga élete ellen.” (Péld 20: 2.).

¹²³ bűnbánat.

¹²⁴ „Vigyázzatok azért, mert sem a napot, sem az órát nem tudjátok, a melyen az embernek Fia eljő.” (Mt 25: 13.).

¹²⁵ „És nem megy abba be semmi tisztátalan, sem a ki útálatosságot és hazugságot cselekszik, hanem csak a kik beíratk az élet könyvébe, a mely a Bárányé.” (Jel 21: 27.).

¹²⁶ „Nem állhatnak meg szemeid előtt a kevélyek, gyűlölsz te minden bűnt cselekedőt.” (Zsolt 5: 6.).

¹²⁷ „Valaki elfordítja az ő fülét a törvénynek hallásától, annak könyörgése is utálatos.” (Péld 28: 9.).

¹²⁸ „Pedig tudjuk, hogy az Isten nem hallgatja meg a bűnösöket; hanem ha valaki istenfélő, és az ő akaratát cselekszi, azt hallgatja meg.” (Jn 9: 31.).

¹²⁹ „Tisztábbak szemeid, hogyszem nézhetnéd a gonoszt, és a nyomorgatást nem szemlélheted: miért szemléled hát a hitszegőket? és hallgatsz, mikor a gonosz elnyeli a nálánál igazabbat?” Hab (1: 13.).

¹³⁰ Pezseg?

¹³¹ „Azért a sír kiszélesíti torkát és feltátja száját szertelen, és leszállnak abba népem főemberei, és zajongó sokasága, és minden örvendezői.” (Ézs 5: 14.).

¹³² „És felmagasztaltatik a seregeknek Ura az ítéletben, s a szent Isten megszenteli magát igazságban.” (Ézs 12: 16.).

¹³³ „Ezért fogságba megy népem, mivelhogy tudomány nélkül való, és főemberei éhen halnak, és sokasága szomjú miatt eped meg.” (Ézs 12: 13.).

¹³⁴ „Egyik felebarátjának feleségével cselekedett útálatosságot, a másik meg menyét fertéztette meg fajtalan-ságban, s volt, a ki húgát, atyjának leányát erőszakolta benned.” (Ezek 22: 11.). „Vajjon megállhat-é szíved, avagy erősek lesznek-é kezeid azokban a napokban, mikor én számolok veled? Én, az Úr, szólottam és meg is cselekszem.” (Ezek 22: 14.).

[16]

14.-vel és a 33. rész 26. v. let.¹³⁵

IV. Arra o[ktat], hogy nem csuda tehát, ha a jó lelkű Egyházi szolgák a Nép közöt[t] ez éktelenséget látván Loth¹³⁶ modgyára fásaszyák és fonnyaszyák lelkeket a Tánc tiltásában és ha a Táncos Nép ellen való bosszonkodásban hasonlokra fokadnak¹³⁷ mint Moses Exod. 32. 19.¹³⁸

V. Arra o[ktat], hogy a lelkek igazgatása Mesterse[g]ben (mely mestersegeknek mestersege) helyessen végeztek tehát Generalissukban¹³⁹ az Egyházi Tisztek, hogy amely Tanitto, Hegedűszokhoz, Dudásokhoz a. t. I. Táncosokhoz hunyorit, eltűri, elnézi, ellenük magát Men[n]ydörgés fiának nem mutattya. Mar. 13. 17.¹⁴⁰ tisztitül fosztatik meg: Dudások, siposok, hegedűsök és Táncosok közzé számláltatik: amely Gyülekezeti e nyomorult földön kezében levő hatalomszerént effeleket nem bünteti Tanittojátul fosztatik meg, m[ert] látták, hogy akarmely éktelen és szarvas vétkekkel is szélessebb[b] és tágassabb[b] ut á pokolra nem nyitattik, mint ezek gyakorlásával & c. látták, hogy Isten tiltya. Esa. 5. 11. 12. Amos. 6. 5. 6. Esa. 3. 17. 18. Ezech. 25. 6. 7.¹⁴¹ büntetetésit tilalmanak mindenütt á következő v[ers]-ekben utánna vetvén.

II. Az U[j]. T. [estamentum] Rom. 13. Eph. 5. midőn minden ocsmányságokat, csélcapságokat, beszéd és cselekedet belieket és azoknac alkalmatosságit tilalmazza: tiltya Peter Apostolis mint Pogány szokást. I. Péter 4. 3.¹⁴²

III. M[ert] látták, hogy az Egyház Irok tiltották régentenis: kik közzül edgyik így ir: Augusti Contra Petilanum Cap. 6.¹⁴³ Az hazug és bujja Táncokat a

Püs-

¹³⁵ „Fegyverekben bíztatok, útalatosságot cselekedtetek, és mindenitek az ő felebarátja feleségét megfertéztette; és a földet örökségül kapnátok?” (Ezek 33: 26.).

¹³⁶ Lót.

¹³⁷ fakadnak.

¹³⁸ „És mikor közeledett volna a táborhoz, látá a borjút és a tánczólást, és felgerjede Mózesnek haragja, és elveté kezéből a táblákat, és összetöré azokat a hegy alatt.” (2Móz 32: 19.).

¹³⁹ egyházi gyűlés (congregatio generalis).

¹⁴⁰ Téves hivatkozás. Nem a 13.17-ről, hanem a 3.17-ről van szó: „És Jakobot, a Zebedeus fiát, és Jánost, a Jakab testvérét; és Boanerges nevet ada nekik, amely azt teszi: mennydörgés fiai.” Gyulai is idézi: Tóvay, 2013. 33.

¹⁴¹ „Jaj azoknak, a kik jó reggelen részegítő ital után futkosnak, és mulatnak estig, és bor hevíti őket: / És czitera, lant, dob, síp és bor van lakodalmokban, de az Úrnak dolgát nem tekintik meg, és nem látják kezeinek cselekedetét.” (Ézs 5: 5: 12-12.). „Akik hárfá mellett dalolgatnak, és azt hiszik, hogy hangszereik a Dávidéi; / A kik a bort serlegekkel iszszák, és szín-olajjal kenegetőznek, és nem búsulnak a József romlásán.” (Amos 6: 5-6.). „És szól az Úr: Mivel Sion leányai felfuvalkodtak, és felemelt nyakkal járnak, szemikkel pillognak, és aprókat lépve járnak, és lábokkal nagy zengést bongást szereznek. Megkopaszítja az Úr Sion leányainak fejtetőjét, és az ő szemérmöket megmezteleníti.” (Ézs 3: 17-18.). „Mert így szól az Úr Isten: Mivelhogy tapsolsz kezeddél és tombolsz lábaddal és örülsz teljes megvetéssel lelkedben Izráel földje felett: / Ennekokáért ímé kinyújtom kezemet reád, s adlak ragadományul a népeknek, és kiváglok a népségek közül, és elvesztlek a tartományok közül, eltöröllek, hogy megtudjad, hogy én vagyok az Úr.” (Ezek 26: 6-7.).

¹⁴² „Mert elég nekünk, hogy életünk elfolyt idejében a pogányok akaratát cselekedtük, járván feslettségekben, kívánságokban, részegségekben, dobozódásokban, ivásokban és undok bálványimádásokban.” (1Pt 4: 3.).

¹⁴³ „A víg és pajzán táncokat a püspökök mindig is megpróbálták korlátozni. Ma is akad azonban néhány püspök, aki részt vesz a táncmulatságokon, és együtt táncol a nőekkel, és esze ágában sincs, hogy ezt a bünt korlátozza.” Ágoston Parmenianus levele ellen / Contra epistolam Parmeniani. (Magyar László András fordítása).

[17]

Püspökök mindenkor szokták vala tiltani (fel kijált némellyek ellen s mond) mostan penig vadnak némely Püspökök, kik jelen vadnak a Táncosok közöt[t] és táncolnak az Asszonyokkal, annyira tanulván,¹⁴⁴ hogy tiltanak e vétket: Másu[t]t ugyan azon Doctor azt mondgya: Job[b] az Urnak egész napján (vasárnap) kapálni, v[agy] szántani, hogy nem mint táncolni.¹⁴⁵ Sok papyrost foglalna, ha mindeneket, amelyeket ide hozhatnak, leirnek, lásd (Chrysostomust Honilia 56. super Genesin) a Jácob Lakadalmáru holot[t] ördög művének nevezi a Táncot és továb[b] aztis mondgya: A völegeny és a Meny Asszony megvesztetnek, rontatnak a táncal és az egész háznép meg fertéztetetik.¹⁴⁶ Más (Calvinus in 14. Cap. Matt.) a herodes Leánya Táncáru szolván azt mondgya: Meretriciae lasciviae turpis nota fuit nobilis Puellae saltatio.¹⁴⁷

IV. Mert a régib[b] Conciliumoknakis¹⁴⁸ okos vége Laudi cinense¹⁴⁹ erről szemlélték: mellyek közt némellyek így: Nem illik a keresztény Embereknek táncolni az ő lakodalmokban, ebedellyenek és vacsorályanak embersegesen és modgyával, hálákat adván Istennek a mennyegzőbeli jótéteményért. Vide Illerdiense, quod celebratum est sub symmacho. & Hormisda P. ac Rege Theodorico circa Annum. 500. & Altisidoriense quod fuit sub P. Deus dedit circa. Annum 600.¹⁵⁰ Láttac továbbá (Írásokban) az világi külső Méltóságoktul is ennek tilalmat hajdani. Domicianus (másként Tyrannus¹⁵¹ volt) Rufus Cetiliust a táncolásért vetette ki az Tanácsai Rend kö-

zül

¹⁴⁴ Az eredetiben nyomdahiba: tavulván.

¹⁴⁵ Ágoston 32. (33.) zsoldármagyarázatáról van szó.

¹⁴⁶ Aranyszájú Szent János: 56. a teremtésről szóló homília. A Genézis könyvének 26. fejezetét, Jácob menyegzőjét magyarázó szentbeszédében Aranyszájú Szent János ördögi jelzővel illeti a táncot, majd nem sokkal később hozzáteszi, hogy a táncok beszennyezik a menyasszonyt és a völegényt, és egész családjukat bemocskolják.

¹⁴⁷ „Így történt azután, hogy Heródes a vendégeivel a vendégeivel szíves akarván lenni, eltúrte, hogy feleségének lánya előttük táncoljon. Ebből is kitűnik, minő fegyelem volt az ő udvarában, mert ha többen táncra perdültek is akkor, mégis a kéjhölgyi bujálkodás jele volt az eladó hölgy tánca. De hát a tisztátalan Heródiás a maga erkölcséire kapatta leányát, Salómét, hogy ő neki szégyenére ne váljon. És mi következett végül? A szent prófétának istentelen megöletése. Heródesnek ugyanis annyira fejébe szállt a bor, hogy megfélemlézve a komolyságról és okosságról, megígérte ennek a táncosnőcskének, hogy a birodalom felét is neki adja. Igazán szégyenletes példa, hogy a részeg király nemcsak családjának gyalázatos látványosságát tudja nyugodt szemmel nézni, hanem ily nagy jutalmat is ígér. Tanuljuk meg tehát gondosan útját állani az ördögnek, hogy így törbe ne ejtsen bennünket.” Kálvin, 1941. 19. = Evangéliumi harmónia Kálvin János magyarázata Máté, Márk és Lukács összhangba hozott evangéliumához (Evangéliumi harmonia). Kolozsvár, Grafika.

¹⁴⁸ zsinatoknak.

¹⁴⁹ A Laodiceai zsinat intézkedéseiről van szó: „Ha keresztény ember lakodalomba megy, ne ugrabugráljon, és ne táncoljon, hanem illő és keresztényhez méltó módon vegyen részt az étkezésben vagy a vacsorán.” (Erdő Péter fordítása) Erdő, 1983. 328. = Erdő Péter: Az ókeresztény kor egyházfegyelme (Szent István Társulat, Budapest, 1983).

¹⁵⁰ Az agdei zsinat (Agatha, Dél-Gallia, 506), az ilerdai (Ieridai, 524), a III. toledói (589) és az altisidori (arrisorai, 600) zsinatok táncbírálo rendelkezéseiről van szó. Például az Ilerdai (Ieridai) zsinat rendelkezései így szóltak: „Hogy a menyegzőkön részt vevő keresztényeknek nem kell táncolniuk és dalolniuk, inkább csak szerényen étkezzenek és vacsorázzanak, ahogy az keresztényekhez illik.” (Magyar László András fordítása)

¹⁵¹ zsarnok.

[18]

-zül.¹⁵² Tiberius Császárról azt írják, hogy Romából mind ki űzte valakik a Táncról előtte meg győztették.¹⁵³ Az III. Fridericus betegeskedni inka[b]b szerete[t]t volna mint valaha Táncolni: ¹⁵⁴ sőt látták hogy még a Cultussab¹⁵⁵ Pogányok is a Táncbeli éktelenséget látván kárhoztattak azt. (Cicero pro Murena) *Nemo saltat sobrius nisi forte insaniat, neq; in solitudine, neq; in convivio moderatato atq; honesto.*¹⁵⁴ Lathad[od] erre Platot, Liviust és Pliniust. Lib. 7. Cap. 48.¹⁵⁵ Ezek meg írják mikeppen a Sátán az Hetrucci¹⁵⁶ népet vette elsőben arra hogy Táncsal gyönyörködtetnék magokat, az után a Románusokat,¹⁵⁷ azoktól osztán a Pogányok szokdogalták el: már a Pogányoktól mennyire szokták a keresztények, minden jók, lelkek gyötrelmével nézhetik s jollet hát közönséges vegezésből való meg tiltatásais sem tiltatnék:

VI. Arra o[ktat], hogy nem közép köz, és megkülömbites nélkül való tehát á Tánc szereteti s gyakorlása, amely sem parancsoltatnéc, m[ert] tiltya az O. és U. T.[estamentum]-mi sz[ent]írás mint maga belső természetiben akarmely szarvas és cégeres vétkeknél nem kisseb[b] vétket tiltyác az Anyaszentegyháznac Doctori, tiltyák a régi Conciliumok s Canonoc: büntettek a régi külső Magistrátusok s pöktéc¹⁵⁸ a tisztáb[b] és tisztességeseb[b] Poganyoc: nem bőrökben, hanem lelkünk ismeretiben járhat ma-is az Anyaszentegyház mind külső s mind belső ör álloinac ennac tilalma, mint Menyországbul ki-rekesztő bűnnek: ugy hogy ha a Táncos nép, az ör állóc vigyázatlanságokert ez ő bűnében el-vész Isten meltán azoknac vérét az ő kezekből ki-

vannya

¹⁵² Lucius Caecilius Rufus (Kr. e. 1. század) római politikus, egy nagy múltú plebejusnemzetség tagja volt. A dictator Publius Cornelius Sulla rokona. Kr. e. 63-ban néptribunus volt és támogatta a Cicero vezette arisztokratikus optimata pártot. Kr. e. 57-ben praetorként Cicero visszahívását kérte. Kr. e. 54-ben támogatta a Gabiniust vádlókat. „(Domitianus) hozzálátott az erkölcsök megjavításához is. (...) Egy volt quaeortort eltávolított a senatusból, mert úgy tudta róla, hogy szenvedélyes művelője a pantomimnek és a táncnak.” (Kis Ferencné fordítása, Kopeczky Rita átdolgozásában) Suetonius, 2004. 306. = Suetonius: Összes művei. Osiris, Budapest, 2004.

¹⁵³ Valószínűleg Cassius Dio görög nyelven íródott római történetének (Rómaiké isztoria, Róma története) kivonatából (Joannes Xiphilinosz: Rerum romanarum epitome) származó történet. A vonatkozó részben (57.21.3.) Cassius szövegében ugyan színészek szerepelnek, azonban Joannes Xiphilinosz kivonatában a színészeknek megfelelő görög terminust már táncosok (saltatores) kifejezéssel fordította latinra. A két példát (Rufus, Domitianus) Pázmány (Mint kell a keresztényen leányt nevelni) és Szentpéter (Tánc pestise) is hivatkozta táncbíráló beszédében.

¹⁵⁴ Az utalás valószínűleg Aeneas Sylvius Piccolomini – a III. Frigyes német-római császár (1452–1493) élettörténetét taglaló Historia rerum Frederici III imperatoris című – művéből származik, amelyet gyakorta egy kötetben adtak ki az Alfonz-féle anekdotagyűjteménnyel (Antonio Beccadelli Panormita: De dictis et factis Alphonsi regi Aragonum / Alfonz király mondásairól és cselekedeteiről, 1485).

¹⁵⁵ műveltebb.

¹⁵⁶ Cicero: Lucius Licinus Murena védelmében, (Pro Murena). „Cato L. Murenát táncosnak nevezi. E szitokszó, ha joggal hánytorgatják fel, szigorú vádlóra vall, ha pedig igaztalanul, gyalázkodó rágalmozóra. Ezért, minthogy ily nagy tekintélynek örvendsz, Marcus, nem illendő, hogy az utcáról vagy a rípacok valamely civakodásából átvedd e szitokszót, sem pedig az, hogy a római nép consulát meggondolatlanul táncosnak nevezd, hanem meg kell vizsgálnod, hogy milyen egyéb bűnökkel megfertőzöttnek kell lennie annak, akinek ezt joggal hánytorgatják fel. Hiszen jóformán senki sem táncol józan állapotban, kivéve talán, ha bolond, sem egymagában, sem pedig mértékletes és tisztos társaságban. A korán kezdődő lakoma, a kies hely és számos érzéki öröm legszélösegebb kísérője a tánc. Elém rángatod azt, amely minden vétek közül a végső, és elhagyod azokat, amelyek mellőzése e vétek elő sem kerülhet? Nem bizonygatod a szegyeteljes lakomákat, a szerelmi viszonyokat, a zajos dorbézolásokat, a kicsapongásokat és a pazarlást, s noha nem talál sz rá azon dolgokra, amelyeket, ámbár vétkesek, gyönyörnek neveznek, abban az emberben véled felfedezni a fényűzés árnyékát, akiben magát a fényűzést nem találod?” (Nótári Tamás fordítása) Cicero, 2010. 711–712. = Cicero: Lucius Licinus Murena védelmében. In: Cicero: Összes perbeszédei. Szeged, Lectum, 2010.

¹⁵⁷ Az etruszkokkal kapcsolatban Szegedi Kis István emlegeti Pliniust (Historia naturalis / A természet története), Liviust. Platón szintén szerepel a művében (Loci communes, 1585).

¹⁵⁸ etruszk.

¹⁵⁹ rómaiakat.

¹⁶⁰ köpték.

[19]

vánnya meg. Ezech. 3. 18.¹⁶¹

II. HASZNA RETTENETES

Ha & c.¹⁶² tehát Retteny meg te, Táncszerető s gyakorló és azt ingyen véteknec sem tartó akarki: m[ert] az házasság törő, parázna, gyilkos, Bálvány imádo, & c. nem nyavalyásab[b] és veszteteb[b] sorsu s állapotu, te náladnál, azt mondgya a tudomány, m[ert] átkozot[t] vagy Deut. 27.¹⁶³ m[ert] amennyiben azt szereted s gyakorlod s bűnnek sem isméréd, annyiban idvesseged felől semmi reménsíged nem lehet, fájdalom nélkül való nyavalyád, halálos nyavalyád örömmel mégy Pokolra, sőt élvén meg holtál; m[ert] a Tánc bujjázkodás, aki pedig bujjázkodásban él, élvén meg holt. Tim. 5. 6.¹⁶⁴ nincs részed az első fel-támadásban; hatalma léssen hat rajtad a második halálnak, APOCH. 20. 6.¹⁶⁵

1. *Mondasz:* Nem vagyoc oly tudatlan hogy ez[z]el megrettencs, m[ert] azt éneкли Dávid Psal. 104. 15.¹⁶⁶ hogy Isten vigasságra bort ád az embernek: a Tánc pedig csak vigasság? F.[elelet] Ugy, de nem eszes, hanem bolond vigasság, fajtalan játék, ördög munkája. F. [elelet] 2. A jó Isten mivel tudta hogy az Ember sok munkákkal, bukka és bánatokkal viszi véghez életit, ingyen való jó voltábul, hogy sok szorongattatásinkban el ne csüggedhyünc, munkáinkban el ne fogyatkozzunk, ellesztő italt adot[t] minékünk mellyel en[y]hitenénc szomorúságinkat, és éllesztenénk bádgyat tag[j]ainkat, mint valami életnek fájánac gyümölcsivel; de ellenben azt is mondotta, aki részegeskedésere él véle Isten Országának örökseget nem bírhattya. I. Cor. 6. 10.¹⁶⁷ így hasonlóképpen bolondság-

ra

¹⁶¹ „Ha ezt mondom a hitetlennek: Halálnak halálával halsz meg, és te őt meg nem inted és nem szólsz, hogy visszatérítsd a hitelent az ő gonosz útjáról, hogy éljen: az a gonosztevő az ő vétke miatt hal meg, de vérét a te kezedből kívánom meg.” (Ezek 3: 18.).

¹⁶² Utalás a textusra.

¹⁶³ 5Móz 27.

¹⁶⁴ „A bujjázkodó pedig élvén megholt.” (Tim 5: 6).

¹⁶⁵ „Boldog és szent, a kinek része van az első feltámadásban: ezeken nincs hatalma a második halálnak; hanem lesznek az Istennek és a Krisztusnak papjai, és uralkodnak ő vele ezer esztendeig.” (Jel 20: 6.).

¹⁶⁶ „És bort, a mely megvidámítja a halandónak szívét, fényesebbé teszi az orczát az olajnál; és kenyeret, a mely megerősíti a halandónak szívét.” (Zsolt 104: 15.).

¹⁶⁷ „Se lopók, se telhetetlenek, se részegesek, se szidalmazók, se ragadozók nem örökölhetik Isten országát.” (1Kor 6: 10.).

[20]

-ra, fajtalan játéokra és bujja tancra fakad belőle, el kárhozzik a mi lecskénk szérint.

II. *Mondasz:* Sz[ent] Pál a mod-nélkül való tancrol mongya, hogy Isten országának örökösse nem léssen.

I. F.[elelet]. En pedig csak mogyával való vagyok, Sz[ent] Pál Apostol nem csinál olyan ki fogast.

II. F.[elelet] Te is hejában keresz mogyával valosagot, a kévélységben, bolondságban es ezekhez hasonlokban. holot[t] ezek a mogyával valosagnak föllyül mulásában vadnak.

III. F.[elelet] Akkor vagy erre alkalmasb, mikor eszed felejtett vagy, vagy reszegegből, vagy fajtalan indulatodbul. Mark. 6. 21. 22.¹⁶⁸

Ez pedig mind kettő merő mod nélkülvalóság! ítéld meg magad!

Mondasz: Sz[ent] Pál azokrol szol akik bujjázkodasnak okáért táncolnak, de en csak magam mulatasaert s testem kö[n]nyítéseért táncolok.

I. F.[elelet] nem csak azt kel[l] meg gondolnod mit cselekszel, hanem mi illik Keresztenységhez.

II. F.[elelet] Nem csak a te igyekezetedet; hanem cselekedetednek végét-is t. i. mi következzen abból lelked ismeretiben meg kel[l] vi[z]sgálnod. 3. Tegyük fel azt, hogy légyen valaki aki a testnek bujasagra; édesgétő effele maszlagival semmire neindittassek; de mind azok felől, akik azt szemlelik mitt itelsz? egynek s kettőnek épsegé-ért, masokat veszedelmeztetnünk illike? holot[t] jaj ez vilagnak a botránkozások miatt: jaj annak az embernek aki által a botránkozás les[z]en. Mat.18. 7.¹⁶⁹

Es a ki

¹⁶⁸ „De egy alkalmas nap jöttével, mikor Heródes a maga születése ünnepén nagyjainak, vezéreinek és Galilea előkelő embereinek lakomát ad vala. / És ennek a Heródiásnak a leánya beméne és tánczola, és megtetszék Heródesnek és a vendégeknek, monda a király a leánynak: Kérj tőlem, a mit akarsz, és megadom néked.” (Mk 6: 21-22.).

¹⁶⁹ „Jaj a világnak a botránkozások miatt! Mert szükség, hogy botránkozások essenek; de jaj annak az embernek, a ki által a botránkozás esik.” (Mt 18: 7.).

[21]

Es aki utat nyit s alkalmatosságot szolgáltat a bűnre, szinten an[n]nyit térsen Isten elő[t]t, mint ha maga cselekedne azt. 2Sam. 12. 9. 10. Act. 7. 19.¹⁷⁰

4. *Mondasz:* Igy tehát a Praedikallast es Sácramentomokkal való élést-is meg tilcs: M[ert] nemelyeknek halálnak illattya az halalra, az hallott beszéd 2. Cor. 2. 15. 16.¹⁷¹ es nemellyek iteletet es karhozatot vesznek 1. Cor. 2.¹⁷²

F.[elelet] Szüntelen egyben vetes es hasonlitas ez mert a Praedikállás ha[l]lgatásáról s Sacramentomokkal való élésről Parancsolatunk vagyon Istentül; de a Táncrol tilalmunk.

Kérdés Hát ha tisztességes személyek élőt[t] en tisztességes személy, tisztességbéli Felessegemmel es vérbéli Attyamfiával Táncolok, ezen rettentés ala valo vagyoke?

F.[elelet] Igen is, M[ert] I. a tisztesség személy botrankozas es haragra valo gerjedezés nélkül azt nem nézheti: mint Moyses. Exod. 32.19.¹⁷³

(2) Mennel tisztességesebb[b] a személy annal nagyobb[b] böcsületre méltó: nem is illik hogy afféle alkalmatlanságokat s haszontalanságokat gyakoroly előtte.

II. Ha tisztességbéli személy vagy meg kel[l] gondolnod, I, mi vegre adta tisztességbéli Felesgedet melléd. Gen. 2.18. (2) Ha táncolsz Feleségeddel levetkezitek mind ketten az tisztességet s nemis vadtok akkor tisztességes személyek: m[ert] tekinteted, öltözeted, lépésed & c. meg mutattya mineműsed (ha szabad Sirakkal bizonyítanom Cap.19. 27. 28.)¹⁷⁴

III. Ha vérbéli Attyádfiával táncolsz, véreddel

csele

¹⁷⁰ „Miért vetted meg az Úrnak beszédét, oly dolgot cselekedvén, mely útalatos ő előtte? A Hitteus Uriást fegyverrel ölted meg, és az ő feleségét magadnak vetted feleségül; magát pedig az Ammon fiának fegyverével ölted meg. / azért ne távozzék el a fegyver soha házadból, mivel megúttál engem, és a Hitteus Uriás feleségét elvetted, hogy feleséged legyen.” (2Sam 12: 9-10.) „Ez a mi nemzetségünkkel álnokul bánva nyomorgat-ta a mi atyáinkat, hogy magzataikat kitétesse, hogy életben ne maradjanak.” (ApCsel 7: 19.)

¹⁷¹ „Mert Krisztus jó illatja vagyunk Istennek, mind az üdvözülők, mind az elkárhozók között; halál illatja halálra; amazoknak pedig élet illatja életre. És ezekre kicsoda alkalmas?” (2Kor 2: 15-16.)

¹⁷² 1Kor2

¹⁷³ „És mikor közeledett volna a táborhoz, látá a borjút és a tánczólást, és felgerjede Mózesnek haragja, és elveté kezéből a táblákat, és összetöré azokat a hegy alatt.” (2Móz 32: 19.)

¹⁷⁴ „Lehorgaszta fejét, s úgy tesz, mint a süket, de ahol nem látják, rád támad. És ha nincs ereje gonosztságot tenni, mihelyt alkalma van, elköveti mégis.” (Sir 19: 27-28.)

[22]

cselekeszitek a paráznák dolgát, ennek jutalmát lásd. Deut. 27. 22.¹⁷⁵ Mire rendeltetett[t] a test? Nem paráznaságra; hanem az Úrnak és az Úr a testnek. 1. Cor. 6. 13. és 1. Cor. 10. 31.¹⁷⁶ 5. Mondasz. Mindennek ideje van Eccl. 3. hát a Táncnakis. F.[elelet]: Idő nélkül ugyan nemis lehet valami; de ebből nem következik, hogy szabad táncolni. Mondod vai következic, mert v. 4.¹⁷⁷ ugyan ki fejezve mondgya: ideje vagyon a szökesnek, táncolásnac. F.[elelet]: Nem az Salamon értelme hogy amik ez időben lesznek azok mindenkor igazán és jól lesznek, m[ert] nem mind igazán; hanem mi leszen ez világon mindenek t. i. amint időben lesznek, ugy idővel elmulnac és szüntelen valo változás alatt[t] vadnac azt tanittya. 2. Csak ugy következic ebből a Táncra valo szabadság mint az 5. v.¹⁷⁸ az ördög gyűlölségre, holot[t] 1. Joh. 3. 10. és 14.¹⁷⁹ (3) Időben leszen a Paráznaság, gyilkosság & c. azért szabad paráználkodni s ' a t. holot[t] Exod. 20. 14. 13.¹⁸⁰ ezek meg tiltattak. (4) Amit Isten edgyüt[t] tilt, masut[t] azonra szabadságot nem ad.

II. Nevezetessen retteny meg. 1. Te öröm vigasság, tombolás és tancolás közöt[t] szegenysigre, szegyensigre fogyatkozott sorsu, sőt vegső pusztulásodra hanyatlot[t] fegyvert viselő Magyar-ágacska, ki mint Saul midőn gyötörtetnéc az ördögtül, lantolással a[k]arja vala gyötrelmét enyhíteni, ez éktelességgel akarod budot, bánatodot felejteni ki ellen Isten ma méltán ugy panaszkodhatik mint Juda ellen. Esa. 1. 2-9.¹⁸¹ és szolgálai Esaiással azt mondhattya Cap. 53. v. 1. Jeremiással Cap. 5. 4.¹⁸² kiket az Seregeknek Istene hívott

volna

¹⁷⁵ „Átkozott, a ki az ő leánytestvérével hál, az ő atyjának leányával vagy az ő anyjának leányával! És mondja az egész nép: Ámen!” (5Móz 27: 22.)

¹⁷⁶ „Az eledetek a hasnak és a has az eledeteknek rendeltetett. Az Isten pedig mind ezt, mind amazokat eltörli. A test azonban nem a paráznaságnak rendeltetett, hanem az Úrnak, és az Úr a testnek.” (1Kor 6: 13.) „Azért akár esztek, akár isztok, akármit cselekesztek, mindent az Isten dicsőségére míveljete.” (1Kor 10: 31.)

¹⁷⁷ „Ideje van a sírásnak és ideje a nevetésnek; ideje a jajgatásnak és ideje a szökdelésnek.” (Préd 3: 4.)

¹⁷⁸ „Ideje [van] a kövek elhányásának és ideje a kövek egybegyűjtésének; ideje az ölelgetésnek és ideje az ölelgetéstől való eltávozásnak.” (Préd 3: 5.)

¹⁷⁹ „Erről ismerhetők meg az Isten gyermekei és az ördög gyermekei: a ki igazságot nem cselekszik, az egy sem az Istentől való, és az sem, a ki nem szereti az ő atyjafiát.” (1Jn 3: 10.) „Mi tudjuk, hogy általmentünk a halálból az életbe, mert szeretjük a mi atyánkfiait. A ki nem szereti az ő atyjafiát, a halálban marad.” (1Jn 3: 14.)

¹⁸⁰ „Ne ölj. / Ne paráználkodjál.” (2Móz 20: 13-14.)

¹⁸¹ „Halljátok egek, és vedd füleidbe föld! mert az Úr szól: Fiaikat neveltem, s méltóságra emeltem, és ők elpártolának tőlem. / Az ökör ismeri gazdáját, és a szamár az ő urának jászlat; Izrael nem ismeri, az én népem nem figyel reá! / Oh gonosz nemzetség, hamissággal megterhelte nép, gonosz mag, nemtelen fiak! elhagyták az Urat, megútták az Izrael Szentjét, és elfordultak tőle. / ostorozzalak tovább, holott a bűnt növelitek? Minden fej beteg, és minden szív erőtelen. / Tetőtől talpig nincs e testben épség, csupa seb és dagadás és kelevény, a melyeket ki sem nyomtak, be sem kötöztek, olajjal sem lágyítottak. / Országok pusztaság, városaitokat tűz perzselé föl, földeteket szemetek láttára idegenek emésztek, és pusztaság az, mint a hol idegenek dúltak; / És úgy maradt a Sion leánya, mint kunyhó a szőlőben, mint kaliba az ugorkaföldön, mint megostromlott város. / Ha a seregeknek Ura valami keveset meg nem hagyott volna bennünk, úgy jártunk volna mint Sodoma, és Gomorához volnánk hasonlók. / Halljátok az Úrnak beszédét, Sodoma fejedelmei, és vedd füleidbe Istenünk tanítását, Gomora népe!” (Ésa 1: 2-9.)

¹⁸² „Ki hitt a mi tanításunknak, és az Úr karja kinek jelentette meg?” (Ésa 53: 1.) „És fölhív az Úr, a seregek Ura ama napon sírásra és gyászolásra, ti magatok megkopaszítására és gyászruha-öltésre, / És imé öröm és vigasság: barmok ölése, juhok levágása, húsevés és borivás; együnk, igyunk, mert holnap meghalunk!” (Ésa 22: 12-13.)

[23]

volna sírásra Esa. 22. 12. 13.¹⁸³ Lássad; de ti örültök, tomboltok, táncoltok és ez Kurvák pohárát, az átkozot[t] táncot édesdeden köszöngetitek; egy másra, sőt aholot[t] szemüget¹⁸⁴ vehettek, szidalommal, átkokkal, hamis esküvessel, korbac[c]sal s fegyverrel is hajtyatoc az Asszonyi s Leanyi rendet magatokkal,¹⁸⁵ ez büntetésteget nevelő s hitető fertelmessígre. Az Seregec Birajanak füleiben ment ez, bátor ha meg bocsáttatik tinektek ez hamisság mig meghaltok! Esa. 22. 14.¹⁸⁶

Mit gondoltok? Nemzetség nagyob[b] öröm és vigasság közöt[t] (ha Isten rajtunk nem könyörül es ha ez éktelenségért Lelkünkét gyötrő Lotokra s töréseken álló Mosesekre és Samuelekre nem tekint s valami maradékot nem hágy bennünk) nem járt úgy mint az Sodomabeliek és nem let[t] hasonlatos Gomorához. Esa. 1. 9.¹⁸⁷ mint Ti. Mit gondoltok? Az Úrnak dolgát nem tekintetek meg. Esa. 5. 12.¹⁸⁸ A Joseph [József] romlását nem szánnyátok. Amos. 6. 6.¹⁸⁹ időtökre, helyetekre, sorsotokra s ' a. t. semmit néztek. Nincs bölcses[s]égtek. Esa. 5. 13.¹⁹⁰ Mikor fűzfákra kellene vigasság tevő szerszámotokat függesztenetek Psal.137.¹⁹¹ azoknak eb ususi¹⁹² vadnac lakodalmitokban. Esa. 5. 12.¹⁹³ Betölt a tudománynac igazsága nagy részint rajtatoc s egészlenis betelic jövendőben valakik poenitentia tartatlanul a Tánc szeretetiben és gyakorlásában maradtoc, lásd mit mond. Ezech. Cap. 22.¹⁹⁴

II. Nem utálatosságot cselekesztek felebarátotoc Felesegevel mikor véle Táncoltok? Lás[s]ad tovább[b] is. Miért olvad el szivetek az ellenség elöt[t]? s miért erőtelenül meg kezetek? Lássad Ezech. 22. 15.¹⁹⁵ A

ti fegy

¹⁸³ „És főlhív az Úr, a seregek Ura ama napon sírásra és gyászolásra, ti magatok megkopaszítására és gyászruha-öltésre, / És ímé öröm és vigasság; barmok ölése, juhok levágása, húsevés és borívás; együnk, igyunk, mert holnap meghalunk!” (Ésa 22: 12–13.).

¹⁸⁴ szemüget.

¹⁸⁵ Hasonló motívum Gyulainál: „Nem busult azon a bölcs, mert ő nem olyan vólt, mint a mostani Magyarok közzül n[é]llyek hogy korbáccsal, bottal, erővel hajtyák az asszonyokat a táncra, amint ezt elégszer láttam.” Gyulai, 2013. 27

¹⁸⁶ „És megjelenté magát füleimben a seregek Ura: Meg nem bocsáttatik e bűn tinektek, míg meg nem haltok; szól az Úr, a seregek Ura.” (Ésa 12: 14.).

¹⁸⁷ „Ha a seregeknek Ura valami keveset meg nem hagyott volna bennünk, úgy jártunk volna mint Sodoma, és Gomorához volnánk hasonlók.” (Ésa 1: 9.).

¹⁸⁸ „És czipera, lant, dob, síp és bor van lakodalmitokban, de az Úrnak dolgát nem tekintik meg, és nem látják kezeinek cselekedetét.” (Ésa 5: 12.).

¹⁸⁹ „A kik a bort serlegekkel iszszák, és szín-olajjal kenegetőznek, és nem búsulnak a József romlásán.” (Amos 6: 6.).

¹⁹⁰ „Ezért fogságba megy népem, mivelhogy tudomány nélkül való, és főemberei éhen halnak, és sokasága szomjú miatt eped meg.” (Ésa 5: 13.).

¹⁹¹ Zsolt 137.

¹⁹² Pathai Baracsi – Szentpéterhez hasonlóan – külön fogalomként kezelte a felhasználás (abusus) és annak a szokássá vált, lélekpusztító hatását. Csorba, 2001. 77. = Csorba, Dávid (2001): „Egy eltűnt prédikáció margójára Szentpéter István: Ördög szára bordája”. In: Egyháztörténeti Szemle. (1. sz.) 68–93.

¹⁹³ „És czipera, lant, dob, síp és bor van lakodalmitokban, de az Úrnak dolgát nem tekintik meg, és nem látják kezeinek cselekedetét.” (Ezek 22: 15.).

¹⁹⁴ Ezek 22.

¹⁹⁵ „És eloszlatlak téged a pogányok közé, és szétszórlak a tartományokba, s véget vetek tisztátalanságodnak.” (Ezek 22: 15.).

[24]

ti fegyveretekben állotok s ez utálatosságot cselekeszitek s mégis az földet birnátoke? Ezech. 33. 26.¹⁹⁶ Mit gondolsz hát a Táncra ily serény Magyar ágacska?

II. Az Ægyiptomi igához hasonló iga alatt nyögő Jobbágysság közöt[t] azokat kik ez nyavalyás sorsban s keserves állapotban ejtő bujja Tánc tilalmaért hasonlok azokhoz kik, az ő Papjaikkal szemben szökne Hos. 4. 4.¹⁹⁷ s mondanac. 1. Az előtt-is voltanac olyan Praedikatorinc, mint te; de azok nem tiltottác. F.[elelet] Isten titkainac Sáfári voltanac azok-is mint mi. 1. Cor. 4. 1.¹⁹⁸ számot adnac sáfárságokrul, nem az mienkrül, az mondati nekik-is. Luc. 16. 2.¹⁹⁹ adgy számot a te Sáfárságodrol. 2. Az kik olyanoc voltanac tiltottác mindenkor; de ti a mineműec a mi feddésinkhez és oktatasinkhoz, azokehoz meg olyanoc voltatok mind a ti Atyáitokkal egyben, kemény nyakuk, környül metéletlen szívűc és fülc, a sz[ent]lélek ellen igyekezőc. Act. 7. 51. 52.²⁰⁰ volt Balsamom olyan Giliadban! Orvoslottác Orvosod seregi; de te nem akartad a gyógyulást. Jere. 8. 22.²⁰¹ Fejerítettene volna s fejerítnecc feketesígedet elégge, de úgy lattyuc nemellyec részirül valo munkákat ezaránt mint a Barbelyét az Szerecsen körül.

Mi vagyon hát hátra? talám csak az, hogy lelked dajkainac azt mondgya az Isten a te elégge meg nem sirathato veszedelmedre: Hagy[j] békét néki Hosea: ne bajolly véle. Hos. 4. 17.²⁰²

II. Azt mondggác: Mindenkor szokás volt az, hog[y] a lakodalmit, menyegzőlések Táncolásokkal men-

tek végbe

¹⁹⁶ „Fegyveretekben bíztatok, utálatosságot cselekedtetek, és mindenitek az ő felebarátja feleségét megfertéztette; és a földet örökségül kapnátok?” (Ezek 33: 26.).

¹⁹⁷ „Mindazáltal senki se perlekedjék, és senki se feddőzzék! hiszen a te néped olyan, mint azok, a kik a pappal czivódnak.” (Hos 4: 4.).

¹⁹⁸ „Úgy tekintsen minket az ember, mint Krisztus szolgálait és Isten titkainak sáfárait.” (1Kor 4: 1.).

¹⁹⁹ „Hívá azért azt, és monda néki: Mit hallok felőled? Adj számot a te sáfárságodról; mert nem lehetsz tovább sáfár.” (Lk 16: 2.).

²⁰⁰ „Kemény nyakú és körülmetéletlen szívű és fülc emberek, ti mindenkor a Szent Léleknek ellene igyekeztetek, mint atyáitok, ti azonképen. A próféták közül kit nem üldöztek a ti atyáitok? és megölték azokat, a kik eleve hirdették amaz Igaznak eljövételét: kinek ti most árulóivá és gyilkosivá lettetek.” (ApCsel 7: 51-52.)

²⁰¹ „Nincsen-e balsamolaj Gileádban? Nincsen-e ott orvos? Miért nem gyógyított meg az én népem leánya?” (Jer 8: 22.).

²⁰² „Bálványokkal szövetezett Efraim; hagyd hát magára!” (Hos 4: 17.).

[25]

-tek véghez? Felelek 1. Nem mondgya a Christus: en vagyok a szokás; hanem ut és igasság. 2. Nem mindenkor, m[ert] a régib[b] szentec házasodásokkor látunc és olvasunk lako[má]zásokat; de nem táncolásokat. 3. Mikor szokás volt az ördögtől és a Pogányoktul a Keresztények köziben be-csuszot[t] s másut[t] szokás volt: immár az ördögöt és a Pogányokat illike inkab[b] követned, néked kereszténec, mint az egec Ura parancsolattyát. 4. Lássad mit mond Péter Apl. [apostol] ez ilyen Pogányi szokás felől, I. Pet. 3. 4.²⁰³ s azt keresd.

III. Azt mondgyác az előt[t] valo Tanitoinc magoc cseledgyeket is el-botsátottác az Táncban, sőt magok is el-mentenec. F.[elelet] 1. Nem a Tanitoc cselédgyec élete, sem mindenben mind a Tanitok a te lelki életednec Régulája; hanem az Istenec beszéde Mat. 23. 2. 3.²⁰⁴ 2. Meg holt Tanitoid felől vagy jól szoly vagy hal[l]gass. 3. Ha láttál valaha ollyat s azoknac gyalázattokra elől hozod, Atyáid erőtelenségét fel-fedező, átkozot[t] Kám vagy. 4. Ha cselekedtéc, vétkes példác voltanac: nem illik rola himet varranod; de te kicsoda vagy Rom. 14. 4.²⁰⁵ lásd.

IV. Mondanac: Nem csak mi Táncolunk. sőt az egész Kereszténysí[g]ben többen vadnac talám ennec szeretői s gyakorloi, mint gyűlölői s ellene tusakodok. F.[elelet] 1. Sokan vadnac az hivatalosok is; de kevesen a választottac. 2. Az első világban is többen valánac a Noé Praedikállása ellen ihogok, vihogok, mint annak engedelmeskedőc, de mit használa töb[b]ségüc? 3. A tévelygőknek s vétkezőknek sokasága az igasságac semmi gyámola Exod. 23. 2.²⁰⁶

V. Mond

²⁰³ „Hanem a szívnek elrejtett embere, a szelíd és csendes lélek romolhatatlanságával, a mi igen becses az Isten előtt.” (1Pt 3: 4.).

²⁰⁴ „Mondván: Az írástudók és a farizeusok a Mózes székében ülnek: Annakokáért a mit parancsolnak néktek, mindazt megtartátok és megcselekedjétek; de az ő cselekedeteik szerint ne cselekedjétek. Mert ők mondják, de nem cselekszik.” (Mt 23: 2-3.).

²⁰⁵ „Te kicsoda vagy, hogy kárhoztatod a más szolgáját? Az ő tulajdon urának áll vagy esik. De meg fog állani, mert az Úr által képes, hogy megálljon.” (Róm 14: 4.).

²⁰⁶ „Ne indulj a sokaság után a gonoszra, és peres ügyben ne vallj a sokasággal tartva, annak elfordítására.” (2Móz 23: 2.).

[26]

V. Mondgyák ezt is: Vasárnapokon és Innepeken nem Táncolunk, meg is büntettyüc azokat, kik azokon a Napokon Táncolnac, de köz mivelő Napokon s lakodalmakban eset[t] Táncért senkit nem büntetünc, sem büntetni engedünc. F.[elelet] 1. Az hát köz mivelő Napokat is nem tombolásra s táncolásra adta Isten Exod. 20. 9.²⁰⁷ hat napon munkalkodgyál. Gen. 3. 19.²⁰⁸ A te orcádnac & c. 2. Mikor Táncolsz; nyughatatlanul cselekeszel 2. Tess. 3. 11.²⁰⁹ s a kenyérnec falattyára is nem vagy méltó. 2. Tess. 3. 10. 3.²¹⁰ Nem csak a vasárnapi és innepi, hanem a lakodalmi Táncosknakis jajt kijált Isten. Esa. 5. 11. 4.²¹¹ Mind az Innepi, mind az köz napi s mind a lakodalmi Táncosok egyenlőn képpen az Isten Országának örökösi nem lehetnek, azt mondgya a mi leckénk.

II. Azokat R.[endek] akik tiszta tudományu s jo lelkiismeretű lelkiP[ásztorokat] ez kárhoztatos vetek tilalmaért meg vetik, meg utállják, Gergesenusok²¹² modgyára közzüluc ki utállják, Mat. 8. 33.²¹³ Illyenek, 1. akik Egyházi Birájoc előt[t] ugy marasztják Praedikátorokat, ha nem tiltya a Táncot. Emberek! ki tanit titeket erre? Nem az Isten szája: m[ert] az a jot a hitvántul el választja. Jere.15.19.²¹⁴ (2) m[ert] szolgainak azt mondgya: Fegy, dorgály, rajta legy (efféléken) mind alkalmas s mind alkalmatlan időben: hát ki? Az ördög, kinek hathato[b] eszköze, mind az szentek üldözesere s mind a te lelkednek kelepere valo hajtására ennél nincs.

2, Olyan Praedikátort kérnek közikben Egy-

házi

²⁰⁷ „Hat napon át munkálkodjál, és végezd minden dolgodat.” (2Móz 20: 9.).

²⁰⁸ „Orczád veritékével egved a te kenyeredet, míglen visszatérsz a földbe, mert abból vétettél: mert por vagy te s ismét porrá leszel.” (1Móz 3: 19).

²⁰⁹ „Mert halljuk, hogy némelyek rendetlenül élnek közületek, a kik semmit nem dolgoznak, hanem nyughatatlankodnak.” (2Thessz 3:11.)

²¹⁰ „Mert a mikor nálatok voltunk is, azt rendeltük néktek, hogy ha valaki nem akar dolgozni, ne is egyék.” (2Thessz 3: 10.).

²¹¹ „Jaj azoknac, a kik jó reggelen részegítő ital után futkosnak, és mulatnak estig, és bor hevíti őket.” (Ésa 5: 11).

²¹² Gadariaiak. Vö. Mt 8: 28.

²¹³ „A pásztorok pedig elfutának, és bemenvén a városba hírré adának mindent, azokat is, a mik az ördögösökkel történtek vala.” (Mt 8: 33.).

²¹⁴ „Azért ezt mondja az Úr: Ha megtérsz, én is visszatéritelek téged, előttem állasz; és ha elválasztod a jót a hitvántól, olyanná leszel, mint az én szájam. Ők térjenek meg te hozzád, de te ne térj ő hozzájuk!” (Jer 15: 19.).

[27]

házi Tisztektül, akiné kik szabadságot adgyon az táncra. Illyenek a mi vidékünkben nemély Falubeli ha[l]lgatoc, kik nem tudgyác mit kérnek: meg nyomorítottat, minden napi vas nélkül való Rabok, mégis azt kívánnyác, hogy az ő közöttök Tanitto órálloc bűnöket felne fedeznek, holot[t] soha az, az, nep kívánatos boldogságra nem juthat, amelynek vetkét a köztünc levő Tanittok meg észik, ki-nem kijályták. Lam. 2. 14.²¹⁵ Meg mondgya Michiás P. [Mikeás] Cap. 2. v. 11.²¹⁶ micsodás Prophéta volna tinéktek kedves. Valoban tivadtok kik felöl Jer. 5. 4.²¹⁷ azt mondhattyc: *Bizony parasztok ezek, bolondok: m[ert] nem tudgyák az Úrnak utát az ő Isteneknek itéletit.* Ti vadatok kik nem tudgyátok *micsoda az szegyénc.* Jer. 6. 15.²¹⁸ ti vadatok kiknél az *Úrnak szava gyalázatban vagyon.* Jer. 6. 10.²¹⁹ Ti vadatok, kik azt akarnátoc, hogy *hazugsággal gyógy[yl]tanának a ti romlásokat.* Jer. 6. 14. & 8. 11.²²⁰ Azt kívánnyátok ti, hogy ti a ti álnokságtokban elveszven, Isten a mi *tenyerünkbol kívánnyá meg vereteket.* Ezech. 33. 8. 9.²²¹ Párnát varratnatoc velünc karjaitoknak honal[j]a alá, hogy jajos lenne nékünkis dolgunc. Ezech. 13. 18. 19.²²² Itellyetek meg: nékteke job[b] engednünc (a Ti és a Mi veszedelmünkre) vagy Istennek? ha néktek akarnánc tetceni: Christus szolgálai nemvolnánk: más Evangeliumot hirdetenk: átkozottak lennénc: vak vezetők volnánk: és veletek edgyüt[t] az örök veszedelemnek vermében[sic!] esnénc. Nem térünk azért hozzátok; hanem terjete meg ti mihozzánk. Jer. 15. 19.²²³

III. A Lelki P[ásztó]-rok közzül azokat, kik kezzel

lábbal

²¹⁵ „A te prófétáid hazugságot és bolondságot hirdettek néked, és nem fedték fel a te álnokságot, hogy elfordították volna fogságot; hanem láttak tenéked hazug és megtévelyítő prófétálásokat.” (Siralm 2: 14.).

²¹⁶ „Ha valamely szélházi és csalárd így hazudoznék: Prédikálok néked borról és részegítő italról, az volna e népnek prófétája.” (Mik 2: 11.).

²¹⁷ „Én pedig ezt mondom vala: Bizony szerencsétlenek ezek; bolondok, mert nem ismerik az Úrnak útját, Istenöknek itéletét!” (Jer 5: 4.).

²¹⁸ „Szégyenkezniök kellene, hogy útalatosságot cselekedtek, de szégyenkezni nem szégyenkeznek, még pi-rulni sem tudnak; ezért elesnek majd az elesendőkkel; az ő megfenyítettésök idején elhullanak, azt mondja az Úr.” (Jer 6: 15.).

²¹⁹ „Kinek szóljak és kiket kérjek, hogy hallják? Ímé, az ő fülok körülmetéletlen és nem figyelhetnek! Ímé, az Úr szava útalatossággá lett előttök; nem gyönyörködnek abban.” (Jer 6: 10.).

²²⁰ „És hazugsággal gyógyítgatják az én népem leányának romlását, mondván: Békesség, békesség, és nincs békesség!” (Jer 6: 14.). „És hazugsággal gyógyítgatják az én népem leányának romlását, mondván: Békesség, békesség, és nincs békesség!” (Jer 8: 11.).

²²¹ „Ha ezt mondom a hitetlennek: Hitetlen, halálnak halálával halsz meg; és te nem szólándasz, hogy viszszerítésd a hitelent az ő útjáról: az a hitetlen vétke miatt hal meg, de vérét a te kezedből kívánom meg./ De ha te megintted a hitelent az ő útja felől, hogy térjen meg róla, de nem tért meg útjáról, ő vétke miatt meghal, de te megmentetted a te lelkedet.” (Ezek 33: 8–9.).

²²² „És mondjad: Így szól az Úr Isten: Jaj azoknak, a kik kötéseket varrogatnak minden kézcsuklóra, és takarókat készítenek akármilyen termetűek fejére, hogy lelkeket vadászszanak! Némely lelkeket elvadásztok népemtől, másokat elevenen megtartotok a magatok hasznára. / És megszenteltelenítetek engem népem előtt néhány marok árpáért és falat kenyérért, hogy lelkeket öljetek, melyeknek nem kellene meghalniok, és hogy lelkeket elevenen megtartsatok, melyeknek nem kellene élniök, hazudozván népemnek, a mely hazugságra hallgat.” (Ezek 13: 18–19.).

²²³ „Azért ezt mondja az Úr: Ha megtérsz, én is visszatértelek téged, előttem állasz; és ha elváltotod a jót a hitványtól, olyanná leszel, mint az én szájam. Ők térjenek meg te hozzád, de te ne térj ő hozzájok!” (Jer 15: 19).

[28]

lábbal nem iparkodnak Jonatánnal a Lelki Philisteusnac, ez Pokolra vivő munkája ellen. I. Sam. 14. 13.²²⁴ hanem lágy melegek, csak immel ámmal tiltyác ez éktelenseget. Jaj, az illeténeknékis! m[ert], ami mondatoc a Laudiciai Gyülekezet Angyalánac Apo. 3. 14. 16.²²⁵ rajtok telik be.

Mondász. Kemény orcáju s szívű fiak ezek, csak hejában [hiába] költünc erőnkert reajoc. F[elelet] 1. Ésaíasis azt mondgya vala. Cap. 49. 4.,²²⁶ de ugyan ot[t] meg vigasztallya magát mondván: *mind azon által az én itiletem az Ur előtt[t] vagyon és az én munkám az én Istenemnél.* (2) Vagy hallyák vagy nem mond[d] meg te forro indulattal. Ezech. 2. 5. és 7.²²⁷ (3) Nem tér haszontalan az Ur nevében tet[t] feddedes és intésed soha a te Uradhoz. Esa. 55. 10.²²⁸ (4) Ha el kárhoznakis az engedetlenek, te mégis jo illattya lészesz a Christusnak az Isten tisztességére ő benne. 2. Cor. 2. 15. 16.²²⁹ (5) Nem hadgya Isten szolgálai által töt[t] beszédének meg utállását büntetetlen. Deut. 18. 19. Pro. 13. 13.²³⁰

IV. Az Atyác és Anyác közül azokat, akik még gyenge korokban, ez Pokol uttyára tanittyc s szoktattyc G[y]ermekeket Illyenec: 1. Az olyan Atyác, kik Leányiknak kezeket fogván, for[g]attyc, igazgattyc az Táncban. 2. Ajakokon süvöltene nekik Tánc notákat. 3. Kezekben kalánokat²³¹ vesznek (ha más mu[z]sikát nem tudnak) s azokkal formálnac nékic ez pokol uttyára valo kalauzságot.

II. Az olyan Anyákok, kik bizonyos öszve szedegettetet szokbul álló Tánc notákra tanittyc leányi-

kat:

²²⁴ „És felmászott Jonathán négykézláb, és utána az ő fegyverhordozója. És hullanak vala Jonathán előtt, és fegyverhordozója is öldökölt utána.” (1Sam 14: 13.).

²²⁵ „A Laodiczeabeli gyülekezet angyalának is ird meg: Ezt mondja az Ámen, a hű és igaz bizonyosság, az Isten teremtésének kezdete: / Tudom a te dolgaidat, hogy te sem hideg nem vagy, sem hűv; vajha hideg volnál, vagy hűv. / Így mivel lágymeleg vagy, sem hideg, sem hűv, kivetlek téged az én számból.” (Jel 3:14-16.).

²²⁶ „És én mondom: Hiába fáradoztam, semmire és haszontalan költöttem el erőmet; de az Úrnál van itéletem, és jutalmam Istenemnél.” (Ésa 49. 4.).

²²⁷ „Ők pedig vagy hallják, vagy nem hallják, mivelhogy pártos ház, hadd tudják meg, hogy próféta volt köztük / És szóljad az én beszédimet nékik, vagy hallják, vagy nem, mert pártos ház.” (Ezek 2: 5-7.).

²²⁸ „Mert mint leszáll az eső és a hó az égből, és oda vissza nem tér, hanem megöntözi a földet, és termővé, gyümölcsözővé teszi azt, és magot ad a magvetőnek és kenyeret az éhezőknek.” (Ésa 55: 10.).

²²⁹ „Mert Krisztus jó illattja vagyunk Istennek, mind az üdvözülők, mind az elkárhozók között; / Ezeknek halál illattja halálra; amazoknak pedig élet illattja életre. És ezekre kicsoda alkalmas?” (2Kor 2: 15-16.).

²³⁰ „És ha valaki nem hallgat az én ígéimre, a melyeket az én nevében szól, én megkeresem azon!” (5Móz 18: 19.). „Az igének megütálója megrontatik; a ki pedig féli a parancsolatot, jutalmát veszi.” (Péld 13: 13.).

²³¹ kanál.

[29]

kat: vasarnapokon ki ülnek Leanyi magzatyokat öszve fogdostattyák, magok elől mennek dudolassokkal, amazok követik nyelvekkel s ropjakis labokkal és így magzattyokban mint új cserép edényekben a Pokolnak oly dohos sirját öntic; melynek büzi mind az utolsó cserépig (noha) bennük marad. Attyák! Attyák! Anyák! Anyák! ha mást valakit látnátok, hogy az Úr nyugodalmának napján, Leanyokat szövésre s fonásra, varrásra & c. tanítanac, Fiaikat szántásra, kapallásra szoktatnák, azt mondanátoc (netalán) hogy küvel való agyon verésre méltoc az illetén szülék. Ezeknek vasárnapokon való gyakorlásánál penig, nagyob[b] gonoszság vasárnap Táncolni, mint fellyebb hallád. Nem így gyakorlotta Ábrahám háza Népet. Gen. 18. 19.²³² Ellenben valora int Isten tégedis. Pro. 22. 6. Deut. 6. 7. Eph. 6. 4.²³³ Mi-képpen adtok gyermekeitek rosszul való neveléséről számot, holot[t] azok az Urnak öröksegi volnának. Ps.127.²³⁴

Mondász. Én nem tanítom affélekre; de másoktól meg tanulták, követik s én is el tőröm. F.[elelet] 1. Ha el tőröd s fenyték nélkül maganak bocsatod gyermekedet részesülsz vétkeben s meg szegyenit teged is. Pro. 29. 15.²³⁵

(2) Ha el nem tőröd, hanem erette, ves[s]zövel meg vered az ő életét a veszedelemből ki ragadod. Pro. 23. 13. 14.²³⁶ A Magistrátusokat kik az 82. Solt. v. 6.²³⁷ Isteneknek mondattatnak megsem tiltyak ez fertelmesseget, melyet ő Fölsege ennyi helyeken tilt s e mi lecskenkben men[n]yországbul kirekesztő veteknek tanit, sőt annyira tavul van hogy tiltanak hogy magok

is inkab[b]

²³² „Mert tudom róla, hogy megparancsolja az ő fiainak és az ő házanépének ő utána, hogy megőrizték az Úrnak útát, igazságot és törvényt tévén, hogy beteljesítse az Úr Ábrahámon, a mit szólott felőle.” (1Móz 18: 19.).

²³³ „Tanítsd a gyermeket az ő útjának módja szerint; még mikor megvénhedik is, el nem távozik attól.” (Péld 22: 6.), „És gyakoroljad ezekben a te fiaidat, és szólj ezekről, mikor a te házában ülsz, vagy mikor úton jársz, és mikor lefekszel, és mikor felkelsz.” (5Móz 6: 7.), „Ti is atyák ne ingereljétek gyermekeiteket, hanem neveljétek azokat az Úr tanítása és intése szerint.” (Ef 6: 4.).

²³⁴ Zsolt 127

²³⁵ „A vessző és dorgálás bölcseséget ad; de a szabadjára hagyott gyermek megszegyeníti az ő anyját.” (Péld 29: 15.).

²³⁶ „Ne vond el a gyermektől a fenytéket; ha megvered őt vesszővel, meg nem hal./ Te vesszővel vered meg őt: és az ő lelkét a pokolból ragadod ki.” (Péld 23: 13-14.).

²³⁷ „Én mondtam: Istenek vagytok ti és a Felségesnek fiai ti mindnyájan.” (Zsolt 82: 6.).

[30]

is inkab[b] el-ugordgyác. Isten vagy te aki ezt cselekeszed? Isten, de setetsignec Istene Eph. 6. 12.²³⁸ Titeket tett Isten mind az két tablakon levő Parancsolatoknac őrizőive s által haginac büntetőive, a te tenyerekből kerü elől által haginac vereket s meg is hunyoritotoc efféléhez. kedveztec nekic, sőt magatoc példajaval is ez ros[s]zban meg-erősítetec. Titeket ez aránt meg előz nec az Christus igaz ismeretin kívül való idegen Magistratusoc, kic magoc azt nem cselekeszic és alattoc valokban is soha el nem szenved nec a Magyaroc szokasa szerent való Tancot. Félő, ugy ne legyen dolgotoc mint Luc.10. 12. 13.²³⁹

Mondanak: Davidnal ki lehetet[t] Isten félőb[b] Magistratus, lám ő hegedült, hegedüben dicsirte az Istent, és el is ugrott a Tancban, 2. Sám. 6. 14. 16.²⁴⁰ (?) azert F.[elelet] 1. Dávid hegedüben dicsirte az Istent, tehát nem Tanc notat vont, m[ert] a Tanc nota nem Isteni dicsiret; hanem ördögi tisztelet es aldozat. 2. Az lant, hegedű, s Cimbalmi zenges-beli tisztelet, Ceremonias tisztelet nec neme volt s annac immar a többivel edgyüt[t] nyaka szakadot[t]. Colos. 2. 14. 3.²⁴¹ Az Isten lelec Joh. 4. 24.²⁴² lelekben s igasságban akar tiszteltetni F.[elelet] a. 2. 1. David nem²⁴³ Asszonnyal vagy leán[n]yal ugrot[t] Tancban. 2. Nem sziviben lappango bujjaságát ontotta ki vele; hanem lelki örömenec meg-bizonnitasara, az Isten nec frigy ladaja előtt, tisztessigesen kegyesen, idejeben helyeben,²⁴⁴ botrankoztatás nélkül tombolt, ugrott, mint valami kar vallot[t] ember, meglelvén el vesztet[t] jóságát örömeben ugric es tombol. Luc. 15. 9.²⁴⁵

Mon-

²³⁸ „Mert nem vér és test ellen van nekünk tusakodásunk, hanem a fejedelemségek ellen, a hatalmasságok ellen, ez élet sötétségének világbírói ellen, a gonoszság lelkei ellen, melyek a magasságban vannak.” (Ef 6: 12.).

²³⁹ „Mondom pedig néktek, hogy a Sodomabeliek állapota tűrhetőbb lesz ama napon, hogynem azé a városé. / Jaj néked Korazin! Jaj néked Bethsaida! mert ha Tírusban és Sidonban lettek volna azok a csodák, melyek te benned lőnek, régen zsákban és hamuban ülve megtértek volna.” (Lk 10: 12-13.).

²⁴⁰ „Dávid pedig teljes erejéből tánczol vala az Úr előtt, és golycs efódot övedzett magára Dávid. 2Sám 6: 14. Lőn pedig, hogy mikor az Úr ládája Dávid városába ért, Mikál, Saulnak leánya kinéz vala az ablakon, és látván, hogy Dávid király ugrál és tánczol az Úr előtt, megútálá őt szívében.” (2Sám 6: 16.).

²⁴¹ „Az által, hogy eltörölte a parancsolatokban ellenünk szóló kézírást, a mely ellenünk volt nekünk, és azt eltette az útból, odaszegvezvén azt a keresztfára.” (Kol 2: 14.).

²⁴² „Az Isten lélek: és a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják.” (Jn 4: 24.).

²⁴³ Az eredetiben – nyomdahiba miatt – a nem szó kétszer szerepel.

²⁴⁴ Pathai ismét a tánc feltételeire utal. Vö. Bárczi, 2008, 414–417., Tóvay Nagy, 2013.

²⁴⁵ „És ha megtalálta, egybehívja az ő asszonybarátait és szomszédait, mondván: Örüljétek én velem, mert megtaláltam a drakhmát, melyet elvesztettem vala!” (Lk 15: 9.).

[31]

Mondasz: Lam Idvezítönc ugyan feddi a Phariesusokat, azért, hogy sipoltac nekik s ők nem szöktec, Tányoltac. Luc. 7. 32.²⁴⁶ mit piringac hát erette, hog[y] mi nem büntettyüc a Tancosokat v[agy] ha magunc elugrunk is. F[elelet] 1. A meg említet[t] helyben Idvezítönc nem azt mondgya mi leszen job[b] az öregektül; hanem mit cselekesz nec, a jo es gonosz közöt[t] külömbisiget tenni nem tudo, pijacon heverő gyermecec. Lásd azon v[ers] és Mat. 11. 16. 2.²⁴⁷ Ez pelda beszed nec értelme ez: Idvezítönc a bünösöchöz adta magát, velec ett, ivott, sipolt nékic örömmel praedikallotta Attya akarattyát; de a Phariseusoc nem táncoltanac: nem vettek be örömmel: Ios. 1. 11.²⁴⁸ Keresztelő János nem adta magát hozzájoc, velec nem ivott, ett, mint egy szomoruvan viselte magát hozzájoc; de azzal sem indithatta az igaz poenitentiara; hanem midőn az általoc hirdettet[t] mennyei tudomany nac ellene nem al[l]hatnanac annac hirdetőit karomoltác. Luc.7. 33. 34. Mat.11. 18. 19.²⁴⁹ Itt azért mentsegdre semmit kapsz!

Harmadik H A S Z N A I N T E S.

Ha &c. tehát: nosza te Tánc szerető s gyakorlo s azt vetek nec sem tarto akar ki, szánd meg magadot, visely gondot idvessigedre, m[ert] idvessiged ellensigenec az ördögök tegedet kelepere hajto sok eszközei között egy hathatob[b] ennél nincs. 2. M[ert] a Parazna Bálvány imádo gyilkos, s' a' t. naladnál nem nyavalyassab[b] s siralmassab[b] sorsu s állapotu, terj-meg hát, irtozzál en nec szeretetitül s gyakorlasatul. Inditsanac erre a tudomannac okai.

Mond[ás]: En mar meg-tertem. F[elelet]. Io volna, ha meg

tertel

[32]

tertel volna; de talam csak hizelkedel magadnac, m[ert] minden ember magaban meg-terhetetlen, Isten adgya a meg-térést²⁵⁰ a könyörgők nec. Lam. 5.²⁵¹ te pedig talám tellyes életedben sem könyörgöttél azon, hogy teritsen meg tegedet ez elszokot[t] szerelmes bünödbül.

Mond.[ás]: Ha nem könyörgöttem is el-hattam en: idejet sem tudnám mikor táncoltam volna. F[elelet]: Azt gondolode, hogy mikor valami ideig nem táncolsz meg-terté e vétke dbül (meg csalod magadot, m[ert] talán akkor vagy alkalmatosságod nincs reá, Lakodal mac nem esvén, vagy arra melegítő borod, hegedűsöd, dudásod, Táncoló társad, s' a' t. nincs v[agy] valami nyavalyát vetet[t] Isten reád.

Mondasz. Vén vagyok én s akarnam sem Táncolhatnék azért.

I. F[elelet] Nem te hattad el a bünt; hanem a bün hagyott el teged.

II. Nem csak, aki táncol, hanem aki szereti is azt el kárhozik: mint nem csak, aki szolya a hazugsagot, hanem aki szereti is. Apoc. 21. 8. 22. 15.²⁵²

(3) Ha javallod s oltalmazod a táncosok dolgat, egy büntetése van annak gyakorloival. Psal. 50.²⁵³ K.[érdés] Micsoda a Tánc. Szeretetiből s gyakorlásából meg térni? Talám nem tudod: F[elelet] 1. Az edgyszerit, kétszerit s többszörítis elhadni és azt mondani. 1. Petr. 4. 3.²⁵⁴ azokrol Daviddal az Istent siralmassan meg követni és fogadást tenni Istennek tellyes sziv[v]el, hogy azokban soha többé nem leledezel, mint Dávid, ki többé nem paráznalkodot[t]: te talám így a Tánc szeretetinek s gyakorlásának vetkéből soha nem tértel meg.

II. Neve-

²⁴⁶ „Hasonlók a piaczon ülő gyermekekhez, kik egymásnak kiáltanak, és ezt mondják: Sípoltunk néktek, és nem táncoltatok; siralmas énekeket énekeltünk néktek, és nem sírtatok.” (Lk 7: 32.).

²⁴⁷ „De kihez hasonlítsam ezt a nemzetséget? Hasonlatos a gyermekekhez, a kik a piaczon ülnek, és kiáltanak az ő társaiknak. És ezt mondják: Sípoltunk néktek, és nem táncoltatok; siralmas énekeket énekeltünk néktek, és nem sírtatok.” (Mt 11: 16–17.).

²⁴⁸ „Menjete által a táboron, és parancsoljátok meg a népnek, mondván: Készítsetek magatoknak útravalót, mert harmadnap mulva átmentek ti ezen a Jordánon, hogy bemenjete és bírjátok azt a földet, a melyet az Úr, a ti Istenetek ad néktek birtokul.” (Józs 1: 11.).

²⁴⁹ „Mert eljött Keresztelő János, a ki kenyeret sem eszik, bort sem iszik, és ezt mondjátok: Ördög van benne. / Eljött az embernek Fia, a ki eszik és iszik, és ezt mondjátok: Ímé a falánk és borívó ember, a vámszedők és bünösök barátja.” (Lk 7: 33–34.). „Mert eljött János, a ki sem eszik, sem iszik, és azt mondják: Ördög van benne. / Eljött az embernek Fia, a ki eszik és iszik, és ezt mondják: Ímé a nagy étű és részeges ember, a vámszedők és bünösök barátja! És igazoltáték a bölcsesség az ő fiaitól.” (Mt 11: 18–19.).

²⁵⁰ Az eredetiben elütés: meh-térést.

²⁵¹ Siralm 5.

²⁵² „A gyáváknek pedig és hitleneknek, és útálatosoknak és gyilkosoknak, és paráznáknak és bűbájosoknak, és bálványimádóknak és minden hazugoknak, azoknak része a tűzzel és kénkövel égő tóban [lesz], a mi a második halál.” (Jel 21: 8.), „De kinn [maradnak] az ebek és a bűbájosok, és a paráznák és a gyilkosok, és a bálványimádók és mind a ki szereti és szólja a hazugságot.” (Jel 22: 15.).

²⁵³ Zsolt 50.

²⁵⁴ „Mert elég nékünk, hogy életünk elfolyt idejében a pogányok akaratát cselekedtük, járván feslettségben, kívánságokban, részegségekben, dobzódásokban, ivásokban és undok bálványimádásokban.” (1Pt 4: 3.).

II. Nevezetesen Inti.

Az Egyházi szolgálkat: oly forro s buzgo indulattal munkalkodgyanak az nép körül, ez éktelenségnek kigyomlálásában hogy jövendőben ez aránt-is, bátran meg á[l]lhasanac az Urnak itéllő szeki előtt[t]. Követek ök, vagy élet vagy halál vagy tisztesség v[agy] kisseb[b]ség, meg kel[l] az ő szájokban adatot[t] követséget mondaniok, vagy hallyak vagy nem. A törésekre kel[l] nékiek állanioc: ez penig az Sátánnak igen nagy törese Poklánac az egy ügyű Néppel valo töltesere. Munkára, fáratságra hivattattac az Ur örökségében: nem hivalkodásra: rajta legyenek hát kézzel, lábbal, mind alkalmazatos s mind alkalmazatlan időben, keménységgel és szép szelid egy ügyűséggel előttök tartván Urunknac amaz szép oktato intését. Mat. 6. 16.²⁵⁵ *Legyetek okossak.* a. t. az, az, tudománynak másokkal valo közlésében és az erkölcsök meg jobbitásában. Gondollyak meg. 1. Hogy a Tánc szereteti s gyakorlása szintén ugy el kárhoztattya hal[l]gatoikat, mint más nagy szarvas vétkek, s ha az Ő lágy melegségeért léssen, vagy hal[l]gatásokért a vért kezekből kívannya meg Isten. (2) Hogy ha ök forron s buzgon meg mondgyák s a Táncos Nép nem fogadgya, ök úg[y]is jo illati léssnek az Christusnak az Isten tisztessegere, azokbanis akik mind a Pokolig Táncolnac. 2. Cor. 2. 16.²⁵⁶ (3) Hogy azt sem tudgyák mely orában az mondatik nékik. Luc. 16.²⁵⁷ *Agy számot Saphárságodrol.*²⁵⁸ K.[érdés]: Miért nem szakadhatnac a mi Tánc szerető s gyakorlo Magyarink el a Tánc szeretetitul és gyakorlasatul. F.[elelet]: 1. Mert

²⁵⁵ „Mikor pedig bőjtöltök, ne legyen komor a nézéstek, mint a képmutatóké, a kik eltorzítják arcukat, hogy lássák az emberek, hogy ök bőjtölnek. Bizony mondom néktek, elvették jutalmukat.” (Mt 6: 16.)

²⁵⁶ „Ezeknek halál illatja halálra; amazoknak pedig élet illatja életre. És ezekre kicsoda alkalmazatos?” (2Kor 2: 16.)

²⁵⁷ Lk 16.

²⁵⁸ sáfárság.

Mert azt ök veteknek sem tartýác, mivel annak büntetést nem látýác a Magistrátusoktul; de. 1. már elege meg mutogattuc karhozatos voltát. 2. Ha ez világi Magistrátusok köz gondviseletlenségéből meg nem büntetnek, ihol meg büntet Isten: m[ert] azt mondgya: *az Isten Országának örököse nem lesz.* Ki potollya Isten, amit az Ember el mulat.

II. Azért, mert azt mondgyák: akit Isten el választot[t] az örök életre, ha mind éltig Táncolis az, nem kárhozik el. F.[elelet]: Igaz dolog: az örök életre valo választás világ fundamentoma fel vetése előtt[t] valo Eph. 1. 4.²⁵⁹ és azok közöttül egyis el nem kárhozik. Mat. 24. 24. Joh.10. 28. 29. Rom.11. 7.& 8. 35. 38. 39.²⁶⁰ De ha te az Tánc szeretetit s gyakorlását bűnnek nem isméréd, annak szeretetiben s gyakorlásában vigig meg marac, tud[d] meg innen, hogy nem vagy elválasztatot[t] az örök életre: m[ert] nincsenek nálad s nem találtnak annak eszközei: m[ert] akit Isten elrendelt a végre, elrendelte az eszközökreis.

III. Mert látýák a fő Rendektülis; de a gonoszbán nemkel[l] a nagy Rendeket s elől üloket követned mert velec edgyüt[t] kel[l] nekedis kijáltanod. Apoc. 6. 16.²⁶¹

IV. M[ert] az Isten irgalmasságával (bűnökben maradván) rosszul biztattyák magokat; de tudgyác meg ezekis, hogy irgalmas az Isten, de igazis. Deut. 32. 4.²⁶² az ő igassága azért azt kívannya, hogy a bűnt a poenitentia tartatlanokban üdöszerént²⁶³ és örökkévalo büntetésekkel meg büntesse. Exod. 34. 7.²⁶⁴

V. M[ert] némely Isten csufolok azt tartýák, hogy

Mors

²⁵⁹ „A szerint, a mint magának kiválasztott minket Ő benne a világ teremtetése előtt, hogy legyünk mi szentek és feddhetetlenek Ő előttte szeretet által.” (Ef 1: 4.)

²⁶⁰ „Mert hamis Krisztusok és hamis próféták támadnak, és nagy jeleket és csodákat tesznek, annyira, hogy elhitessék, ha lehet, a választottakat is.” (Mt 24: 24.) „És én örök életet adok nékik; és soha örökké el nem vesznek, és senki ki nem ragadja őket az én kezemből. Az én Atyám, a ki azokat adta nékem, nagyobb mindeneknél; és senki sem ragadhatja ki azokat az én Atyámnak kezéből.” (Jn 10: 28-29.) „Micsoda tehát? A mit Izráel keres, azt nem nyerte meg: a választottak ellenben megnyerték, a többiek pedig megkeményítették. (Róm 11: 7.) „Kicsoda szakaszt el minket a Krisztus szerelmétől? nyomorúság vagy szorongattatás, vagy üldözés, vagy éhség, vagy meztelenség, vagy veszedelem, vagy fegyver-é?” (Róm 11: 35.) „Mert meg vagyok győződve, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelenvalók, sem következők / Sem magasság, sem mélység, sem semmi más teremtmény nem szakaszthat el minket az Istennek szerelmétől, mely vagyon a mi Urunk Jézus Krisztusban.” (Róm 11: 38-39.)

²⁶¹ „És mondanak a hegyeknek és a kőszikláknak: Essetek mi reánk és rejtsetek el minket annak színe elől, a ki a királyiszekben ül, és a Bárány haragjától.” (Jel 6: 16.)

²⁶² „Kőszikla! Cselekedete tökéletes, mert minden ő úta igazság! Hűséges Isten és nem csalárd; igaz és egyenes ő!” (5Móz 32: 4.)

²⁶³ időnkénti.

²⁶⁴ „A ki irgalmas marad ezerízigen; megbocsát hamisságot, vétket és bűnt: de nem hagyja a bűnöst büntetlenül, megbünteti az atyák álnokságát a fiakban, és a fiak fiaiban harmad és negyédizigen.” (2Móz 34: 7.)

[35]

*Mors est ultima linea rerum.*²⁶⁵ az halál minden dolgoknak vége: nem hiszik hogy legyen Pokol, hanem csak a Praedikátorok találmányának mondgyák, de én ezt kérdem: micsoda hát az ilyen patvarkodoknak készítettet[t] örök veszedelem: melyről szol 2. Tess. 1. 8. 9.²⁶⁶ Micsoda a Tophet. Esa. 30. 33.²⁶⁷ Micsoda aholott a Gazdag a gyötrelmek között szemeit fel-emelte Luc. 16. 23.²⁶⁸ Balgatag ember! mikor bünt cselekeszel, kerd meg lelked isméretit ha vagyone Pokol? meg mondgya teneked: m[ert] eszedben vehed minemű reszketést téssen s kérd meg: Miért reszkecs én lelke? mingyart meg mongya, hogy annak a bűnnek büntetésétül fél, amelyet cselekedet[t].

Te Ember, midőn azt hiszed, hogy a bűnnek soha Poklára, az, kárhozattya nem leszen, azt hiszed hogy az Isten nem igaz, s már el kárhoztál. Mar. 16. 16. Apoch. 21. 8.²⁶⁹ Ha fájtalan Táncodért nem hiszed, hogy el-kárhozol, nem hiszed, hogy az Isten igaz leg[y]en. Ugyanis ha bujja Táncod bűn s megsem büntetne meg Isten, nem volna az Isten igaz; de ez nem igaz. Deut. 32. 4.²⁷⁰ hát amaz igaz. Exod. 34. 7.²⁷¹

VI. Azért: m[ert] halogattya meg téréseket; de tudgyák meg: hogyha mátt adták, talám holnapot meg sem ígérték. Luc. 12. 19.²⁷² (2) Mit tudnac belé, mit szül nékik a következő nap. Pro. 27. 1.²⁷³

VII. Azért, m[ert] némellyek azt mondgyák: vénségemkor el-hagyhatom én is, mint Apám; de tud[d] meg, ha Attyád vénségekor hadta el s teneked

mais

[36]

mais javallya: nem ő hadta el; hanem őtet hadta el, úgy jársz te is. 2. Ha Attyád Iffijusága virágát, az ördögnek szentelte, vénsége korajáis²⁷⁴ csak elig kel[l] Istennek: te azért ne tanuly tüle, hogy hasonló nyílásod ne essék és amaz közbeszédet ne mondgyák felöled: *Ros[s]z varjunak rossz toljása. vagy Attya minémü, olyan a Fia.* Ezech. 16. 44.²⁷⁵ 3. Vénséged alkalmatlan a meg térésre: m[ert] bűnöd erősetten erőssödik, erőd fogy s a halál felelmi áradnak reád. It[t] azt mondgyák: Lám az lator halála orráján tért meg Luc. 23. megis paradicsommal biztattya Idvezitőnk v. 43. így nekemis, ha csak annyi időm lézenis hogy azt mondhasam v. 42. idvezülök.²⁷⁶

F[elelet] 1. Az edgyik lator idvezült: m[ert] meg tért; de a másik el-kárhozott: m[ert] meg nem tért: fély azért, hogy úgy ne járj (2) Nem arra valo példa az hogy meg terésedet halálod orajara halasszad. Psal. 95. 7.²⁷⁷ *ma ha az ő szavát hallod.* 3. Hallottunc (látot[t] is némellyünk) olyan szomorú példákat a Tánc szeretőc s gyakorloc felől, hogy még csak azt sem mondhattya, hanem mint Ananiás és Saphira Péter labainal le esven hirtelen meg holtanak, úgy ők a Tancolas közben lerogytanac s meg holtanak hirtelenséggel fély hát te!

II. Nevezetessen I N T I

A Magistratusokat 1. magoc ne vonnyác ez ektelen gonosznac temerdec kötelivel a megharagudot[t] Istennek keminy iteletit tovább[b] is magokra és az alattok valokra, tombolások s táncolások által: m[ert] ők fők, a főről a tagokra alá származo nyavalyák penig legnehezebbec, így a büntetések-is. 2. m[ert] jó Pél-

dáknak

²⁶⁵ Horatius: Episztolák (1,16,79.).

²⁶⁶ „Tűznek lángjában, ki bosszút áll azokon, a kik nem ismerik az Istent, és a kik nem engedelmeskednek a mi Urunk Jézus Krisztus evangéliomának. / A kik meg fognak lakolni örök veszedelemmel az Úr ábrázatától, és az ő hatalmának dicsőségétől.” (2Tessz 1: 8-9.).

²⁶⁷ „Mert készen van a szörnyű tűzhely régen, készen áll az már a királynak is, mélyen és szélesen csinálta azt, máglyájában tűz és fa bőven; az Úr fuvallata gyújtja meg azt, mint kénkőves patak.” (Ésa 30: 33.).

²⁶⁸ „És a pokolban felemel az ő szemeit, kínokban lévén, és látá Ábrahámot távol, és Lázárt annak kebelében.” (Lk 16: 23.).

²⁶⁹ „Heródes pedig ezeket hallván, monda: A kinek én fejét vétetém, az a János ez; ő támadt fel a halálból.” (Mk 16: 16.), „A gyáváknak pedig és hitetleneknek, és útálatosoknak és gyilkosoknak, és paráznáknak és bűbájosoknak, és bálványimádóknak és minden hazugoknak, azoknak része a tűzzel és kénkővel égő tóban lesz, a mi a második halál.” (Jel 21. 8.).

²⁷⁰ „Köszikla! Cselekedete tökéletes, mert minden ő úta igazság! Húséges Isten és nem csalárd; igaz és egyenes ő!” (5Móz 32: 4.).

²⁷¹ „A ki irgalmas marad ezerízigen; megbocsát hamisságot, vétket és bünt: de nem hagyja a bűnöst büntetlenül, megbünteti az atyák álnokságát a fiakban, és a fiak fiaiban harmad és negyedízigen.” (2Móz 43: 7.).

²⁷² „És ezt mondom az én lelkeimnek: Én lelkeim, sok javaid vannak sok esztendőre eltéve; tedd magadat kényelembe, egyél, igyál, gyönyörködjél!” (Lk 12: 19.).

²⁷³ „Ne dicsekedjél a holnapi nappal; mert nem tudod, mit hoz a nap tereád.” (Péld 27: 1.).

²⁷⁴ korára is.

²⁷⁵ „Ímé, valaki közmondással él, rólad veszi azt, mondván: A minémü az anya, olyan a leánya is.” (Ezek 16: 44.).

²⁷⁶ „És monda Jézusnak: Uram, emlékezzél meg én rólam, mikor eljősz a te országodban!” (Lk 23: 42.), „És monda néki Jézus: Bizony mondom néked: Ma velem leszel a paradicsomban.” (Lk 23: 43).

²⁷⁷ „Mert ő a mi Istenünk, mi pedig az ő legelőjének népei és az ő kezének juhjai vagyunk; vajha ma hallanátok az ő szavát.” (Zsolt 95: 7.).

[37]

-dálnac kel[l] nekik lenni: m[ert] a Nép őket szokta követni, mind a jobban s mind a gonoszban, mint Jereboám Peldájából meg tetszik. 1. Reg. 12.²⁷⁸

II. Legyenec azon minden igyekezetekkel, hogy a Táncszerető s gyakorló Majmokat meg-zabolázzák, a Nép közül ki-ircsák, Udvarokban el ne szenvedgyek Psal. 101. 8. Exod. 32. 26. 27.²⁷⁹ rajtoc a bosszut (mint Isten bos[s]zujának meg-álloi) meg allyak Rom. 13. 4.²⁸⁰ m[ert] 1. igensok büntetésbeli gonoszt hoznak magokkal táncok. lásd a Tudomannac harmadik okában. 2. m[ert] Udvaroknak fenjét meg-homályosították efféle erkölccstelenségek I Cor. 15. 33.²⁸¹ 3. M[ert] az illyekert Isten átka szál[l] házokra Josu. 7. 2. 5.²⁸² (4) M[ert] így effele alattok valok miatt dolgokat soha jó karban nem allithatták. I Reg. 12. 8. 4.²⁸³

K[érdés]. Mikeppen kellene a Táncosokat megzabolázní? 1. A Táncra edesdeden hitegető mu[z]sikákat kellene kezékből ki-ütni. 2. Ezt az Pokol uttyát, egyengető hegedűsöket, lantosokat, Dudásokat, és siposokat, a Táncosokkal edgyütt Rabotánac helyében kellene rekeszteni, csak száraz kenyérrrel s vízzel táplalgatván, erőssen kellene dolgoztatni és úgy kellene vele fogadást tétetni. 4. Mind hegedűssit, Dudássát, & c., s Táncosit, és ezeket házokban fogado s hozzájok hunyorító gazdákat (mint ezen vidékünkben magokat tisztábban tartó Ecclesiákban be vétetett) perengerezni kellene. 5. A veg-keppen meg-átalkodot[t] engedetleneket, megjobbulasokig vegkeppen (sic!) meg kellene vetnünk Mat. 18. 17. 1. Tim. 1. 20.²⁸⁴ vele edgyüt[t] ennünk, in

nunk,

[38]

nunk, imádkoznunk s' a' t. nem kellenéc: mint Nyájvesztegető rüheseket úgy kellene kerülnünk: így nem részesülnék bünökben. 1. Tim. 5. 22.²⁸⁵ s büntetésektől is így lehetnénk üresek Apoch. 18. 4.²⁸⁶ így szégyenlenék meg ők is magokat s testek veszedelmire az Sátánnak adatván lelkek így tartatnec meg a Jesusnac napján. 1. Cor. 5. 5.²⁸⁷ m[ert] ha a paráznával, gy[i]lkossal & c. minek utanna vak merőn ezeket cselekedesszük, miért nem a Tánc szeretetivel és gyakorlásával botránkozato vakmerő engedetlenül is? holot[t] azokhoz hasonló: a mi leckénk szerint: a hasonlok és egyenlők felől pedig hasonló és egyenlő ítéletet kel[l] tennünk.

III. Inti az Atyákat, Anyákat, Cselédes Gazdáit, Gazda Asszonyit, úgy visellyenek az alattok valokra gondot, hogy I. Alkalmatosságot ne szolgáltatassanak nekik. 1. Tim. 5. 14.²⁸⁸ ez kurvác ábrázattában való pipeskedesre: (lásd fellyeb[b] ezeket feddő hasznot) m[ert] nem csak arra kel[l] néktek gondolnotok, hogy élyenec az alattatok valok; hanem arra is hogy jól, és Istennek élyenec. Pro. 31. 2. 3.²⁸⁹ II. El incsék ez Luciper ajándéka gyakorlásátul az alattok valokat: m[ert] 1. Ha szájokra eresztik meg-szezenitik őket. Pro. 29. 15.²⁹⁰ 2. M[ert] ha ez széles bolondságra szülic őket, bánattyokra lesznek nekik. Pro. 17. 21. 25. és 10. 1.²⁹¹

III. Illendő fenytéssel rettencsék ez gonoszról, és serkencsék a jora: m[ert] tisztékkel mulatásáért Isten őket meg itéli mint Elit. 1. Sam. 3. 13.²⁹²

IV. Ne csak kemény beszéddel; hanem bünte

tés

²⁷⁸ 1Kir 12.

²⁷⁹ „Reggelenként elvesztem e földnek latrait, hogy kigyomlájak az Úrnak városából minden gonosztevőt.” (Zsolt 101: 8.), „Megállta Mózes a tábor kapujában, és monda: A ki az Úr, ide hozzám! és gyűlénec ő hozzá mind a Lévi fiai. És szóla nekik: Ezt mondja az Úr, Izráel Istene: Kössön mindenitek kardot az oldalára, menjetek által és vissza a táboron, egyik kaputól a másik kapuig, és kiki ölje meg az ő atyafiát, barátját és rokonságát.” (2Móz 32: 26-27.).

²⁸⁰ „Mert Isten szolgálja ő a te javadra. Ha pedig a gonoszt cselekszed, félj: mert nem ok nélkül viseli a fegyvert: mert Isten szolgálja, bosszúálló a haragra annak, a ki gonoszt cselekszik.” (Róm 13: 4.).

²⁸¹ „Ne tévelyegjetelek. Jó erkölcsöt megmontanak gonosz társaságok.” (1Kor 15: 33).

²⁸² „És monda Józsué: Miért rontottál meg minket? Rontson meg téged e napon az Úr! És elborítá őt egész Izráel kövekkel, és megégeték őket tüzzel, miután megkövezték vala őket.” (Jos 7: 25.).

²⁸³ „De ő megveté a vének tanácsát, a melyet néki adtak, és tanácsot tarta az ifjakkal, a kik ő vele együtt nevedtek volt fel, és a kik ő előtte udvarlottak.” (1Kir 12. 8.).

²⁸⁴ „Ha azokra nem hallgat, mondd meg a gyülekezetnek; ha a gyülekezetre sem hallgat, legyen előttd olyan, mint a pogány és a vámszedő.” (Mt 18: 17.), „Kik közül való Himenéus és Alexander, kiket átadtam a sátánnak, hogy megtanulják, hogy ne káromkodjanak.” (1Tim 1: 20.).

²⁸⁵ „Hasonlóképpen a jó cselekedetek is nyilvánvalók; és a melyek másképpen vannak, azok sem titkolhatók el.” (1Tim 5: 22.).

²⁸⁶ „És hallék más szótatot a mennyből, a mely ezt mondja vala: Fussatok ki belőle én népem, hogy ne legyetek részesek az ő bűneiben, és ne kapjatok az ő csapásaiból.” (Jel 18: 4.).

²⁸⁷ „Átdadjuk az ilyent a Sátánnak a testnek veszedelmére, hogy a lélek megtartassék az Úr Jezusnak ama napján.” (1Kor 5: 5.).

²⁸⁸ „Akarom tehát, hogy a fiatalabbak férjhez menjenek, gyermekeket szüljenek, háztartást vigyenek, és semminemű alkalmat se adjanak az ellenségnek a szidalmazásra.” (1Tim 5: 14.).

²⁸⁹ „Mit szóljak, fiam? mit, én méhem gyermeke? mit, én fogadásimnak gyermeke? Ne add asszonyoknak a te erődöt, és a te útaidat a királyok eltörlőinek.” (Péld 32: 2-3.).

²⁹⁰ „A vessző és dorgálás bölcsességet ad; de a szabadjára hagyott gyermek megszegényíti az ő anyját.” (Péld 29: 15.).

²⁹¹ A ki szüli bolondot, szüli ő magának bánatra; és nem örvendez a bolondnak atyja.” (Péld 17: 21.). „Búsulása az ő atyjának a bolond fiú, és az ő szülőjének keserűsége.” (Péld 17: 25.), „Salamon bölcs mondásai. A bölcs fiú örvendeztetí az ő atyját; a bolond fiú pedig szomorúsága az ő anyjának.” (Péld 10: 1.), „Salamon bölcs mondásai. A bölcs fiú örvendeztetí az ő atyját; a bolond fiú pedig szomorúsága az ő anyjának.” (Péld 10: 1.).

²⁹² „És a papoknak ez vala szokásuk a néppel szemben: Ha mikor valaki áldozatot tesz vala, eljött a papnak szolgálja, midőn a húst főzték, és a háromágú villácska az ő kezében vala.” (1Sam 3: 13.). Megjegyzés: az eredeti szövegben is két III. szakasz szerepel.

[39]

tés beli fenyítettékkelis élylenek ellenec. Pro. 13. 14. és 19. 18.²⁹³

V. Az hol s mikor ellenek nem ál[l]hatnak, ne maradgyanac társaságokban: ülylenek külön Jeremiással, Jer. 15. 17.²⁹⁴ gyötörjék lelkeket Lottal a bujálkodo életű Emberekkel valo tusakodásnak miatta. 2. Petr. 2. 7.²⁹⁵

VI. Imátkozzánakis érettek Dáviddal Psal. 141. 5.²⁹⁶ Hogy Isten ismértesse s utáltassa meg vélöc fajtalan cselekedeteknek éktelenséget s teritcse tiszta szent életre minek előtte fel virradna reájok a Décretum szerént valo Nap, mellyen olyanoc léznek mint a polyva. Psal. 1. v. 4.²⁹⁷ minek előtte reájoc következnek az Ur haragjánac busulasa Sopoho. 2. 2.²⁹⁸

Vö [a szó további része nem olvasható]; Nonem megyek; hanem te hozdad, ó világoss[á]gnac Attya! Embereknec szeretője s őrizője (alazatossan könnyörögvén) magamat forditom: ha vadnac e munkában velem ellenkezők közzül valakik (meg ez bűnnec álmában aluvok közzül) tenéked választottid, és szerelmesid, te hívd-el az el-hivandokat, igazics[d] meg a meg-igazittandokat, szenteld meg a megszentelendőket, hogy mi velünc ismérjenec meg tégedet, igaz Istent, és akit el-bocsáttál az Idvezítöt. Teneked, (ki nekem kegyelem nélkül szűkölködőnec kegyelmet, erőmben meg-fogyatkozot[t]nac elégseges erőt szolgáltattal, aki ez munkát en-bennem el-kezdted el-kezdvén el is végezted) ²⁹⁹ legyen dicsőség[e]s mi nekünc bűn bocsánat az Christusban

A M E N!

Pathai Baracsi János (1623-1729) sírköve a dunapataji templomkerítés falában (fotó: Schill Tamás, 2015.)

²⁹³ „A bölcsnek tanítása életnek kútfeje, a halál törének eltávoztatására.” (Péld 13: 14.), „Fenyítsd meg a te fiadat, mert még van remény felőle; de annyira, hogy őt megöld, ne vigyen haragod.” (Péld 19: 18.).

²⁹⁴ „Nem ültem a nevetgélők gyülekezetében, és nem ujjongtam velök; a te hatalmad miatt egyedül ültem, mert bosszúsággal töltöttél el engem.” (Jer 15: 17).

²⁹⁵ „És ha megszabadította az igaz Lótót, a ki az istenteleneknek fajtalanságban való forgolódása miatt elfáradt.” (2Pt 2: 7.).

²⁹⁶ „Ha igaz fedd engem: jól van az; ha dorgál engem: mintha fejem kenné. Nem vonakodik fejem, sőt még imádkozom is értök nyavalyájokban.” (Zsolt 141: 5.).

²⁹⁷ „Nem úgy a gonoszok, hanem, mint a polyva, a mit szétszór a szél.” (Zsolt 1: 4.).

²⁹⁸ „Mielőtt szülne a végzés (mint a polyva száll tova az a nap!); míg rátok nem jön az Úr haragjának tüze, míg rátok nem jön az Úr haragjának napja!” (Sof 2: 2.).

²⁹⁹ sic!

Major Rita

Érdekességek az első kolozsvári színházi folyóiratból

A Kolozsvári Színházi Közlöny 1859. november 5. és 1860. március 31. között jelent meg. Naponkénti megjelenéséből (kivéve péntek) következően az ún. műsorújságok típusát képviselte. Egyik fő feladatának azt tekintette, hogy a közönséget tájékoztassa a színház műsoráról és a nézők kezébe adja a színlap másolatát, az aznapi szereposztással.

A 1840-es évekig a színlapokat a nézőtérten osztogatták, később azonban – mivel ez a gyakorlat megszűnt – a műsorújság egyre nélkülözhetetlenebbé vált. Ugyanakkor azonban a lap röviden beszámolt a helyi eseményekről és más művészeti híreket is közölt. Külön rovatban értesítette az olvasót a városba érkező és onnan távozó vendégművészekről, illetve tudósított olyan fontos eseményekről, mint például Liszt Ferenc hangversenyei. Ismertette például a tánctörténetben Noverre kapcsán gyakran emlegetett, David Garrick, a híres angol színész Lear király-alkítását. Irodalmi írások (versek, színdarabok) is megjelentek benne, illetve néhány olyan esztétikai, kritikai, történeti értekezés, amelyek forrásértékűek a színház-történet számára. Ebből a szempontból a Kolozsvári Színházi Közlöny egyedinek számít, mert a következőkben megjelenő erdélyi színházi sajtóorgánumok leginkább csupán információk közöltek az olvasókkal.

A lapot Havi Mihály¹ kolozsvári színtársulat vezetője, énekes színésze szerkesztette. Havi 1859-ben lett második alkalommal a Kolozsvári Színház igazgatója és okos előrelátással, azonnal felmérte, hogy szükség van ilyen típusú színházi lap megjelentetésére.

Az újság négy oldalas volt, az első két oldalt szépirodalommal és művelődés- vagy színház-történeti írásokkal töltötték meg, a harmadik oldalon a Hírharang, Bel- és külföldi vegyes hírek, Színházi krónika rovatok kaptak helyet. A negyedik, utolsó oldalra kerültek színlapok az aktuális szereposztással.

A lapnak összesen 115 száma jelent meg. Megszűnését anyagi nehézségek okozták. Az 1860. március 31-i (115.) számban a szerkesztő – február óta Havi helyett K. Papp Miklós² – bejelenti a Közlöny megszűnését:

„Tisztelt olvasóink ma veszik e színidényben a Színházi Közlöny utolsó számát. Nem mulaszthatom el ez alkalommal köszönetemet nyilvánítani azon tisztelt dolgozó társaimnak, kik érdekes dolgozataikkal a lap érdekét emelék, s tartalmát – a körülmények

¹ Havi Mihály (1810-1864): énekes színész, fordító, színingazgató, lapszerkesztő. 1847-ben Szabó Józseffel együtt igazgatója volt azon pécsi magyar dal- és táncársulatnak, amellyel a bécsi udvari operaházban és többek között Olaszországban vendégszerepeltek.

² K. Papp Miklós (Keresztesi Papp Miklós) (1837-1880): újságíró, történész,

s az idő viszonyaihoz mérve – változatossá tevék. Hely, de legkivált időhiány miatt néhány igen érdekes dolgozatot nem közölhettem, melyeket, ha a tisztelt írók belé egyeznek, talán majd egy újabb vállaltomban használok.”

A lap 115 számában megjelent tánc vonatkozású írások (hírek, szereposztás, kritika) között érdekes az a csárdásról szóló hosszabb táncelemzés, amelynek jellemzője, hogy német nyelvből fordította Nagy Leopold.³ Az írás 1860. február 4-én, szombaton, az újság 72. számában jelent meg.

A csárdás

X” után németből fordítva Nagy Leopoldtól.

„A világon egy táncz se fejt ki a táncz iránti vonzalmat oly teljes mértékben, mint a magyarok csárdása. A német táncz kedélyes, a lengyel erőteljes, a franczia kaczer, a spanyol érzelem-kábító; a csárdás annyi mint ezek öszvesen, s azonfelül még elbizakodó. Messze a gyönyörön és örömen feljül emelkedik a csárdás; – az a mozgás mómora. Ki valaha egy valódi csárdástánczot látott, ki látta, hogy az ifju a táncz mómorában miként érinti balkezevel jobb sarkát, azután egyet tapsol, és miként viszi balkezét nyaka körül, mintha önmagát akarná átölelni, jobb kezét pedig messzire kiterjeszti, mintha az égivet, mely neki mindszükebb leszen, magától eltartóztatni akarná, s a mellett hangosan felrikolt; a mint mondám, a ki a csárdástánczot egyszer látta, könnyen felfoghatja, hogy egy illy táncz ellenében senki hideg vérrel, csendesesen nem maradhat. –

Bár milyen szilaj is a csárdás, mégis meg vannak törvényei, vagy talán jobban mondvá saját cselekvénye. A táncz kezdődik egynehány csendes kimért léptekkel, a tánczoló pár egymással ismeretséget köt: – az ütény sebesebb lesz – az ifju kezét a leány domboru csipőjére teszi, a leány pedig az övéit az ifju széles vállaira. – A táncz élénkebb lesz rezgő, kaczer és ringató léptekkel mozognak előre s vissza, hogy magoknak mintegy irányhatást adjanak: most az ifju jobb karjával körül övedzi a leány nyulánk derekát, balját feje fölé emelve, mintha kalpagját vagy kalapját tartaná, a leány karjait a tánczos nyaka körül fűzi, s ez a forduló, az az fergás és fordulás, mely mellett a vihartól korbácsolt időtjelentő lobogó elszégyenül, – a szem alig tudja már meg különbözti mit a tánczost a tánczosnőtől. – Villám hirtelen egymástól szét repülnek, a tánczos a leányt magától elsodorta, mintha csak ő egyedül akarná a kéjöröm poharát ki üríteni; mindenik külön tánczol; a leány a táncz kellemeit, az ifju a táncz kicsapongó művészetét akarja kifejteni. Egy magyar költő helyesen mondja hogy a ki a magyarok ezen tánczát tánczolni akarja, egész embernek (az az magyarnak) kell lennie. a – De csak hamar fölenged a büszke önzés szívében vissza sovárogya a puha karok kedves bilincseit, a tánczos ohajtja párját, s rohan az elhagyott tánczosné felé: De ez oly könnyen nem enged, ő a táncz bántalmait még nem feledte el, s repülő hátra irányzott léptekkel elsuhan tőle. Ő követi, most azt képzeleli hogy megragadhatta, de ez forgó szél módjára ki sikámlék előle, mint a széltől felfogott rózsza levél – Újból mindenki magára tánczol. A tánczos, táncz művésze által igyekszik tánczosnéjét magához édesgetni, – a tánczosné nézi őt – megmaradva ingerlő és ringató lépteiben – s törekvését lemosolyogja – úgy

³ Nagy Leopold (branyicskai) (1816-1869): Kolozsvár városának ügyésze

látszik semmi édesgetés nem akar használni: Ekkor a tánczos egyet tapsol s egyet ujjong – s ez világos parancsjel, az ellen nincs óvás, nincs menekvés a tánczosné hozzá repül, mintha az elveszettnek képzelte szeretőt, viszont ölelné, újból kezdődik a sebes forgás – úgy tetszik a tánczos pár egymásba forrni akarna – soha – soha – többé el nem válandó. – Ekkor fölhangzik a csárdás berekesztő hangfogata, a rohanó tánczosoknak Aljmeg”-et parancsólva és a tánczos pár egymástól elvál. –

Büszkén törli a cigánypolgártárs kondor bajuszát, mert tudja jól, hogy egy ily szép táncz csak is nyiretyüje uralma alatt teremhet. –

A másik hosszabb táncos témájú írás N.N. aláírással a lap 47. számában, 1860. január 2-án jelent meg. A történet Marie Taglioniról, a romantikus balettművészet legismertebb balerinájáról szól. Az írás a teljes első és második oldalon, a szépirodalmi, színház- vagy művelődéstörténeti szövegeknek fenntartott helyen jelent meg és a történet minden romantikus jellemzőjével tökéletesen megfelel akár egy romantikus novella műfaji kritériumainak.

„Vendégszereplés a haramiák között”

Taglioni, a világhírű tánczosné, elvégezvén diadalteli vendégjátékát Stokholmban, útra kelt oroszhon felé, hogy ott új koszorukat arasson.

Az erősen megrakott kocsi kényelmesen haladt a Mälars tó mellett, s az érdekes tánczosné elmélyedve jártatá szeméit a csodaszép téli vidéken. De a metsző hideg véget vetett vizsgálódásának, s bevoná magát bundájába és a szekér szögletébe dült. Nehány pillanat múlva felszólítá társalkodóját Zizinet, hogy a leveleket olvasná fel előtte.

Az ünnepelt művésznőnek szokása volt, a kapott leveleket mindig csak másnap olvasni el, melyek elég számosak voltak; s e szerint sok vidám órát szerze magának.

E szokásához hű akarván most is maradni, s annál inkább, mert a tegnapi koszorukban számos levélke röpült lábaihoz, ismételve szólítá Zizinet, kinek a levél föl-olvasás kötelessége volt; de Zizine oly mélyen aludt, hogy Taglioni sajnálván felkölteni, elhatározá, hogy a leveleket maga olvassa föl.

A szekérszebből egy arannyal gyönggyel gazdagon diszitett szekrényt vont elő, s abból több bépecsételt levelet; melyeket sebesen végig futott, mialatt néha elmosolyodott, mert némelyikben nagyon is bohókás ajánlatot olvasott egyik vagy másik rajongó imádójától.

Egyszerre halálsápadttá lesz, s gyönyörű ajkairól oly éles sikitás hallik, hogy nemcsak Zizine, de a bundába burkolt s mélyen alvó két szolga is följiéd.

„Az istenért mi történt?” kérdi Zizine még nagy álmosan.

„Olvasd az aláírást” – és Taglioni kisasszony reszkető kezekkel nyújtott át egy levelet Zizinenek.

„Vasa Cristian – olvasá Zizine – szentséges isten! a hires haramia, Svédhon retgettője, az irt önnek?”

„Olvasd végig.”

A társalkodónő olvasá mint következik:

„Kisasszony! szabadságot veszek magamnak Európa leghiresebb művésznőjétől egy kegyet kérni, mit ő bizonyosan nem fog tőlem megtagadni. Ez okból meg fogok holnap az útban jelenni, melyen önnek menni kell, a legmélyebb tisztelettel hódolván önnek.

Vasa Christian”

„Ez ön vagyonát akarja, vagy életét,” nyöszörgött Zizine, „és az a holnap ma van.”

„Hogy ezt kikerüljük, vissza kell sietnünk Stockholmba, hogy fegyveres kíséretet vegyünk magunk mellé”; és Taglioni kisasszony kihajlott a kocsiból s a postakocsist háromszoros borraival kínálta, kérte, hogy a legsietőbbén hajtson vissza Stockholmba.

A postakocsis hódolván a parancsnak, vissza akart fordulni, midőn egy rettenő harsány „megállj” ebben megakadályozá; a körüllevő bokrokból több mint harmincz puskacsó villámlván elő egyuttal ugyan e perczben.

A hölgyek sikoltottak, a postakocsis pedig és a két inas az ijedségtől megmeredtek.

Sajátságos és borzasztó kép volt az, melyet borzasztóbbá tett a körül álló, levél-fosztott bükk erdő, s balra egy sötét mélység, melyből az erdei patak zuhogó morajja hallatszott.

Ekkor egy magas sugár termetű lovas nyargalt a kocsához, s a hölgyekhez tisztelettel köszönt.

Vasa Christián volt az, a hires haramia kapitány, kit a svédország legnagyobb buzgalommal üldözött sikertelenül; – elegáns, de némileg nagyon is lovagias ruházata, regényes külszint kölcsönze neki.

Udvariasan felszólítá a hölgyeket, hogy szálljanak ki a kocsiból.

Azonnal ott termett négy bandita, hozván egy ünnepélyesen földiszett gyalogszeke- ret, mely drága vadbőrökkel volt beboritva.

„Kisasszony” – szólta Vasa, „fogadja legelőbb is köszönetemet, hogy minden gyanakodás nélkül eljött hozzám, meglátja, hogy én ezt becsülni tudom; de ennyi szívességet korozázza (sic!) meg azon kegygyel, hogy engem tovább is fogón követni – igen kérem önt.”

„Uram!” felelt a művésznő, a haramiafőnök nyájas szavai által megbátorodva. „Ön e kérelmét oly parancsoló körülményekkel támogatja, hogy valóban képtelen volnék annak nem engedelmelkedni”.

Ah, ön az én legényeimet gondolja, hisz ezekből fog állni önnek diszkisérete. Testőrei lesznek ezek, kikre nem lesz oka panaszkodni! – és most, miután ön kérésemet kész teljesíteni, fogadja el e hordárkocsit, mert hogy látogatását élvezhessem, olyan utra kell mennünk, melyen az ön kocsija képtelen lenne haladni; különben egy gombostüje sincs veszélyben az én birodalmamban; és Vasa ekkor embereihez fordult. „Tizen közületek itt maradnak a postakocsira s a szolgákra vigyázni, a legkisebb szökési kísérletre le- lövitek őket. Négy ember vegye vállára a művésznő bőröndjét, a többi felváltva viszi Taglioni kisasszonyt, de jól megjegyeztétek, hogy kényelmesen.”

És miután a nőket a gyalogszekérbe ültette, katonásan üdvözlé, s harsán előre! szavára mozgásba tette az egész testületet. lehető sebesen haladt az a művésznővel a borzasztó völgyben. Taglionit halálos félelem ragadta meg, kivált vagyona miatt, melyet a haramiafőnök parancsára utána hoztak.

Vasa, kinek parancsára most fáklyák gyújtattak, lecsillapítani igyekezett a jajgató Ziziét, s franczia udvariassággal fordult Taglionihoz.

„Bocsásson meg az ijedtségért, melyet ez út okoz önnek, fájdalom! lehetlen volt az idő rövideje miatt, azt illőleg feldiszitni, és nincs már út a palotámhoz.” – S most a művésznő egy kényszerű mosolyára így folytatá: „Ön mosolyg? oh meg fog ön győződni, hogy a stockholmiak sem laknak kényelmesebben mint én. Sziveskedjék karját nyújtani, mert már czélnál vagyunk.”

Egy nagy barlangba vezeté Taglionit, s onnan egy eddig bezárt ajtón keresztül egy nagy csarnokba, mely tünbéri (sic!) tekintetű volt.

A terem falazatát csepegő kövek képezték, a födélzetet tarka szoborcsoportozat borítá, olasz szobrászoktól készített oszlopokon látszatván nyugodni, a talajra gazdagon himzett szőnyeg volt terítve, s rajta aranyos butorzat szeszélyes csoportja, s ez mind oly fényözöntől világítva, hogy egy király sem lakhatott gazdagabb fényben, mint a rettegett haramiafőnök: Vasa Christián.

Egy sereg szolgál, természetesen csak ez alkalomra átöltözött banditákból, üdvözlé a belépőket.

Vasa bevezeté Taglioni kisasszonyt s a szótlanul reszkető Zizinét balra egy fülkealaku helyiségbe, mely hálósobává volt alakítva öltöző asztallal, s oda viteté a sylphide bőröndjét is, s midőn kivezeté onnan, szemben látszott egy pompásan fölszerelt színpad, teljes zenekarral, mely Rossininak egy gyönyörű nyitányát kezdé játszani.

Vasa, ki ezalatt semmit sem szólt, térdreborult a művésznő előtt.

„Kisasszony! én ön művészetét egy pár év előtt Franciaországban csudáltam. Hogy még egyszer e szerencsét élvezhessem, hogy még ez életben legalább egyszer láthassam táncolni, e kegyre kértem fel önt levelem által; ha ön e kegyét meg nem tagadja tőlem, ugy hosszu, igen hosszu időre tesz engem boldoggá.”

A művésznő, e kezdetben oly elriasztó kalandnak ily kifejlődése által meglepetve, az eredeti entusiastá kérelmét szivesen ígérkezett teljesíteni.

Visszavonult a fülkébe, Zizine felöltözteté őt, színpadra lépett s tánczolt a banditák és főnökük tapsvihara és rajongó tetszéskitörése közt mint mindig andalgón, bájosan és elragadólag.

Előadás után egy mellék öbölben gazdagon terített asztalnál királyi ebédvel vendéglé meg a sylphidet Vasa Christián, miként egy finom, nagyvilági urhoz illik.

Midőn Taglioni nyilatkozik, hogy távozni akar, gyönyörű drága éket nyújtott át neki Vasa azon kérelemmel, hogy fogadja ezt a művésznő mint háláemléket, biztosítván őt egyszersmind, hogy ez szüleiéről maradt öröksége, még azon időből, midőn boldogtalan körülmények nem kényszeríték őt a kinos haramia életre.

Kocsijáig kíséré a művésznőt, s azután visszavonult embereivel, még egyszer a művésznőhöz fordulván.

„Még egyszer és utoljára fogadja legőszintébb hálámat azon felséges élvezetért” s eltűnt.

A postakocsis megvagdolván lovait, sebesen tovább nyargalt.

Taglioni kisasszony a kocsi szögletébe vonult, mély gondolatokba merülve csodás kalandján, Zizine pedig könnyült kebelével sohajtá:

Hála isten, hogy bevégeztük ezt a vendégszereplést a haramiák között.

N.N.

Iratok az Állami Népi Együttes történetéhez (1950–1953)

I. Bevezetés

A színházak államosítása Magyarországon nem egyetlen aktusként, hanem 1945-től 1949-ig tartó folyamatként zajlott le. Ennek eseménytörténetét részletesen feldolgozták.¹ A művelődésügy közvetlen politikai irányítás alá vonása a Magyar Kommunista Párt, majd az egyesült Magyar Dolgozók Pártja (MDP) hatalmának megerősödésével, totálissá válásával párhuzamosan történt. Ebben kulcsfontosságú tényező volt a Népművelési Minisztérium létrehozása. A legfőbb pártideológus és kultúrpolitikus, Révai József vezetésével 1949. június 11-én felállított új tárca egyértelmű üzenete volt, hogy a pártvezetés elegendő erőt érez a nyílt eszmei-ideológiai harc felvételéhez a még létező polgári értékekkel szemben, s a továbbiakban államigazgatási úton is érvényesíteni kívánja a politikai direktívákat. Mindez a „kulturális forradalom” eszméjében öltött testet, amely Révai szerint azt jelentette, hogy ki kell fejleszteni a szocialista világnézetet, a tudományt és a művészetet a nép felé kell fordítani és elő kell segíteni a falvak szocialista átalakulását. Eszközként fel kell használni az iskolát, az agitációt és a propagandát, a művészetet, az irodalmat és a tömegek kulturális mozgalmának minden formáját.²

A színházak államosítása 1949-ben zárult, a kormány legfőbb gazdaságirányítási szerve, a Népgazdasági Tanács két határozatával. A első dokumentum szerint az „egyeséges művészetpolitika biztosítása érdekében” a testület „hozzájárult” a fővárosi magán-színházak államosításához; ennek nyomán az 1949/50-es évadot Budapesten kilenc állami intézmény kezdte meg.³ A második lépést a vidéki színházak állami kezelésbe vétele jelentette, amellyel nyolc színházi egységet: hat kerületi alapon szervezett intézményt és két staggione-rendszerű társulatot hoztak létre.⁴

Az államosított színházi szektor fontos szegmensét képezte a színpadi néptáncművészet intézményrendszerének kiépítése. A magyar közönség addigra megismerkedett a Szovjetunió eredményeivel. 1945 és 1950 között egymást követték az Ukrán Állami

¹ Korossy Zsuzsa: Színházirányítás a Rákosi-korszak első felében. In: Gajdó Tamás (szerk.): Színház és politika. Színház történeti tanulmányok, 1949–1989. Országos Színház történeti Múzeum és Intézet, Budapest, 2007. 45–137. o.

² Vö: Révai József: Kulturális forradalmunk kérdései. Szikra Könyvkiadó, Budapest, 1952. A folyamatról részletesen lásd: Bolvári-Takács Gábor: A művészet megszelídítése. Folyamatok és fordulatok a művészetpolitikában 1948–1956. Gondolat Kiadó, Budapest, 2011. 22–44. o.

³ 53/1949. N.T. számú határozat a fővárosi állami színházak szervezetről és pénzgazdálkodásáról, 1949. július 21. = Népgazdasági Tanács Határozatainak Tára, 1949. 3–5. szám, 1949. augusztus 14. 13–14. o.

⁴ 101/6/1949. N.T. számú határozat a vidéki színházak állami kezelésbe vételéről, 1949. augusztus 29. = Népgazdasági Tanács Határozatainak Tára, 1949. 6–7. szám, 1949. augusztus 29. 30. o. A folyamatról lásd: Bolvári-Takács Gábor: A művészetpolitika mechanizmusai. Interpretációk és források a Kádár-korszak értelmezéséhez. Gondolat Kiadó, Budapest, 2020. 163–178. o.

Ének- és Táncgyűttes, a Mojszejev-féle Szovjet Állami Néptáncgyűttes, az Alekszandrov Ének- és Táncgyűttes, a Grúz Állami Népi Együttes, a Gavrilov által vezetett Szovjet Hadsereg Ének- és Táncgyűttese, a Szovjet Légierő Ének- és Táncgyűttese, illetve az Állami Pjatnyickij Népi Együttes budapesti fellépései.⁵ A szovjet példát magasztalta az 1951 szeptemberében induló *Táncművészet* című lap főszerkesztői beköszöntője, egyúttal a hazai táncművészet 1945 óta elért sikereit, mint a nép kulturális felemelkedésének egyik zálogát, többek között a háromezer amatőr néptánc csoport létezésével támasztotta alá.⁶

A néptánc kultúra rohamos terjedése és a hivatásos együttesek létrehozására irányuló kormányzati elhatározás tehát a sztálini mintát követte. A színpadi néptánc bemutatására és művelésére négy társulat alakult.⁷ A Szabó Iván által vezetett Honvéd Művészegyüttes (illetve Néphadsereg Központi Művészegyüttese) 1948 októberében kezdte meg a munkát és 1949. április 29-én lépett a közönség elé.⁸ A Szakszervezetek Országos Tanácsának (SZOT) Központi Művészegyüttese, amelynek tánckarát Molnár István vezette, 1951 júniusában jött létre, bemutatkozó előadására 1952. április 4-én került sor. A társulat 1955-ben feloszlott, de 1956-ban Budapest Táncgyűttes néven előbb amatőr, majd 1958-tól hivatásos formációként újjáalakult. A Belügyminisztérium Ének- és Táncgyűttese 1953 őszén szerveződött, két jogelőd, a BM rendőregyüttese, valamint a határőrség (utóbb az Államvédelmi Hatóság) együttesének összevonásával, Vadasi Tibor tánckarvezetővel az élén. Első bemutatójukat 1954. április 3-án tartották. 1957-ben belőlük szerveződött meg a Duna Művészegyüttes.⁹

Időben a fentiekkel párhuzamosan zajlott az Állami Népi Együttes (ÁNE) létrehozása. Az immár hetven éve névváltozás nélkül működő társulat történetéről az elmúlt évek során több népszerűsítő feldolgozás napvilágot látott,¹⁰ de levéltári forrásokon alapuló mű még nem készült. Az alapítási háttér bemutatására az ÁNE első éveinek műsorpolitikai összefüggéseit ismertető tanulmány sem fordított kellő figyelmet.¹¹

Ebben a közleményben az Állami Népi Együttes létrehozásának és első éveinek eddig publikálatlan levéltári dokumentumait teszem közzé.¹² A történeti összefüggéseket

⁵ Vö: Sajtóválogatás az 1945–1950 között megjelent cikkekből. In: Kaposi Edit – Kóvágo Zsuzsa (szerk.): Táncművészeti dokumentumok 1985. Magyar Táncművészek Szövetsége, Budapest, 1985. 29–46. o.

⁶ Ortutay Zsuzsa: A táncművészet feladatai = Táncművészet, I. évf. 1. szám, 1951. szeptember, 2–4. o.

⁷ Az adatok forrása: Maácz László: Magyarországi hivatásos néptáncgyűttestek története megalakulásuktól 1962 decemberéig. A magyar táncmozgalom története II. Népművelési Intézet, Budapest, 1962.

⁸ Történetéről részletesen lásd: Mészöly Gábor: Honvéd Együttes 70. Művészet és történelem. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019.

⁹ Történetéről részletesen lásd: Péter Márta: Eleven történet. A Duna Művészegyüttes és elődegyüttesei. Duna Palota Nonprofit Kft., Budapest, 2013.

¹⁰ Gulyás László et al.: A Magyar Állami Népi Együttes. Corvina Kiadó, Budapest, 1974; Sebő Ferenc (szerk.): Hagyomány és korszerűség. A Magyar Állami Népi Együttes 50 éves. Hagyományok Háza, Budapest, 2003; Mihályi Gábor (szerk.): Időben. 60 éves a Magyar Állami Népi Együttes. Hagyományok Háza, Budapest, 2011.

¹¹ Maácz László: A Magyar Állami Népi Együttes tánckarának krónikája. In: Dienes Gedeon (szerk.): Tánc-tudományi Tanulmányok 1963–1964. Magyar Táncművészek Szövetsége Tudományos Bizottsága, Budapest, 1964. 57–75. o.

¹² A közzététel során a nyilvánvaló elírásokat, helyesírási és gépelési hibákat külön jelzés nélkül javítottam, néhány értelemezavaró szóhiányt [...] jelek között kiegészítettem, egyébként a dokumentumokat szövegűen közlöm. A közlemény a NKFIH K115676 számú kutatás keretében készült.

a Magyar Táncművészeti Egyetemen 2019 novemberében megrendezett tánc tudományi konferencián tartott előadásomban ismertettem.¹³

*

Az MDP Politikai Bizottsága (PB) 1950. június 29-én, Rákosi Mátyás főtitkár vezetésével ülést tartott. A jelenlévők a helyszínen értesültek arról, hogy a Révai József által jegyzett 4. napirend címe: „Javaslat állami népi együttes és állami balletiskola létesítésére” (sic!). Az előző napon szignált szöveg Állami Népi Együttesre vonatkozó része így szólt: „Javaslat a Titkárságnak. Kórus- és táncmozgalmunk jelentősége, a tömegekre gyakorolt hatása egyre nagyobb mértékben növekszik. Mutatta ezt a legutóbb lezajlott ifjúsági kultúrverseny¹⁴ is. A további fejlődés biztosítása érdekében szükséges egy állami népi együttes felállítása, ami alkalmas arra, hogy haladó ének- és tánc hagyományainkat megismertesse és utat mutasson ezeknek helyes feldolgozására, továbbfejlesztésére. Az együttes folyó évi költségei a következők: Beruházás (hangszerek, jelmezek, gyakorló ruhák, és helyiségtatarozás, illetőleg berendezés) 430.000,- Ft. Személyi kiadások (énekkar 60, zenekar 16, tánckar 30, művészeti vezetés, technikai személyzet és adminisztráció 11 fő) 600.000,- Ft.”¹⁵

Az indok és a terv egyszerűen hangzott, de önmagában kevés volt tárgyalási alapnak. Ezért a népművelési tárca már korábban bővebb, négy oldalas előterjesztést készített, amelyben részletesen megindokolta az együttes létrehozásának szükségességét. A PB elé terjesztett dokumentumban az alapítás ideológiai motivációin túl megnevezték a szovjet mintát – a Pjatnyickij együttest –, majd bemutatták az együttes tervezett személyi összetételét, munkarendjét és működési költségtervét (1. sz. dokumentum).¹⁶

Az írásbeli információk alapján a testület tagjai képet kaphattak a művészetpolitikai szándékról. Az előkészítésben azonban közrejátszott egy informális tényező is. Ma már közhírt, hogy az MDP legfelső vezetésében a negyvenes évek végétől kialakult ún. „négyes fogat” tagjai (Rákosi Mátyás, Gerő Ernő, Farkas Mihály, Révai József) a döntések előtt rendszerint külön egyeztettek. E nélkül semmilyen párt- és állami szervben nem született érdemi határozat. S hogy ez a valóságban hogyan működött, jól illusztrálja Révai kézzel írott feljegyzése, egy 8x13 cm-es papírlap, amelyet június 27-én, tehát az ülés előtt két nappal juttatott el Rákosihoz. Ebben azt javasolta, hogy a balettintézet és a népi együttes ügyét vigyék aznap a Titkárság, vagy másnap a PB elé. Tehát a döntés előtt egy nappal még az sem volt biztos, hogy az ügy melyik pártszerv elé kerül. Révai közölte, hogy az Országos Tervhivatal, illetve a Népgazdasági Tanács a Titkárság döntése nélkül nem biztosítja a szükséges pótlólagos forrásokat. Ami a helyiségeket illeti, azt javasolta, hogy népi együttes a felosztott budapesti szabadkőműves nagypáholy VI.

¹³ Bolvári-Takács Gábor: Adatok a Magyar Állami Népi Együttes alapításának történetéhez (1950–1951). In: Lanszki Anita (szerk.): Tánc és kulturális örökség. VII. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen. Budapest, 2019. november 15–16. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 49–54. o.

¹⁴ Kultúrverseny: a szocialista munkaverseny mintájára, szovjet példa alapján létrehozott kulturális tömegmozgalom. Vö: Losonczy Ágnes: Zene – ifjúság – mozgalom. Zeneműkiadó, Budapest, 1974. 155–167. o.

¹⁵ MNL OL M-KS 276.f. 53.cs. 56.öe. 58. lap, 1772/1950. szám. Ezen az ülésen hagyták jóvá az Állami Balett Intézet létrehozását is.

¹⁶ MNL OL M-KS 276.f. 53.cs. 56.öe. 53–56. lap.

Podmaniczky u. 45. szám alatti épületében kapjon helyet. „Támogasd!” – kérte Révai (2. sz. dokumentum).¹⁷

Rákosi végül a Politikai Bizottság napirendjére vette föl a kérdést, de feltételezhető, hogy a megjelentek többsége csak ott hallott először a dologról. A testület jóváhagyta Révai javaslatát, s ezzel megnyílt az út az ÁNE létrehozásához. A Népművelési Minisztérium Pártkollégiuma (azaz legfelső művelődéspolitikai döntéshozó fóruma) 1950. július 11-én, 3. napirendi pontként tárgyalta az „Állami Népi Ének- és Táncegyüttes szervezése” című dokumentumot, elnökölt Révai József, az előadó Csillag Miklós művészeti főosztályvezető volt. Írásbeli előterjesztés nem maradt fenn, de bizonyosra vehető, hogy a két héttel korábbi MDP politikai bizottsági anyagot tárgyalták (amelyben volt is utalás a kollégiumra). A jegyzőkönyv szerint: „1. A kollégium a javaslat elvi részét nem tárgyalja és abban döntéseket nem hoz. Számos kérdés van, amit a Népi Együttesnek ki kell kísérletezni és csak utána tudunk állást foglalni. 2. A Népi Együttes költségvetését Nemes [Dezső] és Cseterki [Lajos] elvtársak vizsgálják át és a póthitel kérdést sürgősen le kell tárgyalni a Pénzügyminisztériummal. 3. A Kollégium hozzájárul, hogy a koreográfus és az énekkari karnagy fizetését 1900,- Ft-ra emeljék fel.”¹⁸

A Pártkollégium 1950. augusztus 4-ei ülésén tüzték napirendre a Népművelési Minisztérium 1950. július 1-től december 31-ig esedékes munkatervét, amelyben augusztus 31-ei határidővel a Művészeti Főosztály feladatául szabták az „Állami Ének- és Táncegyüttes” megszervezését és munkájának beindítását.¹⁹ Az ennek alapján, 1950 nyarán, Rábai Miklós vezetésével lezajlott országos táncos tehetségkutatóról és tagtoborzásról szemléletes képet ad Léka Géza, aki több száz magánlevél közzétételével és kommentálásával kíséri végig családjának 1950 és 1980 közötti három évtizedét, mintegy „alulnézetben” mutatva be az ÁNE megalakulásának, indulásának és külföldi fellépéseinek történetét, hiszen szülei – Léka Géza vasúti segéd tiszt és az osztályidegennek minősülő Kacsóh Klára – az együttes alapító táncosai voltak.²⁰

Az ÁNE tehát 1950. szeptember elején megkezdte munkáját. 1982-ben a *Táncművészet* folyóiratban Vojnich Iván, az együttes alapító tagja közreadta az ÁNE tánckarának 1950. szeptember 4-ei társulati névsorát, valamint Rábai Miklós művészeti vezető szeptember 6-án elhangzott „székfoglaló” beszédét (3. sz. dokumentum).²¹

A Magyar Táncszövetség lapja, a *Táncoló Nép*, 1950 végén az alábbi rövidhírt tette közzé: „Megalakult a Magyar Állami Népi Együttes. A megalakulás egybeesik a Népművészeti Intézet²² megszervezésével. Az Állami Népi Együttesnek három tagozata van: Népi

¹⁷ MNL OL M-KS 276.f. 53.cs. 56.öe. 57. lap. A dokumentumot magyarító jegyzetekkel ellátva első ízben közzétettem: Bolvári-Takács Gábor: Az Állami Balett Intézet létrehozásának politikai körülményei = Kritika, 29. évf. 8. szám, 2000. augusztus, 26–28. o.

¹⁸ MNL OL XIX-I-3-n 2. doboz. A koreográfus Rábai Miklós és az énekkari karnagy Csenki Imre eredetileg 1600,- Ft-os fizetéssel szerepelt a javaslatban, az igazgatói bért kategória 2000,- Ft volt. Gulyás László zene-kari karnagy 1500,- Ft-os fizetésén nem változtattak.

¹⁹ MNL OL XIX-I-3-n 2. doboz.

²⁰ Léka Géza: Árva ragyogás. Rendhagyó családi történet. Hittel Könyvműhely, Budapest, 2016.

²¹ Vojnich Iván: Ismerős vagy ismeretlen program? = Táncművészet, VII. évf. 3. szám, 1982. március, 32–34. o.

²² A 9/1951. (I.6.) M.T. sz. rendelettel létrehozott Népművészeti Intézetről van szó.

*Táncgyűttes, Népi Énekkar és Népi Zenekar. A Népi Táncgyűttes magvát a DISZ együttes²³ adja, de természetesen az új együttes létszáma lényegesen nagyobb. A Népi Táncgyűttes vezetője Rábai Miklós.*²⁴ Ezt követően az 1951. március végi alapító kormányrendelet megjelenéséig a minisztériumi kollégium napirendjén a társulat ügye nem szerepelt, hacsak nem számítjuk az 1951. január 4-ei ülésen Ortutay Zsuzsa előterjesztésében megtárgyalt „Jelentés népi táncművészeinkről” című dokumentumot.²⁵

Révai József csak hónapok múlva, 1951. március 28-án nyújtotta be előterjesztését a kormánynak „Rendelettervezet Állami Népi Együttes létesítéséről” tárgymegjelöléssel (4. sz. dokumentum).²⁶ Az előterjesztés azonnali, „napirenden kívül” jelzetű megtárgyalására a Minisztertanács soron következő, 1951. március 30-ai ülésén került sor. A jogszabálytervezetéhez csupán a Tervhivatal elnöke tett apró észrevételt: javasolta, hogy a rendelet 3.§-át egyszerűbben fogalmazzák meg. Egyébként a szöveget vita nélkül elfogadták.²⁷ Az Állami Népi Együttes létesítéséről szóló 79/1951. (III. 31.) M. T. számú rendelet 1951. március 31-én jelent meg a *Magyar Közlönyben*, mintegy legalizálva az akkor már bő fél éve működő intézményt (5. sz. dokumentum).²⁸

Nem vagyunk könnyű helyzetben, ha a jogszabályt értelmezni kívánjuk. A jogállami logika ugyanis jelen esetben csődöt mond. A rendelet formálisan konstitutív jellegű, de valójában mégsem az, mert az intézmény 1950 szeptemberétől működött. Akkor talán legitimációs funkcióval bírt? Ez sem igaz, mert létesítését a párt döntése legitimálta, a népművelési miniszter pedig ennek alapján a tevékenységét ténylegesen beindította. Valójában az „alapító” rendeletnek nem alapító, hanem jogállást megerősítő funkciója volt: felsőbb szintre emelte a közvetlen felügyeletet, mert azáltal, hogy a dokumentumot minisztertanács bocsátotta ki, az intézmény átszervezésére vagy megszüntetésére vonatkozó hatáskört – vagyis az intézmény „védeltségi szintjét” – magasabb szintre helyezte.

Az ÁNE bemutatkozására az Operaházban, 1951. április 3-án, a felszabadulási ünnepség előestéjének protokoll-előadásán került sor. A kormánydöntést nyilvánvalóan sürgette a küszöbön álló előadás. A programban az együttes 40 táncosa, 75 énekeese és 29 zenésze állt színpadra, a gálaesten a Mojszejev-együttes is fellépett. Minderről a *Szabad Nép* című központi napilap április 10-ei számában jelent meg méltató kritika (6. sz. dokumentum).²⁹

Bár az 1950. júniusi politikai bizottsági előterjesztésben az ÁNE létrehozásához a Pjatyickij Együttest határozták meg példaként, Rábai Miklós utóbb mégis a Mojszejev Együttest tekintette követendőnek, amit alátámaszt néhány héttel később közzétett cikke (7. sz. dokumentum).³⁰

²³ DISZ: Dolgozó Ifjúság Szövetsége, 1950–56 között a Magyar Dolgozók Pártja ifjúsági szervezete. A DISZ vette át az addigi MEFESZ együttes fenntartását.

²⁴ Táncmozgalom hírei = Táncoló Nép, [II. évf. 4. szám] 1950. október–december, 16. o.

²⁵ MNL OL XIX-I-3-n 2. doboz.

²⁶ MNL OL XIX-A-83-a-378/22-1951. 1011-5-62/1951.Eln.a. számú irat.

²⁷ MNL OL XIX-A-83-a-378/22-1951.

²⁸ 79/1951. (III.31.) M.T. számú rendelet az Állami Népi Együttes létesítéséről = Magyar Közlöny, 1951. 51–54. szám, 1951. március 31. 214. o.

²⁹ H. Gy.: Az Állami Népi Együttes nagysikerű bemutatkozása = Szabad Nép, IX. évf. 83. szám, 1951. április 10. 6. o.

³⁰ Rábai Miklós: Tanuljunk Mojszejev művészetéből! Az Állami Népi Együttes fejlődésének néhány kérdése = Művészeti Dolgozók Lapja, II. évf. 4. szám, 1951. április 28. 4. o.

Az Együttes működésének kérdései rövid időn belül kétszer kerültek napirendre a Népművelési Minisztérium kollégiumában. Az 1951. október 2-ai ülésen Révai József elnöke alatt megvitatták „Az Állami Népi Együttes egy éves munkája” című, 10 oldalas dokumentumot, Csillag Miklós főosztályvezető előterjesztésében (8. sz. dokumentum).³¹ A kollégium a társulat addigi erőfeszítéseit összességében pozitívan értékelte (9. sz. dokumentum).³²

1953. február 3-án ismét napirendre került a téma, ekkor azonban már fordított előjellel. A vita alapját a „Jelentés az Állami Népi Együttes eddigi munkájáról és a II. műsor előkészületeiről” című, Csillag Miklós által jegyzett, 14 oldal terjedelmű előterjesztés képezte (10. sz. dokumentum).³³ A jegyzőkönyv szerint az irat Révai József általi értékelése ezekkel a szavakkal kezdődött: „Természetesen pánikra nincsen ok, de a helyzet nem rózsás.” Az ÁNE ekkortájt súlyos vezetési válsággal és műsorpolitikai problémákkal küszködött, ezért a tárca bírálatot gyakorolt és határidőket szabott (11. sz. dokumentum).³⁴ A folyamat következő – forrásközleményünk szempontjából utolsó – állomását az Erkel Színházban 1953. április 4-én bemutatott második műsor jelentette, amelyről a *Táncművészet* folyóirat májusi számában jelent meg kritika (12. sz. dokumentum).³⁵

Végezetül ismételen felhívom a figyelmet Révai József személyére. Azon kommunista pártvezetők közé tartozott, akiknek nem okozott gondot az értelmiségi vita vállalása, de a döntések kíméletlen végrehajtása sem. Különösen az 1953-as kollégiumi ülés jegyzőkönyve tanúsítja, hogy e magas elméleti felkészültségű, logikai készséggel rendelkező, nagy munkabírású politikai rideg stílusú, diktatórikus hajlamú, a kommunista dogmákhoz végsőkig ragaszkodó ember volt, aki tüzzel-vassal végigvitte, amit elhatározott – jelen esetben az Állami Népi Együttes működési feltételeinek biztosítását.

A közzétett dokumentumok fontos adalékokkal szolgálnak az Állami Népi Együttes alapításának és 1950–1953 közötti történetének megismeréséhez. A szövegekben szereplő tények és folyamatok elemzését mindazonáltal nem tekintettem feladatommak, mert erre szélesebb körű, szintetizáló igényű feldolgozás keretében van mód.

³¹ MNL OL XIX-I-3-n 3. doboz.

³² MNL OL XIX-I-3-n 3. doboz.

³³ MNL OL XIX-I-3-n 4. doboz.

³⁴ MNL OL XIX-I-3-n 4. doboz.

³⁵ Csizmadia György: Az Állami Népi Együttes új táncműsora = Táncművészet, III. évf. 5. szám, 1953. május, 148–152. o.

II. Dokumentumok

1. sz. dokumentum

Javaslat Állami Népi Együttes szervezésére

Napirendi előterjesztés az MDP Politikai Bizottsága 1950. június 29-ei ülésére³⁶

Népünk egyre hatalmasabb tömegei kapcsolódnak be a kulturális munkába. Kórus- és táncmozgalmunk különösen nagy vonzerőt gyakorol a tömegekre. Láttuk ezt a most lezajló kultúrversenyeken is. Ez a tény megnöveli felelősségünket és azt a feladatot rója ránk, hogy a kórus- és táncművészetet fokozottabban állítsuk a szocialista nevelés szolgálatába és ennek megfelelően fejlesszük.

Szocialista kórus- és tánckultúránk fejlesztésének egyik döntő feltétele, hogy haladó hagyományainkra építsük. Hagyományainkat eddig hol népi romantikus szemlélettel használták fel, amely az eredeti forma megváltoztatását bűnnek tekintette, hol pedig teljesen elhanyagolták és a nemzeti hagyományok felhasználása nélkül akarták az új kultúrát építeni. Ennek következtében mind tánc-, mind kóruskultúránk gyakran formalizmusba csapott, fejlődését hol a népi romantika, hol a proletkult³⁷ megnyilvánulása akadályozta.

Népi tánckultúránk fejlődését nehezítette a megfelelő zenekíséret hiánya, a tánczene feldolgozásának és a népi zenekar kérdéseinek tisztázatlansága is.

Kulturális fejlődésünkben a kórus- és táncművészet vonalán eljutottunk oda, hogy feltétlenül szükségessé válik egy példaadó Állami Népi Együttes felállítása, amely megismerteti népünket haladó ének-, tánc- és népi játékhagyományainkkal és utat mutat ezek helyes feldolgozására.

Állami Népi Együttesünk felállításánál a Pjatnyickij együttes példáját tartjuk szem előtt, mint ahogy a helyes út keresésében eddig is minden esetben a szovjet példa segített. A Pjatnyickij Együttes magyarországi szereplése megmutatta, hogy mennyire hat a jó példa. Egyre-másra érkeznek hozzánk hasonló magyar együttesek tervei. Ezekből azonban gyakran az látszik, hogy mozgalmunk hajlik a példa mechanikus értelmezésére.

Helyesen akkor alkalmazzuk a szovjet példát, ha az együttes szervezését és feladatait a mi viszonyaink szabják meg.

Az Állami Népi Együttes feladata tehát népi hagyományaink bemutatása és továbbfejlesztése azon az úton, hogy ez a szocialista kórus- és tánckultúránk megteremtéséhez vezessen. Műsora ennek megfelelően az eredeti táncok és dalok bemutatásából áll, hogy ennek nyomán felmérhessük népi hagyományaink gazdagságát. Műsorának másik része az eredeti táncok és dalok új tartalmú feldolgozása és továbbfejlesztése. Harmadik része pedig új alkotások bemutatása.

³⁶ Lelőhely: lásd a 17. számú jegyzetnél.

³⁷ Proletkult (a „proletárkultúra” kifejezésből): a húszas évek kulturális tömegmozgalma a Szovjetunióban; később a marxizmus-leninizmussal szemben álló ideológiának minősítették. Vö: V. V. Gorbunov: Lenin és a Proletkult. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976.

Tömegdalaink közül még a jók is általában nem népi jellegűek. Vagy egészen eltávolodnak a népdaltól vagy (ritkább esetben) egyszerűen másolják azokat. Az Együttes feladatai közé tartozik az is, hogy a sajátos magyar tömeg- és mozgalmi dal kialakításához segítséget nyújtson.

Az Együttesen belül a zenekarnak az első időben csak kísérő szerepet szánunk. A népi zenekar kérdésében ugyanis még nem sikerült határozott álláspontot kialakítani. Ezt a problémát most tanulmányozzuk és több helyen kísérlet is folyik (pl. Vasas kórusban, Rákosi Mátyás Művekben,³⁸ Szegeden, Debrecenben). Ezeknek a kísérleteknek eredményeit is figyelembe fogjuk venni az önálló zenekar kialakításánál. A zenekar törzsének összeállításánál alapul a cigányzenekar összetételét vesszük, amely erre a célra általános vélemény szerint a legmegfelelőbbnek látszik. Ezt fogjuk néhány népi hangszerral kiegészíteni.

Az Együttes az eléje tűzött feladatokat csak akkor teljesítheti, ha munkájához segítségül hívja legkiválóbb zeneszerzőinket, költőinket, koreográfusokat és a néprajztudósokat, akik a hagyományok felkutatásával, továbbfejlesztésével és formálásával segítik az Együttest a helyes úton.

Az Együttes munkájának egyik legfontosabb előfeltétele, hogy a tömegekkel a szoros kapcsolatot megtartsa, káderei ne szakadjanak el a dolgozóktól, hogy a néptől kapott művészet továbbfejlesztésével a népet szolgálja. Reprezentatív bemutatókon kívül szoros kapcsolatot kell tartania a mozgalom együtteseivel, el kell vállalnia azok védnökségét, tanácsaival támogatnia kell munkájukat.

Az Együttes tánckarának magvát a volt MEFESZ csoport³⁹ fogja képezni, amelynek táncosai mind táncművészek, mind pedig szociális származás szempontjából erre alkalmasak. Kiegészítésként, ugyanúgy, mint ahogy az énekkar megszervezésénél, a most lezajlott ifjúsági kultúrverseny kapcsán végzett tehetségkutatás eredményeit fogjuk felhasználni. Ilyen módon az Együttes jó összetétele már előre biztosítottak mondható. Célunk az, hogy a tagság zöme az üzemi ifjúság köréből kerüljön. (*sic!*)

Az együttes 60 tagú énekkarral, 16 tagú zenekarral, és a tehetségkutatás eredményeihez mérten minimum 24 tagú, maximum 30 tagú tánckarral indul. A taglétszámot 1951. április 30-ig az énekkarnál 75, a zenekarnál 25, a tánckarnál 40 főre, összesen 140 főre emeljük.

Az együttes vezetői:

1 felelős vezető: politikai vezető, felelős az egész együttes munkájáért, ellátja az együttes felének politikai oktatását.

1 zenei felelős: énekkari karnagy, felelős az énekkar munkájáért, oktatja a tánckart énekre és ellátja a melléktanszakot.

1 tánccfelelős: koreográfus, felelős a tánckar munkájáért, oktatja az énekkart táncre és ellátja a melléktanszakot.

³⁸ Rákosi Mátyás Művek: a Csepel Vas- és Fémművek akkori elnevezése.

³⁹ MEFESZ: Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetsége (1945–48), Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szervezete (1948–50). Az általa fenntartott táncegyüttesről van szó, amelyet Rábai Miklós vezetett.

A vezetőséghez tartozik továbbá:

1 politikai előadó: ellátja az együttes felének politikai oktatását heti 18 órában, tehát nem főfoglalkozású tagja az együttesnek.

1 zenekari karnagy: oktatja a zenekart és az énekkari karnaggal karöltve feldolgozásokat is készít.

1 asszisztens: oktatja a tánckar egy részét.

1 balletmester: (*sic!*) a tánckar ballet-tréningjét (*sic!*) látja el napi egy órában, így nem lesz főfoglalkozású tagja az együttes oktatókarának.

1 zongora-kísérő: napi 5 órát dolgozik, főleg a tánckar mellett s ezen kívül ellátja a szolfézs órákat heti 12 órában.

A művészeti vezetők mellett még szükség van egy szervezőre, aki a gazdasági ügyek mellett az Együttes vidéki útjait készíti elő, a levelezést intézi, stb.

2 technikai segéderő, akik a ruhatárt kezelik, a ruhák rendbentartásáról gondoskodnak, a vidéki útnál a szállásoknál segédkeznek, stb.

Az Együttes napi 8 órát dolgozik. Mindhárom csoport 3 óra gyakorlati munkáján és próbáján kívül, napi 5 órát elméleti és politikai képzéssel tölt. A gyakorlati órái száma a szükséglet szerint növekedhet.

Az Együttes tagjait az ifjúsági kultúrversenyeken feltűnt tehetségekből, többségét az üzemek ifjúságából vesszük.

Az Együttesnek 6 nagy teremre van szüksége minimálisan.

Határidők: Az Együttest a kollégium⁴⁰ döntésétől számított 1 hónapon belül megszervezzük s biztosítjuk az elhelyezéséhez szükséges helyiségeket.

Arra, hogy az Együttes az első teljes estét betöltő műsorát megrendezhesse, az indulástól számított 6 hónapra van szükség. Az Együttes 1951- ben kb. 120 előadást fog tartani, ebből 40-et vidéken, 60-at üzemben és 20-at Budapesten.

Személyi javaslatok:

Politikai vezető: ⁴¹

Koreográfus: Rábai Miklós

Énekkari karnagy: Csenki Imre

Zenekari karnagy: Gulyás László

Az Együttes költségvetése:

Személyi kiadások	havi	póthitel 1950	költségvetés 1951
1 felelős vezető	2.000,- Ft	A fejlesztés során 1950. IV. hó 30-ig 140 főre emeljük a taglétszámot. Így V-XII. hónapokban havonta 38.889,20 Ft az emelkedés az 1950. év havi összegeihez képest. Az I-IV. hónapban a fenti, havi összeg felét vesszük. 388.892,- Ft.	
1 koreográfus, táncfelelős	1.600,- Ft		
1 énekkari karnagy, zenei táncfelelős	1.600,- Ft		
1 zenekari karnagy	1.500,- Ft		
1 asszisztens	1.400,- Ft		
1 balletmester	1.000,- Ft		
1 politikai előadó	600,- Ft		
1 zongorakísérő (korrepetitor)	1.000,- Ft		
1 szervező	1.000,- Ft		
2 technikai segéderő á 800	1.600,- Ft		
106 fő fizetése á 860.- Ft.	91.160,- Ft		
	104.460,- Ft		
33% OTI adók ⁴²	34.471,80 Ft		
	138.931,80 Ft		833.590,80 Ft

⁴⁰ Értsd: a Népművelési Minisztérium pártkollégiuma.

⁴¹ Politikai vezető = igazgató. A dokumentumban e helyütt személynév nem szerepel. Az ÁNE első igazgatója Szöllösi Gyula lett.

⁴² OTI: Országos Társadalombiztosítási Intézet.

Személyi kiadások	póthitel 1950	költségvetés 1951
Áthozat:	833.590,80 Ft	1.667.181,60 Ft
Az Együttes zeneszerzőket, költőket is foglalkoztat. Erre beállítjuk a következő összeget.		
Művek íratására	5.000,- Ft	10.000,- Ft
Hangszerelés	4.000,- Ft	8.000,- Ft
Másolás	1.900,- Ft	5.000,- Ft
12 vidéki szereplés költségei 1951-ben (kb. 40 előadás)		
150 fő útiköltsége 25% kedvezmény esetén á 30,- Ft		54.000,- Ft
150 fő elszállásolása á 25,- Ft		44.200,- Ft
150 fő ellátás hozzájárulása 2 napra (reggeli 4,- Ft, ebéd 10,- Ft, vacsora 10,- Ft)		43.200,- Ft
<u>Dologi kiadások:</u>		
Ezt az összeget a Bartók Béla Szövetség ⁴³ dologi kiadásaihoz viszonyítva a minimális 6 teremhez arányosítva állapítottuk meg, így ez csak hozzávetőleges arányszám.	22.993,50 Ft	48.247,- Ft
	867.484,30 Ft	2.268.720,60 Ft
Hangversenyből származó bevételek		
60 üzemi hangverseny á 800,- Ft.		48.000,- Ft
20 budapesti szabadhangverseny á 1.500,-Ft.		30.000,- Ft
40 vidéki hangverseny á 700,- Ft.		28.000,- Ft
		106.000, - Ft

⁴³ Bartók Béla Szövetség: az amatőr kórusmozgalom csúcsszerve 1948–50 között.

2. sz. dokumentum

Révai József saját kezű feljegyzése Rákosi Mátyáshoz az MDP Politikai Bizottsága 1950. június 29-ei ülésére⁴⁴

Rákosi elvtársnak!

A mellékelt javaslatot vigyük ma a Titkárság, vagy holnap a Polit. Bizottság elé, hogy döntse el pro vagy contra. En a pro mellett vagyok. A Tervhivatal, illetőleg Népgazd. Tanács⁴⁵ a Titkárság döntése nélkül nem járulnak hozzá a kért póthitelhez.

Ami a helyiségeket illeti: a balletiskolának (sic!) nem kell új ház, az Orsz. Sporthivatal egyik házába menne (régén zeneiskola volt): Hegyivel⁴⁶ megbeszéltem.

A népi együttes⁴⁷ + Népi Művészetek Háza⁴⁸ + a Bartók Béla⁴⁹ és a Táncszövetség⁵⁰ számára javaslom a Szabadkőműveseket.⁵¹ Mind befér oda és így a szövetségek eddigi helyiségei fel is szabadulnának. Támogasd!

VI./27. Révai

3. sz. dokumentum

Ismerős vagy ismeretlen program?

Vojnich Iván visszaemlékezése az Állami Népi Együttes megalakulására, 1982.⁵²

A *Táncművészet* múlt novemberi számában többek közt arra tettünk ígéretet, hogy önismeretünk szolgálatában a felszabadulás utáni magyar tánc történet emlékeit, dokumentumait is megismertetjük az olvasóinkkal. Lapunk említett száma még el sem hagyta a nyomdát, amikor szerkesztőségi postánk értékes küldeményvel gyarapodott: Vojnich Iván, az Állami Népi Együttes alapító tagja, egykori kiváló táncosa megküldte az alapításkor munkába álló tánckar névsorát, az első társulati ülésről pedig Rábai Miklós programadó előadásának szövegét. Nem szabályos jegyzőkönyvet, inkább emlékeztető kivonatot, melyről kísérő levelében Vojnich Iván így ír: „Miklós bá beszéde ha nem is ez volt szóról szóra, de én *ott, akkor, a helyszínen szóról szóra* ezt jegyeztem fel. Az ott vázolt

⁴⁴ Lelőhely: lásd a 18. számú jegyzetnél.

⁴⁵ A Népgazdasági Tanács 1949–52 között a kormány legfőbb gazdaságirányítási szerve, elnöke Gerő Ernő volt.

⁴⁶ Hegyi Gyula sportvezető, 1948–51 között az Országos Sporthivatal, majd 1962-ig a jogutód intézmények elnöke.

⁴⁷ Az Állami Népi Együttesről van szó.

⁴⁸ Lásd a 22. sz. jegyzetet.

⁴⁹ Lásd a 43. sz. jegyzetet.

⁵⁰ Az 1948–50 között működött Magyar Táncszövetségről van szó.

⁵¹ Az 1950-ben feloszlott szabadkőműves Magyarországi Symbolikus Nagypáholy Podmaniczky utcai székházáról van szó. Vö: Csordás Lajos: Az elrekvirált páholyház története = Népszabadság, LVIII. évf. 93. szám, 2000. április 20. Budapest melléklet, 36. o.

⁵² Lelőhely: lásd a 22. számú jegyzetnél.

filozófia és program még harminc év után is (s hogyha ezt *szórol szóra* betartanák), tökéletesen feloldhatná a társulaton belüli problémaköteget!...”

Az utóbbi célzás indokolja, hogy miért adjuk közre ezt a dokumentumot: az elmúlt öt évben az Állami Együttes létéről, rendeltetéséről elég sok ellentmondó vélekedés látott napvilágot, s e vélekedések keresztútjában – nem hangsúlyozhatjuk eléggé – sokaknak fogalmuk sem volt az együttes munkát megalapozó elvi célkitűzésekről, mások csupán hallomásos részismeretekre támaszkodtak, s ami a legrosszabb: többen tudatosan megfeledeztek e ma sem elvetendő és megvetendő elvekről. Nem árt tehát felújítanunk ismereteinket, a hiteles szem- és fültanú segítségével.

Azok számára, akik irigylendő fiatalságuknál fogva nem mindenről tudhatnak, két kiegészítő felvilágosítással tartozunk. Az egyik, hogy a származásukkal is megjelölt táncosok listája világosan mutatja: az együttes a jelzett időben csakugyan a kezdet kezdetén tartott. Később, hosszú évek átlagában a táncosok létszáma 40-50 fő között mozgott; itt még az első verbuválás friss és kurta névsorát olvashatjuk. A társulat első, Podmaniczky (ma Rudas László) utcai színházáról pedig tudnivaló, hogy ez a különben rövid időre szóló színhely ugyanúgy hozzátartozik a hazai politikai és művelődéstörténethez, mint az ÁNE belső történetéhez. Az együttes ugyanis a röviddel azelőtt megszüntetett budapesti Szabadkőműves Páholy színházát kapta meg, s a táncosoknak előbb félre kellett rámolniuk a koporsókat, ijesztő és kevésbé ijesztő kellékeket, szimbolikus feliratokat, hogy hozzálassanak az Ecseri lakodalmas új, s azóta meglehetősen sikeres változatának kidolgozásához. És mellesleg vagy nem mellesleg szólva: egy időn át ide járt gyakorolni az akkortájt szilenciumra ítélt Molnár István is, maradék hűségeseivel. A ma is érződő személyi kijátszásokra utalva ismét nem árt emlékeznünk: nem Rábai volt Molnár akkori félreállításának kezdeményezője, éppen nem, ellenben épp ő adott alkalmi menedéket annak a méltatlan helyzetre ítélt művészeknek, akitől tánc- és életszemléletében olyannyira különbözött.

A közreadott dokumentumhoz egyébiránt nincs szükség „meleg ajánló sorokra”. A szöveg önmagáért beszél: felismerhetjük benne az akkor huszonkilenc éves Rábai mélyseges politikai és – hadd húzzuk mégis külön alá – szakmai elkötelezettségét, a népművészet odaadó, tennivágyástól fűtött szeretetét. Felismerhetünk olyan elsőrendű feladatvállalásokat is, melyeket negyed század múltán nemegyszer szerettek volna elhallgatni programjából, kitagadni életművéből. Ha pedig az olvasó derűsen vagy idegenkedve fogadná a szövegben előforduló, s ma már sajátos csengésű fordulatokat, ne feledjük, hogy három évtized múltán a dokumentum szövege épp e fordulatokkal együtt hiteles. Lássuk tehát. – *M[ácz]. L[ászló].*

Az ÁNE táncosai 1950. szeptember 4-én

Művészeti vezető: Rábai Miklós, asszisztens: Albert Éva.

Tagok: Hanga Sándor (Kecskemét), Katona György (Pétfürdő), Lengyelfi Miklós (Csurgó), Léka Géza (Ózd), Náfrádi László (Csanádapáca), Nép László (Budapest), Ószer Imre (Pécs), Póti Pál (?), Sík Ferenc (Békéscsaba), Szépfalvi Zoltán (Ózd), Szigeti Károly

(Pécs), Tarczy László (Székesfehérvár), Várady Gyula (Bp.), Vojnich Iván (Bcsaba), illetve Bori Júlia (Monor), Dési Rozália (Szeged), Franciszki Valéria (Bcsaba), Horváth Saródi Teréz (Sopron), Jancsó Katalin (Bp.), Kacsóh Klári (Bp.), Oláh Ilona (Bp.), Oláh Etel (Bp.), Peters Alice (Esztergom), Rataj Gabriella (Bcsaba), Ripka Ilona (Kaposvár), Somos Ibolya (Bp.), Szobek Márta (Bcsaba), Varga Erzsébet (Ózd), Zahorán Ilona (Bcsaba).

Rábai Miklós „székfoglaló” előadása

1950. szeptember 6-án, a Podmaniczky utcai színházban

I. Az új élet, melyet a Szovjetunió Vörös Hadserege hozott el a magyar népnek, amikor 1945-ben felszabadította hazánkat a fasiszta elnyomás alól, döntően megváltoztatta társadalmunk fejlődésének irányát és megnyitotta a népmilliók előtt a jövő kapuit. A kultúra, az úri osztály privilégiuma a dolgozók közkincsévé vált! Megtanultuk: aki a kultúrát építi, a szocializmust építi!

Ha összehasonlítjuk azt a munkát, amelyet a felszabadulástól a fordulat évéig, vagyis 1947-ig a kultúra területén végeztünk, azzal a hatalmas munkával, amelyet ugyanezen idő alatt politikai és gazdasági téren végeztünk, nem csekély elmaradást tapasztalunk. 1947 után azonban a kulturális munka mind fokozottabb jelentőséget nyert. A Párt tanított meg bennünket arra, hogy a szocializmus építésében, az új embertípus megformálásában, a társadalmi tudat nevelésében a kultúra mily hatásos fegyver! Ekkor indultak harcra a népi kultúráért a régi és új harcosok, ekkor indult rohamos fejlődésnek a tömegkulturális mozgalom. Megkezdődött a kultúrforradalom!

II. A táncmozgalom ezekben az esztendőben széles mértékben kiterjedésesedett. A szovjet együttesek vendégszereplése és segítsége új erősödést jelentett egyre izmosodó táncmozgalmunknak: Elmaradás mutatkozott azonban a minőségi fejlődésben. Ha a tánc csoportok száma emelkedett is, művészi igényességük fejlődése elmaradt. A táncmozgalom színvonalatlan, egyszínű, egysíkú! Az útmutató csoportok száma igen kevés: a Honvéd Központi Művészegyüttes jóformán egyedül, társ nélkül áll – s feladatuk is más jellegű, mint a táncmozgalom fejlődésének szervezése, ösztökélése. Ezért vált szükségessé egy új hivatásos együttes létrehozása, ezért alakult meg az Állami Népi Együttes! Feladata:

1. Élénjáró, útmutató csoport legyen, követhető és követendő utat járjon be a táncmozgalom számára.

2. Olyan reprezentatív együttes legyen, amely a külföldi országokat is ismertesse meg az eredményekkel, amelyeket a kultúra terén elértünk. (Nagy taps.)

3. Szabadítsa ki táncmozgalmunkat az egyszínűség béklyóiból, segítse új és színes táncművelés kibontakozását, fejlessze a népi táncot sokszínű, változatos és a népet érdeklő nemzeti táncá.

4. Mind az ének, mind a zene, mind a népi játék terén alakítson ki új stílust, töltsen meg új tartalommal e három művészet formáit, kísérletezzen új formanyelv, új színpadi

lehetőségek kialakításával, a három művészeti ág eggyé való összekapcsolásával, teremtsen új magyar énekstílust stb. (*Hosszantartó taps.*)

III. Az Együttes fontos feladata: a dolgozók nevelése, művészi ízlésük, igényességük fejlesztése. Lelkesítse az Együttes hazánk dolgozóinak munkáját, segítse őket mindennapos termelő-szorgalmukban, fejezze ki azt az országépítő örömet, azt az alkotó lendületet, amely munkásosztályunk, dolgozó népünk legjobbjait hevíti: járuljon hozzá jobb, lelke-sebb, eredményesebb építő munkájukhoz!

Mutassuk be népünk legjobb, a hagyományok leghaladóbb, legértékesebb típusait – s ábrázoljunk rajtuk keresztül példamutató, nevelő emberi megnyilvánulásokat, jellemvonásokat, magatartást.

Mutassuk be új életünk hőseit, azokat az embertípusokat, melyek új életünk építése közben válnak hőökké!

IV. A vázolt feladatok teljesítéséhez hatalmas támogatást nyújt államunk és Pártunk, amikor is mind erkölcsi, mind pedig anyagi tekintetben biztosítja számunkra a munkánk elvégzéséhez szükséges feltételeket.

Ahhoz, hogy célunkat elérjük, komoly és alapos gyűjtőmunkát kell végeznünk. Ez a munka, mely tulajdonképpen művészi munkánk alapja, illetve feltétele, 1945 óta jóformán szünetelt vagy egy helyben topogott. Az egyes táncsoportok előtt a lehetőségek általában zárva vannak – ez pedig óriási hiba, mert magában rejti a táncok egyszínűségének gyökerét, illetve okát: ha ugyanis az anyagot harmad-negyedkézből vesszük át, akkor teljesen elvész a lényeg: a tartalom és a jelleg. Egészében, folyamatában, minden lényeges körülményével együtt kell a népi táncot szemlélnünk, úgy, mint a nép érzésvilágának, ősi művészetének egyik őszinte megnyilvánulását.

Ezek talaján kezdünk munkához, mégpedig a következő területeken:

1. *Népi feldolgozások.* Szvit-szerűen összefűzött „tájegységi” táncok, melyek tehát egy-egy etnikai egység motívum- és stílusköréhez kötődnek. Uralkodó jellemvonásuk a hangulat, az életkedv.

2. *Táncjátékok.* Uralkodó jellemvonásuk a kompozíción keresztülvonuló cselekmény, amelyen belül különböző embertípusok és magatartások jelentkeznek. Általában – de nem feltétlenül – egy nagyobb etnikai egységhez kötődnek.

3. *Programtáncok.* Azok a táncok, melyekben népünk haladó hagyományait fejlesztjük tovább, vagy pedig új életünk kiemelkedő megnyilvánulásait mutatjuk be. Határozott politikai mondanivalójuk van. Ezek a táncok már nem támaszkodnak szükségszerűen valamilyen meghatározott tájegység formanyelvére.

4. *Népi játékok – népi balettek.* Szabad kompozíciók, szabad koreográfiák, nagyobb lélegzetű táncdrámák stb. (Például a MEFESZ-együttes Ludas Matyi c. tánca.)

Meghatároztuk tehát az egyes lépcsőfokokat, megállapítottuk a követendő sorrendet:

- a) A gyűjtés mint állandó feladat;
- b) Tánc-szvitek készítése;

- c) Típus-ábrázolás;
- d) Tematikában új jellegű, azaz programtáncok;
- e) Népi jellegű balettművek.

Előttünk áll tehát ezeknek a feladatoknak a megoldása! Döntő mértékben a mi munkánktól függ, hogy elérjük kitűzött céljainkat, vagy valóra váltsuk közös terveinket. Amikor hozzákezdünk ehhez a munkához, ne feledjük: a művészet lényege a szív! *A művészethez forró szív kell – és hideg fej!*

Hogy valóban jó munkát végezzünk, annak két feltétele van:

- a tanulás, az állandó és céltudatos önképzés,
- a lelkesedés, a munka szeretete, a kollektív szellem és a közösségi élet őszinte vállalása!

Ehhez kívánok mindnyájunknak jó lendületet – és sok eredményt!

Beküldte: Vojnich Iván

4. sz. dokumentum

Rendelettervezet Állami Népi Együttes létesítéséről

Előterjesztés a minisztertanács 1951. március 30-ai ülésére⁵³

378/22.⁵⁴

Népművelési Minisztérium

Bpest, V., Báthory u.10.

1011-5-62/1951.Eln.a.

Előadó: dr. Batta János

Tárgy: Rendelettervezet Állami Népi Együttes létesítéséről.

Előzetesen kitérve: Pénzügyminisztériumban: Csincsek Imrével.

ELŐTERJESZTÉS A MINISZTERTANÁCSHOZ⁵⁵

I.

Kérem a minisztertanácsot, hogy az alábbi rendelettervezetet a következő indokolás alapján elfogadni és a Magyar Közlönyben történő kihirdetését elrendelni szíveskedjék.

II.

Népünk haladó hagyományainak ápolására, különösképpen pedig a népzene, népdal és népi táncok bemutatására, feldolgozására, illetve továbbfejlesztésére, a szocialista kórus, zenekari és tánckultúra megteremtése céljából Állami Népi Együttes létesítése vált szük-

⁵³ Lelőhely: lásd a 26. számú jegyzetnél.

⁵⁴ kézzel írt iktatószám

⁵⁵ A cím fölött színes bélyegzőlenyomat: „napirenden kívülről!”

ségessé. Az együttes feladata, hogy a dolgozók legszélesebb tömegei számára közkinccsé tegye a nép művészetét, megszerettesse azt a tömegekkel, s ezen keresztül támogassa népünk szocializmust építő lendületét, a békéért vívott harcát. Ugyancsak az együttes feladata az is, hogy népművészetünk eredményeit a baráti országok dolgozóival is megismertesse. Az együttes 1951. évi költségeinek fedezéséről a Népművelési Minisztérium költségvetésében gondoskodás történt.

III.

A Magyar Népköztársaság miniszter tanácsának ..... M.T. számú rendelete
Állami Népi Együttes létesítéséről.

1. §.

(1) A magyar kórus-, népi tánc- és népi zenekari kultúra fejlesztése, magas színvonalon való bemutatása és a tömegszervezeti kultúrcsoportoknak e téren való példamutatás céljából Állami Népi Együttest (továbbiakban: Együttes) kell szervezni.

(2) Az Együttes a népművelési miniszter felügyelete alatt álló önálló intézmény.

2. §.

Az Együttesnek énekkara, zenekara és tánckara van.

3. §.

(1) Az Együttes élén igazgató áll. Az Együttesnek két művészeti vezetője van, akik közül az egyik az ének- és zenekar, a másik pedig a tánckar munkáját irányítja. A zenekarnak külön vezetője van, aki az ének- és zenekar művészeti vezetőjének van alárendelve.

(2) Az igazgatót, a művészeti vezetőket, a zenekar vezetőjét, valamint az Együttes gazdasági vezetőjét a népművelési miniszter nevezi ki.

(3) Az Együttes egyéb gazdasági és adminisztratív alkalmazottait, valamint az Együttes művészi személyzetét – ez utóbbiakat felvételi vizsga alapján a népművelési miniszter jóváhagyásával – az igazgató alkalmazza.

4. §.

(1) Az Együttes részletes feladatkörét és szervezetét a népművelési miniszter állapítja meg.

(2) Az Együttes személyi és dologi költségeinek fedezéséről a Népművelési Minisztérium költségvetésében kell gondoskodni.

5. §.

A jelen rendelet végrehajtásáról a népművelési miniszter gondoskodik.

Budapest, 1951. március 28.

Révai József s.k.
népművelési miniszter

A kiadmány hitelül:

Dr. Gyórfi (?)⁵⁶

irodavezető

⁵⁶ nehezen olvasható saját kezű aláírás

5. sz. dokumentum

Az Állami Népi Együttes létesítéséről szóló kormányrendelet⁵⁷

79/1951. (III. 31.) M. T. számú rendelet Állami Népi Együttes létesítéséről.
(közigazgatási rendszám: 1.850.)

1. §.

(1) A magyar kórus-, népi tánc- és népi zenekari kultúra fejlesztése, magas színvonalon való bemutatása és a tömegszervezeti kultúrcsoportoknak e téren való példamutatás céljából Állami Népi Együttest (továbbiakban: Együttes) kell szervezni.

(2) Az Együttes a népművelési miniszter felügyelete alatt álló önálló intézmény.

2. §.

Az Együttesnek énekkara, zenekara és tánckara van.

3. §.

(1) Az Együttes élén igazgató áll. Az igazgatót, valamint az Együttes művészeti és gazdasági vezetőit a népművelési miniszter nevezi ki; ugyanő állapítja meg az Együttes vezetőinek számát és hatáskörét.

(2) Az Együttes művészi személyzetét, valamint gazdasági és adminisztratív alkalmazottait – a művészi személyzetet a népművelési miniszter jóváhagyásával – az igazgató alkalmazza.

4. §.

(1) Az Együttes részletes feladatkörét és szervezetét a népművelési miniszter állapítja meg. (2) Az Együttes személyi és dologi költségeinek fedezéséről, a népművelési minisztérium költségvetésében kell gondoskodni.

5. §.

A jelen rendelet végrehajtásáról a népművelési miniszter gondoskodik.

6. sz. dokumentum

Az Állami Népi Együttes első műsora

Kritika a *Szabad Nép* című napilapban⁵⁸

Az Állami Népi Együttes nagysikerű bemutatkozása

Felszabadulásunk ünnepén az Operaház díszelőadásán mutatkozott be a közönségnek a magyar Állami Népi Együttes. A 40 táncosból, 75 énekesből, 29 zenészből álló együttes számára nagy megtiszteltetés, hogy a felszabadulás ünnepén lépett először a magyar dolgozók elé. Olyan műsorban léptek fel, amelynek keretében az ittlévő szovjet vendégművészek is szerepeltek. Ezen az estén ismét felhangzott Barinova hegedűje, Petrovskaja

⁵⁷ Lelőhely: lásd a 28. számú jegyzetnél.

⁵⁸ Lelőhely: lásd a 29. számú jegyzetnél. Kiemelések az eredetiben.

zongorajátéka, Ivanov és Sumilova énekelt, Szergejev és Dugyinszkája táncolt és fellépett a világ egyik élenjáró népi együttese, a Mojszejev-együttes.

A budapesti kultúrhét sikere után a főváros dolgozóinak nagy várakozása, szeretete és bizakodása előzte meg az Állami Népi Együttes bemutatkozását. Milyen talajból nőtt ki, emelkedett fel ez az együttes? A most lezárult téli falusi kultúrverseny világosan megadja a feleletet erre a kérdésre. Szerinte az országban páratlan virágzásnak indult a népi művészet. A legeldugottabb falvakban is énekkarok és tánccsoportok alakulnak, dolgozó parasztok, öreg juhászok perdülnek tánra, 70 éves asszonyok tanítanak régi népdalokat a fiatalságnak. Ez a hatalmas megmozdulás, melyben négyezer csoport versengett egymással, nemcsak arányaiban volt példátlan, hanem jellegében is teljesen új, a múlttól gyökeresen különböző. A nép zenéjét, táncait láttuk viszont és úgy, ahogyan azokat a nép kialakította, megőrizte s ahogyan most új élete derűjével megtölti.

Ez az a talaj, amelyből az Állami Népi Együttes kinőtt. Első és legnagyobb érdeme, hogy hangjában, stílusában hű szülőanyjához, a néphez. A régi világban, Horthyék alatt is volt népviseletbe öltözött hivatásos együttes: a Gyöngyösbokréta. De a Gyöngyösbokrétára éppen az volt jellemző, hogy elszakadt a nép hangjától, hagyományától, az úri ízlés kiszolgálójává süllyedt. Meghamisítani a nép hangját: ez volt a Gyöngyösbokréta célja. Megszóltatni a nép hangját: ez az Állami Népi Együttes célja.

A népi kultúrának ezt a nagy felvirágzását a magyar nép szabad élete tette lehetővé. A szabadság levegője, a szocializmus érintése kellett ahhoz, hogy mindaz, ami a magyar tájak művészetében, népi hagyományaiban olyan jellegzetesen és gyönyörködtetően különböző, sokszínű és mégis olyan boldogítóan egyesítő, egyszerre eleven életet nyerjen. Minden falusi énekkar dalában, minden üzemi tánccsoport táncában ott lobog ez a szabadság. Ez gazdagítja a hangokat, ez frissíti a lépéseket. A szabadság lehelete kelti életre a feledésnek induló értékeket, ez ad új szint népdalnak, verbunkosnak, lakodalmas játéknak. Ez menti meg, amit Horthyék, amit még korábban a 67-es megalkuvók halálra ítélték. S ez a szabadság nemcsak abban nyilvánul meg, hogy ezerszámra *vannak* népi csoportok. Ez a szabadság nemcsak abból tükröződik, hogy feltárulnak a régi kincsek. Ez a szabadság benne él e csoportok stílusában, az előadás módjában is. Azt a nagyszerű bizakodást, életerőt, örömet, amit a hódoscsépányi lányok arca és éneke sugárzott, azt a szilaj erőt, büszke keménységet, amit a szalmárököritőiak tánca hirdetett, ez a szabadság élteti, edzi. Egyes merev, csüggeteg, nekibúsult formák feloldódnak, bizakodással és vidámsággal telnek meg: szabad életünk szépsége, derűje lüktet bennük. Az Állami Népi Együttes érdeme, hogy a maga frissességével, optimizmusával, erőteljességével méltó megszólaltatója egész népünk szabadságának.

Egyik legnagyobb hivatásos népi együttesünkre igen nagy feladatok várnak. Az a feladata, hogy a művészekkel együttműködve a népi művészet kincseit felkutassa, összegyűjtse, de ne álljon meg ennél. A népművészet anyagát alkotóan fejlessze tovább, emelje magasabb színvonalra, ötvözze össze a népi elemeket, a technikai kiforrottságot – a ma mondanivalójával, a hagyományokból kiindulva szólaltassa meg népünk mai érzéseit, örömeit, gondjait, harcait és győzelmeit. Feladata, hogy előadásmódjában a népi elő-

adásmódból, a népi stílusból induljon ki, őrizze meg annak üdeségét, közvetlenségét és mai életünk érzéseivel gazdagítva adja vissza a népnek, a tömegeknek.

Az Állami Népi Együttes sikeresen indult meg ezen az úton. A nyilvános előadás első ízben szereplő, a közönséggel most ismerkedő együttes gyorsan megtalálta a közvetlen kapcsolatot a nézőtérrel. Beavatta, részesévé tette a színpadi játéknak. Igaz, a nézőtérén élmunkások, sztahanovisták, a szövetkezetek kitüntetett parasztjai, népünk kiváló dolgozói ültek. Ugyanolyan emberek, mint akik a színpadon táncoltak, énekeltek, muzsikáltak. Mintha tulajdon tükörképében gyönyörködött volna a közönség. Ez tette olyan közvetlenné, meleggé, emlékezetessé az első találkozást. A kétharmadrészt munkás- és parasztszármazású fiatalból álló népi együttes szinte összegezve tárta elénk a falusi csoportok vidám színeit, egészséges törekvéseit, stílusgazdagságát s mindezt egységbe foglalva, még művészből, még meggyőzőbbben adta át műsorában.

Már a bemutatkozó szám, Kodály: „Forr a világ” című dala megpecsételte a sikert. Az énekkar pompás hanganyaga, fegyelmezettsége és technikai tudása ízelítőt adott az együttes felkészültségéből. Ennek a felkészültségnek volt egyébként tanúbizonysága az együttes főpróbáján a „Mátrai képek” egészen kiváló, gazdag szépségű előadása is. Ez a szám egyike a legnehezebb magyar kórusműveknek és az Állami Népi Együttes hibátlanul, rendkívül szépen oldotta meg. Ami mindennél hamarabb, szinte az első hangok után megragadja a hallgatót: az éneklés stílusa, a magyar népdaléneklésnek művészi megformálása. Üdén, könnyedén száll a hangjuk, szövegmondásuk világos, érthető. A harmadik-negyedik szám után nyilvánvaló, hogy nem ösztönösen, vagy szerencsésen bukkantak rá egy-egy dal éneklésénél a legmegfelelőbb hangra, hanem gondosan, tudatosan alakították ki egyes tájak énekmódjából a maguk éneklésstílusát. De a női énekkar szereplése megmutatott bizonyos veszélyeket is, amelyeket a fiatal együttesnek még le kell küzdenie. Két számukat, Bárdos: „Magos a rutafa” című dalát és Maszlov: „Kolhoz-dalát” karmester nélkül adták elő. Különösen a Bárdos-mű éneklésénél a „bravúr”, a kápráztatás felé tolódtak el s ezáltal éppen a népi stílus, az előadásmód népi jellege került veszélybe. Nem azt jelenti ez, hogy a magas technika és a népi stílus ellentmondanak egymásnak. Egyáltalán nem. De a *túlhajtott* technika rovására mehet a népi jellegnek.

Az együttes zenekara, ez a magatartásban, előadásmódban megnevesedett „cigányzenekar” színvonalasságával, felkészültségével, színpadra termettségével talán a legérettebb része az Állami Népi Együttesnek. Lajtha László „Széki muzsika” című gyűjtésének előadása magávalragadó élmény volt. A zenekar komoly eredménnyel alakítja ki a maga sajátos és a magyar népi zenét művészi fokon összegező stílusát. Képességeiket leginkább Farkas Ferenc „Régi magyar táncok” című művének előadása tette próbára. A főpróbától a bemutatóig ez is sokat gazdagodott fényben, lendületben.

A szebbnél szebb népviseletben pompázó, viharos, játékoskedvű táncgyüttessel valóban az új életre ébredt magyar falu derűje, életkedve áradt szét a színpadon. Az „Ecséri lakodalmas” előadása nemcsak a tánchrészleg „oroszlánkörmeit” mutatta meg, hanem a tánc, zene és ének kiváló egybehangozottságát is. Teljes és a valóságot híven ábrázoló ecséri lakodalmat láttunk a színpadon, amelynek – néhány különösen magával sodró percében – majdhogynem résztvevőivé váltunk. E tánc sok mozzanata, elsősorban a gazdagon,

bátran feltárt népi formák, a játékos fantáziával megalkotott és fegyelmezetten, pontosan eltáncolt alakzatok azt mutatják, hogy a táncrészleg is megtalálta a maga helyes útját.

Egy népi együttesnél a táncolás technikájának tökéletesítése az egyik legnagyobb feladat. Az együttes nagy munkát végzett az egyes táncelemek összegyűjtésével és feltárással, gazdag nyersanyaguk van, szép táncfigurákban és alakzatokban. Különösen az „Ecséri lakodalmas”-nál mutatták meg ezt. De a meglévő anyagot koreográfiai munkával tovább kell fejleszteniök. Az együttes bemutatkozásának estjén fellépett az Operában a Mojszejev-együttes is. Nem mérhetjük természetesen fiatal népi együttesünket ennek a csodálatos szovjet együttesnek kiforrott, megalapozott művészetéhez. De az Állami Népi Együttesnek a jövőt illetően állandóan szem előtt kell tartania a Mojszejev-együttes munkamódszereit, munkájának alapelveit s a későbbiek során egyre többet kell tanulniok a szovjet népi együttesek példájából. Nem szabad megállnunk a népművészet kincseinek feltárással és visszaadásával, magasabb egységbe kell foglalni a fellelt, felkutatott elemeket, komponáló készséggel, alakító munkával, ötletességgel fel kell venni a harcot az egyhangúság veszélye ellen és mindenféle erőszakolt, nyers politizálás nélkül egyre inkább meg kell tölteni a népi formát a szocializmus építésének tartalmával.

A táncegyüttes műsorában még hiányzik néha a táncokat felépítő s egyetlen mondanivaló szolgálatába állító dramaturgia, amely Mojszejevék minden egyes táncát valóságos és lélegzetelállító drámává, édes idillé, vagy kacagtató vígjátékká formálja. Ez a dramaturgiai – koreográfiai munka segít majd annak elérésében is, amit Mojszejev elvtárs így fogalmazott meg az Állami Népi Együttessel való találkozás alkalmából: „*Bátrabban fejezzék ki a táncos egyéniségét, egyes szereplők jellemzését, a hősök kiemelését a táncban. A néző ne csak 16 fiút és 16 lányt lásson a színpadon, de vegye észre a harcost, a szerelmespárt, a durcásat és így tovább. A jó jellemábrázolás gazdagítja a táncot.*” Bizonyos, hogy ha a koreográfia segítségére siet a táncosoknak, ezek a szépmozgású, tehetséges, lelkes fiatal táncosok legkedvesebb és a legmagasabb színvonalat nyújtó vendégei közé fognak számítani a haza minden színpadának. üzemének, szövetkezetének.

Az Állami Népi Együttes bemutatkozása komoly eseménye kulturális fejlődésünknek. Az együttes hangján keresztül a nép kap erősebb hangot művészetünkben, a népi hang válik mind fontosabb tényezőjévé a születő, szocialista magyar művészetnek. A mindhárom részlegről áradó frissesség, fiatalság, éneklőkészség és táncosság tehetséges egybefogása az éneklést vezető Csenki Imre, a zenekart vezető Gulyás László és a táncegyüttest vezető Rábai Miklós jó munkáját dicséri. Az Állami Népi Együttéstől sokat vár az ország népe. Bizonyos, hogy az együttes – tovább ápolva és elmélyítve állandó kapcsolatát a dolgozó néppel, tovább tanulva a néptől, lankadatlan szorgalommal leküzdve a nehézségeket – egyre tökéletesebben meg fog felelni a reá váró nagy feladatoknak.

H. Gy.

7. sz. dokumentum

Rábai Miklós cikke az Állami Népi Együttes indulásáról

Tanuljunk Mojszejev művészetéből! Az Állami Népi Együttes fejlődésének néhány kérdése⁵⁹

Ezerkilencszáznegyvenötben életünk nagy fordulóponthoz érkezett. A Szovjetunió meghozta népünk részére a szabad életet. A szó igazi értelmében felszabadultunk, nemcsak társadalmi és gazdasági téren, hanem a kultúra terén, s így a tánc terén is. 1946-ban gombamódra kezdtek szaporodni a népi táncegyüttesek. Táncaikban új életünk új lendülete nyilvánult meg. A csoportok száma hatalmasan megnövekedett, *de a növekedés természetéből következően színvonalban elmaradt. A színvonal emeléséről gondolkoznunk kellett.* Ezért 1950 szeptemberében felmerült a szükségessége az Állami Népi Együttes megalakításának.

Szükséges volt megalakulása azért is, hogy együtteseink elé példamutató népi csoportot állíthassunk és hogy a külföld előtt kellőképpen képviselhessük a magyar kultúrát. Csoportunk három karral alakult meg (ének-, zene-, tánckar).

Táncoskarunk tagsága falvakból, gyárakból és néhányan az egyetemről kerültek ki. A legnagyobb nehézség az volt, hogy különböző képességű és képzettségű táncosokat vettünk fel a csoportba. Ezeket közös nevezőre kellett hozni, közös nívóra, közös stílusra.

Elgondolásunk az volt, hogy először a *magyar paraszti táncstílust* kell megfogni, erősen, két kézzel megragadni. Azonnal fejleszteni a hiányos *technikát* és fejleszteni a meglévő, de nem csiszolt *színészi játékkészséget*. Amíg ezt a technikai és színészi munkát magas fokra nem tudjuk fejleszteni, addig olyan kompozíciókat készítsünk, ami a tagság képességeinek megfelel. Mindezek szemmel tartásával gondosan vigyázzunk a népi táncok különböző stílusára.

Mit végeztünk ezen a területen? *Megragadtuk a magyar néptánc bizonyos eléggé elütő stílusait.* Jó átéléssel, frissen, őszintén táncolnak az emberek. Érzéseik igazak és közönségünket megfogják. Megkezdtük a balettoktatást, de ennek még ilyen rövid idő alatt látható eredményei éppen hogy csak mutatkoznak.

Bemutatónk előtt érkezett Magyarországra a Szovjetunió Állami Táncegyüttese Igor Mojszejev vezetésével. A mozgalom már eddig is érezte a Szovjetunió segítségét a táncvonalán is. 1946-tól kezdve a legkiválóbb szovjet együttesek látogatták meg az országot és hozták el hozzánk a szocializmus országának szép, új, friss művészetét: a *Mojszejev*, az *Alekszandrov*, a *Pjatnyickij*, a *Nyirfácska* és a *Gavrilov Együttes*. Minden csoport bemutatója után fejlődött és alakult magyar csoportjaink munkája.

A Mojszejev Együttes mostani ittléte azért visz minket különösen előre, mert most már mi is magasabban állunk színvonalban és több tudásunk és képességünk van arra, hogy megérthessük a fejlődés következő lépéseit.

Milyen tapasztalatokat szűrtünk le a Mojszejev Együttes ittlétéből? Többször találkoztunk Mojszejevvel. Megtekintette táncainkat, tanítottuk egymást táncokra, tapasztal-

⁵⁹ Lelőhely: lásd a 30. számú jegyzetnél. Kiemelések az eredetiben.

talatcserét végeztünk, baráti beszélgetésekben vettünk részt. Ezekből alakult ki mindaz, amit itt el szeretnénk mondani.

Az út, amelyen az Állami Népi Együttes tánckara jár, helyes. Mojszejev elvtársnak is ez a véleménye. De a művészet éppúgy, mint társadalmi és gazdasági fejlődésünk, nem tűr megállást. Ezt tapasztaltuk különben a Mojszejev Együttesnél is. Tavaly láttam őket a berlini szabad német ifjúsági találkozón. Megrendítő élmény volt. A mostani bemutatójuk még jobban az. Egész sereg új kompozíciót tanultak be, a csoport előadási készsége is állandóan fejlődik. Tehát tovább kell haladni a megkezdett úton és nem szabad egy pillanatra sem megülni a szerzett »babérjainkon«.

Az Állami Népi Együttes megalakulásakor még könnyű a helyzetünk. Feldolgozzuk a népművészet legjobb értékeit, de az értékek elsővonalbeli része bizonyos időn belül elfogy. Itt következik a munka nehezebbik része. Itt már elengedhetetlen a biztos tárgyi tudás mellett az ötlet, a fantázia. A koreográfusnak nagyobb merészséggel kell nyúlni a kompozíciókhoz. A ténnyel merészebben, megformáltabban kell alkalmaznia, a táncokat jobban ki kell dolgoznia.

Változatos műsort! A Mojszejev Együttes 150 kompozíciója közül mind más és más. Népünk élete sokrétű, színes. Nekünk a művészetben is ezt kell hozni. Kell a hősiesség, líra, humor stb. Ha egyszínűség mellett maradunk, az azt jelenti, hogy megvetjük népünk színes és sokrétű kultúráját.

A technikát jó módszerrel tovább kell fejlesztenünk. Mojszejev elvtárs mondta, hogy a táncos technika nélkül csak elképzelt dolgokat, de nem valósíthatja meg. Közönségünk pedig csak a megvalósított dolgokban tud gyönyörködni. Világos, hogy egy utunk van: a technikát meg kell szerezni. Tagjaink általában 18–20 évesek. A balettet most kezdték és kezdésre már egy kicsit idősek, de nagy nehézségek mellett is dolgozni kell azon, hogy táncosaink jó balett-technikát sajátítsanak el. Felismertük, hogy technika nélkül nincs tánc hivatásos vonalon, csak dilettantizmus.

Nem elég a technikát megszerezni, azt be kell építeni a néptáncba. Hogy hogyan építi be az ember, ez a döntő. Itt mutat példát a világ legjobb tánc csoportja, a Mojszejev Együttes.

A munka intenzitását növelni kell. A Mojszejev Együttes próbáin hatalmas munkalendületet, szeretetet, fegyelmezettséget láttunk. A táncosok egy-egy színpadi próbánál leállva s előző helyre visszamenve, ugyanolyan lelkesedéssel és fegyelmezettséggel ismétlik meg a motívumot akár ötször is.

Ezek a tapasztalataink. Tisztában vagyunk vele, hogy mindezt egyszerre nem tudjuk megvalósítani, de látjuk a problémákat és ez a megvalósítás egyik feltétele. A Mojszejev Együttes velünk végzett tapasztalatcseréje után már az első héten láttuk együttesünkben az eredményeket. Tudatosá válik bennünk mindjobban az, hogy komoly művészi munkát csak szocialista művész hivatástudatával lehet végezni. Együttesünk életében felmérhetetlenül nagy segítséget kapott a Szovjetunió Állami Népi Táncegyüttesétől és vezetőjétől: Igor Mojszejev elvtárstól.

Rábai Miklós
az Állami Népi Együttes
művészeti vezetője

8. sz. dokumentum

Az Állami Népi Együttes egyéves munkája

Előterjesztés a Népművelési Minisztérium Kollégiumának 1951. október 2-ai ülésére⁶⁰

Az Állami Népi Együttes egyéves munkája⁶¹

Egy esztendeje alakult meg az Állami Népi Együttes azzal a feladattal, hogy népművészeti hagyományainkat ápolva, azt dolgozó népünkkel megismertesse, megszerettesse és ezeket a hagyományokat továbbfejlessze. Az Együttes megalakulásakor és fennállása óta munkájában példaként az itt járt szovjet együtteseket tekintette.

A munka megkezdéséhez szükség volt arra, hogy az általános célkitűzések gyakorlati megvalósításának, valamint a szovjet példa itthoni viszonyokra való alkalmazásának módszerét kidolgozzuk és ezzel kapcsolatban egy sor elvi kérdést tisztázzunk. Ennek a feladatnak elvégzésére segítségül hívtuk zene és táncéletünk legkiválóbb szakembereit (Kodály, Szabolcsi, Lajtha stb.),⁶² ezeknek segítségével sikerült néhány kérdést, mint pl. a zenekar összetétele, műsor jellege, annyira tisztáznunk, hogy az Együttes munkáját elég határozott irányban indíthatta meg. Leszögezve azt, hogy még a tisztázottnak látszó kérdések részleteire is a feleletet csak munka közben tudjuk megkapni.

Az Együttes feladatainak ilyen módon történt kijelölése után kezdtünk hozzá a szervezés munkájához. Ez elég sok nehézséggel járt annál is inkább, mivel az Együttesnek a munka megkezdése után még hónapokig nem volt politikai és adminisztratív vezetője. Ugyancsak súlyos gátló körülményt jelentett az, hogy az Együttes otthonát még a mai napig sem sikerült megteremteni.

Az Együttes három részlegének szervezésénél, a tagok kiválasztásánál, szakmai és politikai szempontokat kellett figyelembe venni. Ezeknek a szempontoknak alkalmazása a tánc- és zenekar összeállításánál általában kielégítően sikerült. Sokkal kevésbé volt ez kielégítő azonban az énekkar megszervezésénél. Az itt elkövetett szervezési hibák az Együttes munkája folyamán egyre erősebben jelentkeztek, amikor pedig az Együttes eddigi legnagyobb erőpróbájára, a berlini VIT-re⁶³ került sor, kénytelenek voltunk az énekkar átszervezését, eléggé előkészületlenül, erőltetett ütemben végrehajtani. Ez természetesen az énekkar értékét erősen csökkentette, ennek ellenére azonban, éppen az Együttes lelkes munkájának következtében az énekkar a VIT-en várakozáson felül jól megállta helyét.⁶⁴ A kezdeti hibák tapasztalataink okulva a VIT lezajlása után az Együttes befejezte az énekkar átszervezésének munkáját és most már biztosítottak látszik, hogy az énekkar az átmeneti színvonalcsökkenést leküzdve, a régebbi eredményeket is jóval felül tudja

⁶⁰ Lelőhely: lásd a 31. számú jegyzetnél. Kiemelések az eredetiben.

⁶¹ Jelzések a cím fölött balra fent: „Művészeti Főosztály. Készült 31 példányban.”; jobbra fent: „Szigorúan bizalmas! ..... sorszám.”

⁶² Kodály Zoltán, Szabolcsi Bence, Lajtha László zeneszerzők, zenetudósok.

⁶³ A III. Világifjúsági Találkozót (Kelet-)Berlinben, az NDK fővárosában, 1951. augusztus 5–19. között rendezték meg, az ÁNE augusztus 6-tól 18-ig tartózkodott kint.

⁶⁴ Berlinben nemcsak az énekkar ért el sikert, hanem a tánckar Este a fonóban, Pontozó és Üveges tánc c. műsorszámait is díjat kaptak.

múlni. Véleményünk szerint az Együttes jelenlegi összetétele mind művészi, mind pedig politikai szempontból kielégítő és arra kell törekednünk, hogy ezt az összetételt most már minél inkább állandósítsuk, mert ez elengedhetetlen alapja a további fejlődésnek.

Az Együttes megalakulása után – a bevezetőben említett nehézségek ellenére – azonnal nagy lendülettel fogott munkához és néhány hónapi munka során olyan fejlődést ért el, hogy ez év április 4-én⁶⁵ az operai díszelőadáson a Mojszejev együttesrel közösen fellépve mutatkozhatott be. Külön ki kell itt emelni annak rendkívül nagy jelentőségét az Együttes számára, hogy az első fellépésre való készülődés idején a Mojszejev együttes itt tartózkodott és rendkívüli figyelemmel és szeretettel segítette az Együttesnek az előtte álló feladatok megoldásában. Ez az Együttes további fejlődése szempontjából döntő segítséget jelentett. Az Együttes addigi munkája és az operai, majd az azt követő nyilvános bemutatkozás több problémát vetett fel. Így például kitűnt, hogy az énekkarnak két alapvető igényt kell kielégítenie. Helyt kell állnia, mint a capella kórusnak és ezen kívül az Együttes stílárius egységének megteremtése érdekében ki kell alakítania a jellegzetesen népi ízű énekkari hangzást. Ez a kétféle igény bizonyos esetekben együtt is jelentkezhet, azonban alapjában véve mégis két különböző feladatról van szó, aminek ellátására az akkori kórus nem felelhetett meg, hiszen egy énekestől nem lehet azt kívánni, hogy műsorszámokként más-más hangszínnel énekeljen. A népi éneklési stílus kialakítása terén véleményünk szerint bizonyos eredményeket az énekkar elért (pl. Ecseri lakodalmas).

Az első bemutató után a kórushangzás problémáját igyekeztünk szélesebb körű vita segítségével megoldani. Így többek közt a Zeneművész Szövetség⁶⁶ is foglalkozott ezzel a kérdéssel. A vita eredményeként az a vélemény alakult ki, hogy az Együttes énekkarának nem lehet egyetlen feladata a tánchoz való éneklés és nem elégedhet meg kizárólag a népi hangzás kialakításával. Ez az énekkar munkáját egyoldalúvá tenné és azt eredményezné, hogy le kellene mondani például többek között Bartók és Kodály jó néhány, világvízeszónyatban is kitűnő művének előadásáról, de kizárnánk ezzel az Együttes műsorából egész sor más magyar és szovjet kórusművet is. Világos volt ugyanakkor az is, hogy az Együttesnek elsődleges feladata a kóruséneklés terén az olyan népi hangzás kialakítása, amely népművészetünket példamutatóan előre viszi. Meg kell itt jegyezni, hogy ennek a feladatnak megoldásához zeneszerzőinknek is hozzá kell járulnia, sajnos azonban eddig még – néhány kivételtől eltekintve – nem fordultak olyan figyelemmel az Állami Népi Együttes felé, mint ahogyan ez kívánatos lenne, nemcsak az Együttes, hanem a magyar zeneszerzés érdekében is.

A hibák eredményeként jutottunk arra az álláspontra, hogy a kórust ketté kell választanunk, ami természetszerűleg létszámemelési igénnyel is jár. Az egyik rész feladata a népi hangzás elsajátítása, a népi éneklési stílus kialakítása. Cselekvő részvétel a színpadi játékokban és a tánckompozíciókban. A másik rész feladata az a capella (kíséret nélküli) és egyéb önálló kórusművek előadása. Ezzel a munkamegosztással biztosítva van az is, hogy az énekkar egy műsor alatt nem fárad ki olyan nagy mértékben, mint ahogy azt eddig tapasztalnunk kellett. Ez a túlerőltetés egyébként az Együttes énekeseinek jó részénél már a hangot is veszélyeztette. Az énekkar ilyen módon való kettéválasztása

⁶⁵ Helyesen: az április 4. tiszteletére április 3-án este rendezett előadáson.

⁶⁶ Az 1949-ben alakult Magyar Zeneművészek Szövetségéről van szó.

természetesen nem mechanikusan történik és egynémely műsorszámnál az énekkar két részlege együttesen is fog szerepelni. Egyébként a kettéválasztást a VIT utáni átszervezés során az Együttes már végre is hajtotta és a készülő új műsorban az énekkar már így fog fellépni.

Meg kell itt még említeni azt is, hogy az énekkar a Pjatnyickij együttes példájára kísérletezett karmester nélküli énekléssel is. Annak ellenére, hogy a kísérletek technikai szempontból igen jó eredménnyel jártak, mégis az a vélemény alakult ki, hogy az előadott művek (pl. Kodály: Mátrai képek) nem alkalmasak az ilyen előadási módra. A karmester nélküli éneklést az Együttes továbbra is megoldandó feladatnak tekinti, azonban erre megfelelő műveket kell találnia.

Az énekkarral kapcsolatban be kell még számolni a szakmai oktatásról is. Az énekkar megalakulásakor – és hasonló a helyzet az átszervezés után is – meg kellett oldani azt a feladatot, hogy a különböző zenei képzettségű tagok szakmai színvonala kiegyenlítődjék, helyesebben gondoskodni kellett arról, hogy az általános színvonal kielégítő mértékben emelkedjék. Ezért az Együttes öthónapos kórusiskolát szervezett, amelynek eredményeként az énekkar minden tagja – az is, akinek zenei előképzettsége egyáltalán nem volt – könnyebb műveket az első látásra lapról énekelte és aránylag rövid idő alatt a legnehezebb műveket is előadsképesen megtanulta. Az öthónapos kórusiskola eredményeként olyan munkamódszer alakult ki, ami lehetővé tette, hogy az énekkar eddig több mint 100 egyszólamú népdalt, 40 a capella, 20 ének-zenekari és 3 tánckompozícióhoz való énekművet tanult be. A kórusiskola jelentősen segítette a telt, nagyerejű kórushangzás és a jó kórustechnika kialakítása terén.

A zenekarral kapcsolatos első és döntő kérdés az volt, hogy milyen hangszerekből állítsák össze a magyar népi zenekart. A bevezetőben említett előzetes megbeszélések során a szakemberekkel egyetértve úgy határoztunk, hogy a zenekar törzseként a vonós hangszerekből, cimbalmóból, klarinétból álló bandát (cigányzenekart) veszünk alapul. Ezekre a hangszereken kívül népi hangszerként eddig csak a furulyát tudta az Együttes a zenekarba beilleszteni. Az Együttes műhelyében külön népi hangszer szakemberek vezetése alatt állandóan folyik a munka a töröksíp, duda, koboz, citera technikai tökéletesítésének megoldásán, mivel ezek a hangszerek technikai tökéletlensége (főleg hangolási problémák miatt) a zenekarba nem illeszthetők be. Ez a kísérleti munka máris szép eredménnyel járt, hiszen a VIT kultúrversenyén a régi népi hangszerekből álló kisegyüttes sikerrel szerepelt. Így most már ezeknek a hangszereknek alkalmazása nagyjából lehetővé vált. Meg kell azonban itt jegyezni, hogy ezeknek a régi hangszereknek a felhasználása csak esetenként egy-egy kompozícióhoz helyes, valamilyen különleges szín eléréséhez. A zenekar alapja, összetételeként, továbbra is a vonós zenekart kell tekintenünk cimbalommal és klarinétal kiegészítve.

A zenekar megalakításakor hosszú vita folyt a személyi összetételről. A mi véleményünk az volt, hogy a zenekar tagjait főleg városi cigánymuzsikusból kell összeválogatni. Ezzel szemben felmerült az az álláspont, hogy a zenekart csupa kottanemismerő parasztból vagy falusi cigányból kell összeválogatni, mert ezeket még nem fertőzte meg a

városi sláger és dzsesszmuzsika. A válasz erre az ellenvetésre ez: a városi cigánymuzsikus magas virtuózkészséggel rendelkezik és ismeri a kottát. Ez önmagában igen nagy előnyt jelent. Igaz az, hogy sok mindent összejátszott és ez előadásmódjára erősen rányomja bélyegét. De ugyanakkor – és ez a leglényegesebb – megvan benne az ösztönös muzsikálás és a rögtönző variálás készsége, ami a hangszeres népi zene legközvetlenebb előadóit, a falusi paraszt és cigányzenészeket legjobban jellemzi. A zenekar munkája közben egyik legfontosabb feladat az volt, hogy a zenekar tagjait megszabadítsa attól a kávéházi előadási módtól, amire eddigi munkájuk során az úri osztály ízléstelensége rákényszerítette őket. Szívós nevelőmunkával kellett leküzdeni azokat a modorosságokat, amelyek a cigányzenészekre általában jellemzőek, meg kellett szüntetnünk a kezükben lévő vonós hangszer egyoldalú kezelését. Ezen a téren az Együttes jó eredményt ért el és sikerült megközelíteni a kitűzött célt: egy sajátos népi zenekari hangzás kialakítását, amely szervesen tud kapcsolódni a falusi parasztbandák játékának stílusához.

Súlyos problémaként jelentkezett a zenekar munkájában, hogy kevés a magyar hangszeres népi zenei hagyomány. Döntő segítséget jelentett tehát az Együttes számára a Lajtha László által gyűjtött, illetve lejegyzett széki zeneanyag, a háromtagú széki parasztbanda játéka egy új, eddig teljesen ismeretlen magyar hangszeres stílust tárt fel előttünk, ami ugyan sok román elemet is magába olvasztott, de ezáltal csak színesedett, gazdagodott. A népzene művészi továbbfejlesztése szempontjából igen jelentősnek tartjuk Lajtha – Gulyás Széki muzsikájának bemutatását. Nagyon tanulságos számunkra, hogy a széki muzsikának nemcsak itthon volt igen nagy sikere, mind a közönség, mind pedig a szakemberek előtt, hanem a berlini VIT-en is valóságos népszerű számmá vált. Ezt a tényt a zenekar elkövetkezendő műsorainak alakításánál feltétlenül figyelembe kell venni.

A zenekar műsorának alakításánál a Széki muzsika és a hasonló jellegű hangszeres paraszti zenei hagyományok mellett igen gazdag anyag áll rendelkezésre, mégpedig a verbunkosok. Ezzel kapcsolatosan azonban felmerült jó néhány probléma. Mint ismeretes, a verbunkos zene a reformkorban és a 48-as forradalomban, sőt még azután is egy darabig szorosan kapcsolódott a magyar szabadságmozgalomhoz és ennek megfelelően forradalmi mondanivalót fejezett ki. A kiegészítés után azonban ez a zenei irány egyre inkább elsekélyesedik, felhígul és lezüllik egészen az elkorcsosult kávéházi cigányzenélésig. Az eredeti verbunkos anyag (Bihari⁶⁷ stb.) hiteles feljegyzésben jórészt nem maradt meg, vagy ha valamennyire meg is van, az még ma múzeumokban fekszik felhasználatlanul. Így tehát ez a zenei hagyomány úgy él, ahogy azt a cigányzenekarok emlékezetben megőrizték és adta át egyik nemzedék a másiknak. Természetes, hogy ilyen körülmények között ezeknek a zeneműveknek hitelességéhez sok kétség fér, annál is inkább, mert hiszen éppen azoknak a cigányzenekaroknak révén ismerhettük meg, akik, mint előbb erről szó volt, maguk is hatása alá kerültek – elég cselekvő részesei voltak – a verbunkos elzüllesztésének. Erre alapozva hangzik el a zenekar műsorát illetően az a vélemény, hogy csak olyan verbunkost adjon elő a zenekar, amelynek hitelességéhez kétség nem fér. Álláspontunk ezzel szemben az, hogy a verbunkos anyagot a zenekar műsorában bátran használhatjuk még akkor is, ha az anyag hitelessége kétséges. Döntő az, hogy a műsorba felveendő mű megfelel-e szellemével, forradalmi tartalmával és művészi formájával an-

⁶⁷ Bihari János (1764–1827) zeneszerző

nak, amit számunkra a verbunkosnak nyújtania kell. Az eddigi munkát értékelve ez a véleményünk, hogy a zenekarnak műsorválasztás tekintetében helyes volt az iránya és ezen az úton kell továbbhaladnia. Feladata azonban, hogy zeneszerzőinket arra ösztönözze, hogy a parasztzene és a verbunkos hagyomány felhasználásával mielőbb létrehozzák azokat a műveket, amelyek kifejezik népünk mai érzelmeit.

Jó néhány probléma merült fel a tánckar munkájának megkezdésekor is. A táncművészet terén rendkívül sok helytelen nézetből különösen egy volt az, amelyikkel szembe kellett fordulni. Ez a nézet a táncmozgalom egy részében általában jelentkezett, s egy-két képviselője az Együttes tánckarán belül is vallotta ezt. Ennek rövid ideológiai magja a következő: amit a madoccai parasztok és a Mojszejev együttes csinál, az jó, követendő. Ami azonban a kettő között van a táncművészetben, az rossz, elvetendő. Ez a helytelen nézet voltaképpen a mozgásművészeti szemléletből táplálkozott.

Az Együttes véleménye ezzel szemben az volt, hogy lépcsőzetesen – a láncszemeket egymásután felismerve – kell elérnünk a Mojszejev-fokot. A magyar nép gazdag tánc- és szokáshagyományából kiindulva – a fejlődésnek megfelelően – kell építeni és megtalálni a most születő új táncművészet új formanyelvét. A néphagyományra kell támaszkodni, mint alapra, és erre felépíteni az első lépcsőfokot, amely már nem Madocsa, de még nem is Mojszejev.

Magasabb művészi igényeket nem tudunk elérni anélkül, hogy szilárdan ne álljunk a néphagyomány alapján. Ahhoz, hogy a néptáncot magasabb formában kialakíthassuk, minden jellegzetességével meg kellett ismerni és magunkévá kellett tenni a hagyományokat. Így léphetünk csak feljebb. Ezt az utat kell követni, mely a néptánc megismeréséből fakadó kompozíciókkal – annak egyszerűbb és vidám formáin keresztül – a mai emberhez szól. A tánckar ezen az úton haladva eredményeket ért el. Célkitűzéseit az első műsorban többé-kevésbé megvalósította. Típusokat hozott, a paraszti tánc jellegzetességeit megtalálta, a színpadi formanyelv kialakításában az első lépéseket megtette. Táncosai friss, eleven és jókedvű hangulattal táncolnak. Azt a fokot hozta az Együttes első műsorában, amelyet biztosan és jól meg tudott oldani. Nem tért el nagyon az eredeti néptáncról, de már továbbfejlesztette, de nem tért el a táncot létrehozó körülményektől sem (Fonó-lakodalmas). Könnyen táncolható témákat dolgozott fel a mai ifjúság átütő friss lendületével, a mai fiatalok derűs magatartásával, így lett táncuk a nem mai témák mellett is maivá. Továbbjutottak a dramatikus táncok, a közérthetőség, a színpadtechnika és tánctechnika területén is.

Nyilván nem maradhatnak meg azonban az első lépcsőfoknál. Tovább kell jutniuk már a második műsorban is. Ezt a fejlődést fogja szolgálni az állandó balletgyakorlat, (*sic!*) amellyel a tánckar már munkájának megkezdése óta foglalkozik, ezen keresztül biztosítja a táncosok magasabb technikai tudását, amire még igen nagy szükség van. Ugyancsak hasznos a tánckar további fejlődése szempontjából a Sztanyiszlavszkij módszer⁶⁸ felhasználása. Ezeknek a tanulmányoknak az eredményei előreláthatólag már a második műsorban lemérhetőek lesznek, de jelentős mértékben csak az azután következő műsorban számolhatunk velük.

⁶⁸ A neves szovjet rendező, Konsztantyin Szergejevics Sztanyiszlavszkij színészpédagógiai módszertanáról van szó.

A tánckari munkának vannak hiányosságai is. Az első lépcsőfok vállalása ugyanis bizonyos hiányosságok eltűrését jelentették. (*sic!*) Ezeket azonban vállalni kellett a jövő érdekében.

A témaválasztás az első műsorban még csak a paraszti életből merített, tehát nem az egész népet ölelte fel. A következő feladat: túljutni a paraszti élet témavilágán. A második műsorban ezt a hiányt igyekszik az Együttes pótolni a Szabadságharcos táborban c. kompozícióval, amely mai életünkről szól. Az új téma megjelenése nagy lépés. Nem jöhet azonban létre anélkül, hogy a tánckar mélyebb stílusérzéke és típusábrázolási készsége ne fejlődjen ki. Ezért fokozott gonddal kell ügyelni a stílusok elmélyítésére és a sokszínű típusábrázolásra.

Fokozottabban kell az Együttesnek történelmünk hősi hagyományaihoz fordulni. (A második műsorban érvényesül már ez a szempont a Füleki vár alatt c. kompozícióban.) Hiba volt az is, hogy eddig meglehetősen elhanyagolták a kis formákat. Meg kell találni a lírai és epikai táncok tartalmi elmélyítésének módszereit. Törekedni kell a virtuozitás fokozottabb fejlesztésére.

Fent elmondott problémák, harcok és eredmények szabták meg az első műsor kialakulását.

Az Együttes április 4-i bemutató előadása óta 59 alkalommal szerepelt. Ebből 21 alkalommal Budapesten, 9 alkalommal vidéken és 29 alkalommal külföldön lépett fel. Ezen kívül az Együttes ének és zenekara gyakran szerepelt rádióban. Budapesten 1, külföldön 2 ízben készült hangfelvétel. Filmfelvétel 4 készült idehaza és külföldön 3 (*sic!*). Az Együttes műsorát eddig közel félmillió ember nézte végig összesen.

Az Együttes minden – magyarországi és külföldi – szereplését nagy szeretettel és lelkesedéssel fogadta a közönség. A külföldi szereplésekkel kapcsolatban feltétlenül meg kell említeni, hogy az Együttes munkája politikai és művészetpolitikai szempontból egyaránt igen jelentős volt. Ez vonatkozik a csehszlovákiai útra⁶⁹ és fokozottan a berlini VIT-re. A Csehszlovák Tájékoztatási és Népművelési Minisztérium magyar osztályának vezetője mondotta, hogy ha ő és az egész apparátusa egy esztendeig dolgozik, akkor sem tud ilyen eredményt elérni, mint az Együttes egy körútja alkalmával. Különösképpen a magyarlakta vidékeken bizonyos mértékig még mindig meglévő sovinizmus felszámolására értette ezt.

Magyarországon az Együttes az északi bányavidékeken, az Alföld néhány városában és Nádudvar termelőszövetkezeti községben volt. A hallgatóság az Együttes műsorát magának érezte, mindenütt szeretettel fogadta.

Még a magyarországi vidéki körút előtt kapcsolat alakult ki a budapesti M.T. Központi Népi Együttes⁷⁰ és a Hajdú-Bihar megyei Népi Együttes között. Az Együttes az M.T. Együttessel rendszeresebben találkozhatott és igyekezett segíteni őket munkájukban. A Hajdú-Bihar megyei Együttessel azonban vidéki körutak alkalmával vált szorosabbá a kapcsolat és az azóta is fennáll. Mindkét együttessel volt tapasztalatcsere, ahol a különböző munkamódszerek átadásával, művészeti problémák megvitatásával, Együt-

⁶⁹ Csehszlovákiában 1951. május 27. és június 9. között 14 előadást teljesítettek.

⁷⁰ A Munkaerő Tartalékok Hivatala kulturális osztálya által 1950-ben alapított Munkaerő Tartalékok Központi Ének-, Zene- és Táncegyütteséről van szó, amely a későbbi KISZ Központi Művészegyüttes jogelődje.

tesünk által már kipróbált művek átadásaival segítette őket és igyekezett tapasztalatokat szerezni.

Ezen kívül részt vett az Együttes tagsága a falusi és városi kultúrversenyek előkészítésének és végrehajtásának munkájában, ahol igyekezett segítséget nyújtani és igen sokat tanult. Kb. 300 alkalommal patronáltak vidéki együtteseket, vagy vettek részt bírálóbizottsági munkában.

Az egész Együttesnek, mint egésznek eddigi munkáját vizsgálva összegezőképpen megállapíthatjuk, hogy az Együttes jól dolgozott, általában teljesítette célkitűzéseit.

1. Bebizonyosodott, hogy helyes úton halad és egész sor kérdésben tisztán látja feladatait.
2. Sikerült nagyjából egységes profilt kialakítania.
3. Számos vitás kérdésben sikerült kielégítő megoldást találni.
4. Ösztönzőleg hatott komoly értékű alkotások megszületéséhez (pl. Kodály: Kállai kertős c. műve.) Sok fiatal zeneszerzőt juttatott szóhoz.
5. Műsoranyagával, előadásának művészi színvonalával jó példát mutatott, segítséget nyújtott kulturális tömegmozgalmi csoportjaink részére.
6. Külföldi szerepléseivel méltóképpen reprezentálta épülő szocialista kultúránkat, hozzájárult a béketábor erősítéséhez.

Hiányossága még az Együttesnek:

1. A három részleg szerves egysége nem alakult ki eléggé.
2. [a] Az Együttes műsoranyaga kizárólag (leszámítva a tömegdalokat) a paraszti életformával foglalkozó témákat öleli fel, tehát nem az egész nép érzelmeit szólaltatja meg. Mai életünk problémáit elhanyagolja.
b) Hiányzik műsorából a hősi magatartás, történelmünk harcok hagyományai, melyek alkalmasak a hazafias érzések kimélyítésére.
- c) Az Együttes műsorában kevés a humor (ezt a hiányt hivatott pótolni a második műsorban a „Legényavatás” és néhány, már készülöben lévő új kórusmű).
- d) A baráti népek népi kultúrájából is többet kell felvenni a műsorba.
3. Az Állami Népi Együttes művészeti életünkben való helyét vizsgálva meg kell állapítani, hogy nem elég szervesen kapcsolódik művészeti életünk különböző ágaihoz. Különösen a zeneszerzőkkel való kapcsolata nem kielégítő. Ennek oka viszont a zeneszerzőinknél tapasztalható arisztokratizmus. Együttesünknek is hozzá kell járulnia a káros arisztokratizmus felszámolásához a zeneszerzők részére adott konkrét megbízások, megrendelések útján.
4. A többi hivatásos művész-, illetve népi együttesrel mélyebbre és szorosabbra kell fűzni a kapcsolatot.

Ezeknek az eredményeknek és hiányosságoknak figyelembevételével az eddig szerzett tapasztalatok alapján készítette el az Állami Népi Együttes következő műsorának vázlatos tervét. A műsor bemutatását december 21-én tervezzük az Operaházban.⁷¹

⁷¹ A tervezett műsor ekkor nem valósult meg, lásd a 10. számú dokumentumot.

Melléklet: a második műsor anyaga.

A második műsor vázlatos terve⁷²

Énekkar: A capella:

Járdányi [Pál]: Katona szerelem

Bárdos [Lajos]: Patekoéknál (*sic!*)

[Alekszandr Dmitrijevics] Kasztalszkij: Végtelen mezők

[Alekszandr Vasziljevics] Alekszandrov: Sztálin kantáta

Tartalékszám: Kadosa [Pál]: Sztálin köszöntő

Ének-zenekar:

Farkas Ferenc: Túlsó soron

Maros [Rudolf]: Dal a békéről

Szabó Ferenc: Nótaszó

Tartalékszámok:

Vass [Lajos]: 2 cigándi népdal

Major [Ervin]: Pozsonyi verbunk

Lajtha [László]: Kossuth verbunk

Maros [Rudolf]: Csipkebokor rózsza

Halász [?]: 2 népdal

Vujicsics [Tihamér]: 4 kismű szólóénekre, kis-zenekarra

Behár Gy[örgy]: Márciusi zászló

Zenekar:

II. széki muzsika (Gulyás [László])

Major [Ervin]: Honvéd csárdás

Maros [Rudolf]: Versenymű klarinétra és cimbalomra

Vujicsics [Tihamér]: Táncdivertimento IV.tétele

Tartalékszámok:

Vujicsics [Tihamér]: Táncdivertimento III, II, I. tétele

Gulyás [László]: Széki muzsika I.

Rózsavölgyi [Márk]: G-moll verbunk

Tánckar:

Krumplicska

Legényavatás, vagy Füleki vár alatt

Szabadságharcos táborban

Tartalékszámok:

Pásztortétel

Tatár tánc

Színes szóttas

⁷² A dokumentumban a hiányzó keresztneveket [...] jellel kiegészítettem.

Ének-, zene-, tánckar:

Szüret

Kalotaszegi menyecske

Tartalék: Cigánytáncok

9. sz. dokumentum

Jegyzőkönyv a Népművelési Minisztérium Kollégiumának 1951. október 2-i üléséről

(részlet)⁷³

Jelen vannak: Révai József, Mihályfi Ernő, Kovalcsuk Ferenc, Cseterki Lajos, Csillag Miklós, Berczeller Antal, Szirmai István, Majláth Jolán, Szántó Miklós, Balázs István, Pogány Jenő, Tamás István.

(...)

2. napirendi pont:

Az Állami Népi Együttes egy éves munkája.

Meghívottak: Szöllősi Gyula, Csenki Imre, Rábai Miklós, Losonczi Ágnes, Varjasi Rezső, Valastyán Mihály, Szabó Ferenc, Széll Jenő és Vásárhelyi Miklós.

I.

a) Az Állami Népi Együttes munkájának értékelése.

A kollégium megállapítja, hogy a Népi Együttes egész eddigi munkája pozitívan értékelhető. Az Állami Népi Együttes megalakulása frontáttörés volt a kultúrmozgalmunkban, más szervek is kezdtek hasonló együttest létrehozni. Az Együttes jól dolgozott, csak menjenek tovább ezen az úton. Az elismerésről kitüntetések formájában is gondoskodni fogunk.⁷⁴ A szakmai képzés mellett igen fontos, hogy a politikai szellem is biztosítva legyen. Egy együttes, amelyet egy politikai szellem nem kovácsol egységessé az művészileg sem produkálja azt, amit elvárunk tőle. A művészi vezetők ismerjék fel, hogy ennek az együttesnek politikailag is a helyzet magaslatán kell állnia. Legyen ez az Együttes lelkes, és egy közös politikai eszmétől fűtött. Ne legyen kirakat együttes. Nagyszámú külföldi fellépés volt, itthon keveset léptek fel. Külföldre is küldeni kell őket, de játszanak itthon többet.

⁷³ Lelőhely: lásd a 33. számú jegyzetnél. Kiemelések az eredetiben.

⁷⁴ 1952-ben Csenki Imre és Rábai Miklós egyaránt a Kossuth-díj ezüst fokozatát kapta „Az Állami Népi Együttes vezetésében elért példamutató eredményeiért”. Gulyás László nem kapott díjat, amely tovább élezte az együttesen belüli konfliktusokat.

b) Elvi kérdések értékelése.

A narodnyikizmus⁷⁵ vádjának veszélye még nem szűnt meg egészen. A Szakszervezetek kultúrapparatusa még nem értette meg a szocialista kultúra és a régi kultúra viszonyát. Meg kell magyarázni azt, hogy nagy frontáttörés van ezen a területen. A szabadságharcos táncsal azonban vigyázzunk, nehogy visszatérjünk a proletkult.-hoz, mozgásművészet-hez. Bátran és természetesen kell a népi hagyományokra támaszkodni. A népművészet általános népi tartalma, jellege nem osztályművészet, még ha paraszti jellegű is. Két veszély van: lebecsüljük a népművészetet, mint a szocialista kultúrának elemét, de nem látjuk meg a paraszti korlátoltságot. A népi hagyomány az mégis a múlt és önmagában nem tükrözheti a jelent. Semmiféle paraszti tánc nem fogja tükrözni a kommunizmust, hanem egy ösztönös vágyakozást tükrözhet. Ezért kell támaszkodni a folklórra. A hajdútánc egy elretentő példa, egy lépés előre, de az ember szájában fanyar ízt okoz. Jó lenne megnézni, mielőtt az operába viszik. Ne igyekezzenek mindenáron valami újat adni, mert ebből nem jöhet ki semmi jó. A karvezetői éneklést csak akkor csinálják, ha az természetesen hat a hallgatókra és az énekesek se szorongjanak. Az énekkar kétfelé osztását a kollégium elfogadja. A Sztálini köszöntő maradhat, valóban szép és megható ez a tánc. Az Állami Népi Együttes előadásaira a belépés ne legyen félig ingyenes. Ha szükséges, fel kell emelni a belépti díjakat.

II.

1. Az Elnöki főosztály ellenőrizze a gazdasági ügyvitelt az Állami Népi Együttesnél, különös tekintettel a rentabilitás minél előbbi elérésére.
2. Feltétlenül szükséges, hogy azoknak az országoknak anyagából legyen egy-két számuk, ahol szerepelnek.
3. A Népművészeti Intézetet jobban be kell kapcsolni a munkájukba, tapasztalatszerésre, hogy a kulturális tömegmozgalom profitáljon az Állami Népi Együttes munkájából.
4. Felül kell vizsgálni a fizetéseket. Teljes lehetetlenség, hogy az Állami Népi Együttes tagjai kevesebbet fizetést kapnak, mint más együttesek szereplői.
5. A katonai szolgálatra behívottak ügyét Cseterki elvtárs beszélje meg a H.M-ben Szabó elvtárral.

kmf.

⁷⁵ Narodnyikok: 19. századi orosz baloldali értelmiségi mozgalom; később a marxizmus-leninizmussal szemben álló ideológiának minősítették.

10. sz. dokumentum

Jelentés az Állami Népi Együttes eddigi munkájáról

Előterjesztés a Népművelési Minisztérium Kollégiumának 1953. február 3-ai ülésére⁷⁶

Jelentés az Állami Népi Együttes eddigi munkájáról és a második műsor előkészületeiről.

(Megbeszélve az Állami Együttes vezetőivel.) (sic!)⁷⁷

Az Állami Népi Együttes első bemutatkozása, 1950. április 4-e⁷⁸ óta jelentős munkát végzett, kulturális életünknek egyik kiemelkedő intézményévé vált. Az elmúlt közel két év során 1951-ben Budapesten 30, vidéken 30, külföldön 31 előadása volt, 1952-ben Budapesten 32, vidéken 27, külföldön pedig 58 előadása volt.

A kollégium az Együttes működését egy ízben már értékelte és a további munka számára útmutatást adott.⁷⁹ A kollégiumi értékelés óta az Együttes életében jelentős események történtek. Az Együttes abban a kitüntetésben részesült, hogy a Szovjetunióba, majd a Kínai Népköztársaságba utazhatott vendégszereplésre. Ez az út igen nagy sikerrel járt és sok elismerést, sok barátot szerzett a magyar népművészet számára, amelyet véleményünk szerint az Együttes fellépései alkalmával méltó módon képviselt. Ezek mellett a sikerek mellett igen nagy eredménynek tartjuk azt a jelenséget, hogy a művészeti tömegmozgalomban egyre inkább találkozunk olyan műsorszámokkal, amelyeket a csoportok az Állami Népi Együttestől vesznek át, vagy amelyek láthatólag az Állami Együttes munkájának hatására születtek meg. Ez azt mutatja, hogy az Állami Népi Együttes kezdi betölteni példamutató szerepét.

Ezekért a sikerekért és eredményekért méltán kapott az Együttes számos elismerést, és indokolt az a nagy népszerűség, amelynek az Együttes mind itthon, mind pedig a baráti országokban örvend.

Ugyanakkor az eredmények és sikerek mellett, nem egyszer ezek nyomán olyan jelenségek is tapasztalhatók, amelyeket nem értékelhetünk minden esetben pozitívan. Ez arra mutat, hogy az eddigi fejlődés és a további munka olyan problémákat vet fel, amelyeknek tisztázásában segítséget kell adnunk az Együttes számára ahhoz, hogy az eléje tűzött feladatokat megfelelően megoldhassa. Az Együttes munkájával és problémáival tehát alapvetően abból a szempontból kívánunk ezúttal foglalkozni, hogy segítséget kapjon a második műsor elkészítéséhez.

Az Együttes munkájával foglalkozó kollégiumi ülés – Révai elvtárs összefoglalója – a további munka számára alapvető szempontokat adott. Ha az azóta eltelt, több mint egy év alatt a második műsor mégsem jött létre, meg kell vizsgálni elsősorban ennek okait.

⁷⁶ Lelőhely: lásd a 32. számú jegyzetnél. Kiemelések az eredetiben.

⁷⁷ Jelzések a cím fölött jobbra fent: „Titkos. Készült 40 példányban.” Fent középen bélyegzőlenyomat: „Kérjük, hogy az anyagot a kollégiumi ülés végén a Titkárságon leadni szíveskedjen.”

⁷⁸ Lásd a 65. számú jegyzetet.

⁷⁹ Lásd a 8. és 9. számú dokumentumot.

Ezek között az okok között egész sor objektív körülményre kell rámutatnunk. Legelőször arra, hogy az Együttes otthona, a Budai Vigadó, csak ez év júniusában készült el és az építkezés befejezése után is még számos nehézség jelentkezett, mint az akusztika megjavítása, fűtési berendezés rendbehozása stb. Így tehát az Együttes munkahelyiségeit lényegében csak az elmúlt év végére tudta teljes mértékben használni. Figyelembe kell vennünk azt is, hogy az Együttes négy hónapot töltött a Szovjetunióban és Kínában,⁸⁰ ami az útra való előzetes készülődés idejét, valamint a hazaérkezés utáni szabadságot is figyelembe véve, körülbelül 6 hónapos kiesést jelentett a második műsorra való készülődés idejéből. Lényegében tehát az új műsorra való felkészülést múlt év szeptemberével lehetett megkezdeni, akkor is az előbb említett rossz elhelyezési viszonyok között.

Kétségtelen tehát, hogy az Együttes munkája számára sem időt, sem pedig megfelelő munkakörülményeket nem tudtunk biztosítani, és ez erősen akadályozta, hátráltatta a művészi tervek kialakulását, az elgondolások megvalósítását. Hiba lenne azonban az Együttes fejlődésében átmenetileg bekövetkezett nehézségek okát csakis az objektív körülményekben keresni. Hiba lenne ez azért, mert hiszen az Együttes első, méltán nagy-sikerű műsorát lényegesen nehezebb, szinte lehetetlen körülmények között készítette el. Úgy látszik azonban, hogy a kezdeti lendület, a feladat újszerűsége olyan lelkesedést váltott ki mind az Együttes tagjaiból, mind pedig vezetőiből, amellyel ezeket a nehézségeket le tudták küzdeni.

A második műsor létrejöttének másik és véleményünk szerint alapvető problémája a népművészet számos kérdésének tisztázatlansága. Ezek a kérdések jelentkeznek egyre nagyobb súllyal az Együttes munkájában, mégpedig a második műsorral kapcsolatban sokkal élesebben, mint ahogyan azt az első műsornál, vagy akár csak az első műsor értékelésénél is tapasztalhattuk. Az első műsornál lényegében véve a népművészet jelentkezéséről volt szó a hivatásos művészetben. A feladat az volt, hogy zenés és táncos népi hagyományainkat nagyjából eredeti formájukban színpadra vigyük, azt mai emberek előadásában közel hozzuk a mai közönséghez. A kulturális életünkben és népművészeti mozgalmunkban azóta bekövetkezett fejlődés során ma már ott tartunk, hogy ezekkel a kezdeti igényekkel nem érhetjük be. Ma már a népművészet továbbfejlődésének kérdése sokkal nagyobb hangsúllyal jelentkezik. Ez határozza meg az Együttes további feladatainak jellegét és nagymértékben ez okozza a további feladatok megvalósítása terén tapasztalható bizonytalanságot.

A fejlődést nehezítő harmadik körülmény a művészi vezetés egységének hiánya, amelyet eddig megoldani nem tudtunk. Ez különösen azért hiba, mert az Együttes egyes részlegeinek művészi problémái számos esetben egymástól eltérő, látszólag egymásnak ellentmondó módon jelentkeznek.

A művészeti munkával kapcsolatos problémákat vizsgálva, külön kell foglalkoznunk az egyes részlegekkel.

⁸⁰ A Szovjetunióban 1952. február 25. és március 21. között 18 előadást, Kínában április 3. és május 27. között 40 előadást teljesítettek.

Táncok.

Az első műsorban bemutatott számokat mind a közönség, mind pedig a szakemberek általában kedvezően fogadták. De már ezeknek értékelésekor két irányból hangzott el kritika és egyúttal követelés is a táncok további fejlődésének útját illetően. Az egyik vélemény az volt, hogy a koreográfiák nem kapcsolódnak elég erősen a népi hagyományokhoz és a továbbiakban sokkal nagyobb súlyt kell helyezni a táncok etnikai jellegzetességeire, a néprajzi hitelességre.

Ezzel kapcsolatban véleményünk az, hogy az Együttes munkájában valóban alapkövetelmény a néphagyományokra való támaszkodás. Szerintünk azonban az Együttes első műsorában ezt általában helyesen és jól oldotta meg. A néprajzi hitelesség és „táj-jelleg” túlzottan fokozott követelése nem jelentheti az Együttes fejlődésének fő problémáját, mint ahogy nem jelentheti általában ezt az egész népművészetben sem. Sőt, ez a túlzott követelés öncélúság veszélyét rejti magában, és a mondanivaló kifejezésének rovására mehet. Az, hogy egy koreográfus egy bizonyos meghatározott vidékről, vagy faluból származó tánc színpadra való alkalmazásánál felhasznál más vidékről való, vagy esetleg saját maga által alkotott táncelemeket is, semmiképpen sem hiba akkor, ha ezzel ezt a táncot továbbfejleszti, gazdagítja, és mindezt a mondanivaló kifejezése érdekében teszi. Lényeges feltétel természetesen az, hogy az ilyenfajta kibővítés, más táncelemek alkalmazása ne okozzon stílustörést, ne történjék a mondanivaló rovására. Ezért nem látjuk indokoltnak azokat a kifogásokat, amelyek ilyen szempontból a „Fonó”-val, vagy az „Ecséri lakodalmas”-sal kapcsolatban felvetődtek. Az Együttes számára azt javasoljuk, hogy a jövőben is bátran alkalmazza ezt az alkotó módszert, bátran kövesse ezen a téren Mojszejev elvtárs tanácsait és a Mojszejev Együttes útját, amely véleményünk leginkább szolgálhat a mi együttesünk számára példaként.

A másik követelés az, hogy az Együttes táncaiban jelentkezni kell a mának, meg kell születni az új témájú kompozíciónak. Ez a követelés alapjában véve indokolt, és ennek megoldása az Együttes egyik legfontosabb feladata. Rá kell azonban mutatni arra, hogy ennek a feladatnak megoldását túlzottan sürgetni, erőszakolni nem lehet. Ehhez meg kell érni az előfeltételeknek, mind magában a népművészetben, mind pedig az Együttesen belül. Az új téma erőszakolása, kiagyalt módon történő megoldási kísérletek nem vezethetnek kellő eredményre. Az ilyesmi azt a veszélyt is rejti magában, hogy az Együttest elszakítja a népművészettől.

Mindezeknek figyelembe vételével mégis meg kell mondanunk, hogy a táncoktól várjuk az új jelentkezését. Várjuk azt, hogy a koreográfiák kilépjenek a paraszti élet témaköréből, de méginkább várjuk olyan kompozíciók születését, amelyek nem kapcsolódnak egyértelműen csakis a régi falu életéhez, szokásaihoz.

Véleményünk szerint az új mondanivaló megszólaltatásának ez a könnyebben megoldható módja, és ez az a megoldási mód, amelynek előfeltételei a népművészetben, a művészeti tömegmozgalomban már kezdenek érni. Hiszen népi, főleg falusi együttesünk műsorában már egyre inkább találkozhatunk olyan táncokkal, táncjátékokkal, amelyek a régi hagyományok felhasználásával ugyan, de már a máról szólnak. (Bátán a halász szövetkezetről, Sárpiliszen „Szőlőörzés” címen a tszcs⁸¹ szüretéről stb, stb.)

⁸¹ tszcs: termelőszövetkezeti csoport

Az Együttesnek tehát gyűjtő munkája során – akár helyszíni gyűjtés formájában történik ez, akár a Népművészeti Intézet anyagából, vagy más gyűjteményből – a régi, értékes hagyományok mellett meg kell találnia a falu szocialista fejlődése következtében egyre határozottabban jelentkező újat is. És ahogyan az Együttes első műsorával, a tömegmozgalomból kinőve, példát mutatott a tömegmozgalom számára, segítette fejlődését a hagyományok felhasználása terén, ugyanúgy kell a tömegmozgalomra támaszkodva megszólaltatnia a mát és ilyen irányban is példamutatóvá lennie.

Az új műsorban tehát, anélkül, hogy elhanyagolnánk a „Fonó”,⁸² az „Ecseri lakodalmas” és az „Üveges tánc” útján járó koreográfiákat, el kell indulni az új felé vezető úton is, mint ahogyan például a „Vidám vásár” című műsorszámmal ezt meg is kezdték.

Énekkar.

Az énekkar – ezt teljes joggal megállapítjuk – egyike az országban a legjobbaknak. Mégis, azt tapasztaljuk, hogy az Együttes műsorában, a többi részleghez viszonyítva, ennek van legkevésbé sikere. Mi ennek az oka? Véleményünk szerint az, hogy még mindig nem sikerült kialakítani az Együttesbe beillő sajátos jellegét. Ez döntően az előadott művekre és kisebb mértékben az előadásmódra vonatkozik.

Régi – még az Együttes tényleges megalakulása előtt felvetődött – probléma az, már az Együttes létrehozásával foglalkozó kollégiumi ülésen⁸³ vita folyt arról, hogy a születendő énekkar vegyen-e fel műsorába műzenei alkotásokat. Ez a vita különböző formában azóta is folyik. De ma már elég bő tapasztalatunk van – főleg éppen az Együttes műsorából.

A probléma gyökere a magyar népi egyszerűség és a kórusművészet többszólamúságának ellentmondásában rejlik. Ez abban nyilvánul meg, hogy a népdal általában feldolgozásban, tehát zeneszerző közvetítésével kerülhet az Együttes műsorába. Ez a feldolgozás pedig lényegesen nagyobb mértékű beavatkozást, változtatást jelent, mint a néptáncnál a koreográfus munkája.

Meg kell találni tehát azt a helyes módszert, amellyel a népdalt az Együttes műsorába beilleszthetjük.

Egyik alapvető tanulságként szolgálhat e tekintetben az a tény, hogy például Kodály „Mátrai képek” című – egyébként a világirodalom⁸⁴ egyik legkiemelkedőbb – kórusműve az énekkar kiváló előadásában nem aratott az Együttes műsorának keretében megfelelő sikert. Jóval kisebb sikere volt ennek a bemutatásnak, mint amikor ugyanezt a művet más körülmények között – hangverseny keretében – adják elő. Ezzel szemben a „Kállai kettős” című Kodály-mű az Együttes egyik legsikeresebb számává vált. (Még táncrész nélküli előadásnál is.) Ebből azt a tanulságot vonhatjuk le, hogy a népdalfeldolgozások terén az Együttes stílusa inkább a homofóniát követeli meg és lehetőség szerint kerülni kell az erősen polifon jellegű népdalfeldolgozások felhasználását. És ha ez a követelmény fennáll az olyan nagyobb jellegű és nagyobb igényű műnél, mint a „Kállai kettős”, még fokozottabban kell érvényesíteni a kisebb kóruszámoknál.

⁸² Teljes cím: Este a fonóban.

⁸³ Lásd a bevezetőt és az 1. számú dokumentumot.

⁸⁴ helyesen: zeneirodalom

A kórus műsorának kialakításában tehát egyik fő feladatként az egyszerű népdalfeldolgozásokra kell támaszkodni. Olyan feldolgozásokra, amelyek az egyszerű magyar népdalt közvetlen módon felhasználva, nagymértékben csak arra szorítkoznak, hogy harmóniailag fejlesszék tovább. Ez egyúttal segítség lehet a népművészet felé is, abban az irányban, hogy nálunk is kialakulhasson a népi többszólamúság, mint ahogy kialakult az orosz vagy ukrán stb. népi éneklésben.

Ilyen irányú kísérlet az Együttesen belül már folyt. A „Körösfői táncok” nem hoztak ugyan kielégítő eredményt, de véleményünk szerint a próbálkozást ezen a téren folytatnunk kell. Jó kezdeményezésnek tartjuk Csenki Imre virágének feldolgozásait; ezen az úton is várhatunk eredményeket.

Jobban ki kell használnia az Együttesnek az olyan megoldási lehetőséget is, mint a népdalnak egy szólamban való éneklése hangszeres kísérettel. Hogy ez milyen sikeres lehet, arra példa az „Üveges tánc”, amelyet ugyan a tánckar tagjai énekeltek, de az Együttes egyik legnépszerűbb dalává vált, amit ma már országsszerte tőlük átvettek. Természetesen akkor, amikor a népdalfeldolgozások terén, mint követelményt az egyszerűséget tettük fel, az itt semmiképpen sem jelentheti a művészi igény leszállítását. Sőt, ezt az igényt fokozottan kell hangsúlyozni.

Az énekkar műsorában feltétlen helyet kell kapnia az új tömegdaloknak és az Együttes éppen ezen a téren segítheti egyik legégetőbb problémánk megoldását, a tömegdalok népi intonációját. Az Együttesnek ösztönöznie kell arra zeneszerzőinket, hogy dolgozó népünk mai érzelmeit, mai mondanivalóit magyar népzenei nyelven fejezzék ki. Ez kétségtelen nehéz feladat, és megoldása jóval inkább a zeneszerzőkön múlik, mint az Együttesen. De tennivalója ezen a téren az Együttesnek is van. Talán megkönnyíti az előrejutást ezen a téren az, ha felhívjuk mind az Együttes, mind pedig a zeneszerzők figyelmét arra, hogy ma már – ha még szerény keretek között is – lehet támaszkodni a születő új népdalra. Ahogyan erről már a táncdal kapcsolatban szó volt, helyesnek tartjuk, ha az Együttes ezeket az új, vagy átalakuló régi dalokat (melyek talán néha csak kisebb szövegváltoztatásban jelentkeznek) egyszerű feldolgozás formájában felhasználja és a zeneszerzők új alkotásai számára példaként állítja.

Az énekkar műsorösszeállításánál azt kell szem előtt tartani, hogy az Együttes feladata az, hogy énekelni tanítson. Akkor fog az énekkar igazán jó munkát végezni, ha minél több műsorszámát veszik át a mozgalom együtteseit, de még inkább minél több műsorszámát fogják énekelni a tömegek. Az előadási stílust illetően az a véleményünk, hogy nem kell túlzottan erőltetett módon népi hangszín elérésére törekedni. Az ilyen törekvés a számba jöhető műsorszámok többségénél ellentétben lenne épp azzal a ténnyel, hogy az Együttes műsorának jelentős részénél többé-kevésbé műzenei jelleg érvényesül. A Pjatnyickij és Uráli együtteseknél azért természetes a népi hangszín, mert ezek az együttesek sokkal inkább támaszkodnak műsorukban a népi többszólamúságra. Másképpen jelentkezik ez már például a Szvesnyikov kórusnál,⁸⁵ amely mellett, hogy népi, mégis bizonyos mértékben akadémikus kórusnak tekinthető. Ennek a két elemnek a keveredése alakította ki a Szvesnyikov kórus hangvételét, amely bizonyos mértékig feltétlenül népi. Szerintünk, a mi sajátos viszonyaink között épp

⁸⁵ Az A. V. Szvesnyikov által alapított és vezetett Állami Orosz Népdalkórusról van szó.

a Szvesnyikov kórus az, amely az Együttes számára nagyjában-egészében követendő mintaként szolgálhat.

Zenekar.

A zenekar munkájában eddig három irány érvényesült. Az egyik a múlt század forradalmi hagyományának, a verbunkosnak felelevenítése. Ezen a téren jelentős eredményeket látunk. A verbunkost a legtöbb esetben sikerült megtisztítani a kiegyezés utáni időkben ráarakódott szennyről. A zenekar előadásmódjában ez a zene igen nagy mértékben le tudta vetni magáról annak a káros befolyásnak hatásait, amelyet a dzsenti sírva-vigadás, kávéházi zenélés jelentett, és így sikerült feleleveníteni ennek a zenének a forradalmi, meggyőző erejét. Ezt a munkát feltétlenül tovább kell folytatni, de éberrel kell vigyázni arra, hogy ezek a káros hatások ne elevenedhessenek fel. Hangsúlyozni kell itt ezt azért, mert ez a műfaj magában rejtje ennek a veszélyét és az Együttes munkája során ez a veszély nem egyszer ki is ütött. Nagyjából-egészéből ezt sikerült is mindig leküzdeni, azonban hallatszott már olyan hang is az Együttesen belül, hogy ennek a veszélynek leküzdésével együtt általában a verbunkos ellen lépünk fel. Ezzel semmiképpen nem érthetünk egyet.

A zenekar másik, igen nagysikerű kezdeményezése a „Széki muzsika”. A hagyományok felelevenítése és a továbbfejlődés szempontjából véleményünk szerint ez tekinthető a legértékesebb iránynak. Hiba, hogy megfelelő folytatása még nincs. Arra kell törekedni, hogy ezen az úton a zenekar továbbhaladjon.

Végül beszélnünk kell néhány klasszikus hagyománynak, sőt mai zeneszerzők műveinek felhasználásáról is. Ezen a téren Liszt II. Magyar rapszódiaja kétségtelenül igen sikeres kezdeményezésnek tekinthető. Ezt az egyébként erősen agyoncsépett, elkoptatott művet a zenekar olyan átéléssel, olyan meggyőző előadással szólaltatta meg, hogy az átütő sikert ért el. Ezt az utat feltétlenül folytatni kell. A zenekar ebben a műfajban a kört kiszélesítve, jelenleg Weiner⁸⁶ Divertimento-jával foglalkozik. Igen figyelemreméltónak találjuk ezt. Míg ennek a műnek eredeti, szimfonikus zenekari formájánál felmerülnek bizonyos kifogások, többek közt a népzenei anyagnak elég nagymértékű impresszionista hatásokkal való feldolgozása az Együttes zenekarának előadásában, ezek a hibák jórészt elhalványulnak, és sokkal inkább érezzük az egész művet népinek.

A Liszt rapszódiaival és mai zeneszerzők zenekari műveinek átíratásával kapcsolatban felmerült olyan álláspont, hogy az ilyen darabok előadása a zenekart „szalonzenekari jelleg” felé tereli. Véleményünk szerint ez a kifogás nem helytálló, bizonyosfajta arisztokratizmust takar. Az ilyen műveknek helyet kell biztosítani a zenekar műsorában, természetesen mindig vigyázva arra, mind a művek megválasztásánál, mind pedig az előadásmódjánál, hogy azok az Együttes keretei által megszabott népi stílusba beilleszkedjenek.

A zenekar mellett foglalkoznunk kell az úgynevezett „kis népi zenekar” kérdésével is. Ez a kis együttes általában régi hangszerekből tevődik össze. Ezeknek a hangszereknek egy része ma már nem is él, és az Együttes saját házi műhelyében állította elő, természetesen igyekezve ezeket a hangszereket bizonyos mértékig modernizálni. A kísérletezés már mintegy másfél éve folyik és eddig kielégítő eredményt nem hozott. Nem hozott, főleg azért, mert ha ezek a hangszerek a történelem folyamán különböző korokban és külön-

böző helyeken eredeti formájukban éltek is, ilyen együttes tudomásunk szerint soha nem létezett, és így valami olyan hagyományt akarunk ezzel feleleveníteni, ami tulajdonképpen nem is volt. A kísérletezéseknek mindenesetre azonban megvan az a pozitív eredménye, hogy kialakították ezeknek a régi, elfeledett hangszereknek eléggé használható formáját. Véleményünk szerint ezeket a hangszereket nem így, külön zenekarba egyesítve kell felhasználni, hanem a különböző műsorszámoknak megfelelően, esetenként egy-egy szín, egy-egy hangulat kifejezésére. Így például nagyon hasznosnak tartanánk, ha valamilyen kisebb méretű, kis létszámmal előadott műsorszámhoz felhasználnák a citerát, mint kísérő hangszert. Ez a tömegmozgalom szempontjából is hasznos kísérlet és ezzel az Együttes példamutatóvá is lehet. Különösen hasznosnak látjuk ezt arra gondolva, hogy épp most kísérletezünk különböző citerafajtákkal, ami véleményünk szerint a tömegmozgalomban ma annyira hiányzó hangszerkíséret problémáját megoldhatná.

*

Az Együttes műsorával kapcsolatban még néhány általános természetű megjegyzést is kell tenni. A második műsor tervezési munkái során elég élesen jelentkezett az Együttesen belül az a vélemény, hogy az első műsor a maga (esztrád) jellegével „szűk keret”, az Együttes továbbfejlődésének iránya feltétlenül a nagyobb formák felé vezet. Így olyan fogalmak vetődnek fel, mint „ballet-kantáta”, „népi opera” és hasonló. Ez, véleményünk szerint, igen káros jelenségnek tekinthető és a második műsor kialakításának nehézségeihez feltétlenül hozzájárul. Az Együttes művészeti vezetőinek alkotó gondolatait átmene-tileg helytelen irányba terelte.

Úgy látjuk, hogy ez a törekvés az Együttesen belül ma már felszámolódott, ennek ellenére szükségesnek tartjuk leszögezni azt az álláspontunkat, hogy az Együttes műsorát, méreteivel, műfajával nagyjából-egészéből az első műsorban meghatározott irányban kell továbbfejleszteni. Ha hiányosságról beszélhetünk, akkor az semmiképpen sem a nagy formák, épp ellenkezőleg, a kis, rövidebb, egyszerűbb jellemképek stb. terén jelentkezik. (Meg kell itt jegyezni, hogy mind a Mojszejev, mind a Pjatnyickij Együttes műsorában épp az ilyen kis műfajokban láthattak a legtöbb mai mondanivalójú műsorszámot.) Le kell szögezni az Együttes felé, hogy az ő általuk esztrádnak nevezett műfaj nem valami alacsonyabb színvonalat jelent, ami művészi ambíciójukat kellő mértékben nem elégítheti ki, amiből ki kell nőniük, hanem ez teljes értékű, a legigényesebb művészi munkát megkövetelő műfaj.

Ismételjük, tapasztalataink szerint ez az elhajlás az Együttes vezetőiben már felszámolódott. Azonban véleményünk szerint ennek maradványai, ha nem is tudatosan, de még mindig élnek. Erre mutat például a „Füleki vár alatt” című kompozíció, amely, ha formájában nem is törekszik nagyobb méretre, de tartalmában, kifejezési módjában valamivel többnek akar látszani az Együttes eddigi műsorszámainál – szerintünk eredménytelenül. Ezzel a véleményünkkel az Együttes nem ért egyet.

⁸⁶ Weiner Leó zeneszerző

Az Együttes belső helyzete.

Az Együttes tagsága a kétéves munka során egységes kollektívává forrt össze, mind politikai, mind szakmai szempontból nagyon sokat fejlődött. A tagság összekovácsolódását, a tagok egyéni fejlődését nagymértékben segítette a sok külföldi utazás, elsősorban a Szovjetunióban való vendégszereplés. A fejlődés egészséges jelei mellett azonban talákoztunk olyan tünetekkel is, melyeket helytelenítenünk kell, és amelyekre rá kell mutatnunk, mint a további fejlődést gátló körülményekre, még akkor is, ha ezeknek egy része időközben felszámolódt.

Mindenekelőtt úgy látjuk, hogy arra a sok – nyilván megérdemelt – belföldi és külföldi sikerre, arra a szeretetre és érdeklődésre, amely a párt- és államvezetés részéről az Együttes felé megnyilvánult, az Együttes nem egyszer helytelenül reagált. Mindezt nem fokozott szerénységgel vette tudomásul, hanem felbukkantak az elkényeztetettség, az önteltség, az indokolatlan igények jelei. Kezdett kialakulni egy olyan nézet, hogy az Együttes „az valami egészen más, mint minden más intézmény”. Talákoztunk nem egy ízben bérdemagógiával is. Az Együttes munkarendjében az öncélú tanulás kezdett előtérbe kerülni, kialakult olyan álláspont is, hogy az Együttes, amikor műsorra készül, fellépést nem vállalhat.

Az Együttesen belül elburjánzott ilyen jelenségekkel kapcsolatban fel kell vetnünk a felelősség kérdését a zene- és táncművészeti főosztály felé, de ezen túlmenően, összminisztériumi viszonylatban is.⁸⁷ Meg kell állapítani ugyanis, hogy hosszú ideig nem tudtuk biztosítani az Együttes számára a megfelelő elhelyezést, a fizetések rendezését, illetőleg arányosítását a többi együttessel, a táncosok kalóriapótlékát, a megfelelő étkezést, orvosi kezelést. Ha az Együttesben kialakult bizonyos elégedetlenség és ellenszenv a Minisztérium iránt, ennek okát nem kis mértékben ezekben a mulasztásokban kell keresnünk. Épp a jogos igények kielégítésének hiánya tette számunkra nehezebbé, és az Együttesen belül népszerűtlenebbé azt a feladatunkat, hogy az indokolatlan, túlzott követelések ellen megfelelően felléphessünk.

Nehezítette ezt az is, hogy az Együttesben kialakult egészségtelen magatartást az Együttes vezetése nem ismerte fel elég világosan és ezért az ilyen irányú kritikát nem segítségnek, hanem számos esetben ellenségeskedésnek fogták fel. Ez részben következménye volt annak is, hogy az Együttes vezetését nagymértékben jellemezte a liberális magatartás. Ez a liberalizmus tette lehetővé azt, hogy az Együttesben felütötte a fejét a polgári-művészi magatartás. (Szerepféltékenykedés, erkölcsi lazaság.) És ez is hozzájárult ahhoz, hogy a gazdasági vezetésben súlyos szabálytalanságokra, az állami vagyon hűtlen kezelésére kerülhetett sor. Ezzel az utóbbival kapcsolatban azonban ismét rá kell mutatnunk a Minisztérium folyamatos segítségének hiányosságaira.

Az Együttes vezetése ma már látja ezeket a problémákat és a pártszervezet segítségével hozzá is látott az ilyen természetű hibák felszámolásához, mégpedig eredményesen. Mégis szükségesnek tartjuk ezúttal is felhívni az Együttes vezetőinek és tagságának figyelmét arra, hogy az Állami Népi Együttestől mi példamutatást várunk, nemcsak művészi téren, hanem magatartás terén is. Az Állami Népi Együttesnek nemcsak a legszebben kell énekelnie és táncolnia, hanem szerény, öntudatos és lelkes munkájával is ki kell tűnnie mű-

⁸⁷ A Népművelési Minisztériumról és szervezeti egységeiről van szó.

vészeti intézményeink közül. Az Állami Népi Együttes a művészeti tömegmozgalomból, a népből nőtt ki, nincs megterhelve a más művészeti intézményeknél bőven jelentkező burzsoá művészi magatartás maradványaival. Világosan kell látnia az Állami Népi Együttes vezetőinek és tagjainak egyaránt, hogy az Együttes művészi fejlődése nem választható el a belső élettől, az Együttes tagjainak magatartásától.

Az Együttesnek külön gonddal kell megvizsgálnia tagjainak emberi és politikai fejlődését, mert ha már ezen a téren nagyjából-egészéből pozitívan látjuk is a helyzetet, véleményünk szerint akad még probléma ezen a téren is. (Klerikális és szoc.dem. megnyilvánulások.) Gondot kell fordítania a vezetésnek arra, hogy az Együttes ne szakadjon el eddigi biztos alapjától, a kulturális tömegmozgalomtól, hanem fokozza ezzel szerves kapcsolatait. Még a csíráját is fel kell számolni annak a veszélynek, hogy az Együttes befelé forduló, valamilyen öncélú tanulóval foglalkozó, kifelé csakis reprezentáló intézménnyé váljék.

Mindennek érdekében meg kell szilárdítani az egyszemélyes vezetést. Következetes, szilárd magatartást kell várunk az Együttes vezetőjétől és a Minisztérium illetékes főosztályai részéről megfelelő segítséggel kell biztosítanunk azt, hogy a vezető a felé támasztott követelményeknek meg is felelhessen.

Fokozottan kell biztosítanunk a művészi vezetés egységét. Ez elsősorban az Együttes vezetőjének feladata, és természetesen kötelezettség hárul ezzel kapcsolatban a művészeti vezetőkre is. De megfelelő segítséget kell ehhez nyújtania a főosztálynak is.

Ugyancsak szilárdabbá kell tenni a vezetés egyszemélyes felelősségét az egyes művészeti ágakon belül is. Ezen a téren van még hiányosság. Ez azonban az Együttes belső feladata, lényegében az Együttes vezetőjének feladata.

Az Együttes munkájában fokozottan kell érvényesíteni a tervszerűséget. Ez vonatkozik a műsorszámok kiválasztására, betanulására és az Együttes általános foglalkoztatottságára. Ennek érdekében meg kell szüntetni például az énekkarnál azt a helytelen gyakorlatot, hogy minden beérkező művet megtanulnak, és csak utólag történik állásfoglalás azoknak a felhasználhatóságáról. Ily módon az énekkar ma a többszörösét tudja azoknak a műsorszámoknak, amelyeket valóban elő is ad. Gondoskodni kell tehát arról, hogy a Szövetség⁸⁸ és a főosztály segítségével az Együttes megfelelően kiválassza a bemutatásra szánt műveket.

Fel kell számolni az öncélú tanulásnak azt a formáját is, hogy az Együttes tagjait, teljesen feleslegesen, olyan tanulmányi feladatokkal terheli, amire nincs szüksége (pl. összhangzattan), és ami fölöslegesen veszi igénybe a tagok idejét és energiáját.

Összegezve: az Együttes feladata az, hogy az itt felvetett, illetőleg a kollégiumi vita alapján megadott szempontok szerint folytassa művészi munkáját, emellett fokozatosan felszámolva az Együttes belső életében, szervezeti működésében még megmutatkozó hiányosságokat.

Mindehhez szükséges a Minisztérium fokozott és folyamatos segítsége, mind elvi, mind szervezeti téren, és ugyanakkor fokozni kell a gazdasági feladatokkal kapcsolatos segítséget.

⁸⁸ Lásd a 66. számú jegyzetet.

Ezért javasoljuk a következőket:

1. A kollégium határozata alapján kialakult művészi, elvi problémákat az Együttes vezetői feldolgozzák. Határidő: február 28.
2. Az Együttes belső életével, magatartásával és a vezetés kérdésével kapcsolatos problémákat a tagsággal megtárgyalják. Határidő: március 10.
3. Javasoljuk a pártszervezet és a kerületi pártbizottság felé, hogy ennek előkészítéséhez esetleg pártaktíva összehívásával adjon segítséget.
4. El kell készíteni az Együttes ügyrendjét, amelyben meg kell határozni a hatásköröket és az ezzel járó felelősséget. Szabályozni kell a próbák idejét, a kötelező fellépések számát és a tanulásra (nem műsortanulásra) fordítandó időt. Határidő: február 28.
5. Meg kell határozni a vezetőségi értekezletek rendjét és biztosítani kell, hogy ezeken a Minisztérium megfelelő előzetes tájékoztatással részt vehessen.
6. Biztosítani kell a Zeneművész Szövetség segítségét az Együttes számára mind a zeneszerzők mozgósítása, mind a beérkezett zeneművek elbírálása terén. Ezért felelős a zene- és táncművészeti főosztály.
7. Az Együttes vezetősége dolgozza ki azt, hogy milyen módon kívánja hasznosítani a kultúrverseny tapasztalatait. Határidő: február 15.
8. A pénzügyi főosztálynak segítséget kell adni a gazdasági vezetés nehézségeinek leküzdésére, mind az Együttes vezetője, mind a gazdasági vezetés felé. Amennyiben a pénzügyi főosztály a gazdasági apparátus létszámgigényét indokoltnak tartja, a Minisztérium az ehhez szükséges segítséget megadja.
9. A Minisztérium adjon ki határozott intézkedést az Együttes raktárának megfelelő elhelyezésére.
10. Az Együttes április 4-re elkészül a második műsorával.

Budapest, 1953. január 30.

Csillag Miklós

11. sz. dokumentum

Jegyzőkönyv a Népművelési Minisztérium Kollégiumának 1953. február 3-i üléséről

(részlet)⁸⁹

Révai [József] elvtárs összefoglalója:

(...)

2. napirend:

Jelentés az Állami Népi Együttes eddigi munkájáról és a II. műsor előkészületeiről.

Természetesen pánikra nincsen ok, de a helyzet nem rózsás. A vita megmutatta, hogy a bajok mélyebbek, mint ahogyan az elénk terjesztett jelentésből kiderült. Lehetséges, hogy a minisztérium zenei főosztálya sem tudott róla. A jelentés nem elég mélyen tárja fel a bajokat magukat és az okokat sem. Kétségtelen és az elkenése nem segítene, hogy bizonyos válságban van az együttes. A válságnak két része van: a szellem válsága, az együttes szellemének a válsága, ebbe tartozik a vezetés válságának kérdése. A másik a stílusválság. Az elsődleges baj a szellem és a vezetés válsága (igenis fejtől búzlik a hal). Az lehetetlen, hogy az együttes friss, vidám legyen, ha a vezetés ilyen megosztott. Lehetetlen, hogy az együttesben meglévő (vezetésben) gyűlölködést, klikkszellemet, frakciós csoportosulást ne érezze az együttes minden tagja, biztos, hogy tudnak ezekről a nézeteltérésekről, de még ha nem is tudnának, érzik a mindennapi munkában. Ez nyomja rá a bélyegét az egész munkára. Biztos, hogy van bérdemagógia stb., de áthárítani a tagságra a fő felelősséget ezért a válságért nem lehet. Elsősorban a vezetők a felelősök, és ha a vezetők ezt nem érzik, nem leszünk túl ezen a válságon. Elsősorban Szöllősi⁹⁰ elvtársat azért tettük oda, hogy ura legyen az ilyen jelenségeken. (*sic!*) Nem volt erre képes.⁹¹ De felelős ezért ugyanolyan mértékben Rábai⁹² és Csenki⁹³ egyaránt. Nem a Gulyás,⁹⁴ hanem a Csenki a felelős, és Rábai, mert ő a táncfelelős. Ha nem tudtak egymással úgy együtt dolgozni, mint ahogy ezt az ügy szeretete megköveteli, ha nincs valami, ami őket összefűzi, és ha nem tudnak a szakmai ellentéteken keresztül lépni, akkor nem elég bennük az ügyszeretet. Csenki úgy beszélt, mint a népi vonalnak a képviselője és ráhárította a felelősséget Gulyásra, ennek dacára ő a felelős, ha ilyen elcsúszás bekövetkezik, akkor is ha maga csinálja, akkor is ha a beosztottjai. Csenki munkájának bizonytalansága abból származott, hogy ez a bizonytalanság saját lelkében volt meg, klasszikus irányba fejlődjön-e, vagy népi irányba, saját lelkében volt meg ez a kettősség. Ez egy mondvacsinált probléma. Csenki felelős azért, hogy egy klasszicizmusba való irány van. A tánckarnál Rábainál ugyanez az

⁸⁹ Lelőhely: lásd a 34. számú jegyzetnél. Az ülés résztvevőinek felsorolása hiányzik, de a szövegből kitűnik, hogy a benne megnevezett, illetve megbírált személyek jelen voltak.

⁹⁰ Szöllősi Gyula, az együttes igazgatója

⁹¹ Le is váltották: 1953-ban Varjasi Rezső lett az igazgató.

⁹² Rábai Miklós, a tánckar művészeti vezetője

⁹³ Csenki Imre, az énekkar művészeti vezetője

⁹⁴ Gulyás László, a zenekar vezetője

elcsúsztatás van pl. a Fülekből. Lehetséges, hogy mi nem teljesen igazságosan ítéljük meg, hogy túlságosan leértékeljük a Füleket. Sokat várunk a tánckartól, de az egész együttestől. Nagyban és egészben helyes a mi bírálatunk. De egy olyan fiatal alkotóművészt, mint a Náfrádi,⁹⁵ úgy segítjük, hogy mondjuk meg neki a hibáit, bíráljuk. A Fülekből az eszmei mondanivaló is zavaros. A táncnak is kell legyen eszmei mondanivalója. A végvári élményt kellett volna megcsinálni, amit nem tudtak kihozni. Ez ugyanolyan elcsúsztatás, törés, mint amiről a Csenki panaszkodott. Nyugodtan szerethetnék egymást Csenki és Rábai, mert ugyanolyan hibákat követtek el. Nem vethetnek egymás szemére semmit. Mindezeket azért mondom, hogy rámutassak arra, ha elvi alapon maradtak volna és egymást igazságosan bírálják, meg kellett volna találniuk a hibákat. Az az elv, hogy Csenkit nem érdekli a tánc és Rábait a zene, teljes lehetetlenség. Csenkiről tudtuk, hogy jó zenész és kórusvezető és szereti a népi zenét. Rábait is ezért tettük oda, mert úgy tudtuk, hogy szereti a népi művészetet, a táncot és éneket egyaránt. Megkövetelhetjük, hogy a másik szakmáját ugyanúgy szeresse, mint a saját szakmáját. Ha úgy érzik, hogy nem érdekli őket csak a saját szakmájuk, akkor hagyják ott, mert akkor korlátozott szakemberek. A tagok között is van dicsőségvágy, az orosz együttesekben is a tánc éri el a nagyobb sikereket. Ez nem jelenti, hogy az ének másvalami, az ének másfajta emóciókat kiváltó művészet.

Feladatok:

A vezetés ne csak a szakmai ágazatával törődjön, hanem az együttes összprodukciójával, Szöllősi ezt nem tudta biztosítani.

Csenkinek: formálisan benyújtja a lemondását. Rábeszélni senkit nem fogunk, de csodálkozunk ezen a magatartáson, úgy látszik, hogy nincs magában ügyszeretet, hogy csatázzon azért, hogy az együttes hibáit kiküszöbölje. Az a Kossuth-díj⁹⁶ nemcsak a maguk jó munkájának a jutalmazását jelentette, hanem azt is, hogy maguk szeretik az együttest, úgy ahogy azt a kormány és a nép szereti. Legyen szíves (Csenkinek) bírja el a kritikát, még akkor is, ha 98% nem is helyes. A Csenki ellenes frakcióba úgy látszik beletartozik Vitányi⁹⁷ is, a magatartásában volt egy csomó arisztokratizmus is.

Csenkinek: ha szereti az együttest, akkor a bírálatot – amelyben sok személyes él volt – jobban elbírt volna. De ha jobban szeretne a Zeneművészeti Főiskolán dolgozni, mint egy ilyen országos jellegű együttest vezetni, hát legyen, még beszélünk róla.⁹⁸ De mégsem vesszük tudomásul a lemondását, megköveteljük, hogy változtasson ezen a magatartáson, arisztokratizmuson.

Gulyás ügyszó: nem ismerem az ügyet, de az az érzésem, hogy rossz ügyet védenek, amikor a felelősséget kenik el és csökkentik. Ebbe is van bizonyos klikkezés, nem elvi alapon állanak. Az az érzésem, hogy Gulyás lelkén egy csomó bűn szárad. Bujics⁹⁹ pedig, ha még a Jánosi¹⁰⁰ elvtárs hozzászólásához hasonlót mondott, akkor is túrhetetlen. De túrhetetlen a minisztérium felelős beosztottjaitól is, ha ezt védik.

⁹⁵ Náfrádi László táncos, koreográfus

⁹⁶ Lásd a 74. számú jegyzetet.

⁹⁷ Vitányi Iván, ekkor a Népművelési Minisztérium munkatársa, tánc-történész, később szociológus.

⁹⁸ Csenki Imre később sem lett a Zeneakadémia tanára.

⁹⁹ Minden bizonnyal Vujicsics Tihamér zeneszerzőről van szó, de nem zárható ki Vojnich Iván tánckari tag neve sem.

¹⁰⁰ Jánosi Ferenc, ekkor a népművelési miniszter első helyettese.

Feladat az egységes vezetés megteremtése. Segítsünk Szöllősinek abban, hogy az egységes vezetést végrehajtsa. Egyrészt a minisztériumnak muszáj lesz az orrát beledugni, mert nincs meg az egységes vezetés. Képesek-e rá és le tudják-e küzdeni azt a felhalmozott megsértettséget, a viszonyt az azt a megrontottságot, tudnak-e elvi alapon együttműködni? (Válasz: igen.)

A vezetés kérdése még külön fennáll.

Stílus kérdésekhez:

Népi együttes stílusának a fő iránya a nép. Nem szabad egy klasszikus kórusra, vagy zenekarra eltorzulnia, még a tánckar sem lehet balett, hanem népi tánckar kell legyen. Az együttesnek nem szabad egy széles skálájú repertoárja legyen. Valószínű, hogy a közönség nem úgy fogadja a Mátrai képeket, mint az Ádám feldolgozást. Döntő része a repertoárnak az egyszerű magyar népdal legyen, magas színvonalon. A szovjet példák, ha okosan alkalmazzuk őket, segítik a munkát, de ha összezavarjuk, nem lesz belőle semmi jó. Legyenek népi, nemzeti kórusok, abban az értelemben, ahogy Petőfi a költészetben, Kodály a zenében.

A látványosság és a hallhatóság egy mondvascsinált ellentét és a klikkszellem által felfújott ellentét.

Kodály értékelése nem stílustörés, a IX. szimfónia lenne stílustörés. A Kodály-féle népdal feldolgozásokat énekeljék. Ne úgy, hogy elnyomja az alapszólamot, ami egy uniszónó, magyar népdal legyen, ne nyomja el, de szerepeljen a műsorban.

A tánckarnál nem látok semmilyen mozgásművészeti veszélyt, proletkultus veszélyt. Nem szabad elszakadni a földtől.

A népi együttesnek látva ezt a fejlődését, hajlandó vagyok lelassítani, a vezetés válságának a megoldása, a feladatok megoldása stb. okok miatt hajlandók vagyunk várni. Játsszák a Három ugróst és vágják nagyobb fába is a fejszét. A Füleki táncokkal is lépjenek nyilvánosságra, majd a közönség is megmondja a véleményét. Nem kell mindjárt levenni a programról, ha valami nem sikerült úgy, ahogy szeretnék volna, evvel elkedvetlenítik a tagságot.

Egyik alapvető hibájuk a népi művészet lebecsülése, pedig nagy művészet, amit csinálnak, éppen mert népi. Az esztrád elnevezés csak a számokra vonatkozik, ezek a kis számok műrecek. Maguknak kellene nekem ezt magyarázni. A népművészet akár milyen kicsi műrecek, hogy ez külön problémaként vetődik fel, ez kiagyalt butaság. Emögött tudatos bomlasztó kísérlet van, ha egy népi együttesben ilyen problémát vet fel, ahelyett, hogy arról beszélne, hogy a legnagyobb művészet, ha egy népdalt elénekelnek vagy táncolnak. E mögött az van, hogy valaki meg akarja mérgezni a művészeti együttes szellemét. Mi büszkébbek vagyunk magukra, mint saját maguk.

Az egyik hiba a táncsoport munkájában, hogy állandóan kollektív, amelyen belül az egyéniség nem fejlődik ki. Szólószámok legyenek a zenekarban, a kórusban és a tánckarban is. A kollektíván belül az egyént. Kis képeket kell komponálni népi motívumokból, ilyen genre¹⁰¹ képeket komponáljanak, ez a járható út. A népi táncból egy nagy ugrást akartak tenni a népi balettbe. Csinálják a kis genre jeleneteket, ami viszont ne legyen

¹⁰¹ genre = zsáner: a témáját a mindennapi életből merítő kompozíció

prolet-kultos. Erre semmiféle dátumot nem tűzünk ki, mert ehhez élmény, nyugalom kell. Senki nem sürgeti és biztosítani akarjuk ezt a nyugalmat.

Az az állapot, hogy 30-szor lépnek [fel], véleményem szerint ebből elkerülhetetlenül következik az elszakadás a néptől, de nem járnak a kultúrverseny bemutatókra sem. 30-117 között kell megtalálni a helyes számot. Véleményem, hogy a problémákkal oda kell menni az együttes tagsága elé, a tömegekből kell meríteni az erőt, ami átsegít a válságon. Az együttes vezetésében, stílusterésében segítséget kell kérni a tagságtól ennek a válságnak a letörésére. Maga az a tény, hogy erre idáig nem gondoltunk, még jobban mélyítette ezt a válságot.

Egy nívós pártnapot kellene tartani.

A konkrét javaslatokhoz: nagyban és egészben helyesek, elfogadjuk.

A 10. pont sokat markol, keveset fog.

A 7. pont határidejét meg kell változtatni. Tehát h.i. április 20.

A 2. pont a döntő.

A Kollégium határozatának megbeszélése a tagsággal Jánosi elvtárs feladata.

Határideje: jövő hét eleje (kedd)

kmf.

12. sz. dokumentum

Az Állami Népi Együttes második műsora

Kritika a *Táncművészet* folyóiratban¹⁰²

Az Állami Népi Együttes új táncműsora

A Magyar Állami Népi Együttes megalakulása 1950-ben kulturális fejlődésünk jelentős eredménye volt. Első műsora nemcsak hazánkban, de a Szovjetunióban s több népi demokratikus országban is ismertté tette nevét s egyben megbecsülést, hírnevet vívott ki a magyar nép művészetének. A kórus és a tánckar vezetőjét, Csenki Imrét és Rábai Miklóst, Kossuth-díjjal tüntette ki kormányunk.

Teljesen érthető tehát, hogy a hazánk felszabadításának nyolcadik évfordulója alkalmából bemutatott második műsoruk iránt igen nagy érdeklődés nyilvánult meg a művészeti munkával szemben mind igényesebb közönség és a szakemberek részéről. Azt hiszem, a fokozott várakozásnak megfelelt az együttes második műsora s ezen belül a tánckar teljesítménye.

A mostani táncműsor szélesebb skálájú, mint a régebbi. Egyszerű néptáncfeldolgozás (Búcsú a legénységtől, Pántlikázás, Háromugrós), jellemképek (Találkán, A két öntelt), történelmi múltunkkal foglalkozó szám (Végek vitézei), népi táncjáték (Szüreten) található az új repertoárban. De nemcsak szélesedett a műsor, hanem, ami ennél fontosabb, *nagyobb igényű, tartalmasabb lett.* Megjelent az új témára, a mai életet ábrázoló témára

¹⁰² Lelőhely: lásd a 35. számú jegyzetnél. Kiemelések az eredetiben.

való törekvés, és nem is sikertelenül (Találkán). A dramaturgiai kérdésekkel való alaposabb, elmélyültebb foglalkozás eredménye a kitűnően sikerült Szüreten. A gondosabb komponálás majdnem minden számon meglátszik.

A nagyobb feladatok fokozták a *táncosok teljesítményét is*. Különösen, ahol a táncok tartalmi kérdései, a jellemek tisztázottak voltak. Ezért láthattunk olyan sikerült alakítást, mint Ripka Ilona és Sík Ferenc szereplése a Szüreten című táncjátékban. *Technikailag is* fejlődtek a táncosok.

Vizsgáljuk meg az egyes táncszámokat.

Búcsú a legénységtől. Vavrincez Béla zenei feldolgozása, Rábai Miklós koreográfiája. A szólót táncolták: Léka Géza, Pálfi Csaba és Varga Vera. A tánc rövid cselekménye az, hogy a megházasodó „legénybíró” az új legénybírónak adja át botját, kapuvári szokás szerint. A koreográfus az igen értékes táncanyagból készült kompozícióban a jellemkiemelésre való helyes törekvést egészében nem tudta megoldani. Helyenként szépek a táncrészek (ilyen a tánc indulása), de nem eléggé segítik a koreográfia fejlődését. A cselekmény a kompozíció szaggatottsága miatt – amit a zene is alátámaszt –, alig érthető. Így a táncfeldolgozás nem ragadja meg különösebben a nézőt.

Rábai Miklós bájos leánytánc-feldolgozásával, a Háromugrossal ismét egy gyöngyszemet adott az Állami Népi Együttes nemcsak a közönségnek, hanem öntevékeny csoportjainknak is. Annak ellenére, hogy nincsenek kiemelt alakok, a leánycsoport egésze világos, élénk és kedves színekkel állítja élénk fiatalságunkat. Pompás és kifejező a tánc indítása. Ezt a vidám, emelkedett hangulatot a koreográfia állandóan fokozni tudja. A hangulat akkor sem veszít erejéből, mikor hirtelen lassú, énekes-táncos rész következik. Megkapóan szép és egyszerű, ahogy ebből a lassú részből átvált a kar a gyorsba. Nincs semmi felesleges mozdulat, semmi aránytalanság. Gulyás László a kedves számhoz egyszerű, stílusos zenei feldolgozást írt.

Sikerült, kerek műsorszám Náfrádi László Pántlikázás című kompozíciója. Zenei feldolgozása Gulyás László sikeres munkája. Nagy erő és finom szépség van abban, ahogy a csoport betáncol a színpadra. A figyelem mindjárt a szólópárra: Csizmadia Imrére és Somosi Ibolyára terelődik és a koreográfus érdeme, hogy a rövid, erőteljes szám alatt végig megmaradnak érdeklődésünk középpontjában. Megismerjük és megszeretjük őket. A sobri táncok szépsége mintegy bennük testesül meg. Különösen Csizmadia Imre oldja meg feladatát kitűnően; bár vigyázni kell arra, hogy túljátszással ne zavarja meg az alapján igen egészséges, jóízű figurát. Kedves rész a pántlikázás. Az a jó benne, hogy a párok közül sokan már *egyénien*, ízesen oldják meg azonos szerepüket. A verbunkos-rész még nem találta meg a maga legtökéletesebb formáját. Itt a kör jobb lenne a sormegoldásnál, s a legények élesebb, gyorsabb mozgása még jobban felfokozná a verbunkos hangulatát. Igen természetesnek, jóízűnek hat a táncszám zárórésze, az elvonulás.

Teljes egészében még meg nem oldott kísérlet Rábai Miklós érdekes kompozíciója, A két öntelt. Két negatív alakot állít szembe az egészségesen jókedvű, vidám legények csoportjával. Helyes, hogy a cselekmény maga főképpen táncban történik. Az igazi világos jellemzés azonban nem sikerült meggyőzően, bár Pap Mihály és Mátyus Zoltán jó színészi képességeket mutattak. A legénycsoport és az azt vezető Vojnich Iván koreográfiailag

gyengén megrajzolt alakjai nem ütnek el élesen a két öntelt táncban megformált alakjától, nem irányítják magukra a figyelmet, sőt takarják a különben nagyon szép táncot. A kompozíció dramaturgiai fogyatékoságát mutatja, hogy nincs összhangban a két negatív alak a többiekkel; a tánc felépítésében megnyilvánuló törés következtében túlságosan megoszlik figyelmünk a két öntelt és a csoport között, így a szám jelenlegi formájában még inkább tanulmányoszerű (aminek különben igen nagy a jelentősége a táncosok emberábrázolási készségének fejlesztésében), mint teljesen sikerült művészi produkció. Úgy gondolom, Vuicsics Tihamér zenei feldolgozásának is megkomponáltabbnak és jellemzőbbnek kellene lennie.

Más típusú zsánerkép Náfrádi László koreográfiája, a Találkán. A meséje ez: egy szépszál legény folyamőr találkát ad kedvesének. Bajtársával nagy izgalommal várják a leányt. Alacsony termetű, kicsit „vagánykodo” barátjának megtetszik a szép leány, s megpróbálja elhódítani. Sikertelenül. Hoppon marad. Mit tehet, megcsóválja fejét, beleharap abba a piros almába, amivel a leálynak akart kedveskedni. Kedves, humoros szám. A kifejező jellemek ügyes alakításáért Bori Júliát, Csizmadia Imrét és Danielisz Lászlót illeti a dicséret. Örvendetes, hogy a koreográfus bátran nyúlt mai életből vett témához, s nagy érdeme, hogy ugyanakkor magyar táncformát tudott adni ennek a jellemképnek. A szám még javulhatna azzal, ha színesebb lenne a leányalak szerepe, s megrajzoltabb a szerelmespár viszonya, érthetőbb a leány párválasztása. Az alakokat táncosabban kellene jellemezni.

Problematikus Náfrádi László másik, hosszabb lélegzetű műve, A végek vitézei. Kétségtelenül helyes, ha a koreográfus történelmi múltunk haladó korszakaiból meríti tárgyát a céllal, hogy hazaszeretetre, ellenségeink gyűlöletére neveljen. A végek vitézei – egy tervezett sorozat első képe – ezt a célt tűzte maga elé. Sikerült-e megoldania? A bemutatott formában nem. A kompozíció nem a hazájukért vérüket ontani kész, egyszerű, önfeláldozó emberek, szegénylegények, vitézek kemény, harcra kész, forró lelkesedését tükrözi. A műben szereplő alakok nem igazi, hozzánk közel álló népi hősök. A tánc nem szól a mához. Helyenként bizonyos archaizálás jellemzi a koreográfiát. Növelik ezt a hatást a túl pompás jelmezek és Gulyás László zenei feldolgozása is, különösen sajátos hangszerezése miatt. Az alakok nem fejlődnek, a cselekmény nem bontakozik ki, s ezért ideges, de nem harcias hangulatot ad a kompozíció. Komoly technikai felkészültséget mutat a tánc. Sík Ferenc szólótánc az *egyik legszebb magyar kardtánc-szóló*, amit idáig láthattunk. Kár, hogy alakja koreográfiailag nem fejlődik eléggé. Hiba, hogy a csoportos kardtánc a kompozíció végén nem eléggé felfokozott, s így befejező része erőtlenséggel, leesik.

Az új táncműsor méltó befejező száma Rábai Miklós Szüreten című táncjátéka. A kompozíción érezzük az alkotó művész igen gondos előkészítő munkáját. A szerepek világosak és kidolgozottak, ami annak a következménye, hogy *mindenki tisztában volt saját, egyéni feladatával*. A szüret itt kerete két egymást kereső és megtaláló szerelmes fiatal történetének. A szüret jóízű, vidám, tréfákban gazdag hangulatában bontakozik ki és teljeseedik be a hozzánk közelálló legény és leány egymásratalálásának boldog eseménye. Ez a mű valóban *novella táncban elbeszélve*. Az egymásba kitűnően kapcsolódó részletek mind a központi cselekmény kibontakozását, fejlődését segítik elő. Már nem egyszerűen

a hagyományok szép tolmácsolásáról van szó, mint az első műsor Fonójában vagy Ecseri lakodalmasáiban, hanem valamivel *többről*. A népi szokásvilágban megmaradva szabad életünkre jellemző embereket mutat be a kompozíció: verbő, népi típusokat. A táncos csoport kitűnő összmunkájából kiemelkedik a szerelmes pár: Ripka Ilona és Sík Ferenc nagyon komoly művészi teljesítménye. Igen bensőséges átéléssel oldják meg feladatukat. Gyönyörű a lírai kettősük. Ízes volt az örökös tréfacsinálót megszemélyesítő Csizmadia Imre humoros alakítása. Farkas Ferenc Kossuth-díjas énekes-zenés feldolgozása gyönyörűen együtt zeng, lüktet a táncsal, bizonygatóul annak, hogy zenének és táncnak elválaszthatatlan egységben kell lennie a közös tartalom hű tolmácsolásában.

Mallász Gitta, az együttes jelmeztervezője gondos munkát végzett. Különösen ízlésesen, szépen megtervezettek a Szüreten című kompozíció ruhái. Sikerült a Háromugrós és a Találkán táncokban szereplő leányok jelmeze is. A ruhák több számban feleslegesen cifrára sikerültek, s hogy ez az eszmei mondanivaló torzításához hozzájárulhat, arra a Végek vitézei a példa.

Végigvéve a bemutatott táncszámokat, megállapíthatjuk: az együttes tánckara jelentős eredményeket ért el. Szinte valamennyi kompozícióban érezhető a *tudatos alkotói törekvés a jellemábrázolásra*. Ez az út alkalmas lehet arra, hogy nemcsak a múlt, hanem mindenekelőtt a nagyszerű jelen realista színpadképekben való ábrázolásához vezessen. Alkalmas arra, hogy a táncosok cselekményes, vagy lírai koreográfiákban mutassák be azt a hatalmas történelmi változást, mely társadalmi felszabadulásunkkal népünk, s elsősorban új típusú ifjúságunk gondolkodásmódjában, érzelmvilágában, magatartásában végbement. Feltétlenül helyes útra lépett tehát az együttes azzal, hogy művészi munkájának homlokterébe állította a jellemábrázolásra való tudatos törekvést. Helyes, hogy ugyanakkor a magvas mondanivalót a népművészet nyelvén tolmácsolják. A Szüreten, de a Háromugrós és a Találkán sikere is mutatja, hogy a művészeti vezetők tisztában vannak azzal: egyrészt biztosan kell támaszkodni a magyar népművészet egész gazdagságára, másrészt *alkotó módon kell azt fejleszteni* és gazdagítani színpadi művészetté.

Az új műsor tehát – kijavítva a néhány számban megtalálható kisebb-nagyobb hibát – lépést jelent előre a mai életünket tükröző koreográfiák megalkotása felé. A műsorban a népi kultúra lényegében való elmélyülés mellett biztató jelet láthatunk annak a régebbi hiányosságnak leküzdésére is, amire Mojszejev elvtárs hívta fel az együttes figyelmét: „Az egyetlen aggály, amire figyelmeztettük barátainkat, az a felesleges jegyzőkönyvszerűség, néprajziasság, a ténybeli hűségtől való eltávolodás félelme, amely olykor fényképpé változtatja a művészetet. Azt ajánlottuk magyar kollégáinknak, igyekezzenek elérni, hogy bármelyik tánc szintézise legyen mindannak a legjobbnak, ami a népi előadásmódban megvan, és bátor, alkotó módon mutassák be ezt a legjobbat.” (Izvesztyija, 1951. jún. 13).

Az Állami Népi Együttes tánckara – amelyet népünk szeret és megbecsül – egyre bátrabban megy előre hősi korunk mind teljesebb és gazdagabb ábrázolása felé.

Csizmadia György

Dokumentumok a magyar tánc tudományi kutatás kezdeteiről

A magyar tánc tudomány intézményesülési kísérleteinek kezdetei a negyvenes évek végére nyúlnak vissza, arra a periódusra, amikor először került sor arra, hogy társadalmi szervezetek keretei között próbálják összefogni az addig külön-külön tevékenykedő, eltérő szakmai háttérű és különböző tudományterületeken (néprajztudomány, zene- és művészettörténet) belül működő tánc kutatókat. A *Magyar Tánc Munkaközösség* megalakulását előkészítő értekezlet 1947. áprilisi előterjesztése elsősorban a néptáncok gyűjtését és feldolgozását tűzte ki tudományos célként, de már ekkor felvetődött, hogy a munkaközösség tevékenységének a tánc kultúra egészét kellene átfognia. (Egy fél év múlva azonban – együttműködve a Néptudományi Intézettel – mégis kizárólag a néptáncok gyűjtése indult meg, akkor még nem annyira a politikai nyomást, mint inkább az „utolsó óra”, a paraszti kultúra eltűnésének szorítását érezve.) Ugyancsak megszületett egy terv arról, hogy a tánc művészet egészére kiterjedő, roppant szerteágazó munkát milyen struktúrában kellene felépíteni, s ezért az un. szakosztályok között – a néprajzi, pedagógiai, művészeti és szervezési mellett – helyet kapott a *Tudományos szakosztály* is, azzal a céllal, hogy megteremtse a magyar nyelvű eredeti és fordításokból összeálló szakirodalmat, valamint hogy népszerűsítsék és széles körben elterjessék a tánc írást.

1948-ban aztán megalakult a *Magyar Táncszövetség*, egyszerre ideológiai, mozgalmi és tudományos feladatokkal, amelyeknek aligha tudott megfelelni, ezért a szervezet *Tudományos osztályát* vezető Lugossy Emma erőfeszítéseket tett a közös működésre a Néptudományi Intézettel, ami ismét kizárólag a néptánc gyűjtés megerősödését hozta. A Néptudományi Intézet megszűnésével azonban új helyzet állt elő: a tánc kutatás az egyetemi néprajzi tanszékhez került, a gyűjtések eredményének hasznosítása a néptánc-mozgalom számára pedig az ekkor alakult Népművészeti Intézet feladata lett. A színpadi tánc kutatása a Táncszövetségre hárult – volna, ha fel nem oszlik 1950-ben. (Az ugyanebben az évben megalakuló Állami Balett Intézet munkaközösségei között nem találunk táncelméleti munkaközösséget, holott a tánc történet, valamint a zene- és művészettörténet oktatás helyet kapott a képzésben. Az alakulás éveiben azonban a balettművész képzés első állami intézménye az elméleti oktatásban csupán a meglévő, egyéni kutatói-tudományos teljesítményekre – Vályi Rózsi: zene, tánc és művészettörténet, Lugossy Emma: néptánc és tánc írás – támaszkodott.)

1951 ősztől elindult a *Táncművészet* folyóirat, s a folyóirathoz kapcsolódva már 1952-ben megkezdte munkáját a *Magyar tánc történeti munkaközösség*, elsőként vállalkozva a magyar színpadi táncok történetének szisztematikus feltárására. A kis létszámú kutatócsoport működését a Népművelési Minisztérium anyagi támogatása tette lehetővé. Ezt az úttörő munkát Vályi Rózsi vezette, azzal a céllal, hogy a csoport munkája intézményes és

módszertani előzménye legyen a később intézményesülni remélt tánc tudományi munkának. A csoport tevékenysége a kutatás időhatárainak kijelölése, a források körének meghatározása és a feltárás módszertanának kialakítása után indult el. Utóbbi Vályi az ötvenes évek elejétől a magyar könyvtárakban is használatos ETO rendszer adaptálásával dolgozta ki, s ennek alapján közel 6000 cédula készült el (3-3 példányban). Ez a páratlanul gazdag forrásanyag ma is megtalálható a PIM-OSZMI Táncarchívumában.

A Magyar Táncművészek Szövetségének újjáalakulását eközben a *Magyar Táncművészek Köre* készítette elő. Ez a szervezet 1954-ben látta elérkezettnek az időt, hogy – felmérve azt a hatalmas munkát, amit a különböző intézményekhez (Népművészeti Intézet, Néprajzi Múzeum, Táncművészet) kapcsolódó társastánc, néptánc és színpadi tánc történeti munkaközösségek eddig párhuzamosan végeztek – megalakuljon az MTA I. osztályának Zenei főbizottsága keretében egy tánc tudományi albizottság. A javaslatot az Akadémia elutasította, így az 1955-ben újjáalakult *Magyar Táncművészek Szövetsége* keretein belül létrejött az a *Tudományos Bizottság*, amely az 1956 után megszűnt, de 1960-ban ismét újjáalakult Táncszövetségben változó neveken ugyan, de egészen a társadalmi szervezet 1990-es felbomlásáig biztosította az egyéni tánc tudományi munka kereteit, s egyben a Táncarchívum kialakításával és fejlesztésével megteremtette a tánc kulturális emlékezet nemzeti intézményének bázisát.

A közölt dokumentumok a PIM-OSZMI Táncarchívumának Ortutayné Kemény Zsuzsa és (a Hézsó István gyűjtemény részét képező) Vályi Rózsi hagyatékban találhatók.

- 1./ Beszámoló a Tánc történeti Munkaközösség 1952 és 1954 közötti munkájáról
- 2./ A Tánc történeti Munkaközösség 1954-es költségvetési terve
- 3./ A Tánc történeti Munkaközösség szakmutatója
- 4./ A Vályi Rózsi által feldolgozott folyóiratok
- 5./ Levél az MTA Elnökségének (Kaposi Edit – Népművészeti Intézet – fogalmazványa)
- 6./ Levél az MTA Elnökségének (Vályi Rózsi – Táncművészek Köre – fogalmazványa)
- 7./ Javaslat a Tudományos Bizottság létrehozására¹

Beszámoló a Tánc történeti munkaközösség 1952. szept. 1.-től 1954. márc. 15.-ig a Táncművészet c. lap keretében végzett munkájáról

A Táncművészet c. lap keretében Ortutay Zsuzsa kezdeményezésére, a Népművelési Minisztérium támogatásával 1952. szept. 1-én kezdődött el az a munka, amely a jelenlegi munkaközösségnek csíráját képezte. A munkát Körtvélyes Ágnes [Gelencsér Ágnes – F. L.] és Téry Tibor kezdték, majd hozzájuk csatlakozott Baróti Dezsőné [Egey Klára – F. L.] Marton Istvánné és zenei kutatóként Szenthegyi István, de alkalmilag céduláztak Dési Rózsi, Gerle Mária és Vince Béla is. Különböző elképzelések szerint dolgoztak és ezért munkájuk egyenetlen és rendszertelen volt.

¹ A közreadott dokumentumokat a korabeli ortográfiaival közöljük.

Héthónapi kísérletezés után 1953. márciusában Ortutay Zsuzsa a munka szakmai irányítását rám bízta.

Az eltelt kezdeti időszak sok értékes tapasztalattal szolgált a tagok számára, számomra pedig megmutatta a legsürgősebb tennivalókat.

I. Legelőször is szükséges volt a munkaközösség feladatának tisztázása. Ez a következő részletfeladatokra tagozódott:

- 1/ A magyar színpadi tánc adatainak felkutatása és közreadása 1790-1955-ig terjedő korról.
- 2/ Tanulmányok írása később publikálandó magyar tánc történeti könyv számára.
- 3/ A munkaközösség tagjaiból magyar tánc történetészeket nevelni.

II. Az alkalmi cédulázókat önálló kutatókkal cseréltük fel, akik képesek a szakszerű adatgyűjtésre és majd kellő anyag birtokában egy-egy korszak történetének megírására is vállalkoznak.

III. A nagy kort 6 kutató közt a következőképp osztottuk el:

- 1790-1849 Barótiné
- 1849-1884 Vályi
- 1884-1914 Körtvélyes
- 1914-1919 Martonné
- 1919-1944 Téry
- 1944-1953 Csizmadia

IV. Reálissá kellett tenni a kísérleti munkaterveket. Megállapodtunk, hogy a tudományos munkánk alapja a szakszerű kutatás és adatgyűjtés lesz, tehát tanulmányok írására csak 1954-ben kerülhet sor. A már elkészült tanulmányokat kritikára bocsájtjuk tapasztalatszerzés céljából, de újabbakat csak akkor írunk, ha elengedő ténybeli ismerettel rendelkezünk. Addig dolgozunk a kutatás módszereinek tökéletesítésén, míg adatszolgáltatásunk tökéletessé és hibátlanná válik.

V. Elkészült az új, kollektív munkaterv, melyet 1953. márc. 27-én bemutattunk a Népművelési Minisztériumban, ahol azt Losonczi Ágnes jóváhagyta a személyi változásokkal együtt.

Ekkor és itt intéződött el az egységes honorárium kérdése is. Elfogadták javaslatomat, hogy ezentúl minden tag egyenlően havi 300.- Ft „alapot” és végzett munkája arányában a hivatalosan megállapított cédula pénzt kapja, a zenei kutató pedig egy-egy táncjáték zenéjének felkutatásáért és elemzéséért 100.- Ft-ot.

Ezután indult meg a tervszerű kutatómunka, kialakult a helyes módszer. A tagok nagy része kedvvel és jó eredménnyel dolgozott. Egy tag nem bírta az iramot és júliusban önként kimaradt. A többiek versenyezve dolgoztak és számtalan eddig ismeretlen vagy lappangó adat került felszínre. Nem sorolom el a folyóiratok, évkönyvek, kottatárak és

egyéb források címeit, ahonnan kibányáztuk az adatokat, hiszen azokat a cédulák pontosan feltüntetik.

Az eredmény az, hogy az Operaház megnyitása utáni korról nagyrészt elkészültek kutatóink, még az 1916-1919. évek és a Horthy korszak teljesebb feltárására van szükség.

A kutatómunkában élen járt Csizmadia György, aki 11 hónap alatt 3144 hibátlan cédulát adott be és Körtvélyes Ágnes, aki másfél év alatt 2530 cédula mellett két tanulmányt is írt. Téry Tibor 13 hónap alatt csak 963 cédulát szolgáltatott be.

Az Operaház megnyitása előtti kor kutatói természetesen nem tudnak ilyen nagy számokat felmutatni, mert ott a kutatás nehezebb. Barótiné másfél év alatt 1125 cédulát adott be. Vályi 11 hónap alatt 1051-et és mind a ketten egy-egy tanulmányt is írtak.

A munkaközösség eddigi eredménye: 8813 cédula. Ebből 1601 a kísérleti 7 hónap alatt készült és még javításra szorul.

Elkészült négy tanulmány, ebből eddig egy jelent meg a Táncművészet c. lapban. (Körtvélyes Ágnes: Századvégi magyar balettek.)

A zenei kutató Szenthegyi István eddig 75 balettzenei elemzéssel készült el. Több régi táncjáték zenéjét sikerült felkutatnia köztük egy eddig ismeretlen és elveszettnek hitt reformkori táncjáték zenéjét is megtalálta, amely a verbunkos színpadra vitelének értékes dokumentuma.

Elmondhatjuk, hogy az adatgyűjtésben túl vagyunk a kezdet nehézségein, de a munka jelentős része még hátra van. Ahhoz kérjük a Kör segítségét.

A tánc történeti munkaközösség munkaterve 1954-re.

1. A gazdátlaná vált 1914-1919-es korszakot Körtvélyes Ágnes és Vályi Rózsi kutatja fel és dolgozza fel.

2. A kutatás és adatszolgáltatás tempója az idén csökken, főként az operai korszakban. Maximális keret évi 5000 cédula.

3. Szükségessé vált a cédulaanyag rendszerezése és katalogizálása. A rendszerezést a munkaközösség vezetője végzi, a katalogizálást könyvtári szakember, aki 1954-ben kb. 12.000 cédulát, mintegy 4000 adatot dolgoz fel. Ezzel a negyven ezer adattal megalapítjuk a Kör központi adattárát. A rendszerezés és katalogizálás a legnagyobb publicitású Széchenyi könyvtár szisztémájához igazodik majd, annak táncszakát dolgozza ki szakszerűen. Ez a szisztéma lehetővé teszi majd, hogy a Kör, amennyiben erre igényt tart, az egész magyar tánc történet területén folyó kutatások eredményeit adatszzerűen összefoghassa.

4. Ez évi munkánk gerince a részlet tanulmányok tudományos színvonalú, de élvezetes formában való megírása. (á 2 ív terjedelemben) A tanulmányokat a munkaközösségben megvitatjuk és itt dől el, hogy ki alkalmas magyar tánc történeti cikkek, tanulmányok megírására. Az alkalmatlanságot a vezető a munkaközösség tagjaival állapítja meg. Vitás

esetekben a Kör elnöksége dönt. A tanulmányokat külön nem honorálja a munkaközösség. Azok publikációja cikk formájában a Táncművészet c. lapban kerül sorra, ha a szerkesztőbizottság is arra megfelelőnek találja. A tanulmányok egész terjedelemben a magyar tánc történeti könyv fejezeteként jelennek meg, ha a munkaközösség vezetője, a Kör tudományos szakosztályának vezetője erre javasolja, a publikációt a Kör biztosítja. A publikációért felelősséget ki vállal?

Tanulmányok terve:

Korszak	Szerző	A tanulmány címe	határideje
1790-1849.	Baróti	1. Táncársaságokról	ápr. 31
	Dezsőné	2. Idegen táncok a Nemzeti Színházban 1849-ig	okt. 31
1849-1896.	Vályi Rózsi	1. Nemzeti táncgyománnyaink sorsa 1849-től a kiegyezésig.	júl. 31
		2. Nemzeti táncgyománnyaink sorsa a kiegyezéstől a milléneumig.	dec. 31
1896-1916.	Körtvélyes Ágnes	1. A Petipa együttes vendégszereplése és hatása a magyar balettre.	márc. 1
		2. A Dzagilev együttes hatása a magyar balettre	
		/Téry Tiborral együtt írják/	ápr. 31
1919-1944.	Téry Tibor	3. Guerra Miklós működése	dec. 31
		1. Harangozó Gyula működése a felszabadulásig	júl. 31
		2. A mozdulatművészet hatása a magyar színpadi táncra	szept. 30
1944-1954.	Csizmadia György	3. Cieplinszkij munkássága a Horthy-rezsimben	dec. 31
		1. A magyar balett a felszabadulástól a Diótörő előadásáig	júl. 31
		2. A szovjet balettművészet hatása a magyar balettre	dec. 31

- 5./a. Előadások: 1. Major Ervin: A XIX. századi magyar tánczenéről.
2. Szabolcsi Bence: A magyar balettzenéről.
3. Harangozó Gyula: A magyar tánc felhasználása a balettben.
4. Molnár István: A verbunkosról.
5. Rábai Miklós: A néptáncok színpadra viteléről.

b. Kötelező olvasmányok:

Réthei Prikkel: Magyarság táncai
Molnár István: Magyar táncgyománnyok
Lugossy Emma: Verbunkos

Szentpál Olga: Csárdás
Szlonimskij: Orosz tánc történet

5. Együttműködés a magyar tánc kutatás területén dolgozó többi munkaközösségekkel.

Ez a feladat nagyon fontos, mert mindenki előtt világos, hogy magyar tánc történeti munka megírása és a Központi adattár kifejlesztése lehetetlen a népi, társas és színpadi tánc területén folyó kutatások eredményeinek ismerete nélkül. Jelenleg négy ilyen munkaközösség dolgozik a Népművészeti Intézet keretében és egy a Néprajzi Múzeumban, velük együtt tehát 6 magyar tánc kutató munkaközösségben dolgozunk, egymásról alig tudva, vagy gyakran ugyanaz az ember több munkaközösségben is dolgozik, különböző szempontok szerint.

A kívánatos az lenne, hogy egy tudományos szerv összefogná és irányítaná a munkájukat. Amíg ez megtörténik is, szükséges, hogy elkezdjük a munka összehangolását. A kezdet nem volt nehéz, mert a hozzánk legközelebb álló, területünk egy részen dolgozó társastánc munkaközösséggel egyetértésben történt meg. A Népművészeti Intézet megbízottjával, Kaposi Edittel febr. 27-én megbeszéltük az együttműködés minden részletét. Közösben dolgoztuk ki a tanulmányok tervét, elkészítettük a II. Ötéves terv publikációs tervét a Kör tudományos szakosztálya és a Tudományos Akadémia számára, kijelöltük az összekötőt és bejelentettük, hogy a Kör központi adattára számára hibátlan cédula anyagokat 1 példányban beszolgáltatják. Az ő javaslatára iktattuk be a költségvetési tervbe a levéltári kutatót is.

A Néprajzi Múzeumban dolgozó népi tánc kutató munkacsoportok vezetőjével, aki egyben a Népművészeti Intézet Táncoktatási munkaközösségét is vezeti, már felvettük a kapcsolatot, és így egyszerre két igen jelentős területen folyó munka eredményeit volt módunkban megismerni, és két munkaterv összehangolásának a munkáját kezdtük el. Még két kisebb, négy-négy tagú munkaközösség van hátra. A következő lépés lesz ezek munkájának megismerése. Év végére szeretnénk elérni, hogy mind a hat munkaközösség ismerje egymás munkáját és egymást kiegészítve összehangoltan dolgozzon. Ezt a munkát munkaközösségünk vezetője vállalta el. Budapest, 1954. márc. 30.

VÁLYI RÓZSI s.k.

Magyar Táncművészek Köre Tánc történeti munkaközösségének
költségvetési terve
1954. évre.

6 kutató ösztöndíja, havi 300.- Ft	21.600.- Ft
5 kutatótól évi 5000 cédula, á 2.- Ft	10.000.- Ft
50 táncjáték zenei elemzése (és kutatása) á 100.- Ft	5.000.- Ft
MK [munkaközösség – F. L.] vezető, havi 400.- Ft	4.800.- Ft

Katalogizáló munkatárs, havi 600.- Ft	7.200.- Ft
Levéltári munkatársaktól évi 1200 cédula, á 2.50 Ft	3.000.- Ft
5 előadás tiszteletdíja, á 200.- Ft	1.000.- Ft
Kartotékszekrény, dobozok	4.000.- Ft
Papír, karton stb. anyag a cédulák leírásához és katalogizálásához (kb. 16.000 cédula, 64.000 mutató, 6000 választólap)	3.750.- Ft
Tánc történeti dokumentáció vásárlásra	2.400.- Ft
Képanyagra, fotóra	4.000.- Ft
Összesen:	66.750.- Ft

Budapest, 1954. ápr. 6.

Szakmutató

A Bibliográfia

- A 1 Könyvek, Folyóiratok
- A 2 Képek
- A 3 Hangjegyek
- A 4 Álnevek

Ae Erkölcsei kérdések

- Ae 1 Hazafiság
- Ae 2 Művészerkölcsei

B Társadalmi kérdések

- B 1 Szociális viszonyok
- B 2 Jótékonyosság
- B 3 Munkaügy
- B 4 Munkásmozgalom

C Oktatásügy

D Viseletek

- D 1 Népi viseletek
- D 2 Polgári viseletek
- D 3 Nemesi viseletek
- D 4 Főnemesi viseletek

Da Szokások

E Látványosságok

- E 1 Ünnepek
- E 2 Felvonulások, díszmentek
- E 3 Mutatványok

F Illettan

Fk Magyar művészet külföldön

G Zenei kérdések

Gy Műkedvelés

H Film kérdések

I Színházi ügyi kérdések, Színházpolitika

- I 1 Színházi fegyelem
- I 2 Színház illetmények, szerződések
- I 3 Kartársi viszony
- I 4 Színházigazgatás
- I 5 Műsorpolitika

J Pantomim

- Jb Pantomim együttesek és szereplésük
- Jg Pantomim zene
- Jgb Pantomim zenekarok
- Jh Pantomim zeneszerzők
- Ji Pantomim szöveg
- Jj Pantomim szövegírók
- Jk Pantomim előadások és kritikájuk
- Jm Pantomim műsorok, színlapok
- Jr Pantomim rendezés
- Js Pantomim díszlet
- Jv Pantomim kosztüm

K Ballet, Balletnyakönyvek

- Kb Balletegyüttesek és szereplésük
  - Kb 1 Magyar balletegyüttesek Magyarországon
  - Kb 2 Külföldi balletegyüttesek Magyarországon
  - Kb 3 Magyar balletegyüttesek külföldön
  - Kb 4 Külföldi balletegyüttesek külföldön
- Kg Ballet zene
- Kgb Ballet zenekarok
  - Kgb 1 Ballet zenekarok zenészei
  - Kgb 2 Ballet zenekarok karmesterei
- Kh Ballet zeneszerzők
- Ki Ballet szöveg
- Kj Ballet szövegírók

Kk Ballet előadások és kritikájuk
Km Ballet műsorok
Kr Ballet rendezés
Ks Ballet díszlet
Kv Ballet kosztüm

L Tánc. Általános/elméleti/kérdések.

L 1 Pantomim elmélet
L 2 Ballet elmélet
L 3 Népi tánc elmélet
L 4 Színpadi tánc elmélet
L 5 Társas tánc elmélet
L 6 Mozdulatművészet elmélet
La Táncművészet és szocializmus
Lc Táncoktatás
Lg Táncművészet és zene
Li Táncművészet és irodalom. Táncleírások
Ll Tánc történet
Lm Tánc és közönség
Ln Táncstílus, Haladó hagyományok
Lo Koreográfusok
Lo 1 Magyar koreográfusok Magyarországon
Lo 2 Külföldi koreográfusok Magyarországon
Lo 3 Magyar koreográfusok külföldön
Lo 4 Külföldi koreográfusok külföldön
Lr Kritikusok
Ls Táncfajok

N Népi tánc

Nb Népi táncgyűttesek és előadásaik
Nb 1 Magyar népi táncgyűttesek Magyarországon
Nb 2 Külföldi népi táncgyűttesek Magyarországon
Nb 3 Magyar népi táncgyűttesek külföldön
Nb 4 Külföldi népi táncgyűttesek külföldön
Ng Népi tánc zene
Ngb Népi tánc zenekarok
Ni Népi tánc a színpadon
Ni 1 Népi tánc operában
Ni 2 Népi tánc operettben
Ni 3 Népi tánc vígjátékban
Ni 4 Népi tánc népszínműben
Ni 5 Népi tánc egyéb drámai művekben

Ni 6 Népi tánc egyveleg
Ni 7 Népi tánc közjáték
Ni 8 Népi tánc némajáték
Ni 9 Népi tánc élőkép
Ni 10 Népi tánc paródia
Ni 11 Egyéb népi táncelőadások

Nk Népi tánc balletben
Nm Népi tánc előadások mősora
Nr Népi tánc rendezés
Nv Népi tánc viseletek
Ny Népi tánc a magyarországi nemzetiségek körében

S Színpadi tánc

Sb Színpadi táncgyűttesek és szereplésük
Sb 1 Magyar színpadi táncgyűttesek Magyarországon
Sb 2 Külföldi színpadi táncgyűttesek Magyarországon
Sb 3 Magyar színpadi táncgyűttesek külföldön
Sb 4 Külföldi színpadi táncgyűttesek külföldön
Sg Színpadi tánc zene
Sgb Színpadi tánc zenekarok
Sgb 1 Színpadi tánc zenekarok zenészei
Sgb 2 Színpadi tánc zenekarok karmesterei
Sh Színpadi tánc zeneszerzői
Si Színpadi tánc szöveg
Sj Színpadi tánc szövegírói
Sm Színpadi tánc műsorok
Sm 1 Színpadi tánc operában
Sm 2 Színpadi tánc operettben
Sm 3 Színpadi tánc vígjátékban
Sm 4 Színpadi tánc népszínműben
Sm 5 Színpadi tánc egyéb drámai művekben
Sm 6 Színpadi tánc egyveleg
Sm 7 Színpadi tánc közjáték
Sm 8 Színpadi tánc némajáték
Sm 9 Színpadi tánc élőkép
Sm 10 Színpadi tánc paródia
Sm 11 Színpadi tánc egyéb előadások
Sr Színpadi tánc rendezés
Ss Színpadi tánc díszlet
Sv Színpadi tánc kosztüm
Sz Színész mint táncos
Sy Színpadi táncelőadások és kritikájuk

Sy 1 Színpadi táncelőadások operában
 Sy 2 Színpadi táncelőadások operettben
 Sy 3 Színpadi táncelőadások vígjátékban
 Sy 4 Színpadi táncelőadások népszínműben
 Sy 5 Színpadi táncelőadások egyéb drámai művekben
 Sy 6 Színpadi táncelőadások egyveleg
 Sy 7 Színpadi táncelőadások közjáték
 Sy 8 Színpadi táncelőadások némajáték
 Sy 9 Színpadi táncelőadások élőkép
 Sy 10 Színpadi táncelőadások paródia
 Sy 11 Színpadi táncelőadások. Egyéb előadások

F – 395
 Fk – 78/79 / 439-87/
 G – 78
 Gy – 791/793.073
 H – 791.4
 I – 792
 J – 792.3
 K – 792.8
 L – 793.3
 N – 793.31
 S – 793.32
 T – 793.33
 U – 793.38
 V – 796.412
 X – 8 – 293.2
 Z – 9

T Társastánc

Tg Társas tánc zene
 Tgb Társas tánc zenekarok
 Th Társas tánc zenekarok zeneszerzők
 Ti Társas tánc a színpadon
 Tr Társas tánc rendezés
 Tv Társas tánc viseletek

U Táncmulatságok, bálók

V Mozdulatművészet

X Irodalmi kérdések

Xm Melodráma

Z Történelmi kérdések

Z 1 Életrajz
 Z 2 Korjellemzés
 Z 3 Színjátás története

Szakjelzetek és decimális számok egyeztető táblázata

A – 0
 Ae – 17
 B – 3
 C – 37
 D – 39
 E – 394

Vályi Rózsi (a hagyatékban autográf – F. L.) beszámolója a kutatócsoportban elvégzett munkájáról, az általa kicédulázott folyóiratokról

Fővárosi Lapok 1864. jan.1. – 1867 júliusig
 Hölgfutár 1849 – 1864 jan. 1.-ig
 Napkelet 1857
 Nefelejts 186
 Szépirodalmi Közlöny 1858-1859-ig
 Színházi Látcső 1863
 Remény 1851
 Magyar Színházi Lap 1860
 Koszorú 1863-65
 Színházi Lapok 1869
 Szini Világ 1877-78
 Aranytrombita 1850, 1873-74
 Honvédvilág 1868
 Ungár 1844
 Regélő Pesti Divatlap 1844
 Kritikai lapok 1855. 1862
 Tarka Világ és Képes Regélő 1869
 Magyar Thália 1853
 Figyelő 1876-1889
 Ellenőr 1869-1882

Fáncsy album 1855
Magyar színészet évkönyve 1873
Színházi almanach (Vahot Imre) 1852
Színlapok 1849 – 1889-ig
Színpad 70-72, 74, 76, 80-90
Magyar sajtó 51-58
Nővilág 57-60

Tudományos Akadémia Elnökségének,
Budapest.
V. Roosevelt-tér 1.

54. február 11.

Kaposi

Magyar tánc történeti kutatások

Intézetünk Táncosztályán és a Táncművészet című lapnál két éve rendszeres magyar tánc történeti kutatás folyik a magyar balett, színházi és társastáncokra vonatkozóan.

A munka koordinálása a két intézmény között a kutatások megindulásakor és 1954. január 19.-én tartott értekezleten megtörtént. Ugyanakkor a két intézmény összehangolta munkáját a Színház-történeti Múzeum hasonló jellegű kutatásaival is. Azonban ez a most induló fiatal tudományág további perspektívája megköveteli, hogy a tudományos kutatások és kiadványok tervét az Akadémia ismerje és menetközben is javaslataival, tanácsaival segítse. Az elkészülő tanulmányokat szakszerű lektori véleménnyel a lehető legmagasabb színvonalra emelje.

Az értekezlet kérése, hogy az Akadémia szervezzen tánc történettel foglalkozó bizottságot, vagy a Színház- és Drámatörténeti Főbizottságnál, vagy a Zenetudományi Osztályon.

A két munkaközösség a második ötéves tervben (1955-60) a következő kiadványokat kívánja publikálni.

- 1./ Évenként sokszorosításban megjelenő tánc bibliográfia. (A kutatások anyagának bibliografikus közzététele folyamatosan.)
  - 2./ Enciklopédikus mű, tánclexikon.
  - 3./ A magyar tánc történet kézikönyve
- Fenti kiadványokhoz kiadó és papír biztosítását kérjük az Akadémiától.
Ezenkívül mielőbb határozott döntést kérünk a munkaközösségekben dolgozók adatgyűjtői és feldolgozó jogainak tisztázásához.

Fentiekre vonatkozó mielőbbi szíves válaszukat várjuk.

A Tudományos Akadémia Elnökségének
Budapest, V.,
Roosevelt-tér 1.

A Magyar Táncművészek Köre azzal a kéréssel fordul a Magyar Tudományos Akadémia Elnökségéhez, hogy az I. osztály zenei főbizottsága keretében hozzon létre tánc tudománnyal foglalkozó albizottságot.

Táncéletünk fellendülésével kapcsolatban a különböző szerveknél évek óta több munkaközösség végez kutató, rendszerező és feldolgozó elméleti munkát. Munkájuk jelentékeny kezdeményezés egy új magyar tudományág létrejöttéhez, azonban nélkülözhetlenné vált, hogy egy tudományos szerv támogassa, irányítsa munkájukat és biztosítsa annak tudományos színvonalát.

Mivel jelenleg nincs olyan tudományos szerv, amely tánc tudománnyal foglalkozna, a Táncművészek Köre támogatja ezt a most induló magyar tudományágat, igyekszik kiterjedt munkájukat nagy vonalakban összehangolni, azonban társadalmi szerv lévén, magát a magasabb tudományos irányításra hivatottnak nem érzi. Ezt a magasabb tudományos irányítást csak az arra hivatott Tudományos Akadémia támogatása adhatja meg.

Ezért a Táncművészek Köre kéri a Tudományos Akadémia Elnökségét, hogy tekintse át a különböző munkaközösségek eddig végzett munkáját és további munkatervét, melyet az alábbiakban kívánunk ismertetni.

Jelenleg négy munkaközösség végez figyelemreméltó tudományos jellegű munkát. Munkájuk a tánc kutatás, tánc történet és táncelmélet területén folyik, és a következőképp tagozódik:

- 1/ Színházi tánc munkaközösség a Táncművészek Körében,
- 2/ Társastánc munkaközösség a Népművészeti Intézetben,
- 3/ Néptánc munkaközösség a Népművészeti Intézetben,
- 4/ Néptánc munkaközösség a Néprajzi Múzeumban

Az egyes munkaközösségek vezetői elkészítették beszámolójukat az eddig végzett munkájukról és további terveikről, melyeket a jelzett számok alatt mellékelünk.

A Magyar Táncművészek Köre bizalommal várja a Magyar Tudományos Akadémia Elnökségének döntését, amely biztosítja a magyar tánc kultúra számára nélkülözhetetlen elméleti munka tudományos színvonalon való kifejlesztésének további feltételeit.

Budapest, 1954. jún. 24.

Javaslat
Tudományos Bizottság létrehozására

Táncsal tudományosan foglalkozó szakembereink régi panasza, hogy a táncstudományos munka mindmáig teljesen ötletszerűen, tervszerűtlenül folyik. (Részletesen lásd Maácz László: Rendezésre vár a néptánc kutatás helyzete c. cikkét a Táncművészet 1954. okt. és nov.-i számában.) Ez a rendszertelenség hovatovább legfőbb akadályává lesz a komoly tudományos tevékenységnek.

A Magyar Táncművészek Köre Előkészítő Bizottsága tevékenysége idején foglalkozott a probléma megoldásával. Beadvánnyal fordult a Magyar Tudományos Akadémiához, hogy az Akadémia valósítsa meg a táncstudományos munka összefogását. Az Akadémia ezt a kérést visszautasította azzal, hogy ezt az összefogást a Körnek kell először biztosítani, s csak utána, jelentős tudományos eredmények felmutatása után lehet szó arról, hogy a munka irányítását maga az Akadémia vegye át.

A Magyar Táncművészek Szövetségének megalakulásával mód nyílik a kérdés megoldására. Az alapszabály a Szövetség feladatává teszi, hogy „irányítóan támogassa” a tánc-történeti hagyományok feltárására, kritikai elemzésére, ápolására irányuló mindenfajta törekvést. (Alapszabály I. 3. §.) Hiszen a Szövetség az a testület, amelyben együtt vannak a magyar táncstudomány minden területének dolgozói.

Szövetségünk alapszabályának idézett pontja értelmében Vályi Rózsának, a Szövetség kereteiben dolgozó színpadi-tánc-történeti munkaközösség vezetőjének benyújtott javaslata alapján előterjesztést teszek a Magyar Táncművészek Szövetsége Tudományos Bizottságának megalakítására.

A Tudományos Bizottság feladata összehangolva irányítani és támogatni minden a táncsal kapcsolatos, állami pénzen folyó tudományos tevékenységet (gyűjtés, tánc-történeti kutatás, esztétikai munka), tekintet nélkül arra, hogy mely szerv vagy intézmény keretében folyik is az.

E feladat megvalósítása érdekében a Tudományos Bizottság

- a/ összehangolja és elhatárolja a különböző intézmények keretein belül működő munkaközösségek területeit
- b/ kidolgozza a megírandó tanulmányok technikáját [a gépiraton áthúzza – F. L.]
- c/ megszervezi és biztosítja a tudományos munkával foglalkozók rendszeres továbbképzését, fiatal erőknél a tudományos munkába való bevonását
- d/ javaslatot tesz fordításokra, tudományos tárgyú publikációk megjelentetésére
- e/ segít a nemzetközi táncstudományos kapcsolatok kiépítésében és megszilárdításában

A Tudományos Bizottság tagjait a Szövetség Elnöksége kéri fel a Bizottság munkájában való részvételre.

A Tudományos Bizottság a Szövetség belső szerveként működik.

A Tudományos Bizottság tagjaiul javaslom:

- G. Hermann Anna néptánc kutatót, a néprajztudomány aspiránsát,
  - Dr. Kaposi Edit tánc-történészt, a Népművészeti Intézet társastánc-történeti munkaközösségének vezetőjét,
  - Körtvélyes Géza esztétát, a Magyar Tudományos Akadémia esztétikai albizottságának tagját,
  - Dr. Lugossy Emma néptánc-kutatót, a Magyar Tudományos Akadémia néptánc-kutató csoportjának tagját,
  - Pesovár Ernő néptánc-kutatót, a Népművészeti Intézet dolgozóját,
  - Vályi Rózsi tánc-történészt, a színpadi tánc-történeti munkaközösség vezetőjét.
- A Tudományos Bizottság vezetőjévé javaslom Körtvélyes Gézát.

Budapest, 1955. január 15.

Böröcz József s.k.
titkár

Péter Petra

Három beszélgetés a Kreatív Mozgás Stúdióról Angelus Ivánnal és Kálmán Ferencsel

„Mi úgy láttuk, hogy a contraction-release baromi jól ki van dolgozva,
de erre a spirál dologra már nem jutott ideje.”

Angelus Ivánt és Kálmán Ferencet Péter Petra kérdezte a Kreatív Mozgás Stúdió megalakulásának szakmai előzményeiről és a KMS-ben kialakított tanítási gyakorlatról.¹

Péter Petra: A körülöttünk lévő plakátok szinte mindegyike az 1980-as évekből való és nagyrészt a Kreatív Mozgás Stúdióhoz kapcsolódik. Viszont van egy pár dokumentum a Stúdió előtti időkből is, azonban az ekkori programokról sokkal kevesebb információ maradt fent. A Cirmos utcai Közösségi Házban 1980. szeptember 25-én induló Új Tánc Klub hirdményére az van írva, hogy „kísérletező táncosok, koreográfusok, mozgás- és táncpedagógusok klubja; filmvetítések; pszichológusok, orvosok a táncról, mozgásról; jazz és modern tréning bemutatók; új kezdeményezések bemutatkozása. Klubestek minden harmadik csütörtökön.” Mi történt az Új Tánc Klubban?

Angelus Iván: Annyival kell ezt kiegészíteni, hogy a dolog nem 1980-ban a Cirmos utcában, hanem 1979-ben a Thököly úton kezdődött.

Kálmán Ferenc: Igen, voltak már ilyen nyilvános összejövetelek a Thököly úton, egy Hazafias Népfőnt pincklubban, amit Iván hajtott föl valamilyen ismeretség folytán...

A.I. Azon ismeretség folytán, hogy 1971-ben ott kezdtük próbálni az Orfeóval az *Étoile* című darabot. Később, amikor én is valami ilyen teret akartam keresni, egyszerűen visszamentem.

P.P. És ti ketten hogyan találkoztatok?

K.F. Én úgy emlékszem, hogy Jeszenszky Endre² jazz-óráin találkoztunk és hamar összehangolódtunk. Kiderült, hogy minket más is érdekel azon kívül, amit „Jesza” tanít. Nem tudom, Iván honnét vette az ötletet, de követségekről kért ki filmeket meg videókat. Akkoriban a követségek rendszeresen dolgoztak a „szellemi fellazításon” és nyilvános vetítéseket tartottak. A Francia Intézetben, az Amerikai Követségen és az Angol Követségen is rendszeresen voltak ilyen nyitott vetítések, hétről hétre, mint a mozifilmek előtti híradó

¹ 2019 márciusában a Budapest Kortárs Tánc Főiskola műhelyhétének keretében a Budapest Tánciskola Archivumából először mutattunk be nyomtatványokat a MU Színház galériájában, nagyrészt a nyolcvanas évekből. Ez a beszélgetés március 28-án az ottani látogatók nyilvánossága előtt kezdődött. A szerkesztett, bővített változat 2020 áprilisában készült. Lejegyezte és jegyzetekkel ellátta Péter Petra.

² Jeszenszky Endre (1925–2008) táncos, koreográfus, táncpedagógus. Az ötvenes évektől működő magániskolájában a balett mellett jazz-technikát is tanított, melyet saját kutatásai, videófelvételek és írott anyagok alapján épített föl. Tanítványai „Jesza” vagy „Mesti” néven emlegetik.

(20 perces közéleti, kulturális, politikai magazinműsor). A Francia Intézetben mindig voltak a híradóknak táncos részei is, és hajlandók voltak ezeket a filmeket kölcsönadni, amik egyébként marha nagy formátumú videokazettákon voltak.

P.P. Vannak ilyen kazetták az archívumban. Gépet is adtak hozzá?

K.F. Lehet, hogy a tévéből szereztünk lejátszót. És szalagos filmeket is néztünk. Emlékszem, hogy az Indiai Követségről is hoztunk ki filmeket.

A.I. Igen, hat-nyolc videót.

K.F. És az Amerikai Követségről egy kétórás Martha Graham portréfilmet. Az meg kell legyen valahol az archívumban, mert „elfelejtettük” visszaadni.

P.P. Megvan.

A.I. De nem „felejtettük el”. Amikor harmadszor vittem vissza a kölcsönzés után, akkor azt mondták, hogy mivel más sosem kérte ki, ne is hozzam vissza.

K.F. Ezek voltak az Új Tánc Klub nyilvános eseményei, ezeket a táncfilmeket néztük.

P.P. Kik jártak ide? Hányan voltak?

K.F. Húszan biztos voltunk.

A.I. Negyvenen biztos nem. És néha öten, néha tízen...

K.F. Én kicsit korábban kezdtem Jeszánál táncolni, mint Iván, nekem onnét volt ismeretségi köröm. Előtte pedig pantomimeztam Köllő Miklósnál, Regős Pali bácsinál, Dölle Zsoltnál. Mikor Ivánnal összebarátkoztunk, akkor már nem jártam pantomimre, csak táncoltam. Iván meg színház körökben mozgott korábban...

A.I. Kevesen voltunk. Néha eljött Árva Eszter, Berger Gyula... Jeszenszky Mester más generáció, de nagyon kíváncsi ember volt. Ő és a tanítványai is jöttek időnként.

P.P. És milyen hatása volt ezeknek a filmeknek?

K.F. Amikor a Martha Graham filmet megnéztük vagy hússzor egymás után, azt a megdöbbentő tényt konstatáltuk, hogy ő nem csak frontálisan táncol. Az összes tréning, amit addig tanultunk, a jazz és a balett, mind frontális, a tükörrel szemben, vagy nézővel szemben pozicionált tréning volt. A diagonál volt a maximum, de azt is egy egyenesen táncolták. A Martha Graham filmből derült ki, hogy spirál is létezik az emberi testben. Ott minden mozdulat gerincspirálokra épül föl.

A.I. Mi úgy láttuk, hogy a contraction-release baromi jól ki van dolgozva, de erre a spirál dologra már nem jutott ideje.

K.F. Vagy inkább nincs úgy kihangsúlyozva. Benne van a gyakorlatokban, de nincs annyira kidolgozva. A contraction-release az, amit folyton instruál és emellett a spirál csak úgy ott van.

P.P. És akkor ti erre a spirál formára improvizáltatok?

K.F. Igen. Az jobban érdekelt minket, hogy a test háromdimenziós. És ebbe a munkába szállt be Bognár Anikó, akit szintén Jeszától ismertünk. Tornatanárnő volt, de ráállt a jazz-oktatásra és neki akkor már órái voltak a Vajdahunyad utcában.³

A.I. Az egy kicsit később volt. Párhuzamosan kezdte el velünk a tanítást.

³ Bognár Anikó, Tatai Máriával együttműködésben alapította meg a Bognár Mozgás Stúdiót, ami 1985 és 1988 között működött a Vajdahunyad utcában. Bognár dzsesszórákat, Tatai mozdulatművészetet tanított, mellettük számos más tanár is tartott órákat.

K.F. Nagyon klassz nő volt. Mi hármásban heti rendszerességgel találkoztunk a klubtól függetlenül. Hetente legalább egyszer, vagy többször.

P.P. Ez melyik helyszínen volt?

A.I. A Thököly úton.

P.P. És mit csináltatok?

A.I. Tréninget építettünk. Kifejezetten a spirálra akartunk felépíteni egy tréninget.

P.P. Ez egy mozgáskutatás volt?

K.F. Igen. Kicsit geometrikus volt, kicsit strukturális. Mai eszemmel nem mondanám organikus tréningnek. Egy strukturális tréning volt, ami a spirál mozgásokra épült. Anynyira információ-szűkében voltunk, hogy ez egy revelatív dolog volt.

P.P. Ezt a tréninget tanítottátok utána? Eljutott egy olyan fázisig, hogy tanítható legyen?

K.F. Végül is a KMS-ben Iván saját tréningje már erre épült. Én meg később építtem erre egy tréninget. Mondjuk úgy, hogy Karczag Éva⁴ eszmei hatására release-be oltott spirál-ügyet csináltam.

A.I. Azt mondanám, hogy nem futotta ki magát a dolog. Sokáig akartam csinálni, és igazából addig jutottam, hogy a frontális Limón-alapú lengetés gyakorlatokat spirálisan elfordítva is próbálgattam csinálni. Ami az organikus és strukturális szemléletet illeti, ebben komoly nézeteltéréseink voltak. Emlékszem egy nagyon súlyos vitára, ami arról szólt, hogy a térd mozgásának milyen lehetőségei vannak: a fő tengely mentén maximális hajlítás, 90, 45, 30 fok, egészen kinyújtva 180 fok. De aztán felmerült, hogy lehet-e tovább hajlítani (kardláb...). Meg hogy lehet-e hossz tengelye körül csavarni a térdet, és hogy milyen mértékben, s hogy ez emberenként egy kicsit változó. Volt egy pont, ahol azt mondtam, ezek az extrém vagy egyedi irányok nem fontosak a tréning szempontjából, lépünk tovább. Ezen volt egy vita, hogy a geometria megkövetelné, de az anatómia nem nagyon engedi. De végül is ez jó dolog volt, mert a strukturális szempont tágította azt, ami olyan nyilvánvalónak látszott: az organikus „adódó” lehetőségek körét.

K.F. Meg kell mondjam, hogy amikor később Lábánnal foglalkoztam, úgy láttam, ő is egy struktúrát alkotott. Megnézte azt is, amit egy normális ember nem csinál, de csinálhatna. Például olyan térirányokkal foglalkozott, amik egyik tradicionális mozgásrendszerben sincsenek benne. De ha az adott struktúra kiad egy szöveget, akkor oda is mozdulni kell, mert az egy új lehetőség az emberi mozgás világában.

P.P. Ebben a korai időszakban volt nyilvánossága a munkátoknak? Megmutattátok valakinek?

A.I. A következő évben a Cirmos utcában igen. A Thököly úton nem emlékszem, hogy lett volna ilyen bemutató.

K.F. Csak lejártunk, saját magunkkal agyalni, mozogni.

A.I. Jeszenszky nagyon szívesen mondta el a terminológiáját. A balett-terminológiát, a jazz-terminológiát. Írt egy könyvet annak alapján, amit nekünk előadott a klubban.⁵ Ő nagyon örült, hogy meghallgattuk. És fontos volt, amit mondott.

P.P. A Cirmos utcában mennyivel volt más a program?

K.F. Ott már tanítványok is voltak. Oda már jöttek emberek, többen is. Juhász Gabi például.

A.I. Juhász Anikó is. Balázs Mari, Vadász Éva... volt egy magas fiú is, talán Kálmán...

P.P. Itt rendszeres órák voltak?

K.F. Igen. De nem emlékszem már a csoportra. Arra emlékszem, hogy én igazából nem akartam tanítani. Iván mániája volt, hogy tanítani kell, hogy tanítványok kelljenek. Én azt gondoltam, hogy engem csak a mozgás érdekel. Nem vagyok én arra kész, hogy tanítsak. De hát mindig meggyőzött ezekről a dolgokról és elkezdtünk tanítani. Aztán egyszer csak besokalltam és mondtam, hogy nem akarok tanítani. Ha akarod, csináljunk egy darabot, abba beszállok, de a tanítás nem.

A.I. Feri akkoriban az IKV-nál dolgozott a 13. kerületben...

K.F. Nem. A 6. kerületi tanács beruházási osztályán. A kerületi közintézmények építésével, renoválásával foglalkoztunk.

A.I. Egy vécésészét kellett elvinni valamilyen lakásba. Segítettem elvinni a vécésészét és közben erről a témáról vitatkoztunk, hogy akar tanítani vagy nem akar tanítani. Ez eléggé előttem van.

K.F. Ebből a helyzetből lett a *Janis Joplin műsor*. Janis Joplin számokra csináltunk egy triót. Iván rendezte, Berger Gyuszi, Juhász Gabi meg én táncoltunk.

A.I. Én nem tudtam annyira táncolni, mint ők. Főleg a fiúk. Gyula képzett néptáncos volt, Feri meg már évek óta járt Jeszához. Ők sokkal előrébb voltak. Én akkor egy-két éve csöppentem bele, föl sem merült, hogy táncoljak. Juhász Gabi meg ügyes volt.

P.P. Milyen emléketek van még a Cirmos utcai időkből?

K.F. Például „kiástuk a porosodó Árva Esztert a sarokból”, aki az egyetlen Graham-tárnő volt Magyarországon. Péccsett még szólista volt Eck Imréné, a Pécsi Balett alapító tagja. Férjhez ment, otthagya Péccset, följött az Operába, ahol az utolsó sorban táncolt.

A.I. Négy „csirkét” táncolt, nagyon emlékszem.

K.F. Amikor szinte üldözték az Operaházi balerinákat, hogy ki akar elmenni Németországba Graham-technikát tanulni, akkor ő jelentkezett. Kint volt egy évet valahol egy német színháznál. Hazajött és a kutyának nem kellett, hogy Graham-órákat tartson.

P.P. Úgy tudom, Kricskovics Antal néptánc együttesében tartott Graham-órát.

A.I. Igen, én láttam. Aztán mi a lakására jártunk hozzá tréningezni. Árva Eszter lakására. Úgy emlékszem, voltunk úgy, hogy te, én, Berger Gyula és talán még Fincza Erika is. Orvos volt a férje és nagy lakásuk volt.

K.F. Aztán a Cirmos utcába meghívtuk.

P.P. Hogy ő tanítson benneteket a Cirmos utcában?

⁴ Karczag Éva táncos, táncpedagógus, 1979 és 1985 között a Trisha Brown Dance Company tagja volt.

⁵ Jeszenszky Endre: Dzsessz-tánc. *A dzsessz-táncban leggyakrabban használt angol nyelvű kifejezésekből válogatott magyar nyelvű értelmező zsebszótár*, Aesculart Kiadó, é.n. (A kiadvány kétfelől lapozható: a másik oldaláról a címe: *Balett. A balett-tanításban leggyakrabban használt francia nyelvű szakkifejezések válogatott magyar nyelvű értelmező zsebszótár*)

K.F. Igen. Arra például Gyuszi is eljárt.

P.P. Más program is volt a Cirmos utcában?

K.F. Árva Eszter Graham-órái, videóklub, másra nem emlékszem. A *Janis Joplin műsor* az fontos volt. Imádtam Janis Joplint.

P.P. Improvizáció volt?

K.F. Nem, meg volt szerkesztve.

A.I. Volt egy ernyő a sarokban, amire Zalavári Tibor krikszkrakszokat, forgó, pörgő, körkörös ábrákat vetített. Mint amikor a tűzből kiveszel egy parázsló gallyat és gyorsan mozgatod a sötétben.

K.F. Ő volt a technikus a Cirmos utcai művelődési házban.

A.I. Nagyon kreatív technikus volt, aki egy zseniális szerkezetet készített. Egy fúróra a tengelyre nem teljesen merőlegesen egy kis tükröt ragasztott, megcélozta egy fénnel, az visszaverődött, és attól függően, hogy mennyire gyorsította a fúrógépet, fantasztikus ábrákat rajzolt mögénk.

P.P. Ezt a műsort kik nézték? Hány ember?

K.F. Leginkább egymást néztük. A pantomim „delegáció” és a jazz „delegáció”. Akiket mi meghívtunk. Esetleg nénik a lakótelepről. Kétszer-háromszor előadtuk. Juhász Gabit meg kéne kérdezni.

P.P. A következő állomás itt volt a Lágymányosi Közösségi Házban, amikor meghirdettetek egy „Tánc, improvizáció, mozgás-színház” tanfolyamot, jazz-balet, Graham-, Limón-technika oktatással. Ide tényleg 14-18 éves emberek jöttek?

A.I. Abszolút.

K.F. Szerintem voltak vagy negyvenen a teremben.

A.I. Azt hittük, hogy senki nem jön, és egyszerre negyvenen megjelentek.

P.P. Csak lányok? Vagy voltak fiúk is?

A.I. Nem emlékszem, hogy fiúk lettek volna. Talán egy fiú volt.

K.F. Úgy tartottuk az órát, hogy vagy Iván tartotta az órát és én jártam a sorok között korrigálni, vagy pedig fordítva. Nagy csoport volt. Tele volt a felső próbaterem.

A.I. Pálffy Szilvire emlékszem, Berzsényi Krisztára, aki jelmeztervező lett. Régenhart Évire.

K.F. Bökönyi Dóri, Regenhart Évi, Simon Gabi... Nekem Fincza Erikáról is vannak még itt emlékeim, hogy ő is elől volt.

A.I. Ő nagyon hamar elől volt.

K.F. Olyan is volt, hogy ő elől volt és ketten korrigáltunk. Szóval annyi ember volt, hogy ketten kellett járni a sorok között, hogy kicsit beigazítsuk őket.

A.I. Nagyon rendszeren jártak, heti kétszer 90 perccel. Csináltunk produkciót, az is itt volt. Ott te táncoltál szólót.⁶

K.F. Igen, egy húszperces szólót, és meghaltam a végén. Keith Jarrett *Kölni koncertjére*. Akkoriban az egy klasszikus alapmű volt.

P.P. Azt kérdezném még, hogy mi az, amin megakad a szemed, vagy mi az, ami hiányzik, mert fontos neked és nem látod a kiállított plakátok között.

K.F. A relaxáció számomra például az első olyan dolog volt, ami máshogy foglalkozott az emberi testtel. Nem dresszúrával, mint az összes általam ismert tréning, ahol gyakorolni, gyakorolni kellett. Én nem jógáztam, nem ismertem más dolgot, amit a testtel csinálni lehetett. És jött ez az autogén tréning, amit Mérei Zsuzsi vezetett.⁷

A.I. Én már korábban tanultam ilyet. Vekerdy Tamástól még Pilisborosjenőn. Nagy, meghatározó hatással volt rám is.

P.P. Ez már a KMS-ben történt. Te jártál hozzá?

K.F. Igen. Szombat reggelente volt. Utána erre építettem egy tréninget. Egy autogén tréning relaxáció alapra.

P.P. Egy mozgástréninget?

K.F. Igen. Ugyanis az történt velem, hogy annyira ellazultam, hogy utána nem tudtam megmozdulni. Mondhatni annyira szétesett a mozgásszervezésem, hogy az óra végén tulajdonképpen pánikba estem. Úgy éreztem magam, mint Gulliver, aki le van cövekelve és arra ébred, hogy képtelen megmozdulni. És akkor ki kellett találnom, hogy ebből az állapotból hogyan tudok fölállni. Utána erre építettem az első modern tréninget. Egyrészt, hogyan lehet embereket relaxáltatni úgy, hogy ne essenek pánikba, másrészt, hogyan lehet úgy elkezdni mozogni, hogy az ember valamit megtart ebből a relaxált állapotból. Nyilván, ha nagyon akarok, fölkelek, de engem az érdekelt, hogy ebből az ellazult állapotból mi mozdít meg. Például talajmenti elnyúló mozgásokkal indítottam. Spirálokkal, és ebből lett egy release-szerű tréning.

A.I. Én két-három havonta csináltam új tréninget és ahhoz válogattam mindig új zenét.

K.F. Az is nagyon érdekelt, hogy a jazzből hogyan tudunk nem szexi, hanem zsigeri, érzéki dolgot csinálni. Sade-ra nagyon szerettem tréningezni, meg Dire Straits-ra. A *Brothers In Arms* című számukat nagyon nyúztuk, mindenkinek a könyökén jött már ki.

A.I. A „Sade tréninged” nagyon népszerű volt. Onnantól már eléggé határozottan különvált a közönségünk. Volt, aki a Ferihez szeretett járni, és volt, aki hozzám.

K.F. Iván közönsége elkerült engem.

A.I. Feri közönsége meg elkerült engem. De azért, mert karakteresen más volt a kettő. Akkor ez nem volt jó érzés, de be kell látni, hogy normális dolog volt, mert már elkezdünk mást csinálni. Ami abból derült ki, hogy más embereknek tetszett.

P.P. Feri, említetted, hogy eleinte nem szeretted tanítani. Hogyan változott ez meg később?

K.F. Én többek között azért nem akartam tanítani, mert marhára utáltam beszélni. Nagyon nem tájékozódtam jól a beszélt világban. Amikor a KMS-ben rendszeres órákat kellett tartani, engem az nagyon kimerített. Később megtanultam, de az számomra egy nagyon komoly próbatétel volt. Ami nagyon fontossá vált, az a tanítás közbeni kutatás. Az egyik tanítványom, Földvári Éva, Hann Endre pszichológus felesége, akkor a Soros Alapítványnál dolgozott. Tőle hallottam először Rogers pszichológiájáról, amikor arról beszélgettem vele, hogy nekem milyen iszonyú nehéz a tanítás. Azt mondta, hogy próbáljam az egészet egy párbeszédnek elképzelni. Az egy döntő fordulat volt a pedagógiai fejlődésemben.

⁶ Spirál Mozgásszínház néven mutatkozott be ez a csoport az *Improvizációk* című esttel 1983. június 3-án.

⁷ A KMS indulásától, 1983 őszétől minden évben tartott Mérei Zsuzsa autogén tréning órákat.

Egyébként is, engem nagyon érdekelt a természetes mozgás. Mindenekelőtt azt kerestem, hogy hogyan lehet a természetes mozgást olyan módon finomítani, hogy ne veszítse el a természetességét. Ezt egyik klasszikus tréning módszer sem kínálja, mert mindegyik formai elemeket kínál, amit addig gyakorolsz, amíg - jó esetben - olyan módon bele tudsz helyezkedni ezekbe a mozdulatokba, hogy természetesnek tűnnek. A gyerekorákon egyszerűen megbűvöltek a gyerekek. Azt gondoltam, hogy ezeknek tanítani bármit, ez egy hülyeség. Bármit tanítok nekik, csak rosszabb lesz. A kezdetektől fogva érdekel, hogy hogyan őrizhető meg a mozgás eredendő természetes gyönyörűsége. És akkor a jazz-órán is fölfedeztem, hogy velem szemben is vannak olyan szép mozdulatok, amit a lányok jobban csinálnak, mint én. Elkezdtem őket nézni, tőlük tanulni.

Onnét kezdve tulajdonképpen úgy tanítottam, hogy elkezdtem figyelni, mi az, amit ők máshogy csinálnak, mint ahogy én gondolom. Egy tükörként kezdtem el használni a csoportot. Nem az volt a lényeg, hogy én mit akarok megtanítani, hanem hogy ők visszatükröznek valamit énből, amit én csinálok. Nekem mit kell pontosabban artikulálnom, hogy az történjen, amit én elgondoltam? Vagy mi az, amit ők nagyon jól csinálnak, pedig én nem is gondoltam? Mert nekem akkor azt talán artikulálni kéne, el kéne azon gondolkodni, mert nagyon jól áll nekik az a mozgás. Onnét kezdve a párbeszéd volt a lényeg. A tánc csak egy ürügy lett. A fejlődés, a tisztázás volt a cél, és nem az, hogy én megmondjam vagy megmutassam, hogy hogyan kell ezt jól csinálni. Minden táncóra, ahol előtte voltam, arról szólt, hogyan kell jól csinálni. Mindenki azt várta, hogy megmondják neki, mikor jó, amit csinál. Ez egy nagy váltás volt, és onnantól kezdve elkezdtem szeretni tanítani.

„Kiírtuk a szeptemberi programba, hogy aerobic és megtelt a Stúdió.”

Kálmán Ferencet Péter Petra kérdezte a Kreatív Mozgás Stúdió indulásának első éveiről¹

P.P. A Kreatív Mozgás Stúdió megnyitásakor úgy tudom, rögtön tele voltak a meghirdetett órák. Mitől volt ennyire sikeres?

K.F. Emlékszem, hogy Koncz Zsuzsa hozott Amerikából egy Jane Fonda kazettát. Fülemben cseng, ahogy mondja: Iván, Amerikában most mindenki ezt nyomja.

P.P. És akkor ti is azt nyomtátok?

K.F. Januárban kezdtük a Stúdió építését és szeptemberben nyitottunk. Ezt valamikor tavasszal adta a kezünkbe, mondtuk is, hogy jól van, persze, köszönjük, eltesszük... és nyáron tényleg kitört az aerobik láz. A bulvársajtó tele lett vele, de a fitness szakma nem tudott reagálni. És egyáltalán, ez a kifejezés sem létezett még, hogy fitness.

P.P. 83 nyarán?

K.F. Igen. Kiírtuk a szeptemberi programba, hogy aerobic és megtelt a Stúdió. Mázlink volt ezzel. Akkor még nem voltak aerobic tanárok. Nyáron bejött a hír, hogy mindenki aerobikozik nyugaton.

P.P. Ez a kazetta egy videokazetta volt?

K.F. Nem, hangkazetta.

P.P. Honnan tudtátok, hogy mit csinál, ha csak hang volt?

K.F. Volt hozzá szerintem könyv. Azt már nem tudom, honnan volt... Az biztos, hogy úgy tartottuk az órát Ivánnal – ő is nyomta a Jane Fondát, én is nyomtam a Jane Fondát –, hogy „and one, and two, and three”... az eredeti kazettára, és mi ott elől csináltuk, szemben a húsz emberrel. Várólisták voltak az órán.

P.P. Meddig tartott ez a láz?

K.F. Nem sokáig. 84-ben a jazz-láz tört ki. A *Flash Dance*-t bemutatta a mozi és onnantól kezdve minden ember jazz-táncot akart tanulni. Az évszámban egyáltalán nem vagyok biztos, csak abban, milyen jól jött, hogy az aerobik hullám lankadásakor kitört a jazz-tánc divat. Ez azért is érdekes, mert szerintem mi voltunk az elsők, akik Jesza² tanítványai közül nyilvános iskolát nyitottak, és a jazzre építettek üzletileg. Mert egy szűk

¹ 2019 márciusában a Budapest Kortáránc Főiskola műhelyhétének keretében a Budapest Tánciskola Archivumából először mutattunk be nyomtatványokat a MU Színház galériájában, nagyrészt a nyolcvanas évekből. Ez a beszélgetés március 28-án a kiállítási térben történt, az Angelus-Kálmán nyilvános beszélgetés után. A szerkesztett, bővített változat 2020 áprilisában készült. Lejegyezte és jegyzetekkel ellátta Péter Petra.

² Jeszenszky Endre (1925-2008) táncos, koreográfus, táncpedagógus. Az ötvenes évektől működő magániskolájában a balett mellett jazz-technikát is tanított, melyet saját kutatásai, videófelvételek és írott anyagok alapján épített föl. Tanítványai „Jesza” vagy „Mesti” néven emlegetik.

kört kivéve senkit nem érdekelt előtte a jazztánc tanulás. Utána kezdődött, hogy végül nem volt egyetlen művház sem, ahol nem volt jazz-balet tanfolyam.

P.P. Szóval az aerobic hamar kiesett a programból?

K.F. Az kiesett. Elkezdtük a saját kondióránkat tartani Iván is meg én is. Kicsit följavítottuk a Jane Fondát. Én meg utána elmentem gyors és könnyű ébresztő tornába.

P.P. Reggeli torna? Ez mit jelentett?

K.F. Többnyire kis, repetitív, improvizált mozgásokból indítottunk, például laza vállkörzéssel kezdtük, és a lényeg az volt, hogy mindent lazán, jólesően, de egyre gyorsabban, vagy nagyobb teret kitöltve csináljuk. Egyik mozgás hozta a másikat: egy új mozdulatot, egy új irányt, egy új távolságot, egy nyújtást. Nem elkülönített izomcsoportok feszes, kontrollált mozgásán volt a hangsúly, hanem testtájékok könnyű, körkörös, egyre fel szabadultabb, piciből egyre növekvő, akár egészszti átmozgatásán. Testébresztőnek hívtam, mivel reggel 7 és 8 órai kezdettel voltak ezek az órák. Este pedig olyan volt, mintha a jazz órák bemelegítése lett volna. A kondi órám volt olyan emberek, akik többfelé is eljártak kondi órára, de énhozzám is eljöttek, mert ez más volt.

P.P. Konditáncot tartottak máshol is?

K.F. Konditáncról nem tudok. De voltak kondi órák. A Rác Fürdő kondi órája állítólag nagyon erős volt. Egy tornatanárnő olyan női tornát tartott, amibe bele lehet pistulni.

P.P. A Rác Fürdőben?

K.F. A fürdő melletti kocka alakú török épület sokáig romos volt. A nyolcvanas években felújították, de nem volt benne fürdő, hanem egy tornaterem. Bulikat is tartottak benne néha. Akkoriban nem volt még fitness örület. Jane Fonda volt az első, aki a tévé tornához képest valami tényleges népmozgalmat el tudott indítani. De azért kondi órák már voltak.

P.P. Itt van egy heti órarend 1984-ből. Ezt a rengeteg órát mind ti ketten tartottátok?

K.F. Igen. Én általában kondival kezdtem hétfő-csütörtökön, mert nekem ez volt a mániám, hogy előbb egy kondi, aztán egy jazz óra. Iván kezdett kedd-pénteken jazz órával és utána tartotta a kondit. Volt még szerda-szombaton is reggeli óra, azokat is én tartottam. A délutáni gyerektáncokat Iván tartotta. Én nem tartottam a stúdióban nyilvános gyerektánc órát, csak az iskolait.

P.P. Az iskolai órák nincsenek benne az órarendben.³

K.F. Azt hiszem, naponta egy vagy esetleg két csoport volt, délelőtt 10-től 11-ig.

P.P. Akkor ezt beosztottátok egymás között.

K.F. Igen, aztán rájöttünk, hogy nagyon kimerítő az iskolai gyerekorát megtartani. Más-hogy kell őket fegyelmezni, nagyon sok energiát kivesz. Ez egy „kiszegítő” iskola volt, tehát értelmileg akadályozott gyerekek is jártak ide...

Nekem semmi pedagógiai képzettségem nem volt, viszont akkor már négy- és hatévesek voltak a gyerekeim. Azt hiszem, nagyon meg is voltam érintődve, és így utólag, talán azért érdekes az egész, mert az első felnőttkori érintődésem volt a „sajátos igényű” gyerekekkel, ami nem is múlt el, csak még sok idő kellett, hogy kész legyek rá. Szóval nagyon édesek voltak, de nehéz volt. Úgyhogy fölvevük Sitkey Gabit.

P.P. Ő tartotta az iskolás órákat?

³ A KMS épületében működő iskola kisdíákjainak tartottak naponta egy táncórát.

K.F. Igen. Tanítványunk volt a Stúdióban, Ivánhoz kezdett járni és tornatanár volt. Felkértük, hogy ha neki belefér, akkor tartsa ezeket az iskolai tornaórákat. Később titkár is lett. Beépült egy kicsit a stádba.

P.P. A délutáni gyerektánc tehát mindig Iváné volt. Az estét megint felosztottátok?

K.F. Nekem kedd-péntek este volt órám és a hétfő-csütörtök este volt Iváné. Én napközben elmentem Berger Gyuszival dolgozni.

P.P. Társulati tag voltál?

K.F. 84-ben még lehet, hogy nem, mert akkor még nekünk is volt társulatunk a KMS-ben, és kora délután azon dolgoztunk.

P.P. Akkor készült a *Quartett*?

K.F. Igen, a KMS együttesével⁴ a délelőtti és a délutáni órák között próbáltunk.

P.P. Te ekkor már nem dolgoztál máshol?

K.F. A stúdió építésekor kiléptem a BEAC-ból, ahol a művészi torna szakosztálynak tartottam balett órákat. A GMK volt mindkettőnk munkahelye.⁵ Később, amikor kiszálltam a csoportból, Berger Gyuszival kezdtem el dolgozni.

P.P. Ekkor a GMK mint közös vállalkozás kapcsán is szétváltatok?

K.F. A vállalkozás amíg működött, közös maradt, de nagyjából akkor, mikor a közös alkotómunka megszűnt, átengedtem formálisan Ivánnak a vezetést. Addig is inkább ő volt a vállalkozás motorja, de, ha viták árán is, elvileg közösen hoztuk meg a döntéseket. Innét lényegében nem szóltam bele a vezetésbe és ez pár évig, ha nem is könnyen, de működött. Beláttam, hogy egyrészt a vállalkozás eredeti ambíciója is Iváné, másrészt nyilvánvaló volt, hogy kettőnk közül ki az, aki el tud vezetni biztosan egy vállalkozást. Táncból megélni akkor is egy művészet volt, és mindkettőnk egzisztenciája addigra teljesen a Stúdióra épült.

P.P. Két közös produkciót látok az archívumban, a *Quartett, avagy a hely szelleme*, ami *Balet és Zenekar* címen is megjelenik, valamint a *Boldog vagyok*.

K.F. A *Quartettre* én úgy emlékszem, hogy két-három csoportos etüddel kezdődött, amikben a szokásos improvizációs struktúráinkat használtuk: tükrözéses, akkumulatív, geometrikus térformákból induló mozgás-párbeszédet. A sort egy epilógusszerű szülő zárta, amire azóta is úgy tekintek, mint egy fontos és egyedi eseményre az életemben, mert több ilyen önálló munkám nem született. Semmi téma nem volt a fejemben, csak az, hogy megpróbáljak magamból valami hiteles, önazonos dolgot megjeleníteni. Szorongásos, elveszett, belső útkeresés, énkeresés lett az eredmény, amit egyfajta terápiás alkotásként látok ma. Teljesen elsötétített teremben próbáltam hetekig egy sötét tónusú elektronikus zenei alapra, ami a fő inspirációt adta. Ez Klaus Schulze *Mirage* című lemeze volt, ami nagyon elkapott akkoriban, az előadásban viszont Másik Jánosék játszottak élőben. Ezt a szöveget is empátiákkal, érzékenyen, reflektálva kísérték, és szerencsére kis humort, ellenpontozást is belecsempészték, ami nagyon jól tett, mert amúgy szörnyen komolyan vettem magam.

⁴ A plakátok szerint a KMS Együttese lépett fel a *Tánc-szimulán* (1985) című esten a Petőfi Csarnokban és szintén a KMS Együtteseként mutatták be *Boldog vagyok* (1986) című előadást a Lágymányosi Közösségi Házban.

⁵ A Kreatív Mozgás Kutató és Fejlesztő Gazdasági Munkaközösség – egy magánvállalkozási forma – volt a Stúdió jogi-gazdasági háttere.

P.P. A *Boldog vagyok* bemutatója pedig már a Lágymányosi Közösségi Házban volt. Erre a produkcióra hogyan emlékszel?

K.F. A *Boldog vagyok*-kal kapcsolatban az egyetlen élő emlékem, hogy a próbaidő 80 %-a sajnálatos módon kettőnk közötti veszekedés és kompetenciaharc volt. Utólag látok egy-két személyes és csoportdinamikai ügyet, de akkor erre nem tudtam reflektálni.

A videóanyag megnézése után azért látom, hogy mai szemmel is rengeteg jó dolog volt benne, Ezt emlékeim szerint akkor sem gondoltam máshogy, de abban biztos voltam, hogy annyi munkával, amit beletettünk, sokkal jobbat is csinálhattunk volna. Így nem hogy *boldoggá* nem tett (a cím is nyilván öngúny volt), de eljutottam arra a pontra, hogy én nem szeretnék ilyen áron művészetet csinálni, függetlenül az eredménytől, sem Ivánnal, sem mással. A *Tükrök*⁶ után sem beszélünk egy fél évig, pedig nagyot szólt, de aztán mégis további szövetségre léptünk, és ebből született a Stúdió. Ez most nem ismétlődött meg, a művészi együttműködésünk itt lényegében véget ért, bár évekkel később mégis együtt dolgoztunk egy darabban, ami pont kettőnk eltérő karakterére és szimbiotikus kapcsolatára épült.

Nagyon hálás vagyok, hogy ezeket a felvételeket most megnézhettem. Azóta, hogy készültek, sosem láttam őket. Jó volt látni, mennyire jól működik a látvány, a struktúra, az örökmozgó, repetitív csoportmozgás. Ugyanakkor kiábrándító és tanulságos magamra néztem. Mennyire nem állok a lábamon, mennyi indokolatlan belső nyomás, kontrollált feszültség van mélyen a testemben, és mennyire magamban vagyok. Magamat biztos, hogy többre tartottam, mint amit a felvételek most tükröznek. Sokkal szívesebben nézem a csoport többi tagját, a tanítványainkat: mennyivel szerethetőbb, közvetlenebb módon, természetesebben vannak jelen. Ezt mennyire nem láttam akkor!

„rendkívül szkeptikus alapállása volt mindenkinek”

Kérdezz-felelek **Angelus Ivánnal**¹

Milyen inspirációból született a *Tükrök* című előadás?

A.I. A Dohány utca és a Wesselényi utca sarkán álltam a Filmmúzeum előtt zuhogó esőben a Trabanttal. Késő alkony, kora este. 1980-ban vagyunk, akkor még lehetett ott balra kanyarodni. Torlódás van mindkét irányban, mindenki áll. Csönd van, csak az eső és a kínlódó ablaktörők hangja. Körülöttem mindenütt színes villogó fények. Előre nézek, de a visszapillantó tükrök által hátra is látok. A piros-sárga-zöld forgalmi lámpák, az előtttem és mögöttem álló kocsik piros stop-lámpái és villogó narancs indexei. A mögöttem álló belevilágít a tükrökbe, fentről neonok, de még az ég is szürke... Az ablakokon ömlik a víz és mindent összemos. Olyan volt az a világ, hogy nem lehetett látni, hogy mi van előtted és mi van mögötted. Hogy az a villogás most hátul van, vagy elől van. Teljesen nyilvánvaló volt, hogy van egy olyan világ, amelyben, ami előtted van, meg ami mögötted van, az ugyanaz. Volt valami varázslat, valami mágia abban a pillanatban. Aztán a következő színorgia: sárga, zöld – már a pillanat végét jelezte. Gáz, tovább, vége. Egészen konkrétan ez a pillanat volt az alapja annak az előadásnak. Itt született az igény, hogy magamnak megfogalmazzam, egy másik helyzetben a lényegét megvalósítsam, és másoknak átadjam ezt az élményt.

Ezt már akkor 'vű'-nek, látásnak, átláthatóságnak hívtam. Ebből lett a tükörlabirintus. Efféle akkor még működött a vidámparkban, de az kicsi volt és derékszögű. A torzító – hizlaló, soványító – tükrök az elvarázsolt kastélyban, meg egy cseh rajzos könyvben, meg Valle-Inclán *Luces de Bohemia* című drámájában, amit korábban lefordítottam.

A másik alapja pedig az a mozgáskutatás, ami az Új Tánc Klubbal kezdődött a Cirmos utcában. Melyik testrész mire képes, milyen pontok, tengelyek mentén fordulnak, semmi egyenes, csupa ív, csupa ölelés. Kezdetleges, de lényegi ismeretek a Graham- és a Limón-technikák formai és energetikai világáról.

Ebbe folyt bele kamaszkori érdeklődésem a rítus és a színház közelségéről, az Orfeóban és a Stúdió K-ban már megtapasztalt színházi katarzis megteremtése iránti erős kíváncsiság, a szegény színház bátorsága, ahol (viszonylag) egyszerű eszközökkel megteremthető a lényeg és a néző örömmel hozzáteszi, ami hiányzik.

⁶ A *Tükrök* című előadás bemutatója 1982. április 4-én volt a HVDSZ Jókai utca székházában.

¹ 2019 márciusában a Budapest Kortárs Tánc Főiskola műhelyhetének keretében a Budapest Tánciskola Archivuma először mutatott be nyomtatványokat a MU Színház galériájában, nagyrészt a nyolcvanas évekből. Március 30-án a kiállítási térben Angelus Iván válaszolt a jelenlévők kérdéseire, majd írásban kiegészítette az ott elhangzottakat. A bővített, szerkesztett változat 2020 áprilisában készült. Lejegyezte és a jegyzetekkel ellátta Péter Petra.

Az már a megvalósításhoz tartozik, hogy bementem a Népművelési Intézetbe és megkérdeztem a táncosztályon, hogy van-e esetleg pénz ilyen táncra. Héra Éva azt mondta, van, mire kell? Mondtam, hogy tükör kellene. Jól van, mennyi tükör? Most pont van pénz, gyorsan el kell költenie, jókor jöttem. Végül kb. 80.000 forintot adott 1981-ben arra, hogy vegyek tükröt. Akkoriban talán még 42.000 volt egy Zsiguli. Vettünk öt nagy tükröt, kivittük a Cirmos utcába, és rögtön próbálni kezdtünk, egyet rögtön el is törtünk – talán Balázs Mari, nem ő tehetett róla, elcsúszott. A többit aztán hamar falpra ragasztottuk és vaskeretbe raktuk. Azóta is megvannak, ahogy negyven éve föl lettek ragasztva. Azok a tükrök most is ott állnak a Goli Tánchelyen a színház-teremben, úgyhogy jó beruházás volt, ma is működnek.

Szóval három dolog: egy erős kép, egy táncszínházi, mozgásnyelvi, formanyelvi, dramaturgiai kutatás, és egy produkciós lehetőség.

A két-három éves munka ma egy pillanatnak tűnik. Ahhoz, hogy ez a közvetlen előzmény és szerves folytatás nélküli csapat által létrehozott munkáról még ma is szó essen, az is kellett, hogy ez a szerencsés csillagzat alatt született „szerelemgyerek” darab egy olyan közegbe pottyanjon, ahol volt egy kínzó üresség, unalom, hiány, egy szellemi vákuum, várakozás, ahol kellett valami ilyesmi.

És persze kellett egy csapat, nevük a stáblistában,² akik behozták ehhez a maghoz, fővonalhoz kapcsolódó energiáikat, ötleteiket, és sokan, akik ráéreztek erre a lendületre és szívesen segítettek, és akik lelkesen megnézték az Akácfa 32-be szerelt tükörlabirintusban az estet.³

Honnan jött a motiváció a KMS megnyitásához?

A.I. A motiváció onnan jött, hogy Fincza Erika nem értette meg, hogy ha túlkardozza a térdét, akkor le fog sérülni. Mondtam neki, hogy ne nyújtsa túl a térdét, mert abból baj lesz. És mondta, hogy hát ő így csinálja. Nagyon kardozott a térdével, és látszott, hogy abból nagyon nagy baj lesz. Mondtam, hogy ne csinálja, de ő csinálta. Én meg adtam neki egy pofont. Ezen nagyon fölháborodott az egész 180-as Csoport – mert Melis Lacival járt akkor –, hogy ilyen vadállat nem lehetek, hogy képzelem. Ez már a 82-es Tükrök előadás után volt, 82 szeptemberében történt. Mondtam, hogy ez így nem lehet tovább. Értem, hogy nem szabad pofozkodni, mert nem célravezető, nem is adtam senkinek pofont azóta. Előtte sem. De az sem lehet, hogy most megsértődik és nincs együttes. Elindult a magyar kortáránc és ezen bukik meg? Nem hívtuk mi kortáráncnak, de erről volt szó. Ha nincs együttes, akkor próbáljunk egy iskolát nyitni. Elkezdünk termet keresni a városban. Szóltam egy-két embernek, hogy segítsen. A Csanády utca jónak tűnt. Fölajánlották a tanácsnál, hogy januárra belemehetünk. Az volt vele a probléma, hogy mindig állt benne a víz, ezért senki nem tudta használni. Vízteleníteni

² Zene: Szemző Tibor, Melis László, Soós András, Körmendy Ferenc, Előadók: Kálmán Ferenc, Rókás László, Fincza Erika, Angelus Iván, Technika: Eördögh Ágnes, Szaller Károly, Csorba István, Színpadterv: Pálmai János, Németh Ilona, Rendező: Angelus Iván, Plakát: Stuíber Zsuzsa

³ A Tükrök című előadást összesen hat alkalommal mutatták be 1982. április 4, 5, 6, 8, 10, 11-én volt a HVDSZ Jókai Művelődési Házában.

kellett még a falakat is. Robi bátyám ajánlotta ezt is, mint később a Golit is. Mindkettő bevált. A Csanádyban 16, a Goliban 20-22 évet töltöttünk.

Mennyire volt rizikós vállalkozás a stúdiónyitás?

A.I. Az volt a jellemző, hogy senki nem hitte el, hogy ezt lehet. Annyira hozzá volt szokva mindenki, hogy ilyesmit nem lehet csinálni, hogy mindenki, de az égegyadta világon mindenki azt mondta, hogy nem lehet. A szüleim legalább azt mondták, hogy ők nem tudják. Ez az általános szkepszis később sem változott meg. Amikor 2004-ben a Budapest Kortáránc Főiskola megalakult, kiküldtem egy levelet 150-200 embernek, hogy mit gondolnak erről. Akkor olyan öten válaszoltak, és mondjuk egy azt mondta, hogy nagyszerű, gratulál, négy azt mondta, hogy ez biztos jó dolog, de úgysem lehet megcsinálni. Szóval rendkívül szkeptikus alapállása volt mindenkinek. Vagy úgy, hogy ez tilos, vagy úgy, hogy lehetetlen, vagy úgy, hogy aggódik, hogy meg lehet-e csinálni.

A legkritikusabb kérdés a Csanády utcai stúdió felújítása, kialakítása volt, maga a beruházás. Mert a bérleti díj az havi 5200 forint volt. Plusz kellett tanítani naponta egy 45 perces gyerekórát a fölöttünk működő általános iskolának. Ehhez képest én 4800 forintot fizettem Lágymányoson egy négyemeletes lakótelepi házban egy kétszobás lakásért baráti áron. Nyilvánvaló volt, hogy nem nagy a különbség, amit ki kell gazdálkodni. Ha 10 ember bejön, akkor az én lakbérem és a stúdió bére közötti különbség megvan. Ugyanis azt volt a terv, hogy a stúdióban kialakítok egy lakórészt magamnak. A felújításhoz vettünk fel hitelt - életemben először és utoljára. Az sem volt olyan irtatlan összeg. Az egész egymillió-kétszázézer forint volt. Ebből háromszázézer forintot Kálmán Feri apukája segített fölvenni az OTP-től, és azt a tervezettnél hamarabb, két éven belül visszafizettük. A többit pedig Feri családjától kaptuk kölcsön. Azt is pár év alatt visszafizettük.⁴ Tulajdonképpen semmi anyagi nehézség nem volt, mert iszonyatosan jól ment a stúdió rögtön az első pillanattól.

Fodor Tamás is pont akkoriban hívott föl, hogy kivásárolna a pilisborosjenői házból, aminek résztulajdonosa voltam.⁵ Sokat építettem és valamennyi pénzt is tettem bele. Fölvívott, hogy most már az övé lesz a ház és kivásárol mindenkit. Emlékszem, hogy 13 vagy 14 ezer forintot kaptam tőle és nagyon örültem neki, meglepetés volt. És akkor az is ment bele a törlesztésbe. Az sok volt a háromszázhoz képest. Szeptemberben elkezdtük az iskolát, októberre 30-40 fős várólista volt, amit egy vastag füzetbe írtunk. Emlékszem, hogy Varga Vikit valamikor februárban hívtuk föl, hogy most mégis jöhet. Hamar kitermelte a stúdió a kölcsönt.

Mit jelentett konkrétan a felújítás?

Ez egy használaton kívül alagsori helyiség volt, ami eredetileg a fölötté lévő általános iskola tornaterme volt. Ezért is volt meg a belmagassága. Viszont az állandó beázástól teljesen átvizesedtek a falai. Megmondták, hogy ha csinállok egy csatornareteszt, amit esős időben lenyomok, akkor az nem fogja engedni lezúdulni a vizet az utcáról. De legelőször valahogy el kellett távolítani a homeless bácsit, aki ott lakott. Akkor nem az utcán laktak, hanem el voltak dugva, hogy ne lehessen tudni, hogy hol vannak. Kartonpapír,

⁴ Az OTP kölcsönszerződés szerint 7040 forint volt a havi törlesztőrészlet.

⁵ Az Orfeo/Stúdió K csoport által a hetvenes években épített közösségi alkotóház.

szar, kartonpapír, szar, kartonpapír, szar, vastag rétegben és a tetején a bácsi. Őt kellett eltakarítani meg a kakát. Bementem a tanácselnökhöz, mondtam, hogy kéne a bácsinak valami hely. Azt mondta, az nincs. Oldjam meg. Hát hogy oldjam meg? Mit csináljak a bácsival, ő ott lakik. Aztán valahogy megkértük, hogy menjen el. Egy darabig még ott lakott, kitakarítottunk és valahogy elment. Talán kapott néha Balaton szeletet? Víztele-nítettük a falakat, táncpadlót raktunk le, öltözőket, vizes helyiségeket raktunk bele. Egy galériát is építettünk, ott volt az iroda és az én lakásom egy pár évig. 1983 szeptemberre megnyílt és hogyha nem, akkor most Amerikában van valószínűleg tánciskolám, mert az volt a másik tervem. Tudtam, hogy a helyen múlik a dolog. Ha nincs hely, akkor projekteknél nem lehet nyomulni. És az a Stúdió működött 16 évig, így nem mentem Amerikába. Az is egy opció volt számomra akkoriban.

Hogyan változott a stúdió működése a rendszerváltás után?

1989-ben lett társasági törvény, amit az egyik tanítványom főnöke írt. Nagyon büszke volt rá, hogy ő gépelhette a társasági törvényt. Hát annyi, hogy onnantól nem Kreatív Mozgás Kutató és Fejlesztő Gazdasági Munkaközösség voltunk, mert 89-ben a GMK forma megszűnt. Betéti Társaságot hoztunk létre. Plusz az alapítványt is meg lehetett alapítani. Addig nem volt magánalapítvány, és mi nagyon korán létrehoztuk az Új Előadóművészeti Alapítványt, még háromjegyű sorszámmal.⁶

Ami a pénzügyi részét illeti, 1989-90 körül lehetett látni, hogy a szülők nem fogják tudni kifizetni a gyerekeknek a tandíját, tehát valahonnan máshonnan kell a pénz a működés-re. Egyszer összefutottam a közelben Baán Lacival. Megálltam és kérdeztem, hogy nincs-e valami erre a táncra, és mondta, hogy de, majd gyere be és beszéljük meg, hogy mi legyen. Baán László volt a Fővárosi Önkormányzatnál a Kulturális Bizottság elnöke. Egy évre rá meg Demszky Gáborral futottam össze valami koncerten, aki adott egy névjegyet, hogy adjunk be valami kérelmet. A Fővárosi Önkormányzat Kulturális Bizottságának támogatása volt akkoriban háromszázezer forint, és egy-két évre rá Demszky adott egymilliót, az elég sok pénz volt. Látszott, hogy akkor ezt már ki lehet pótolni. Viszont az is látszott, hogy hosszú távon ez így nem fog működni. A szülők leszegényednek, az állam elveszi tőlük a pénzt, aminek egy kis részét aztán kicsorgatja egyedi döntések alapján.

Később 1998 táján bementem az Oktatási Minisztériumba, ott volt Koncz Erika osztályvezető és a helyettese, Szolnoki Vera. Mondtam nekik, hogy valahogy ebből a Stúdióból iskolát kéne csinálni, mert nem tartják el a szülők. Mondták, hogy jó, próbáljuk meg, és behívták az alapfokú művészeti iskolai referenst, Hobaj Tündét, meg a szakközépiskolai referenst. Koncz Erika mondta nekik, hogy találjuk ki, hogyan lehetne ebből a magániskolából szakközépiskolát csinálni.⁷

Bp. Szabó György:⁸ Baksa-Soós mit csinált nálad?

⁶ Az Új Előadóművészeti Alapítványt 374-es sorszámon jegyezte be a Fővárosi Bíróság.

⁷ Erről lásd még: Források a Budapesti Tánciskola Archívumából, Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez III. Magyar Táncművészeti Főiskola, 2018. 249-253.

⁸ Bp. Szabó György (1953-) grafikus, zenész. A Kreatív Mozgás Stúdió számos plakátját tervezte a nyolcvanas években.

A.I. Január Herceg barátja volt Másik Jánosnak, Vető Jánosnak, Zuzunak. Ők ajánlották nekem, hogy Január Herceg nagyon jó vetített képes, zenélős előadást fog tartani. Kivetítette a diát, amik nagyon szépek, színesek voltak. Kis festett kerámia szobrokat csinált, nagyon sokat, hatalmas terepasztalon kis világokat, univerzumokat teremtett, ami szépen meg volt világítva. Ezeket vetítette ki. Közben pedig nagyon szűk gitárfogásokkal játszott. Teljesen mágikus volt az előadás és János nagyon kedves volt. Én úgy láttam, hogy nagyon kevés emberi és nagyon sok művészi volt benne. Ő is inkább egy kis ufó volt a figurák között. Adott nekem egy hajónaplót. Sok-sok lap, föl volt csavarva, tele volt rajzolva kézzel. Valakinek odaadtam és most annál van Baksa hajónaplója. Mert ő egy világutazó volt, egy úrhajós. „... Ma reggel fölkeltem és fontos művészi gondolatok viharzottak fejemben, majd mi a világutazókkal megbeszéltek...” ilyen világokban élt. Egy igazán autentikus jelenség volt.

Bp.Sz.Gy. Különböző Cseh Tamás neki köszönheti a karrierjét, azt tudod?

A.I. Mert?

Bp.Sz.Gy. Tamás otthon gitározgatott, meg Bereményi szövegeit játszotta, barátok között. Egyszer felment hozzá Baksa és mondta, hogy neki tetszenek a dalok. Gyere lépj fel a Kex zenekarral. A Citadellában volt a koncert. Tamás abszolút nem akarta, de Baksa addig erőltette, míg elment. Sikere lett. Ekkor indult el.

Ha nem sikerül a stúdió, mit csináltál volna Amerikában?

A.I. Amikor kimentem 86-ban, akkor összeismerkedtem egy volt korcsolyabajnoknővel. Mondta, hogy gyere el, csináljunk valamit együtt. Úgy hívták, hogy Moira North. Párosban volt profi világajnok. Véletlenül találkoztam vele. Mondta, hogy jöjjenek el a jégpályára. Ott volt a 34. utcában a hokipálya méretű jégpálya a 16. emeleten. Akkor éppen úgy volt, hogy másnap bezárnak, mert nincs biztosításuk, de aztán lett valahogy biztosítás is. Elmentünk a pályára, és mondta, hogy ő már befejezte a profi pályáját, mondjak bármit, ő kíváncsi. Mondtam neki, hogy akkor add ide az egyik koridat, menj be egy korcsolyával, nézzük meg, hogy tudsz elindulni, honnan jön a lendület... Másnap oda-jött egy srác, hogy te figyelj, foglalkoznál velem is? Szívesen foglalkoznék veled is, csak holnap indul a gépem haza. Két hónapja voltam kint akkor.

Mi volt a tanulsága az egykorcsolyás gyakorlatnak?

A.I. Fontos, hogy honnan jön a lendület. Vagy eltolod magad egy referenciaponttól, vagy a gravitációhoz lehet viszonyulni. A táncnak alaptétele, hogy a gravitáció az egyetlen biztos pont és ahhoz kell viszonyulni. De mindenkinek picit más a saját függőlegese, mert a föld gömbölyű és mindannyiunk függőlegese a középpont felé mutat. A felszínen 4 perc alatt haladunk 1 fokot, mert ugye 360 részre kell osztani a 24-szer 60 percet, amennyi alatt körbefordul a Föld. Szóval egy ilyen kicsi lyukon keresztül (mutatja) sikerül átjutni az univerzumtól magadhoz, a tánchoz. Hogyha a gravitációtól elindulsz és van ez az icipici vonal, ami teljesen a te személyes kapcsolatod a gravitációval, akkor ezen keresztül föl lehet építeni itt egy táncvilágot, ott pedig marad a másik, embertelen világ. És az embertelen és az emberi között itt van egy szintváltás. De ez duma. A lényeg, hogy csinálni kell.

Péter Petra

Források a Budapest Tánciskola Archívumából

Az itt közölt források a Kreatív Mozgás Stúdióban (KMS) és a Budapest Tánciskolában folyó táncművészeti képzés intézményes és szakmai körülményeiről adnak információt. A Kreatív Mozgás Stúdió két alapítójával, Angelus Ivánnal és Kálmán Ferencsel 2019-ben beszélgettem a KMS létrejöttének körülményeiről. A három beszélgetést ehhez a kiadványhoz bővítettük ki. Több olyan témáról is szót ejtenek az alapítók, melyek itt jelennek meg először és fontos adalékok a magyarországi kortáránc pedagógiai és szakmai szemléletének történetiségéhez.

Az archívumi dokumentumok egyik része a nyolcvanas évekhez, a Kreatív Mozgás Stúdióban folyó oktatói-művészi munkához kapcsolódik. Másik részük a kilencvenes években létrejövő hivatásos kortáráncos képzéshez, melynek intézményi háttere a Modern Tánc Iskola, ill. a Budapest Tánciskola volt.

A forrásokat érdemes összeolvasni a korábbi kötetben megjelent forrásokkal, mert több helyen kiegészítik egymást.¹ Jelen kötetben a konkrét kapcsolódásokat lábjegyzetben jeleztem.

A helyesírás tekintetében az ékezeteket és a középpontozást javítottam, egyéb tekintetben megtartottam az eredeti szövegek írásmódját és a kiemeléseket is. Zárójelben, dőlttel a saját, szerkesztői megjegyzéseimet tettem.

Péter Petra

¹ Források a Budapest Tánciskola Archívumából, Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez III. Magyar Táncművészeti Főiskola, 2018. 207-253.

(címezés:) PLAUCCA SCHULE, DRESDEN

Dear Friends,

the 'Palucca Schule' and the summer courses organized by the same are both very wellknown and highly appreciated in Hungary especially by the 'society of dance'.²

We work in Budapest and running a Club for dancers and amateurs. We organize regular modern-dance-film sessions for a better knowledge of the modern tendencies of the 'art of movement' in our age.

Besides it we rehears too investigating new possibilities of movement corresponding to unusual forms of staging.

Naturally we are profoundly convinced about the importance of modern and classic ballet technique and training.

That's why two of us would like to participate on your summer course this year. As we are informed you are interested in our data:

Bognár Anikó
(születési hely, idő
állampolgárság
útlevélszám
lakcím)

Angelus Iván
(születési hely, idő
állampolgárság
útlevélszám
lakcím)

We should like to live in your internate. We do hope you can give us the possibility to learn on your ballet course.³

Waiting your answer, yours sincerely,

Budapest 1980. 02. 26.

Iván Angelus

Letters: Angelus Iván
(lakcím)

² A Palucca Iskolát (Palucca Schule) 1925-ben alapította Gret Palucca, a német expresszionista tánc ikonikus alakjának, Mary Wigman-nek a tanítványa. 1939 és 1945 között nem volt oktatás, a háború után a szovjet területen (NDK) újranyitott iskola szovjet mintára átforgalmazta tantervébe Palucca sikerrel vezette be az „új művészi tánc” (Neuer Künstlerischer Tanz) tantárgyat, amely a moderntánc technikai és előadói hagyományát élte tovább. A nyári kurzusokon a Vaganova-féle balett, a néptánc, a társasági táncok mellett modern és jazz technikai órák, koreográfiai kurzusok is voltak. A kölni nyári tánckurzus volt a másik kedvelt célpontja a modern tánc technikákkal ismerkedni vágyó táncosoknak. Kölnben modernebb szemléletű órák voltak, viszont – mivel az NSZK területén volt – bonyodalmasabb volt a kiutazás. (Angelus Iván közlése)

³ Angelus Iván közlése szerint ebben az évben részt vettek a kurzuson. A Nemzetközi Nyári Kurzus 1980-ban június 23 és július 5. között volt a drezdai Palucca Iskolában. Ezt bizonyítja a Budapest Tánciskola Archívumában őrzött Super 8-ra rögzített felvételek az órákról. Dick O'Swanborn - jazztánc, Karin Waehner – moderntánc, valamint két további, eddig be nem azonosított óra.

Rövid tájékoztató a kreatív mozgás kísérletről

A munkaterv három fő tevékenységi területet jelöl meg.⁴

A helyi lehetőségek egy gyermekcsoport működését tették lehetővé. Ezt Bognár Anikó testnevelő tanár vezette. Elsősorban a jazz-balet gimnasztika alkalmazási lehetőségét vizsgálta 6-8 éves gyerekek vonatkozásában. Érdekes és szükséges törekvése volt a gyerekek aktív anatómiai ismereteinek gazdagítása.

A klub működése a tervnek megfelelően indult be, de az értékes programok ellenére az érdeklődés többnyire kicsiny volt (15-20 fő). Dömötör Tekla, Vekerdy Tamás tartott előadásokat, jazz-tréninget, Martha Graham koreográfiákat mutattunk be filmen. A klub keretében rendeztük meg a kísérleti csoport munkabemutatóját. (Utóbbi esetben 80-100 néző gyűlt össze.)

A mozgás csoport tevékenységét két fő kísérleti terület jellemezte. A test spirál irányú elmozdulásaiból adódó mozgás lehetőségeket kutattuk, illetve bemelegítő és egyben készségfejlesztő tréninggé szerveztük a fenti logikából adódó mozgásokat. Másrészt improvizációk útján haladtunk egy tükrök köré szerveződő mozgásszínházi program létrehozása felé. Ez a munka részben az első lépéseket jelentette egy sajátos munkastílus (orientált improvizáció fokozatos rögzítése) kialakításában, másrészt az idén áprilisban e munka közvetlen folytatásaként bemutatandó produkció alapjait teremtette meg.⁵ Fontos tapasztalatokat szereztünk a minimal art irányzatához tartozó repetitív zene táncos feldolgozása terén is.⁶

Bp. február 2.

Angelus Iván

(*fejléc*) Kreatív Mozcás Stúdió
1132 Csanády u. 19. T: 494-393

(*címzés*) MAFILM
Útleveosztály
Fazekas Erzsébet

Ezúton igazolom, hogy Angelus Ivánnak, intézményünk dolgozójának, útlevelet megőrzésre átvettem.⁷

(*K F szignó*)
Kálmán Ferenc

⁴ A feljegyzés 1982-ben készülhetett a Cirmos utcai Közösségi Ház számára, ahol az Új Tánc Klub működött 1980-1982 között. Az Új Tánc Klubról lásd az Angelus Ivánnal és Kálmán Ferencsel készült beszélgetést jelen kötetben „Mi úgy láttuk...” címmel.

⁵ Utalás a Tükrök című előadásra, melynek bemutatója 1982. április 4-én volt.

⁶ A Tükrök című előadás zenéjét a 180-as Csoport szerezte és játszotta.

⁷ 1984-85 körül a Kreatív Mozcás Kutató és Fejlesztő Gazdasági Munkaközösség vette saját kezelésbe Angelus Iván útlevelet, így könnyebb volt a külföldi szakmai utazásokat megvalósítani, nem kellett azt „kikérni” az állami intézménytől. Angelus Iván közlése szerint Gyöngyösi Imre *Yerma* című filmjének forgatása utáni évtől volt a KMS-nél az útlevel.

(*fejléc*) Palucca Schule Dresden
Fachschule für Künstlerischen Tanz
Träger des Vaterländischen Verdienstordens

Palucca Schule Dresden 8020 Dresden Basteiplatz 4.

(*címzés*) Ivan Angelus
Kreativ Mozas
Kutato es Fejlesztő GM
H – 1132 Csanady u. 19
MNB – 217 – 98292 – 4048 XIII. V

4. 3. 85

Dear Mister Angelus,

many thanks for your letter from 24. 02. 85.

We are very sorry, but it is impossible for us to garant you the participation in summer-course 1985.

The participation for dancers or students of your country only can be realized about your ministry of cultur.⁸

With the best regards
(*szignó*)
Kempe

MODERN TÁNC ISKOLA
alapítva: 1990

MOTI

Munkaterv és költségvetés – 1991/1992⁹

A MOTI 1990 októberében 25 növendékkal rendben megkezdte és azóta is folytatja a rendszeres munkát. Naponta 14.30-tól 17.30-ig egy haladó és egy kezdő csoportban folyik a képzés. Kéthetenként táncvideók vetítése. Klubszerű foglalkozások zajlanak. Rendszeressé váltak a koreográfiai pályázatok. A MOTI növendékei kedvezményesen látogathatják a Petőfi Csarnok és a Szkéné táncelőadásait.

Iskolánk működését a tandíjak (10 hónapra 13.000 Ft) mellett a New York-i Dance Theatre Workshop, a Francia Intézet, a Pro Helvetia, a Holland Színházi Intézet, a Kreatív Mozgás Stúdió valamint a Zene és Táncművészek Szakszervezete pénz és/vagy természetbeni segítsége teszi lehetővé. Dr. Marshall Miklós Budapest város főpolgármester helyettese szóbeli ígéretet tett a 90/91-es tanév befejezéséhez szükséges összeg fedezésére.

Míthogy a táncművészet területén nem történt rendszerelváltás, a MOTI céljai és körülményei nem változtak:

A MOTI célja – az 1990 július 24-én megfogalmazott alapítólevélben rögzítetteknek megfelelően változatlanul az
– hogy megvesse a korszerű hivatásos táncos képzés alapjait,
– megkezdje a modern és posztmodern tánctechnikák és alkotói módszerek magas szintű oktatását Magyarország fővárosában, építve az összes e téren eddig elért eredményre.

A tapasztalatok alapján a vezetőség és a tanítványok egyöntetű véleménye az, hogy a működés kereteit a következő tanévre bővíteni kell.

Tervezet a MOTI 91/92 tanévi működésére

Haladó és középhaladó csoportot indítunk, napi két-két 90 perces foglalkozással.

Az egyik foglalkozás tánctechnikai alapképzést nyújt a hagyományos modern tánc technikák (heti 3) és korszerű szemléletű klasszikus balett technikák (heti 2 foglalkozás) oktatásával.

A másik foglalkozáson posztmodern tánc technikákat, improvizációs, kompozíciós eljárásokat, kreatív és előadóművészi módszereket, valamint a táncművész képzésben

⁸ Ebben az évben Angelus Iván közlése szerint nem utaztak Drezdába a KMS-ből.

⁹ Érdemes összevetni a Budapest Tánciskola 1992-1993 tanévéről szóló működési vázlatával, amely a korábbi forráskötetben jelent meg: Források a Budapest Tánciskola Archivumából, Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez III. Magyar Táncművészeti Főiskola, 2018. 239-241.

hasznos más technikákat (relaxáció, tai chi, stb.) továbbá táncművészet történetét és műelemzést tanítunk.

Egyesíteni kívánjuk a folyamatos és a workshop-szerű képzési formákból egyaránt származó előnyöket.

Tanévkezdés: 1991. szeptember 2.

Tanévzárás: 1992. június 27.

Téli szünet: dec. 23. – jan. 3.

Tavaszi szünet: egy hét

Ez idén 16 jövőre 24, összesen 40 hetet jelent.

40 hét * 5 nap	= 200 tanítási nap
Napi 4 * 90 perces foglalkozás	= napi 6 óra
200 nap * 6 óra	= 1200 óra (60 perc)

Két – egyenként legalább 100 m²-es – teremben lehet siker reményében folytatni a képzést.

A MOTI anyagi keretét továbbra is az Új Előadóművészeti Alapítvány jelenti. (Forint-számla: MHB 222-18982. devizaszámla: MHB 404-5185-941-31 /GBP/)

Terembérleti díj 700 Ft. * 1200	= 840.000 Ft.
Tanári díj 500 Ft/óra * 1200	= 600.000
Részmunkaidős iskolatitkár	= 120.000
Külföldi tanárok lakása	= 100.000
Költségekre	= 100.000
<u>Kiadás összesen</u>	<u>= 1.760.000 Ft/év</u>

30 * 30.000 tandíj	= 900.000 Ft.
<u>Bevétel összesen</u>	<u>= 900.000 Ft.</u>

(1200 * 25 Ft/óra=30.000 Ft.)

(1200 * 20 Ft/óra=24.000 Ft.)

Hiány	= 860.000 Ft.
Tanulmányi ösztöndíjakra	= 140.000

Összes szükséges támogatás 1.000.000 Ft.
vagy egy 300 m²-es helyiség.

Budakeszi, 1991. február 10.

Angelus Iván

VIII.6.¹⁰

Kedves Iván

Bár a Balett Intézettől még egy sort sem kaptam a tanévi elfoglaltságommal kapcsolatban, de megígértem neked, hogy időben választ adok az ajánlatodra.

Egyre többet gondolván az „ügyre” úgy döntöttem, hogy ha az órarendet össze tudjuk egyeztetni és anyagilag is közös nevezőre jutunk, elvállalom a balett oktatást az iskolában.¹¹

Remélem, az előzetes felvételiben tudtál válogatni s remek kis csapat vár ránk, ha elkezdjük a munkát.¹²

Aug. végén leszek Pesten, ha felköltözünk fel foglak hívni.

Kellemes pihenést és feltöltődést kívánok.

Bretus Mari

(A borítékon feljegyzés)

Döntésem és hogy megírtad nagyszerű.

Köszönöm. Beszélünk.

Angelus Iván

¹⁰ A kézzel írott levelet a boríték postai bélyegzője szerint 1991. augusztus 6-án, Balatonmárfürdőn adták fel.

¹¹ Bretus Mária a Pécsi Balett alapító tagja volt. 1991 és 2003 között tanított balettot a Budapest Tánciskolában. Az iskola nyári tábora Balatonmárfürdőn ill. a közeli Balatonújlakon voltak, mert Bretus mesternő a nyarakat Balatonmárfürdőn töltötte, s csak így vállalta a nyári tréningvezetést.

¹² 1991 szeptemberében kb. 45-50 fiatal kezdte meg a képzést 4 különböző csoportban (heti 2, 3, 5 alkalmas tanrenddel). Közülük táncos lett pl. Széphegyi Szilvia, Mészöly Andrea, Nagy Andrea, Murányi Zsófia, Varga Viktória.

(*fejléc*) GOETHE INSTITUTE BUDAPEST

(*címzés*) Angelus Iván úrnak
Budapest
Csanády 19.
1132

Budapest, 16.9.91

Tisztelt Angelus Úr!

Nagy érdeklődéssel olvastuk levelét, melyben egy budapesti modern tánciskola megnyitására írt.

A Goethe Intézet a továbbiakban is törekszik arra, hogy német táncszínházi együtteseket hívjon meg magyarországi fellépésre, december 4-én például a Folkwang Stúdió vendégszerepel a Petőfi Csarnokban. A jövő évre szintén tervezünk egy táncszínházi rendezvényt.

Sajnos központi előírásaink nem engedik meg, hogy magán és kommerciális iskolákat támogassunk, még abban az esetben sem, ha azok a kultúra területén tevékenykednek. Ezért azt ajánljuk, próbáljanak kapcsolatba lépni valamelyik partneriskolával. Ezzel egyúttal lehetőségük nyílna egy esetleges docenscserére. A szóba jöhető német partnerek felkutatásában szívesen rendelkezésükre állunk és az iskola megnyitásához, az első szemeszterhez sok sikert kívánunk.

Szívélyes üdvözléssel

(*aláírás*)
(Dr. Stefan Dreyer)
kulturális referens

(*fejléc*) GOETHE INSTITUTE BUDAPEST

(*címzés*) Budapest Dance School
Iván Angelus
Budapest
Csanády u. 19.
1132

Budapest, 11. 10. 1991

Dear Iván Angelus,

thanks a lot for your kind letter about your plans and the impressive chronology of your international performances. I am sorry I couldn't attend the opening of your school and the party, but it was at the evening occupied with a filmseries we presented.¹³

As we have some idea about our budget for next year, I'm happy to offer you some financial help for the invitation of a German dance teacher. We could cover the travelling expenses for one teacher and could pay a moderate topping-up on the Hungarian salary. I was not able to get in touch with Malou Airadou,¹⁴ so I suggest that you tell her to contact us or you send us her address. As we discussed before, her visit should be by spring of next year. If she is willing to accept the conditions you offered, we should get in touch and discuss the details.

All the best for the first courses in your school.

yours sincerely

(*aláírás*)
(Dr. Stefan Dreyer)

¹³ A Budapest Tánciskola megnyitója 1991. szeptember 21-én volt.

¹⁴ Malou Airaudó (1948-) a Wuppertáli Táncszínház táncosa.

(*fejléc*) GOETHE INSTITUTE BUDAPEST

(*címzés*) Ms. Malou Airadou

(*cím*)

Wuppertal
N.Sz.K.

Budapest, 12th March 1992

Dear Malou Airadou,

I'm looking forward to your visit in Budapest and your teaching programme at the Budapest Dance School, which will be very valuable for the Hungarian dance students.¹⁵ As we discussed on the telephone, we have informed Iván Angelus to get in touch with you in order to make all arrangements for your apartment for the time of your visit. The Budapest Dance School will care for your lodging and will pay you the usual Hungarian salary for the lessons you teach. As I wrote before, the Goethe-Institute can offer you a "topping-up" of DM 2500 that should cover your travel costs and other expenses you might have.

It would be advisable to book the ticket some time in advance, because you probably get a cheaper rate then. I'm looking forward to seeing you in Budapest.

best wishes

(*aláírás*)
(Dr. Stefan Dreyer)

(*fejléc*) Budapest Tánciskola

1132 Budapest Csanády utca 19. T: 1-494-393

(*címzés*) Budapest Főváros Önkormányzata

Budapest V. Városház u. 9-11.

Demszky Gábor Főpolgármester Úr

Dr. Marschall Miklós Főpolgármester-helyettes Úr

Dr. Baán László Kulturális Bizottság Elnök Úr

Dr. Huszár János Ügyosztályvezető Úr

Tisztelt Főpolgármester Úr, Főpolgármester-helyettes Úr, Kulturális Bizottság Elnök Úr, Ügyosztályvezető Úr!

A Budapest Tánciskola ügyében fordulok Önökhöz. Elsősorban meg szeretném köszönni az iskola tanulóit, tanárait és a magam nevében azt a támogatást mely – a Színházi Alap útján – lehetővé tette a magyarországi hivatásos táncszínházi előadóművész-képzés beindítását.¹⁶

Az elmúlt másfél évben kialakult az iskola profilja, szellemisége, tanári gárdája, kül- és belkapcsolatai. A középiskolás korú fiatalok a velünk szoros kapcsolatban álló Bródy Imre Gimnázium tanulóit. Idén nagyszámú 14-15 éves fiatal jelentkezett iskolánkba, akik számára az itt eltöltött négy év egyben a középiskolát is fogja jelenteni.

Az iskola működése fordulóponthoz érkezett: Intézményesen működő közép és felsőfokú művészetoktatási intézménnyé válik néhány év alatt vagy visszafejlődik mint iskola. Felelősséggel akkor vállalhatom e fiatalokkal és családjikkal szemben, hogy négy éven keresztül művész-képzést biztosítok, ha ebben támogatnak szűkebb szakmám – a kortárs táncművészet – képviselői, valamint a művészképzésért felelősséget vállaló állami és önkormányzati szervek.

Az iskola működésének előbb-utóbb évenként megújuló kuratóriumi döntésnél biztosabb lábra, lábakra kell állnia. Az állam e pillanatban még nem – vagy bizonytalan – partnere e progresszív művészeti mozgalomnak. A Táncművészeti Főiskola melynek hivatalból feladata lenne a tevékenység ápolása még szintén távol áll e lépés megtételétől.

Éves működésünk mely az Új Előadóművészeti Alapítvány keretében valósul meg közvetőlegesen minimum 1.000.000 Ft éves támogatást igényel az 1993/94-es tanévben saját bevételeink kiegészítéseként a legszükségesebb feladatok ellátása érdekében.¹⁷

Abban kérem sürgős és hatékony segítségüket, hogy – míg egy megalapozottabb, kulturáltabb infrastruktúra ki nem alakul – segítsenek abban, hogy felelősséggel hirdethessek felvételit 1993 január végén.

Kelt Budapesten 1992. december 15-én.

¹⁵ Malou Airadou, a Wuppertáli Táncszínház táncosa két hetet tanított a Budapest Tánciskolában 1992 tavaszán. Lásd erről: Angelus Iván visszaemlékezései a magyarországi kortárástánc oktatás intézményesülési folyamatára az 1980-as és 1990-es években című dokumentumot: Források a Budapest Tánciskola Archívumából, Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez III. Magyar Táncművészeti Főiskola, 2018. 249-253.

¹⁶ Először háromszázezer forint támogatást kapott az iskola. Lásd erről az Angelus Ivánnal való beszélgetést ebben a kötetben: „rendkívül szkeptikus alapállása volt mindenkinek” címmel.

¹⁷ Az iskola megkapta a kért egymillió forintos támogatást. Lásd a fenti utalást.

*Észrevétel!*¹⁸

A Táncos /Kortárs-moderntáncos/ szakképesítés központi tantárgyi program megírásában Angelusz (*sic!*) Iván szerepét indokolatlanul eltúlozottnak találok. Nem összefogja a szerzőket, hanem nagyrészt ő írja a tantervet.

Olyan tantárgyak tantervét is Ő készítette el, melyek megírására célszerűbb lenne a témához értő szakembert felkérni. pl. Tánc történet, Műelemzés, Kompozíció, Színház technika stb.

*Egyéb javítások a megfelelő helyeken.
Cédulával jelölve.*

Fodor Antal

A két – általam szükségtelennek vélt anyagot – kiemeltem a tantervből.

(a másik lapon a tanterv egyik oldalának másolata:)

MODERN-KORTÁRS TÁNCOS SZAKKÉPESÍTÉS *(fejléc)*

KORTÁRS TÁNC TECHNIKA *(címsor, kézzel áthúzva)*

Készítette: Angelus Iván

Miután a balett, a Graham, a Limón, a kontakt, az Európai modern tánc, a Jazz-tánc több évszázada, illetve több évtizede professzionista módon felépített, a világon mindenhol sikerrel tanított és alkalmazott mozgásrendszerek a tanterv szerint megfelelő módon tanítva vannak, ezért nincs szükség ezeknek a tantárgyaknak egy „zanzásított” és nem meggyőzően felépített változatának oktatására.

*A fenti tárgyak tanulásával a hallgatók mindazokat a készségeket, technikákat elsajátíthatják, melyekre a modern-kortárs táncos pályafutásuk során szükségük lehet.
Az Angelus által összeállított „kortárs tánc technika” c. tantárgy bevezetése felesleges és szükségtelen.*

¹⁸ A vélemény a táncművészeti szakképesítés tantervéhez készült. A Táncos (kortárs-modern táncos) szakképesítés központi tantárgyi programja 1998-ban jelent meg. RO-LA Kft, Valkó. A Budapest Táncművészeti Szakközépiskola 1998 szeptembere óta folytat kortárs-modern táncos szakképzést. Azóta több más intézmény is indított ilyen képzést. A forrásközlés során a kézzel írt szövegrészeket dőlttel közlöm, a saját megjegyzéseimet zárójelbe tettem.

TÁNCMŰVÉSZET ÉS TUDOMÁNY
A Magyar Táncművészeti Egyetem kiadványsorozata
Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor
ISSN 2060-7091

A sorozatban megjelent:

- I. Hagyomány és újítás a táncművészetben,
a táncpedagógiában és a tánckutatásban (2009)
Szerkesztette: Németh András, Major Rita,
Mizerák Katalin, Tóvay Nagy Péter
- II. Én, Maja Pliszeckaja (2009)
Fordította: Pólya Katalin
- III. Perspektívák az új évezredben a táncművészetben,
a táncpedagógiában és a tánckutatásban (2011)
Szerkesztette: Bolvári-Takács Gábor, Fügedi János,
Major Rita, Mizerák Katalin, Németh András
- IV. A hagyományos tánckultúra metamorfózisa a 20. században (2012)
Szerkesztette: Bolvári-Takács Gábor, Fügedi János,
Mizerák Katalin, Németh András
- V. Kultúra – érték – változás a táncművészetben,
a táncpedagógiában és a tánckutatásban (2013)
Szerkesztette: Bolvári-Takács Gábor, Fügedi János,
Mizerák Katalin, Németh András
- VI. Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez I. (2013)
Szerkesztette: Tóvay Nagy Péter
- VII. Alkotás – befogadás – kritika a táncművészetben,
a táncpedagógiában és a tánckutatásban (2014)
Szerkesztette: Bolvári-Takács Gábor, Fügedi János,
Mizerák Katalin, Németh András
- VIII. Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez II. (2014)
Szerkesztette: Tóvay Nagy Péter
- IX. Tánc és társadalom (2016)
Szerkesztette: Bolvári-Takács Gábor, Németh András, Perger Gábor
- X. Táncművészet és intellektualitás (2018)
Szerkesztette: Bolvári-Takács Gábor, Németh András, Perger Gábor
- XI. Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez III. (2018)
Szerkesztette: Tóvay Nagy Péter
- XII. Tánc és kulturális örökség (2020)
Szerkesztette: Lanszki Anita
- XIII. Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV. (2020)
Szerkesztette: Tóvay Nagy Péter